

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Δ'

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1948

ΑΡΙΘΜΟΣ 4

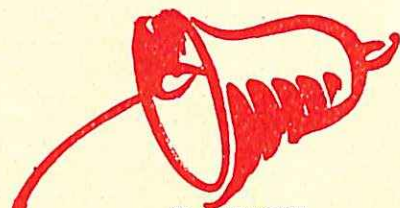
Σκέψεις ἐγὶ τὸ πείραμα τῆς Τσεχοσλοβακίας	<i>Dr. Edward Benes</i>	397
Ἡ προσφορά τοῦ Σολομοῦ	<i>K. Θ. Δημαράς</i>	400
Γράμμα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο		405
Ἡ ἐνότης τῆς Δύσεως	<i>Winston Churchill,</i> <i>G. H. D. Cole, «The Observer»</i>	406
Ὑπόγειος διόδος εἰς τὴν Μάγχην;	<i>«Le Monde Illustré», Παρίσι</i>	413
Ἐνας Ἰάπωνας διαμαρτύρεται	<i>Taro Yashima</i>	419
Τὸ μέλλον τῆς λογοτεχνίας	<i>Διεθνῆς πηγὴς</i>	425
Ἐπιστήμη καὶ ἔγκλημα	<i>«Science News», Ἀγγλία</i>	432
Τρύγχε Λή ὁ «Τίμιος»	<i>«Obs!», Στοκχόλμη</i>	436
Τὸ δίλημμα τῆς Ρωσίας	<i>Kaθ. Arnold Toynbee</i>	441
Ἡ Τίγρη (διήγημα)	<i>S. Raja Ratnam</i>	450
Ὅπλο ἐναντίον τοῦ πληθωρισμοῦ	<i>Margaret Reekie</i>	455
Ὁ Μπλέκ καὶ ὁ κύκλος του	<i>Eric Underwood</i>	459
Τὸ Λουξεμβούργο εἶναι εὐτυχισμένο μὰ ἀνήσυχον	<i>«Une Semaine dans le Monde», Παρίσι</i>	469
Ἡ φιλοπατρία τοῦ Ἀδ. Κοραῆ	<i>Α. Σ. Μπαλάνος</i>	474
Βίος Ἀδαμαντίου Κοραῆ (ἀποσπάσματα)	<i>Α. Κοραῆς</i>	475
«Διευθυνομένη ἐπιστήμη» <i>«The New Yorker», Νέα Ὑόρκη</i>		480
Τὸ πρόβλημα τῆς Ἀφρικής	<i>Walier Russell Crocker</i>	485
Γκ. Κ. Τσέστερτον	<i>«The New English Review, Λονδίνο</i>	496
Οἱ ραψωδοὶ τῆς Κίνας	<i>«Journey to Red China»</i>	503
Βιβλία ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον	<i>Διεθνῆς πηγὴς</i>	504
Οἱ μάγοι τῶν νερῶν	<i>A. Den Doolaard</i>	507

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομνηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγγεφο, καταχνιά δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα
γλυκιὰ ἢ ζωή, κι' ὁ θάνατος μαυρίζα.

Χριστὸς Ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ - μεγάλοι ἐτοιμαστῆτε·
μέσα στὶς ἐκκλησιᾶς τὲς διαφνοφώρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξετε ἀγκαλιὲς εἰρηνοφόρες
ὁμπροστὰ στοὺς Ἀγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χριστὸς Ἀνέστη, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΣ

Η «ΕΚΔΟΧΗ»

ἐκδίδεται σὲ συνεργασία
μὲ τὰ παρακάτω περιοδικά:

ÉCHO — Revue Internationale (Γαλλικόν).
INTERNATIONAL ECHO (Ὁλλανδία, Βέλγιο).
PARHAAT (Φινλανδία).

NEUE AUSLESSE (Γερμανία, Αὐστρία).

ECO DEL MONDO (Ιταλία).

WEN CHIEN: Καθρέπτης (Κίνα). — WITYA: Γνώση (Σιάμ).

ΤΟΜΟΣ Δ'

ΕΚΔΟΧΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ 4

Α Π Ρ Ι Λ Ι Ο 9 4 8

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΔΩΡΕΑ 1 Τεύχος 2

ΗΜΕΡΟΜ. 16.8.85

36005

Σκέψεις

γιά τὸ πείραμα τῆς Τσεχοσλοβακίας

Τοῦ Δρ. EDVARD BENES

(Ἀπὸ τὸ «Paměti Orbis», Πράγα)

«Μπορεῖ ἀραγε ἡ μεταπολεμικὴ δημοκρατία νὰ συνεργαστῇ μὲ τὸν Σοβιετικὸ Σοσιαλισμό;» Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ — ἐπιτακτικὸ σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη — τὸ ἀντιμετώπισε πρώτη ἡ Τσεχοσλοβακία, ποὺ βρισκεται στὸ κέντρο ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση. Ὁ Δρ. Μπένες, σὰν πρόεδρος τῆς Τσεχοσλοβακικῆς δημοκρατίας ἀπὸ τὸ 1940 πῆρε τὴν πρώτη θέση στὴ δημιουργία τῆς μεταπολεμικῆς Τσεχοσλοβακίας, καὶ ἔδωσε τὶς ἀπόψεις του σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα σὲ ἓνα κεφάλαιο τῶν ἀπομνημονευμάτων του ποὺ δημοσιεύτηκαν πρὶν ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ πραξικόπημα στὴν Τσεχοσλοβακία.

Σήμερα τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ εἶναι ἀρκετὰ δραματικὸ καθὼς δείχνει καθαρά ποίος εἶχε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ δεύτερη καταστροφὴ τῆς Τσεχοσλοβακικῆς δημοκρατίας μέσα σὲ μιὰ μόνη δεκαετία.

Μόλις τελείωσε ὁ πόλεμος, ἐμεῖς στὴν Τσεχοσλοβακία ἀντιμετωπίσαμε τὸ ἐρώτημα: Τὸ ἔθνος ἀνήκει στὸν ἀνατολικὸ ἢ στὸν δυτικὸ πολιτισμό; Ὁρισμένες πράξεις μας στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, μπορεῖ νὰ προκαλέσαν στὴ δύση τὴν ἐντύπωση ὅτι ξαφνικὰ προετοιμαστήκαμε γιὰ ν' ἀλλάξουμε τὸν δυτικὸ πολιτισμὸ μας καὶ νὰ στραφῶμε πρὸς τὸν ἀνατολικό. Νομίζω ὅτι τὸ πρόβλημα τοποθετήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἁσχημα. Ὁ πολιτισμὸς ἑνὸς ἔθνους δὲν μπορεῖ νὰ πετιέται σὰν παλιωμένο ροῦχο ἀπὸ τὸν ἓνα χρόνον στὸν ἄλλο ἢ ἀκόμη περισσότερο σὲ λιγότερο διάστημα, μόνο γιὰ νὰ

ταιριάσουμε με τις δυνάμεις που έρχονται. Την εξέλιξη του τσεχικού πολιτισμού πάντα τη χαρακτήριζε ένας παράγοντας, που ισχύει ακόμη: ακολουθούμε τις παγκόσμιες τάσεις, είτε Δυτικές είναι είτε Ανατολικές. Αιώνες αγωνιστήκαμε για να φθάσουμε σε ένα πολιτισμό που, αν και είναι παγκόσμιος, διατηρεί με πάθος και επιμονή τον εθνικό του χαρακτήρα. Όλοι οι μεγάλοι άνθρωποι του τόπου μας το αποδεικνύουν αυτό.

Σήμερα όμως το κύριο πρόβλημα δεν είναι η αλλαγή του πνευματικού μας προσανατολισμού. Η σημερινή επανάσταση είναι μια βαθύρριξη και συνειδητή μεταβολή στους κοινωνικούς και οικονομικούς θεσμούς. Και έρχεται το έρώτημα: είναι δυνατή η εξέλιξη της μεταπολεμικής δημοκρατίας και μπορεί αυτό το πολιτικό σύστημα να ζήσει και να συνεργαστεί με τον Σοβιετικό Σοσιαλισμό;

Δεχτήκαμε και αρχήν την εθνικοποίηση των μέσων της παραγωγής και τον προορισμό του ατομικού κέρδους: εφαρμόσαμε με θάρρος και επίγνωση τις μεθόδους του εξελικτικού Σοσιαλισμού. Μπορεί όμως μια δημοκρατία έτσι μεταρρυθμισμένη να ζήσει μαζί με τον Σοβιετικό Σοσιαλισμό; Απαντώ: Ναί πραγματικά ο δρόμος είναι ανοικτός. Η πραγματοποίηση μιας τέτοιας συμμαχίας στηρίζεται στην εξέλιξη των νέων πολιτικών μεθόδων, στην

ωριμότητα και την πείρα των κοινωνιών που τις εφαρμόζουν και στα πρακτικά πλεονεκτήματα ενός μέτρου που συντείνει στον εκσοσιαλισμό της σημερινής κοινωνίας.

Τα πρακτικά μέτρα που εφαρμόζονται είναι ζήτημα ωφελιμότητας. Μπορούν να επιβληθούν με μια βίαιη επανάσταση στην περίπτωση όμως αυτήν η λαϊκή πλειοψηφία μπορεί να τα θεωρήσει πως είναι πρόωρα και όχι απαραίτητα για τη στιγμή αυτή. Έτσι το αποτέλεσμα που θα έχουν μπορεί να είναι μια αντεπαναστατική αντίδραση. Υπάρχει όμως και η άλλη μέθοδος της βαθμιαίας προόδου που έρχεται με την πείρα και την επισημονική οργάνωση, χωρίς βία, με συμφωνία και συνεργασία.

Συμφωνώ μ' αυτόν τον δεύτερο τρόπο—τον υποστηρίζω κατηγορηματικά και ανεπιφύλακτα. Τον υποστηρίζω σαν αληθινός δημοκράτης. Εξέρω πως μέσα στην ιστορία των εθνών υπάρχουν στιγμές όπου οι βίαιες επαναστάσεις είναι απαραίτητες. Εξέρω όμως ακόμη ότι σε ορισμένες περιόδους της ιστορίας ενός έθνους οι επαναστατικές προσπάθειες μπορούν να κρύβουν τη χειρότερη αντίδραση. Σαν πραγματικός δημοκράτης θέλω να χρησιμοποιήσω όλους τους ειρηνικούς τρόπους. Θέλω να χρησιμοποιήσω όλα τα μέσα της συμφωνίας και όλες τις μεθόδους της δημοκρατικής συνεργασίας. Αν οι κομμουνιστές του τόπου μας έχουν

τόση πολλή δύναμη, πρέπει να έχουν αρκετή σύνεση ώστε να προχωρήσουν με περίσκεψη. Αυτό που χρειάζονται δεν είναι πια να αποκτήσουν δύναμη: πρέπει όμως να σταθούν άξιοι να περιμένουν υπομονετικά ώπου να έρθει η στιγμή που θα μπορούν να προχωρήσουν στο δρόμο της συνετής εξέλιξης.

Η άρχη πρόοδος είναι κάποτε πολύ πιο επαναστατική από την παράλογη βία και την καταπίεση. Όπως λέει και ο ποιητής Πούσκιν, τόσο ωραία μάλιστα γραμμένο:

«Θυμηθήτε, νέοι, ότι από τις μεταβολές αυτές, οι καλύτερες και οι πιο γερές είναι αυτές που

έχουν τις ρίζες τους στο εθνικό πνεύμα και είναι ελεύθερες από βίαιες αναστατώσεις». Θέλω το Έθνος μας να δημιουργήσει την καλύτερη και γερότερη κοινωνία. Σαν πολιτικός που δεν έχει καένα κόμμα και δεν έχει δεσμούς με καμία φατρία, θέλω να πραγματοποιήσω όλες τις δυνατές μεταρρυθμίσεις, πάντα μέσα στις συνθήκες που υπάρχουν σήμερα στις διάφορες χώρες και να τις επιτύχω με την εξέλιξη και όχι με τη βία. Έτσι πιστεύω ότι η νέα μεταπολεμική δημοκρατία και ο σοβιετικός σοσιαλισμός μπορούν να ζήσουν μαζί ειρηνικά χωρίς εχθρότητα ή ανταγωνισμό, σε συνεργασία και αμοιβαία συμφωνία

ΣΤΗΝ ΑΙΤΗΣΗ που έκανα για να του επιτρέψουν να πάει στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Γιαν Μάσαρκ, Τσέχος πολιτικός, έγραψε στο καινό διάστημα απέναντι στη λέξη Φυλή: «Άνθρωπος».

«CURRENT HISTORY», Φιλαδέλφεια

σμός, έρχεται και ή 'Επανάσταση που του εμπνέει το πρώτο του μεγάλο ελληνικό σύνθεμα' είναι ο <Ύμνος εις την 'Ελευθερίαν>, του οποίου οι πρώτες στροφές μελοποιημένες από τον Μάντζαρο αποτελούν τον εθνικό μας ύμνο. 'Αν για μιá στιγμή κινδύνευσαν να τόν παρσούρουν προς την Ιταλική στιχουργία οι αληθινές ποιητικές επιτυχίες του στη γλώσσα αυτή και οι έπαινοι των 'Ιταλών θανμαστών του, τώρα ή αγάπη του για την ελληνική έλευθερία θά εξασφάλιση για τον νέο ελληνισμό τον αξιο ψάλτη της, τον ποιητή που Ισότητα με τους πολέμαρχους του Εικοσιένα έδωσε μορφή και συνείδηση στη νέα 'Ελλάδα.

Η σύντομη αυτή ανασκόπηση της πρώτης περιόδου της ζωής του ποιητή, μās επιτρέπει να σταθμίσουμε το είδος, την ποιότητα της προσφοράς του. 'Ο Σολωμός δεν ήρθε απλώς ακολουθώντας μιá συνήθεια, έναν τρόπο λογοτεχνικό, να τιμήση την γλωσσική και ποιητική παράδοση του ελληνικού λαού· δεν δέχθηκε τις αξίες αυτές παθητικά, συμβατικά, σαν έναν κοινό τόπο. Δύσκολο και σπάνιο είναι ν' αξιοποιήση ο άνθρωπος τις διδασκαλίες που δέχθηκε στο σχολικό του θρανίο, που είναι αναπόσπαστα δεμένες στη μνήμη του με την άνια του μαθήματος, με τα άστεια των συμμαθητών, με τις αυστηρότητες του δασκάλου. Οι μεγάλες, οι δημιουργικές αξίες, είναι εκείνες που αποικτώνται ξεπερνώντας την καθιερωμένη τάξη, με πόθο και με ενέργεια, με κόπο. 'Ετσι εστάθηκε ο Σολωμός μπροστά στην ελληνική έμορφιά, στην ελληνική ψυχή· του αποκαλύφθηκε ύστερα από μιá βαθμιαία επίπονη κατάκτηση, θαμπωτικά, όχι σαν κάτι που το έχει τριψέψει και το έχει χαλάσει ή καθημερινή οικειότητα, αλλά φρέσκη, καθαρή, άμολυνη, ιδανική. 'Ο Ιδανικός αυτός χαρακτήρας που παίρνει στα μάτια του ή 'Ελλάδα, σύμβολο της έλευθερίας, σύν-

θεση κάθε άρετης και κάθε έμορφιάς, θά μπορούσε στο μεταγενέστερο χρόνια του να εξηγηθί και από άλλους λόγους· όταν όμως εικοσιπέντε χρονών γράφει τον <Ύμνο> του, πρωταρχικός λόγος είναι ότι ανεκάλυψε τώρα μόλις μόνος του την 'Ελλάδα, και μιá θριαμβευτική χαρά τον κατέχει εμπρός στο πρωτόφαντο δρασμά της. Δεν είναι ή 'Ελλάδα των βιβλίων· είναι ή λεβέντικη 'Ελλάδα των παλληκαριών που ζουν μέσα στα κλέφτικα τραγούδια, ή γλυκειά χώρα των ειδυλλίων και της έμορφιάς.

*Στο χορό γλυκογυρίζουν
ώρατα μάτια θρωικά
και εις την αύρα κυματίζουν
μαύρα, δόλχευσα μαλλιά.*

Όμως ο Ύμνος στην έλευθερία δεν είναι το τέρμα· είναι ή αρχή. 'Ο ποιητής έχει συλλάβει το Ιδανικό του, αλλά ακόμη δεν μπόρεσε να του δώσει μορφή. 'Ο σκοπός του είναι καθαρά δηλωμένος· θά γνωρίση την ελληνική ψυχή μέσα από την λαϊκή γλώσσα και από τα δημοτικά τραγούδια, και σιηριγμένος σ' αυτή την βάση, θά δρθώσει το έργο του· έτσι γράφει σ' ένα από τα σημειώματά του σαν υποθήκη προς τον έαυτό του: <ο θεμελιώδης ρυθμός ας στυλωθί εις το κέντρο της 'Εθνικότητας και ας ύψώνεται κάθετα>. Χρειάζεται πρώτα να γνωρίση αυτό το <κέντρο της εθνικότητας> την ψυχή δηλαδή του ελληνισμού. Κι ο Σολωμός αγωνίζεται προς την κατεύθυνση αυτή. Λίγους μήνες πριν γράφει τον Ύμνο, παραπονιόταν ακόμη πως δεν ξέρει ελληνικά, θέλει να τα μάθη. Μεγάλος λόγος, που δηλώνει συνείδηση μιās βαριάς εθιύνης. Για να τα μάθη, θά παη στην ίδια την ανόθευτη πηγή της γλώσσας, στο λαό. Μαζεύει λέξεις, εκφράσεις, τραγούδια, από το στόμα του λαού, τα μελετάει, τα δουλεύει· πλουτίζει διοένα το γλωσσικό του όργανο, και, προσοδευτικά, κατά βαθμούς, κατορθώνει έτσι να περάση από τις άδεξιες δοκιμές των νεανι-

κων ελληνικών ποιημάτων του στη γλωσσική τελειότητα που παρουσιάζουν τα όκτάστιχα του <Λάμπρου>.

Παράλληλα με τη γλώσσα, δουλεύει τον στίχο. 'Εδώ οι δυσκολίες είναι ακόμη πιο μεγάλες, γιατί αν εστάθηκαν μερικά άμέσως πριν απ' αυτόν που νά έχουν καλλιερήσει συστηματικά τη δημοτική μας γλώσσα, ο νεοελληνικός στίχος στην εποχή του Σολωμού δεν έχει ακολουθήσει όμαλή εξέλιξη. 'Εκείνος, αφού χρησιμοποιήσει τις λίγες δημιουργικές προσπάθειες του καιρού του, ανατρέχει και πάλι στις πηγές, μελετάει τις καλύτερες επιτεύξεις της κρητικής λογοτεχνίας και τις αφομοιώνει παράλληλα με το δημοτικό τραγούδι. Μιά κατάκτηση γίνεται κι εδώ, άργά, με κόπο, την οποία μπορούμε να παρακολουθήσουμε μέσα στο έργο του. 'Από την άποψη αυτήν, έχουν ευτυχώς σωθή μερικά άποσπάσματα έξώχως διδακτικά. 'Η λειτουργία αυτή του μόχθου, της αδιάκοπης προσπάθειας προς την τελειότητα, είναι σαν οργανική ανάγκη στον Σολωμό. Δουλεύει και ξαναδουλεύει άκατάπαντα το έργο του, παρ' όλη την εξαιρετική εύκολία που έχει στον αυτόσχεδιασμό. Εικοσιπέντε χρονών ήταν όταν έγραψε την ακόλουθη σκέψη: <ή δυσκολία την οποία αισθάνεται ο συγγραφέας (όμιλώ για τον μεγάλο συγγραφέα) δεν στέκει εις το να δείξη φαντασία και πάθος, αλλά εις το να υποτάξη αυτά τα δύο πράγματα, με καιρό και με κόπο εις το νόημα της τέχνης>. Έχοντας λοιπόν, εμπρός του το ύψηλό του νόημα της τέχνης, δεν ικανοποιείται ποτέ από τα ποιήματά του και διοένα τα ξαναρχίζει—ένας, άλλωστε, από τους λόγους που τον εμπόδισαν ν' αφήση πιο ολοκληρωμένο έργο, ήταν, άκριβως, αυτή ή έφεση τη· τελειότητας. Χάρις σ' αυτές τις αλλεπάλληλες δοκιμές, έχουμε σήμερα στα χέρια μας τις διάφορες μορφές του ίδιου ποιήματος, εκείνου που λογάριζε να ονομάση <Οι έλεύθεροι πολιορκημένοι>, και

που έμεινε κι εκείνο άποσπασματικό.

Έκεί βλέπουμε την βαθμιαία κατάκτηση της στιχουργικής έκφρασης. 'Ο Σολωμός ήθελε να δώσει συνθετικά μέσα από την θυσία του Μεσολογγίου την άνταση του Εικοσιένα και την ψυχή των αγωνιστών. Σ' ένα μέρος, στον <Πειρασμό> θά παρουσιαζόταν ή αντίθεση ανάμεσα στην προκλητική έμορφία της άνοιξης που παρορμά τον άνθρωπο να ζήση και νά χαρή, και στην αυστηρή συνείδηση του χρέους στην όποια έδούλευαν οι έλεύθεροι πολιορκημένοι. 'Η καινούρια έκδοση των ποιημάτων του Σολωμού που μās έδωσε φέτος ο Λίνος Πολίτης, παρέχει μερικους στίχους από τον <Πειρασμό>, που είχαν μείνει ως τώρα ανέκδοτοι· οι στίχοι αυτοί μās επιτρέπουν να παραβάλουμε το ίδιο κομμάτι σε τρεις διαφορετικές στιγμές της επεξεργασίας του, στα τρία διαδοχικά του σχεδιάσματα· ο ποιητής δούλεψε όλη του τη ζωή πάνω σ' αυτό το ποίημα χωρίς ν' άξιωθί να το άρτιώσει.

Το πρώτο σχεδιάσμα είναι σύγχρονο με την πτώση του Μεσολογγίου. 'Ο Σολωμός που δεν είχε ακόμη τότε εξοικειωθί με τη δημοτική ελληνική στιχουργία, δεν άποτολμούσε να την χρησιμοποιήση σ' ένα έργο του οποίου έβλεπε απ' άρχης την σημασία. Πήρε ένα μέτρο που του ήταν οικείο από την Ιταλική ποίηση· σύντομο, γοργό, τραγουδιατό. Είναι ελάχιστα προσομοσμένο στην μεγαλοπρέπεια του όλου σχεδίου:

*Παράμερα στέκει
ο άντρας και κλαίει....*

Στο σχεδιάσμα τουτο, ο <Πειρασμός> θά παρουσιαζόταν με τους ακόλουθους στίχους:

*Ό θρως χορεύει
μαζύ με τον Μάη.*

Περνούν τα χρόνια, ο ποιητής προχωρεί όλο και πιο βαθιά μέσα στην

έλληνική παράδοση· τις έμορφιές που άπανταί, προσπαθεί να τις άφομοιώσει. 'Ο ώρατος, άνετος, πλατύς δεκαπεντασύλλαβος των τραγουδιών μας, ο έθνικός μας στίχος, του φανερώναται κατ' έξοχην κατάλληλος για να ύμνήση τόν έλληνικό 'Αγώνα. Τό δεύτερο σχεδιάσμα θά χυθή ξανά, σέ δεκαπεντασύλλαβους τώρα· αλλά και οι στίχοι αυτοί επιδιώκουν την μελωδία, με την όμοιοκαταληξία και τη συνίληση:

*'Ο 'Απρίλης με τόν έρωτα
χορεύουν και γελούν.*

Δέκα χρόνια — άλήθεια σκληρά και τυραννισμένα από άλλες αίτίες, αλλά, όπωσδήποτε, δέκα χρόνια — θά δουλέψη στο σχεδιάσμα του, όσπου, φθασμένος πιά στην ώριμότητα, σαραντάεξη χρόνων, θά βρῇ πώς κι αυτή ή προσπάθεια δέν είναι άντάξια του σχεδίου του. 'Ο στίχος που πρέπει στο ύψηλό θέμα του, είναι, ναι, ο δεκαπεντασύλλαβος, αλλά άδρός, λιτός, πλαστικός, σαν ένα σκάλασμα στο μάραρο ενός μνημείου, χωρίς καμιά παραχώρηση στην εύκολη γοητεία της μελωδίας· ούτε συνιήσεις ούτε όμοιοκαληξίες:

*"Εσθ' ο 'Ερωτας χορό με τόν ξανθόν
['Απρίλη,
Κ' ή φύσις είναι στην καλή και τη
[γλυκειά της ώρα.*

Στίχος άυστηρός μέσα στη χάρη του, όμοιος με τό Ιδανικό του ποιητή.

Η πορεία αυτή του Σολωμού προς την τελειότητα, καθώς και οι λόγοι που την προκάλεσαν παρέχουν νομίζω τό μέτρο της προσφοράς του: ή πορεία προς την τελειότητα ταυτίζεται με την πορεία προς την έλληνικότητα. Και τούτο όχι τυχόν μέσα σε άφηρημένες έννοιες, σε άμφίβολες θεωρίες ή σε παράτολμες γενικεύσεις, αλλά μέσα στην σάρκα την ίδια του ποιητικού έργου, στον λόγο του, στον στίχο του. 'Η ποίηση, ό-

πως κ' ή αγάπη είναι μία κατάκτηση συνεχής. 'Η άκοίμητη αγάπη του Σολωμού από την ώρα που έγνωρίσε την έλληνική έμορφία, τον κινούσε όλοένα και προς ύψηλότερες σφαίρες που του άπεκάλυπταν όλοένα και τελειότερη την εικόνα του Ιδανικού του. 'Η προσφορά του Σολωμού έχει τούτο τό ξεχωριστό, ότι πραγματοποιήθηκε ενεργητικά, μέσα από μία βαριά και έξανιλητική προσωπική εμπειρία. 'Αναζητώντας συνειδητά την 'Ελλάδα, μύρεσε έτσι να την βρῇ, να την γνωρίσει και ν' άφομοιώσει την όμορφιά της και τό νόημά της, ύψώνοντας την σε αξία άπόλυτου συμβόλου.

Τό έξαισιο τούτο θαύμα μπορούσε μία φορά μόνο να γίνει, και σε μία ώριμμένη στιγμή. Τό θαύμα της ανθρώπινης δημιουργίας, τό περιμένουμε πάντα, και τό βλέπουμε κάθε τόσο να πραγματοποιείται μέσα στα έργα των μεγάλων. Μά για να γίνει τέτοια ή προσφορά του Σολωμού, έπρεπε πολλά να συγκλίνουν. 'Επρεπε οι έλληνικές δυνάμεις, σκόρπιες ως τότε και μοιρασμένες, να αρχίζουν να σμίγουν στα χρόνια που γεννήθηκε ο Σολωμός, για να φθάσουν με τόν 'Αγώνα στη σύνθεσή τους· πλούτος, ναυτικό, πολεμική προσπάθεια, λογοτεχνία, όλα να είναι έτοιμα για να άσπαστούν την ένιαία ύπόσταση του έλληνισμού, όπως εκδηλώθηκε στα Εικοσιένα. 'Επρεπε επίσης τό ξενιτεμένο όρχοντόπουλο να κρατήσει μέσα του ζωντανή την αγαπημένη εικόνα της πληθείας μητέρας του, να ποτιοθή ξένη σοφία και να γνωρίσει πίσω λαχταρώντας να γνωρίσει την 'Ελλάδα την άληθινή, την ζωντανή, που ήταν ή ίδια ή μητέρα του.

Και να φθάση την ώρα του μεγάλου έξορκισμού, όταν οι γενναίες πράξεις ζητούσαν τόν ανάλογο ύμνητή τους. 'Η προσφορά του στάθηκε έξαιρετική γιατί είναι σφραγισμένη με την διπλή βούλα της άτομικής συνεισφοράς και μιας μοίρας ιστορικής.

Γράμμα από τόν "Όλυμπο

Τό παρακάτω γράμμα έρχεται από έναν άναγνώστη μας που βρίσκεται στρατιώτης κάπου στον "Όλυμπο. Δημοσιεύουμε τό γράμμα του έδώ, ξεχωριστά από τα άλλα, γιατί άξίζει να διαβαστεί ξεχωριστά. Είναι γραμμένο από ένα στρατιώτη που βλέπει καθαρά γιατί πολεμά και που εκφράζει τη σκέψη του και τα αισθήματά του χωρίς καμιά πικρία. "Ενα γράμμα γεμάτο ελπίσμο. Και γι' αυτό νομίζουμε πως ή δημοσίευσή του δέν μπορεί παρά να κάνει καλό.

'Αγαπητή «'Εκλογή»,

Τό γράμμα αυτό έρχεται από τις άπάτητες βουνοκορφές του "Όλύμπου, και διατυπώνει την γνώμη ανθρώπων που βλέπουν κάθε μέρα τόν ήλιο και τόν θάνατο. 'Από ένα κόσμο που υπογράφει με μπρατούι και αίδερο τόν κατάλογο των Ιδανικών της φυλής μας και όλου του κόσμου που πιστεύει με φανατισμό στο Ιδανικό της Δευτεριάς.

'Εκτιμούμε βαθιά την προσπάθειά σου για την μελέτη των σύγχρονων προβλημάτων που άπασχολούν σήμερα τόν άνθρωπο και τόν κρατούν σε άγνωση.

Όσόσο άς μάς επιτραπή να διατυπώσουμε καθαρά την σκέψη μας. Σ' όλα τά μέρη της 'Ελλάδας διεξάγεται σήμερα ένας άγώνας άδυσώπητος και βουλος. 'Αγώνας δύσκολος και σκληρός για την διατήρηση και διαφύλαξη των στοιχειωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στόν άγώνα αυτόν βλέπουμε έλάχιστη την συμβολή Σου. Είσαι ένα όργανο διεθνούς επικοινωνίας του πνευματικού κόσμου. "Ενα τέτοιο όργανο θά ήταν και πρέπει να είναι ο δυνατότερος σύμμαχός μας.

Μία πλαταία διαφώτιση της Διε-

θνούς κοινής γνώμης και επεξηγήση των σκοπών για τους όποιους μάχεται σήμερα ο 'Ελληνας Στρατιώτης· ένα συναγερμό για τόν κίνδυνο που διατρέχει σήμερα ο πολιτισμός, τό δημιουργήμα άόκνου προσπάθειας τόσων χιλιετηρίδων· μιζ δήλωση θαρραλέα ότι ο άγώνας που διεξάγεται σήμερα στις 'Ελληνικές βουνοκορφές, τις προφυλακές των ανθρωπίνων Ιδανικών, πρέπει να γίνει άγώνας όλου του πολιτισμένου κόσμου γιατί απ' αυτόν έξαρτάται ή ύπαρξή του.

Τό πείραμα είναι τεράστιο και ο 'Ελληνικός άγώνας πρέπει να επιτύρη την προσοχή όλων, όλων πιστεύουν στην έρῃ φλόγα της 'Ελευθερίας.

Από τό χιλιετηρημένο κορμί της Πατρίδας Σου χύνεται σήμερα ζεστό τό αίμα των καλύτερων παιδιών της, κι οι νεκροί που πλανώνται γύρω μας και μάς συντροφεύουν σε κάθε γενναία προσπάθεια, δέν επιτρέπουν μεγάλες συζητήσεις.

Οδδετερότητα σημαίνει ένοχη ύστεροβουλία. Κι αυτό είναι μία άναμφισβήτητη άλήθεια. Με τις καλύτερες ελπίδες και με πολλή έκτίμηση.

Δεκ. Σ. Π., 10-3 48

Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἑνότητος τῆς Εὐρώπης καθὼς καὶ ἡ δια-
ἐχει γίνεαι δεκτὴ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους λαοὺς. Ἡ ση-
νωτέρα, ὅχι μόνον εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ Ἔθνη, ὡς συ-
τὸν κόσμον. Ἐὰν πρόκειται νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν Εὐρώ-
ματικὴν ἑνωσιν. Θὰ ὑπάρξουν βεβαίως συμφωνίαι ἢ
εἶναι κυρίως μία στενὴ ἑνωσις ἢ ὁποία θὰ πηγάζῃ
διὰ τὰς ὁποίας ὅλοι θὰ ἀγωνισθοῦν. Θὰ γίνῃ μὲ
στοιχεῖα τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι θὰ
σπαθοῦμε σήμερον νὰ πραγματοποιήσωμε. Δὲν εἶναι
τευθυνητρία ἀρχή. Εἶναι περισσότερο μία συνα-

τήρησις τῆς Εὐρώπης ὡς κέντρον τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ
μασία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ γίνεται καθημερινῶς ἐντο-
νέπεια τῆς μεταπολεμικῆς κρίσεως, ἀλλὰ εἰς ὅλον
πὴν ἔσαν ὁργανισμὸν, αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι μία πνευ-
τουλάχιστον συνεννόησις ἢ ἑνωσις ὅμως πρέπει νὰ
ἀπὸ τὰς βασικὰς ἐλευθερίας καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς
βάσιν τὴν ἰσότητα, καὶ πρέπει νὰ περιέχῃ ὅλα τὰ
ἀγωνισθῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον προ-
δυνατὸν νὰ διατυπωθῇ ὡς αὐστηρὰ θεωρία ἢ ὡς κα-
δέλφωσις καὶ ὀλιγώτερον ἕνα ἄκαμπτον σύστημα.

EPNEST MEERIN

Όταν πρὸς τὸ τέλος Ἰα-
νουαρίου, ὁ Ἄγγλος Ὑ-
πουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν
ἐξήγησε μίαν Εὐρωπαϊκὴν Ἑνω-
σιν, ὁμίλησε ἔχων τὴν ὑποστήρι-
ξιν ὁλοκληροῦ τῆς Ἀγγλικῆς
κοινῆς γνώμης. Ἐάν, πρὸ τοῦ
πολέμου, ἡ Βρεταννία δὲν ἔβλεπε
πάντοτε τὸν ἑαυτὴ τῆς ὡς τιμῆμα
τῆς Εὐρώπης, ἔαν συχνὰ προσε-
πάθει νὰ κρατηθῇ κάπως χωρι-
στὰ ἀπὸ τὸν ἡπειρωτικὸν κόσμον,
σήμερον ἡ ἀπομόνωσις καὶ ὁ νη-
σιωτισμὸς ἔχει σχεδὸν ἐντελῶς
λησμονηθῇ. Ἀντίθεσις πρὸς τὸ
σχέδιον Μάρσαλ καὶ πρὸς κάθε
μορφὴν ὁλοκληρώσεως τῆς Ἀν-
τικῆς Εὐρώπης, ἠκούσθη μόνον
ἀπὸ μικρὰ τμήματα τῆς Ἀκρας
Ἀριστερᾶς καὶ τῆς Ἀκρας Δε-
ξιᾶς, — ἀπὸ τὴν μειοψηφίαν τῶν
κομμουνιστῶν καὶ ἀπὸ ἕνα μι-
κρὸν τμήμα τοῦ τύπου τὸ ὁποῖον
ἐξακολουθεῖ νὰ κηρύσσει τὴν
Βρεταννίαν.

Ἄν ὑπάρχῃ ὅμως γενικῶς
πραγματικὴ ὁμοφωνία εἰς τὴν

ἐπιδίωξιν τῆς δυτικῆς ἐνότητος,
ὑπάρχουν πολὺ διαφορετικαὶ
ιδέαι διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁ-
ποῖον θὰ τὴν ἐπιτύχωμεν. Θὰ εἶ-
ναι ἢ βάσις τῆς πνευματικῆς καὶ
πολιτιστικῆς; Θὰ εἶναι πολιτικῆς;
οἰκονομικῆς; Εἰς τὰς ἀκολουθούσας
σελίδας θὰ δώσωμε τρεῖς Βρε-
ταννικὰς ἀπόψεις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ
θέματος. Ἐκ μέρους τῆς Δεξιᾶς
ὁμιλεῖ ὁ κ. Τσῶρτσιλ ὁ ὁποῖος ὁ-
μῶς εἶναι καὶ ἀρχηγὸς μιᾶς κι-
νήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐκπροσω-
ποῦνται ὅλαι αἱ πολιτικαὶ τάσεις.
Διὰ τὰς ἀπόψεις τῶν ἀριστε-
ρῶν ὁμιλεῖ ὁ Τζ. Ντ. Χ. Κόουλ
εἰς τὸ «The New Statesman
and Nation». Τὸ κέντρον ἀντι-
προσωπεύεται ἀπὸ τὸν «Παρατη-
ρητὴν», τὸ ἀνεξάρτητον Κυρια-
κάτικον φύλλον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔ-
παυσε νὰ ἀγωνίζεται διὰ τὴν
ιδέαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος.

Ἀργότερα ἐλπίζομε νὰ δώ-
σωμε τὰς ἀπόψεις διαφόρων
κρατῶν τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς
τὰς δυνατότητας καὶ τὰς πι-
θανότητας τῆς ἐνώσεως αὐτῆς.

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΕΝΩΣΙΣ Ἡ ΟΛΕΘΡΟΣ

Ὁ κ. Τσῶρτσιλ μετὰ τὸν πόλεμον ἔχει
ὁμίλησε συχνὰ διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν
Ἑνωσιν. Τὸ κίνημα διὰ τὰς Ἠνωμέ-
νας Πολιτείας τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ
ὁποῖον προεστιάται, ὑποστηρίζεται ὑπὸ
ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὅλων τῶν πο-
λιτικῶν κομμάτων. Μεταξὺ τῶν με-
λῶν τῆς ἰδρυτικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι
ὁ κ. Βικτωρ Γκόλλαντς, ὁ λόρδος Λέι-
τον, ὁ Λόρδος Ἀλντισαιη, ὁ καθηγητὴς
Γκίλμπερτ Μόρραϊη καὶ ὁ Μπέρτραντ
Ράσελ. Τὸ κίνημα αὐτὸ συνδέεται μὲ
τρεῖς ἡπειρωτικὰ κινήματα: Τὴν Ἀ-
νεξάρτητον Ἑνωσιν Εὐρωπαϊκῆς Συν-
εργασίας, τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ὀμοσπον-
διακὴν Ἑνωσιν καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν
Ἑνωσιν. Καὶ τὰ τέσσαρα μαζί σχημα-
τίζουν τὴν Μικτὴν Διεθνή Ἐπιτροπὴν
τῶν κινήματων διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν
Ἑνότητα. Εἰς ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς
τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν «Collier's»
ὁ κ. Τσῶρτσιλ ἐκθέτει ἐν γενικαῖς
γραμμαῖς τὴν ἰδέαν τῆς Εὐ-
ρωπαϊκῆς Ἑνότητος.

Όλοι οἱ λαοὶ οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς
τὴν ἡπειρον πού λέγεται Εὐ-
ρώπη, πρέπει νὰ μάθουν νὰ ὁνομά-
ζωνται Εὐρωπαῖοι καὶ νὰ ἐνεργοῦν
ὡς Εὐρωπαῖοι ἐντὸς τῶν ὁρίων
τῆς πολιτικῆς δυνάμεως, τῆς ἐπι-
-

ροῆς ἢ τῆς ἐλευθερίας πού ἔχουν.
Πρέπει νὰ συστηθῇ ἕνα Συμβού-
λιον τῆς Εὐρώπης. Τὸ συμβούλιον
αὐτὸ θὰ ἀσχολῆται διαρκῶς μὲ τὸ
μέλλον μᾶλλον παρὰ μὲ τὸ παρελ-
θόν. Θὰ ζητῇ ὅσον τὸ δυνατόν πε-
ρισσότερον ἐλευθερίας καὶ γονίμους
ἐμπορικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν με-
λῶν του καὶ θὰ ἐργάζεται σταθερὰ
διὰ τὴν ἐξαφάνισιν ἢ τουλάχιστον
τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐμποδίων πού
δημιουργοῦν οἱ δασμοὶ καὶ οἱ φόροι
μεταξὺ τῶν μελῶν Κρατῶν. Θὰ ἀγω-
νίζεται διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἁρμο-
νίαν, ὡς βάσιν τῆς οἰκονομικῆς ἐνό-
τητος.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης πρέ-
πει νὰ ὁργανώσῃ μίαν κοινὴν ἀμυν-
τικὴν δύναμιν πού θὰ διατηρῇ τὴν
τάξιν μεταξὺ τῶν μελῶν Κρατῶν,
θὰ τοὺς διδῇ ἀμοιβαίαν ἀσφα-
λειαν καὶ θὰ δώσῃ εἰς ὅλην τὴν Εὐ-
ρώπην τὴν δύναμιν νὰ ἐφαρμόσῃ
ἀποτελεσματικῶς τὰς ἀποφάσεις τοῦ
ἀνωτάτου Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμέ-
νων Ἐθνῶν.

Στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀνω-
τέρω προσπάθειαν εἶναι ἡ ὁμοιο-
μορφία τοῦ κυκλοφοροῦντος νομί-
σματος. Ἐφ' ὅσον ἔχομεν νὰ δημι-
ουργήσωμεν τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδε-
νός, θὰ προχωρήσωμεν βεβαίως κατὰ
στάδια. Εὐτυχῶς τὰ νομίσματα ἔχουν
δύο ὄψεις. Ἐτσι εἰς τὴν μίαν θὰ εὐ-
ρίσκεται τὸ ἐθνικὸν σύμβολον καὶ

εις την ἄλλην τὸ Εὐρωπαϊκόν. Τὰ γραμματόσημα, τὰ διαβατήρια, αἱ ἔμπορικαὶ διευκολύνσεις, αἱ εὐρωπαϊκαὶ κοινωνικαὶ συγκεντρώσεις διὰ πνευματικούς καὶ φιλανθρωπικούς σκοποὺς θὰ ἀκολουθήσουν κανονικῶς τὸν δρόμον ὁ ὁποῖος θὰ ἀνοιχθῇ συντόμως.

Ὁ κ. Ἀττλὴ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ Εὐρώπη πρέπει «ἢ νὰ ἐνωθῇ ὁμοσπονδιακῶς ἢ νὰ καταστραφῇ» καὶ δὲν μεταβάλλει εὐκολὰ γνώμην. Ὁ στρατηγὸς Σμάτς, ὁ Νοτιοαφρικανὸς στρατιώτης-πολιτικὸς-φιλόσοφος, ἐκηρύχθη ὑπέρμαχος αὐτῆς τῆς ἰδέας. Τὸ Βέλγιον, ἡ Ὀλλανδία καὶ τὸ Λουξεμβούργον ἤρχισαν ἤδη νὰ τὴν ἐφαρμόζουν μὲ τρόπον φυσικὸν καὶ χωρὶς καμμίαν ἐπίδειξιν.

Γίνεται πολὺς λόγος περὶ ἐνὸς «Εὐρωπαϊκοῦ μπλόκ». Αὐτὸ ὅμως μόνον του εἶναι ἓνα σχέδιον πολὺ περιορισμένον. Μόνον ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ Εὐρωπαϊσμός θὰ δώσῃ τὴν δύναμιν ποὺ χρειάζομεθα διὰ νὰ ἐπιζητήσωμεν.

Ἴσως νὰ μὴ μποροῦν ὅλοι νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ἐνωσιν ἀμέσως. Ἡ ἀρχὴ πρέπει νὰ γίνῃ. Ὁ πυρὴν πρέπει νὰ σχηματισθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον οὕτως ὥστε οἱ ἄλλοι νὰ μποροῦν νὰ προχωρήσουν εὐθὺς ὡς αἰσθανθοῦν ὅτι εἶναι διατεθειμένοι ἢ ἱκανοὶ νὰ τὸ κάμουν. Τὸ ἰδεώδες πραγματοποιεῖται βαθμιαίως.

Μᾶς ἔχουν πῇ ὅμως ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρως ἐπιβιώσεως, τῆς ἀναγεννημένης Εὐρώπης, εἶναι ἀντιρωσική, ἡ ἀκριβέστερα ἀντισοβιετική, τόσο εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἀποτελέσματά της.

Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια. Οἱ λαοὶ τῆς Ρωσίας ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατικῶν καὶ οἱ ὅποιοι κατέχουν τὸ 1/6 τῆς ὑδρογείου, δὲν ἔχουν τίποτε νὰ φοβηθοῦν ἀντιθέτως μάλιστα ἔχουν πολλὰ νὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν μιᾶς Ἠνωμένης Εὐρώπης, πολὺ περισσότερον δὲ ἐφ' ὅσον αἱ δύο αὐταὶ ομάδες θὰ ὑπά-

γώνται εἰς τὸν Παγκόσμιον Ὄργανισμόν καὶ θὰ εἶναι πισταὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις του.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΣ

Ὁ Τζ. Χ. Ντ. Κόουλ, ἱστορικὸς καὶ οικονομολόγος, γράφων εἰς τὸ «The New Statesman and Nation», ἀποβλέπει εἰς μίαν Σοσιαλιστικὴν Ἠνωμένην Εὐρώπην καὶ στηρίζει τὴν μοναδικὴν ἐλπίδα πραγματικῆς οικονομικῆς ἀναρρώσεως εἰς μίαν Ὄργανωτικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.

Ὁ Σοσιαλισμός, ἔαν πρόκειται νὰ ἔχῃ κάποιαν σημασίαν διὰ τὸν σημερινὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ βασικὰ προβλήματα εἶναι τὰ διεθνή καὶ καμία χώρα—οὔτε καὶ ἡ μεγαλύτερα—δὲν μπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ διαμορφώσῃ μόνη τὴν μοῖραν τῆς, πρέπει νὰ ἔχει κάποιαν σημασίαν δι' ὅλον τὸν κόσμον ὅπως καὶ διὰ κάθε ἔθνος χωριστά. Αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Κομμουνισμός: καὶ αὐτὸ εἶναι μία ἀπὸ τὰς αἰτίας τῆς ἐπιτυχοῦς ἀπηχίσεως τὴν ὁποίαν ἔχει, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐνεργῇ μὲ τὴν ἐλαχίστην λογικὴν. Εὐνοεῖ τὴν παγκόσμιον ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία παντοῦ, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ὀδηγεῖ εἰς τὸ ὁλοκληρωτικὸν προλεταριακὸν κράτος. Ὁ Δημοκρατικὸς Σοσιαλισμὸς ὁμολογεῖ ὅτι ἀντιπροσωπεύει κατὰ διαφορετικὸν—τὴν βαθμιαίαν ἐγκατάστασιν τοῦ Σοσιαλισμοῦ μὲ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτεραν συγκατάθεσιν, μὲ ἐλευθερίαν λόγου καὶ ὀργάνωσης καὶ μὲ κράτος τὸ ὁποῖον (ὅσον τὸ ἐπιτρέπουν αἱ τοπικαὶ συνθήκαι) κάθε χώρας θὰ ἀποτελῇ συνέχεια τοῦ ὑπάρχοντος καὶ ὄχι ἓνα νέον κράτος στηριζόμενον εἰς τὴν δικτατορίαν οἰασδήποτε τάξεως. Ὁ Κομμουνισμὸς ἔχει ἀπέναντι τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ τὸ πλεονέκτη-

μα ὅτι δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς οἰανδήποτε χώραν—εἰς τὴν πλέον ἐξελειγμένην ὅσον καὶ εἰς τὴν πλέον πρωτόγονον κοινωνίαν. Εἶναι πραγματικῶς παράδοξον ὅτι δυσκόλως ἐφαρμόζεται εἰς τὰς ἀνεπτυγμένους κοινωνίας,—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπερίμενε ὁ Μαρξ. Ὁ Δημοκρατικὸς Σοσιαλισμὸς δὲν ἔχει τόσοον παγκόσμιον ἀπήχησιν διότι δὲν εἶναι εὐκόλως νὰ φαντασθῶμε τὴν Σοσιαλιστικὴν Δημοκρατίαν νὰ ἐγκαθίσταται, παρὰ μόνον εἰς μίαν χώραν ἡ ὁποία ἔχει εἰς ὅρεκτον βαθμὸν διαποτισθῇ μὲ τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς τῆς ἀνεκτικότητος καὶ τῆς κυβερνήσεως ἡ ὁποία βασίζεται εἰς τὴν συγκατάθεσιν μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ. Πρόκειται δηλ. περὶ δόγματος τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται εἰς χώρας ὅπου ὁ πολιτισμὸς ἔχει διεισδύσει ὅρεκτὰ εἰς τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ ὥστε νὰ δώσῃ τὴν βάσιν διὰ τὴν δημοκρατικὴν κυβερνήσιν τοῦ Δυτικοῦ τύπου.

Σήμερα ἡ πολιτισμένη καὶ ἐκπολιτιστικὴ αὐτὴ ἀρχὴ τοῦ Σοσιαλισμοῦ εὐρίσκειται μετὰ τὴν δύο πυρῶν μετὰξὺ ἐνὸς ἀνεξαντλήτου ἀτομιστικοῦ καπιταλισμοῦ ὁ ὁποῖος ἐπικρατεῖ ἀκόμη εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ ἐνὸς ἀνερχομένου θριαμβευτικῶς Κομμουνισμοῦ ὁ ὁποῖος ἀπέδειξε τουλάχιστον τὴν δύναμιν του νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν εἰς λαοὺς οἱ ὅποιοι δὲν ἐπέρασαν ποτὲ ἀπὸ τὸν πολιτισμόν. Ἀλλοῦ ὁ Κομμουνισμὸς ἀπέδειξε τὴν δύναμιν του προκαλῶν ταραχὰς καὶ διαιρῶν τὸ κίνημα τῶν ἐργατικῶν τάξεων, χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ μεγάλα ἀποτελέσματα.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ κερδίσῃ εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλὰ ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος φαίνεται πιθανότερον ὅτι θὰ καταστρέψῃ καὶ ὃν Δημοκρατικὸν Σοσιαλισμόν καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὅτι ἐάν πραγματικῶς ἐκέρδιζε, αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς εἰς τὴν Δύσιν καὶ αἱ ἀνθρώπινα σχέσεις θὰ κατεστρέφοντο προ-

τοῦ ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν ἔρειπων.

Αὐτὸ δὲν ἀποκλείεται καὶ νὰ συμβῇ. Δὲν μπορεῖ ὅμως κανεὶς νὰ περιμένῃ ὅτι οἱ Σοσιαλισταὶ τῆς Δύσεως θὰ συμφωνήσουν εἰς αὐτό, ἐκτός ἐάν ἔχουν πραγματικῶς χάσει κάθε ἐλπίδα ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ νοοτροπία των. Ἐάν πάλι δὲν θέλωμεν νὰ συμβῇ, πρέπει νὰ τὸ ἐμποδίσωμεν μὲ θετικὴν δράσιν ὥστε νὰ δημιουργηθῇ μία Δημοκρατικὴ Σοσιαλιστικὴ κοινωνία εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὴν ἀποδεχθοῦν καὶ ἔχουν τὰ μέσα νὰ τὴν ἐφαρμόσουν.

Ὁ καπιταλισμὸς μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἐφαρμοσθῇ μὲ βάσιν τὰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς τῆς Ἀμερικῆς, ὄχι ὅμως καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἡ προσπάθεια νὰ τὸν ἐφαρμόσωμεν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, θὰ ἐσθίαινε ὑποβιβασμὸν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς Εὐρώπης καὶ ὠθησιν τῶν Εὐρωπαίων ἐργατῶν πρὸς τὸν κομμουνισμόν, ὡς μόνον καταφύγιον τῆς ἀπελπισίας των.

Διὰ τὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνοικοδομηθῇ ὁ Δυτικὸς Εὐρωπαϊκὸς καπιταλισμός; Ἐπειδὴ ἔχει δημιουργήσει μίαν οικονομικὴν τάξιν ἐξαρτωμένην ἐκ διεθνῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπάρχουν πλέον. Οἰκοδομηθῇ μὲ βάσιν τὰς μεγάλας καθυστερημένας περιοχὰς τὰς ὁποίας θὰ ἐφωδίαζε μὲ ἀκριβὰ ἐμπορεύματα καὶ θὰ ἐλάμβανεν εἰς ἀντάλλαγμα φθινὰ τρόφιμα. Ἡ μεγάλη ἐκβιομηχανοποίησις του καὶ ἡ πυκνότης τοῦ ἀστικοῦ του πληθυμοῦ, ὁ πλοῦτος τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τὸ σχετικῶς ὑψηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν ἐργατῶν του, ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτό. Σήμερα ὅμως ἐτελείωσε ἡ ἐποχὴ τῆς φθινῆς τροφῆς καὶ τῶν ἀκριβῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν. Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ ἀγορᾶ διὰ τὰ πολυτελῆ βιομηχανικὰ εἶδη, οἱ παγκόσμιοι ὅμως παραγωγοὶ τῶν εἰδῶν διατροφῆς εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυροὶ ὥστε νὰ ἀντισταθοῦν καὶ νὰ μὴ δίδουν τὰ τρόφιμά των εἰς χαμηλὰς

τιμὰς εἰς ἀντάλλαγμα τῶν βιομηχανικῶν αὐτῶν εἰδῶν.

Ἡ λύσις βεβαίως εἶναι νὰ μειωθοῦν αἱ τιμαὶ τῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν· αὐτὸ ὅμως εἶναι ἐντελὲς ἀδύνατον διὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν καπιταλισμὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι δευσευμένως μὲ τὸ μονοπῶλιον καὶ ἀνίκανος νὰ ἐπιβάλλῃ οἰκονομικὰ ὁργάνωσιν, παρὰ μόνον διὰ νὰ κρατήσῃ τὰς τιμὰς εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ κανένα ὁργανωμένον σχέδιον διὰ νὰ κρατήσῃ εἰς χαμηλὰς τιμὰς τὴν παραγωγὴν, ἐκτὸς μόνον μὲ τὴν ἰδρυσιν μιᾶς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, πολὺ μεγαλύτερας ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ μπορούσε νὰ κατευθύνῃ μόνο τοῦ κάθε Εὐρωπαϊκοῦ κράτους. Ὑπάρχει ἀνάγκη ὠρίσμενης καὶ κοινῆς δράσεως, εὐρυτάτης ὑπὲρ - ἐθνικῆς κλίμακος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν καθὼς καὶ τὰς ἀνταλλαγὰς μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν περιοχῶν καὶ τῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι κυρίως παραγωγοὶ εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης. Ἐννοῶ ἀνταλλαγὰς ὑπὸ δικαίους ὁρους καὶ ὄχι εἰς μονοπωλιακὸς ἡγεμονίας τιμὰς· τὴν δὲ παραγωγὴν, κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὁργανωμένην, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς οὐσιώδεις ἀνάγκας τῶν καταναλωτῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσον καὶ τῶν ἐξαγωγῶν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ ἡ δημοκρατικὴ Ὕστασις σιτικὴ τακτικὴ τὴν ὁποίαν χρειάζεται ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη. Καὶ ὁ κατὰ τὴν ὥρην εἶναι ἔνδοξον τῆς τοῦτον αἱ πιθανότητες μιᾶς Φορολογικῆς Ἐνώσεως τῆς Δυτ. Εὐρώπης. Ἐν τούτοις ὁποῖος κἀμὴ τὸν κόπον νὰ σκεφθῇ, πρέπει νὰ γνωρίζῃ νὰ πραγματοποιηθῇ παρὰ μόνον ἂν ἐπιτευχθῇ κοινὴ ὁργάνωσις τῆς παραγωγῆς. Αἱ διάφοροι χώραι δὲν θὰ οἰκονομικὰ φορολογικὰ τεῖχιν τὰ ὁποῖα ὁρθώνονται μεταξὺ τῶν, παρὰ μόνον ὅταν ἔχουν τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν θὰ ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀ-

νεργίαν, ἂν συμμετέχουν εἰς ἓνα διεθνὲς παραγωγικὸν σχέδιον τὸ ὁποῖον θὰ τοὺς δίδει ἀρκετὴν ἀκτίνα δράσεως ὥστε νὰ εἰδικεύωνται καὶ νὰ ἐλαττώνουν τὰς τιμὰς τῶν εἰς ἓνα λογικὸν ἐπίπεδον, ἐνῶ συγχρόνως θὰ μπορούν νὰ παίρνουν φθινὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τοὺς γείτονάς των οἱ ὁποῖοι θὰ εἰδικεύωνται εἰς ἄλλα. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ δημιουργηθῇ μία Δυτικὴ Εὐρώπη ἡ ὁποία θὰ παράγῃ ὅ,τι χρειάζεται. Ἀντιθέτως ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ μπορέσῃ ἡ Εὐρώπη νὰ ἔχῃ ἅμα τὸν ἐμπόριον μὲ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ κόστους τῶν ἐμπορευμάτων της.

Τὸ ἐμπόριον αὐτὸ, καθὼς καὶ ἡ παραγωγή, θὰ εἶναι ὁργανωμένον ἐμπόριον. Θὰ ἦτο καταστρεπτικὸν ἂν αἱ χώραι αἱ ὁποῖαι συμπεριελήφθησαν εἰς τὸ Σχέδιον Μάρσαλ ἐνέγουν ἢ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν διὰ τὰ σπαρτὴν νίζοντα εἶδη. Πρέπει νὰ ὁργανώσωνται εἰς ἓνα ἐνῶμα τῆς ἀλλῆς εἰς τὰς ἀγορὰς τῶν ἐπὶ μιᾶς κοινῆς βάσεως καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν εἰς ἀρκετὰ μεγάλον βαθμὸν τὰς μακροπρόθεσμους συμφωνίας ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἐξάγουν τὰς ἀπαιτούμενας ποσότητες εἰς λογικὰς καὶ ὄχι κερδοσκοπικὰς τιμὰς. Διὰ νὰ τὸ κάμουν αὐτὸ, πρέπει ἀκόμη νὰ ὁργανώσουν ἀπὸ κοινὸν πωλήσεις, κυρίως ὑπὸ μορφὴν ἐμπορικῶν συμφωνιῶν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς τελευταίας Ἀγγλο - Σοβιετικῆς συμφωνίας, διὰ τῶν ὁποίων ὠρισμέναι προϊόντα θὰ ἀνταλλάσσονται μὲ ἄλλα εἰς συμφωνημένους τιμὰς καὶ ἡμερομηνίας παραδόσεως. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ διεθνή πρακτορεῖα διὰ τὴν ρύθμισιν τῆς μεγαλύτερας δυσκολίας τῶν μεταφορῶν.

Ἡ Δυτικὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσις εἶναι πραγματοποιήσιμος. Εἶναι μάλιστα, ὅπως ὁποῖοι καὶ ἂν ὀνομασθῇ, ἡ πρακτικὴ προσέγγισις πρὸς τὸν Δημοκρατικὸν Σοσιαλισμὸν μὲ ὑπὲρ - ἐθνικὴν βάσιν. Δὲν εἶναι ὅμως ἓνα πρόγραμμα τὸ ὁποῖον μπορούν νὰ ὑποστηρίξουν μόνον οἱ Σοσιαλισταί. Ἐὰν ἀλήθευε αὐτό, ὅσον ἐ-

χάριστον καὶ ἂν ἦτο, δὲν θὰ ὑπῆρχε προοπτικὴ νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως εἰς μίαν ἀρκετὰ ἐκτεταμένην περιοχὴν. Εἶναι μία πολιτικὴ ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὴν εἰς τὴν Τρίτην Δύναμιν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ μπορεῖ ἀκόμη νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ νὰ βγάλῃ τὴν Δύναμιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσιν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε ἀποτραβηχθῇ λόγῳ ἐλλείψεως ἐνὸς κοινοῦ ἐποικοδομητικοῦ προγράμματος.

ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΝ ΣΥΝΤΑΓΜ. ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ

Ἐνφ ὁ κ. Τζ. Ντ. Χ. Κόουλ σημειώνει τὴν δυτικὴν ἐνότητα κυρίως εἰς τὰ οἰκονομικά, «Ἐνας μελετητὴς τῆς Εὐρώπης», ὁ ὁποῖος γράφει εἰς τὸν «Παρατηρητὴν» («The Observer») τονίζει τὴν ἀνάγκην πανευρωπαϊκῆς πολιτικῆς συνεννοήσεως. Συνεννοήσεις μεταξὺ πολιτικῶν κομμάτων διαφόρων χωρῶν, πιστεύει, θὰ ἐτοίμαζαν τὸν δρόμον διὰ τὴν ἐκλογὴν μιᾶς Εὐρωπαϊκῆς Συνταγματικῆς Συνελεύσεως.

Εἶναι ἀκόμη δυνατόν εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ ἐνωθῇ καὶ οὕτω νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς πρὸς ἀνάρρωσιν λανθανούσας δυνάμεις της, νὰ κερδίσῃ καὶ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀσφάλειαν, τὴν εὐημερίαν της; Ὅλα δείχνουν ὅτι τὸ 1948 θὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά, καὶ ὅτι φθάνομεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ Πρόεδρος Ρουζβέλτ ὠνόμασε «Συνάντησιν μὲ τὴν μοῖραν».

Ἡ πρώτη Συνδιάσκεψις τῶν Παρισίων κατέστρωσε πράγματι ἓνα πρόγραμμα Εὐρωπαϊκῆς ἀναρρώσεως, τὸ ὁποῖον, ἂν ὑποστηρικθῇ ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴν παραγωγικὴν δύναμιν, θὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀμεσον οἰκονομικὴν κρίσιν. Δὲν ἐδημιούργησεν ὅμως ἀκόμη οὔτε μίαν ὁργάνωσιν μὲ ἀρκετὴν δύναμιν ὥστε

νὰ ἰδῇ αὐτὸ τὸ πρόγραμμα νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἀκόμη ὀλιγοτέραν χρῆσιν ἔκαμε τῆς εὐκαιρίας τὴν ὁποίαν προσέφερεν ἓνας κοινὸς κίνδυνος διὰ τὰ σφυρηλάτησιν μίαν εὐρύτεραν ἐνότητα, πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν, ὄχι μόνον οἰκονομικὴν. Τὰ δεκαεξὶ κράτη, εἰς διαφορετικὸν βαθμὸν τὸ καθένα, μένουν προσκεκολλημένα εἰς τὴν ἀτομιστικὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν ἢ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ κατάρρα τῆς Εὐρώπης καθ' ὅλην τὴν παρελθούσαν πενηντοετίαν.

Εἶναι ἀπάτη νὰ σκεπτόμεθα ὅτι ἀπὸ τὴν σύμπτωσιν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων θὰ προκύψῃ αὐτομάτως καὶ πολιτικὴ ἐνότης. Κοινὰ Εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα, δὲν κατέρωσαν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, νὰ ἐμποδίσουν δύο ἀγρίους Εὐρωπαϊκοὺς πολέμους· καὶ εἰς τοὺς δύο δέ, τὸ περίπλοκον σύστημα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομίας, μὲ τοὺς πολλοὺς διεθνεῖς δεσμούς του, κατεστράφη εἰς μίαν στιγμὴν χωρὶς τὸν παραμικρὸν δισταγμὸν. Μία ἱστορικὴ ἐπανάστασις, ἀξία νὰ μεταβάλῃ τὸν κόσμον, ὅπως ἡ ἐνοποίησης τῆς Εὐρώπης, δὲν μπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν «εἰσόδον τῆς ὑπηρεσίας» ποὺ ἀποτελοῦν τὰ οἰκονομικά. Ἐὰν πρόκειται νὰ ἔλθῃ αὐτὴ ἡ ἐνότης, πρέπει νὰ τὴν θελήσωμεν.

Καὶ πρέπει νὰ τὴν θελήσουν τὰ κύρια κέντρα. Τὰ κέντρα αὐτὰ εἰς τὰ ὁποῖα λαμβάνονται αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ ἀποφάσεις. Ἡ πολιτικὴ γίνεται ἀπὸ τοὺς πολιτικούς καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους. Καὶ ἡ θέλησις διὰ τὴν ἐνότητα πρέπει νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν Κρατῶν ποὺ πρόκειται νὰ ἐνωθοῦν. Αἱ δημοκρατικαὶ Κυβερνήσεις ὅμως δὲν μπορούν νὰ κινηθοῦν ταχύτερα ἀπὸ τὰ κόμματα εἰς τὰ ὁποῖα βασίζονται καὶ τὰ κόμματα πάλιν κινουνται ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην. Μέσα εἰς τοὺς δρῶντας πολιτικούς κύκλους καθὲ Εὐρωπαϊκοῦ ἔθνους πρέπει νὰ ἐκινήσῃ ἡ ἰδέα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνότητος, ἂν βέβαια ἡ ἐνότης αὕτη πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῇ.

Δι' αὐτὸ ἡ ἀπόφασις τοῦ Βρετανικοῦ Ἑργατικοῦ Κόμματος νὰ συγκαλέσῃ συνδιάσκεψιν τῶν Σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῶν ἐθνῶν τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται εἰς τὸ Σχέδιον Μάρσαλ ἔχει προσωρινὰς δυνατότητας. Ὅλα, βεβαίως, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς συνδιασκέψεως. Ἐὰν δὲν κάνει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐπικροτήσῃ ἀπλῶς τὸ Σχέδιον, θὰ εἶναι ἀχρηστός. Ἐὰν θέσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Σοσιαλισμοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κινήσεως διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐνότητα θὰ ἔχῃ ἐπιτύχει κάτι. Ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν πρόκλησιν τῆς στιγμῆς, πρέπει ὡς βασικὸν ἔργον νὰ θέσῃ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς Εὐρωπαϊκοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἀξίου νὰ ἐργασθῇ εἰς μίαν Εὐρωπαϊκὴν Συνομοσπονδιακὴν Συνέλευσιν.

Ἡ περίπτωση τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἑνώσεως ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν περιπτώσιν τῆς σοσιαλιστικῆς οργανώσεως καὶ θὰ ἦτο δυστύχημα εἰς οἱ Συντηρητικοὶ ἀντιδρῶντες εἰς τὴν Σοσιαλιστικὴν πρωτοβουλίαν, ἀκολουθοῦντες μίαν στενὴν ἐθνικιστικὴν πολιτικὴν. Ἡ ἀνάγκη τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἑνώσεως εἶναι τόσοσὺν ζωτικὴ καὶ τόσοσὺν ἐπείγουσα, ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ ὑποταχθῇ εἰς μίαν περιορισμένην κομματικὴν τακτικὴν. Ὁ μεγαλύτερος συντηρητικὸς τῆς ἐποχῆς μας, ὁ κ. Τσώρτσιλ, πρῶτος διεκήρυξε μὲ τόλμην τὴν ἐπιτακτικὴν αὐτὴν ἀνάγκην. Ἡ ὀρθὴ τακτικὴ τὴν ὁποῖαν θὰ μπορούσε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ Βρετανικὸν Συντηρητικὸν κόμμα θὰ ἦτο ἡ δημιουργία μιᾶς πραγματικῆς ἐνότητος μὲ τὰ συγγενῆ κόμματα τῆς ἡπείρου καὶ ἡ ἰδρυσις μιᾶς παραλλήλου πολιτικῆς οργανώσεως πρὸς τὸν παγκό-

σμιον Σοσιαλισμόν, μέσα εἰς τὰ πλαίσια βεβαίως τῶν Ἑθνῶν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. Ὅταν τὰ δύο μεγαλύτερα κόμματα ὁργανωθοῦν ἐπὶ Εὐρωπαϊκῆς βάσεως, τότε θὰ εἶναι πολιτικῶς δυνατόν νὰ διεσπασθοῦν ἔκλογα εἰς τὴν πρώτην Εὐρωπαϊκὴν Συνταγματικὴν Συνέλευσιν. Τὰ ἄμεσα ἔργα τὰ ὁποῖα θὰ εἶχε νὰ ἐπιτελέσῃ ἓνα τέτοιο σῶμα, θὰ ἦσαν περιορισμένα. Θὰ ὥριζε τρία διοικητικὰ σῶματα, ἓνα πολιτικὸν διὰ τὸν συντονισμόν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἓνα οικονομικόν, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ καὶ ἓνα τρίτον διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν ἀμυντικῶν μας συστημάτων.

Ὅχι μόνον ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς διὰ νὰ μετατραποῦν 270 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι τῶν χωρῶν τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸ Σχέδιον Μάρσαλ ἀπὸ μέλη κρατῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πλέον ζωὴν, εἰς πολιτὸς μιᾶς ἐνώσεως μὲ πραγματικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ θὰ μπορῇ νὰ μετατρέψῃ ἀκόμη τὰς σχέσεις χωρῶν ὅπως ἡ Βρετανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ὀλλανδία, πρὸς τοὺς ὑπερποντίους συμμάχους καὶ ὑπηκόους των. Ἡνωμένοι θὰ μπορούσαμε νὰ προσφέρωμεν ἀγορὰς ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ στρατιωτικὴν βοήθειαν ἐν καιρῷ πολέμου, πράγματα τὰ ὁποῖα μᾶς εἶναι ἀδύνατα ἐφ' ὅσον εἴμεθα διηρημένοι. Μία τέτοια ἐνωσις θὰ μετέβαλε ἀστραπιαίως τὰ σύνορα τῆς ἐλευθέρως Εὐρώπης. Αἱ καταπιεζόμεναι μάζαι, τόσοσὺν εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην θὰ εὕρισκαν νέας ἐλπίδας. Αἱ συνέπειαι τῆς ἑνώσεως αὐτῆς θὰ φανοῦν εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον. Ὁ καιρὸς ὅμως νὰ ἐνωθῇ τὸ ἐλευθέρων τμήμα τῆς Εὐρώπης, τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ περισσότερον προοδευτικόν, ἔχει ἤδη φθάσει· τώρα ἡ ποτὲ.

Ὑπόγειος δίοδος εἰς τὴν Μάγνην;

Τοῦ STÉPHANE AUBAC

(Ἀπὸ τὸ «Le Monde Illustré», Παρίσι)

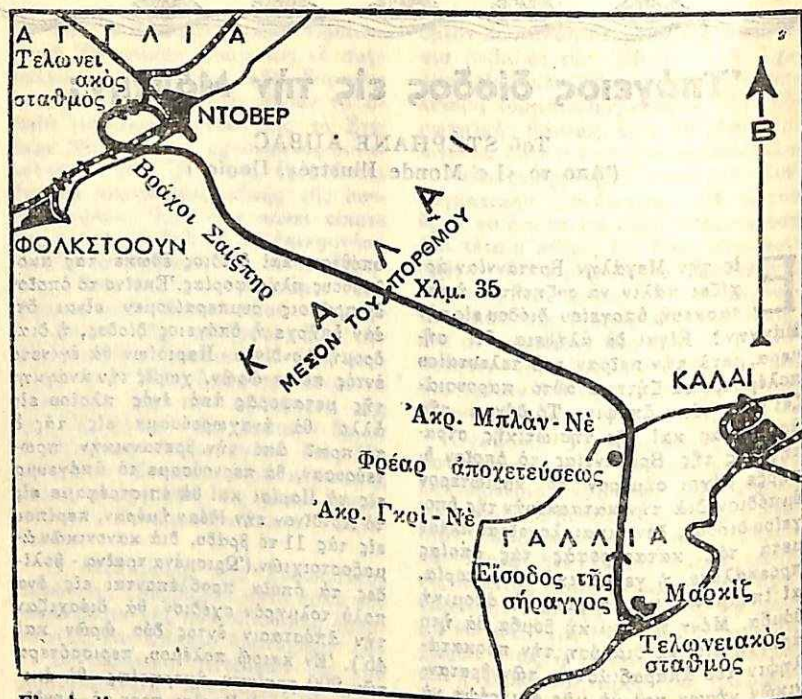
Εἰς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν ἀρχίζει πάλιν νὰ συζητῇται ἡ κατασκευὴ ὑπογείου διόδου εἰς τὴν Μάγνην! Εἶναι δὲ ἀλήθεια ὅτι σήμερα, μετὰ τὴν πείραν τοῦ τελευταίου πολέμου, τὸ ζήτημα αὐτὸ παρουσιάζει μίαν νέαν ἀποψιν. Τὸ δόγμα τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς νησιωτικῆς στρατηγικῆς τῆς Βρεταννίας τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε μέχρι σήμερον τὸ κυριώτερον ἐμπόδιον διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπογείου διόδου, δὲν δικαιολογεῖται πλέον μετὰ τὰς καταστροφὰς τὰς ὁποίας προσκάλει ἡ γερμανικὴ ἀεροπορία, αἱ ἱπτάμεναι καὶ κυρίως ἡ ἀτομικὴ βόμβα. Μόνη ἡ ἀτομικὴ βόμβα θὰ ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ διαλύσῃ τὴν προκατάληψιν τοῦ ἀπαρδιαίτου τῶν βρετανικῶν νήσων καὶ νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τῆς ὑπογείου σήραγγος τῆς Μάγνης ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων στοιχείων τὰ ὁποῖα μᾶς παρέσχε ὁ πόλεμος.

Φαίνεται ὅτι τοῦτο τὸ ἀντελήφθη μία ὁμὰς ἐξεχόντων βρεταννίων βουλευτῶν, σχηματισθεῖσα τελευταίως εἰς τοὺς κόλπους τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων διὰ νὰ μελετήσῃ ἐκ νέου τὸ ζήτημα τῆς ὑπογείου σήραγγος. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ βουλευτὰς τοῦ συντηρητικοῦ καὶ ἐργατικοῦ κόμματος. Πρόεδρος εἶναι ὁ κ. Κρίστοφερ Ν. Σάουκερ, ἐργατικὸς, καὶ ἀδελφός τοῦ βουλευτοῦ τῆς Δικαιοσύνης.

Τὸ ζήτημα τῆς ὑπογείου διόδου ἐπελετήθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ Ἑμπορικῶ γαλλικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Μεγάλης Βρεταννίας. Ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος κ. Τ. Ι. Γκερίτ, πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Μηχανικῶν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἔχει μελετήσῃ πολὺ αὐτὴν τὴν

δόχον καὶ ὁ ἴδιος ἔδωκε τὰς ἀκολουθεῖς πληροφορίες. Ἐκείνο τὸ ὅποιον ἐν πρώτοις συμπραίνοντες εἶναι ὅτι ἐὰν ὑπῆρχε ἡ ὑπόγειος δίοδος, ἡ διαδρομὴ Λονδίνου - Παρισιῶν θὰ ἐγένετο ἐντὶς πέντε ὥρων, χωρὶς τὴν ἀνάγκην τῆς μεταφοράς ἀπὸ ἐνὸς πλοίου εἰς ἄλλο· θὰ ἀναχωρούσαμε εἰς τὰς 8 τὸ πρωτὶ ἀπὸ τὴν βρεταννικὴν πρωτεύουσιν, θὰ περνούσαμε τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸ Παρίσι καὶ θὰ ἐπιστρέφαμε εἰς τὸ Λονδίνον τὴν ἰδεὰν ἡμέραν, περίπου εἰς τὰς 11 τὸ βράδυ, διὰ κανονικῶν ἀμαξοστοιχιῶν. (Ὁρισμένα τραίνα· βολίδες τὰ ὁποῖα προβλέπονται εἰς ἓνα πολὺ τολμηρὸν σχέδιον θὰ διέσχισαν τὴν ἀπόστασιν ἐντὸς δύο ὥρων καὶ 45'). Ἐν καιρῷ πολέμου, περισσότερα τῶν 200 τραίνων ἡμερησίως θὰ ἐκινούντο ἀπὸ τὸ Παρίσι πρὸς τὸ Λονδίνον καὶ ἀπὸ τὸ Λονδίνον πρὸς τὸ Παρίσι.

Τὸ σπουδαῖον ὅμως εἶναι ὅτι χάρις εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόγειον δίοδον δὲν θὰ πηγαίνοι κανεὶς μόνον ἀπὸ τὸ Λονδίνον εἰς τὸ Παρίσι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· μετὰ δὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ἀνατολῆς θὰ μπορούσε νὰ μῇ εἰς ἓνα βαγόν-λι εἰς τὸν σταθμὸν Βικτωρίας καὶ νὰ κατέβῃ εἰς τὴν Καλλικώτταν! Διὰ τὴν γαλλικὴν φαντασίαν τὸ δύστροπον αὐτὸ εἶναι ἀπόλυτος πραγματοποιήσιμον· οἱ Ἀγγλοὶ ὅμως εἶναι ἀκόμη πολὺ διστακτικοί. Κατηγοροῦντες οἱ Ἀγγλοὶ τὴν «περβολικὴν φροντίδα» τῶν Γάλλων διὰ τὴν ἀσφάλειάν των, κατέχονται συγχρόνως καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν ἑμμόνον φόβον ὅτι κάποτε θὰ προσβληθοῦν ἀπὸ ἓνα ἐχθρικὸν στρατὸν ὁ ὁποῖος θὰ προβάλλῃ κάτω ἀπὸ τὴν

Είς τὸ τέλος του παρελθόντος αἰῶνος, ὁ Ἀλμπέρ Σαρτιώ, διευθυντὴς τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Βορρά, κατέστρωσε ἓνα πολὺ μελετημένο σχέδιον ὑπογείου σήραγγος.

Μάχη, «καὶ αὐτὸς ὁ στρατὸς δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι γερμανικός...», μοῦ εἶπε κάποτε ἐξημέμενος ἓνας πολιτικός συγγραφεὺς εἰς μίαν «ἐγκάρδιον» συνομιλίαν μας. Εἶναι καθαρὴ τρέλλα. Ὁ πόλεμος κατάρθωσε νὰ φονεῖται δεκάδες ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων καὶ δὲν μπόρεσε νὰ ἐξαλείψῃ μίαν προκατάληψιν! Ἡ προκατάληψις ἐναντίον τῆς ὑπογείου διόδου παρῆκεν πάντοτε ἰσχυρὰ καὶ ὅπως εἶπεν ὁ ναύαρχος Ταίηλορ, μέλος καὶ τῶν δυο Βουλῶν: «Οἱ Βρετανοὶ δὴρξαν πάντοτε νησιῶται καὶ θέλουν νὰ μείνουν νησιῶται.»

Οἱ Γάλλοι ἀπὸ μακροῦ ἔχουν ἀντιληφθῇ τοὺς εὐρεῖς ὀρίζοντας τοὺς ὁποίους ἡ ὑπόγειος σήραξ τῆς Μά-

χης θὰ ἤνοιγε διὰ τὴν πρόσσπονδον τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι ἀκριβῶς 150 ἔτη (1802) ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅπου διὰ πρῶτην φορὰν ἐγένετο λόγος διὰ τὴν διόλκον αὐτὴν εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὰ 1885 ὁ Γάλλος μηχανικός Τομάντ Γκαμόν, ἐπεξεργάσθη ἓνα πραγματικὸν σχέδιον κατασκευῆς αὐτῆς τῆς σήραγγος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐξέθεσεν εἰς τρεῖς ἀγγλούς μηχανικούς, τοὺς κ. κ. Στήβενσον, Λόκ καὶ Ἰζαμπάρντ Μπρονελ.

Τῇ παρορμητικῇ τοῦ Σαρ Τζὼν Χάκσω, ἱδρῦθις εἰς τὸ Λονδίνον τὸ 1875 ἡ «Channel Tunnel Co. Ltd.», εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Κοινοβούλιον ἔδωκε μεγάλην ἐξουσίαν διὰ νὰ μελετῇ τὸ πρόβλημα καὶ νὰ κάμῃ συγκεκμημένας προτάσεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἱδρῦθη εἰς τὸ Παρίσι ἡ «Société du Chemin de Fer Sous-

marin entre la France et l'Angleterre», «διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ γαλλικοῦ τμήματος τῆς ὑπογείου διόδου. Τὸ ἐπόμενο ἔτος συνεστήθη μιὰ μικτὴ γαλλο-βρεταννικὴ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ θέσῃ «τὰς βάσεις μιᾶς συμφωνίας» μεταξὺ τῶν δυο χωρῶν.

Εἰς τὰ 1885 ἤρχισεν ἡ ἐκσκαφὴ μιᾶς ὑποβρυχίου στοᾶς καὶ εἰς τὰς δύο ἀκτὰς τῆς Μάχης, μήκους δυο περίπου χιλιομέτρων. Αὐταὶ αἱ προκαταρκτικαὶ ἐνέργειαι ἔδωσαν ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως, διότι, μετὰ 32 ἔτη, εἰς τὰ 1918, ὅταν ἐξήγασαν αὐτὴν τὴν στοᾶν τοῦ Σαίπηρ Κλίφ, τὴν ἤδραν εἰς θαυμασίαν κατάστασιν, παρ' ὅλον ὅτι εἶχε κατασκευασθῇ ἐντελῶς προχείρως. Ἀλλὰ τὸ σταθερὸν veto τῶν βρεταννικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ἡμπόδισε τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Εἰς τὰ 1929 τὸ ζήτημα τῆς ὑπογείου διόδου ἐτέθη ἀκ νέου. Συνκεντρώθησαν αἱ τεχνικαὶ μελέται καὶ ἀπεδείχθησαν ἐξαιρετικὰ ἐνθαρρυντικαί. Τὸ ὅλον ζήτημα ἐφθασε εἰς τὸ Κοινοβούλιον, ὅπου ἐτέθη εἰς ψήφισιν: 172 ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς κατασκευῆς τῆς ὑπογείου διόδου καὶ 179 ἐναντίον. Ἐπὶ ψῆφοι ἤρκεσαν διὰ νὰ ναυαγήσῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ σχέδιον, ἔνεκα τῶν ἀντιρρήσεων καὶ μόνον τὰς ὁποίας διετύπωσαν αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαί.

Τὸ ἔργον τῆς νέας Ἐπιτροπῆς Με-

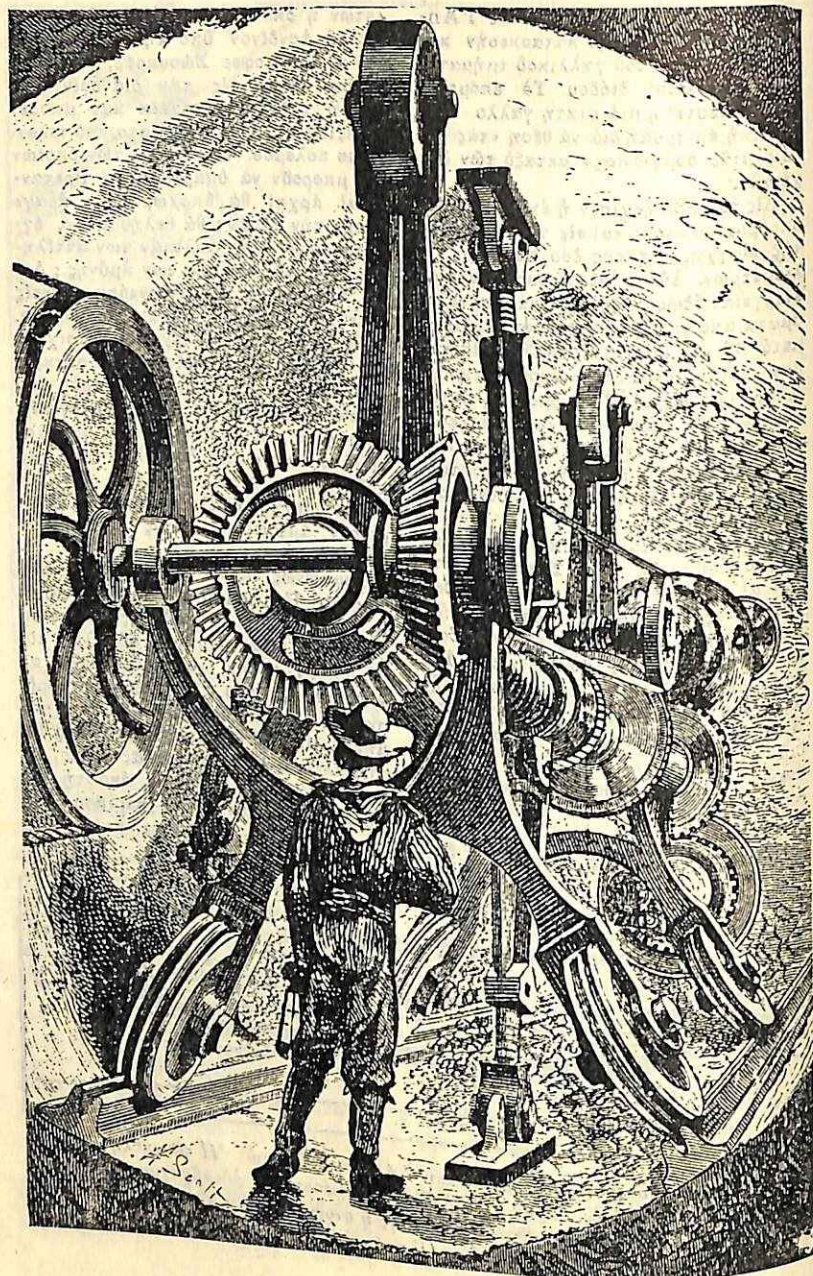
λετῶν ἡ ὁποία συνεστήθη τελευταίως εἰς τὸ Λονδίνον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Κρίσιοφερ Σώουκρος, εἶναι εὐκολον. Ἐχει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πλήρης τεχνικὰ στοιχεῖα καὶ μπορεῖ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰ μαθήματα τοῦ τελευταίου πολέμου, θετικώτερα τῶν ὁποίων δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν. Αἱ Βρεταννικαὶ ἀρχαὶ θὰ ὑποχωρήσουν ἀραγε αὐτὴν τὴν φορὰν; θὰ θελήσουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν παλαιὰν τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν ἀμύνης; Ἀν θὰ ἔπρεπε νὰ διακινδυνεύσῃ κανεὶς οὕτε τὴν παραμικροτέραν πρόγνωσιν.

Ἐν τούτοις, τὰ τεχνικὰ στοιχεῖα τοῦ προβλήματος ἐδρίσκονται συγκεντρωμένα καὶ προσηρμοσμένα πρὸς τὰς τελευταίας προόδους τῆς γεωλογικῆς ἐπιστήμης. Ἐπὶ πλέον, δὲν ὑπάρχει καμμία οἰκονομικὴ δυσκολία διὰ τὰς κυβερνήσεις, διότι νομίζουν ὅτι τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα μποροῦν νὰ ἐξυπηρεθῶν ἀμέσως δι' ἐνὸς ἐσωτερικοῦ δανείου.

Συμφώνως πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς Société Française de Tunnel sous la Manche, τὸ μήκος τῆς ὑπογείου διόδου θὰ εἶναι περίπου 35 χλμ., εἰς τὰ ὁποία πρέπει νὰ προστεθῶν αἱ κλίμακες εἰσοδῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἐδρίσκωνται εἰς τὰ δύο ἄκρα καὶ θὰ ἔχουν μήκος 10 χλμ. Ἡ ὑπόγειος διόδος θὰ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ δυο διπλὰς στοᾶς, μετὰ διάμετρον ἀπὸ 5·60 μ. ἑκάστη. Ἡ σήραξ θὰ ἀπέχῃ 45 μ. περίπου ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης καὶ 110 μ.

Κατακόρυφος τομὴ τοῦ σχεδίου τοῦ Ἀλμπέρ Σαρτιώ. Ἡ καμπύλη γραμμὴ διέρχεται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο διὰ μέσον τοῦ ἀδιαβρόχου καὶ συμπαγούς στρώματος κιμωλίας. Φαίνεται ἐπίσης ἡ στοὰ ροῆς καὶ τὰ φεράτα ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων ἐν Γαλλίᾳ. Οἱ σαρμοὶ κινδυνεύει δι' ἡλεκτρισμὸν.

περίπου από την επιφάνειάν της. Το σημείον εκκινήσεως εις την Γαλλίαν θα είναι εις το χωρίον Μαρκίζ, πλησίον της Βουλώνης, το δὲ τέρμα εις την βρεταννικὴν ἀκτὴν θὰ εὐρίσκειται κάπου μεταξὺ Ντόβερ καὶ Φόλκλστοουν. Ἡ δαπάνη δι' αὐτὰ τὰ ἔργα ἔχει ὑπολογισθῇ, πρὶ τριάκοντα ἑτῶν, εἰς 25 ἑκατ. λίρας περίπου. Σήμερον τὸ ποσὸν αὐτὸ θὰ φθάσῃ, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μιᾶς ἀγγλικῆς καθημερινῆς ἐφημερίδος, τὰ 60 δισ. φράγκα. Ἀλλ' αἱ εἰσπράξεις ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς σήραγγος θὰ ἀυξηθοῦν βαθμυδὸν καὶ τὸ ποσὸν θὰ ἐξοφληθῇ ταχύτατα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβατῶν οἱ ὅποιοι διέπλευσαν τὴν Μάγχην καὶ ἀπὸ τὰς δύο ἀκτὰς, ἀνῆλθον κατὰ τὸ 1929, εἰς 2.500.000 ἄτομα. Λαμβάνοντες ὅπ' ὄψιν τὴν φυσικὴν αὐξήσιν τῆς κινήσεως τῶν μεταφορικῶν μέσων, μπορούμε νὰ δεχθῶμε ὅτι 4 περίπου ἑκατ. ἄτομα θὰ διέπλευσαν σήμερον τὴν Μάγχην, καὶ ὅτι ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἑκατομ., 2 1/2 — 3 ἑκατ. θὰ ἀχρησιμοποιοῦν τὴν σήραγγα. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ληφθῇ κυρίως ὅπ' ὄψιν εἶναι ὅτι, μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σήραγγος, ἑκατομύρια νέων ταξιειδιωτῶν οἱ ὅποιοι ἔρχονται ἀπὸ ἄλλας ἡπείρους θὰ ἀποβιβάζωνται εἰς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν παράδοξον αὐτὴν ὑπόγειον σήραγγα. Ὅπως ἔχει ἤδη λεχθῇ, θὰ παίρνουν ἓνα βαγκὸν-λί ἀπὸ τὸ Λονδίνον καὶ θὰ συνεχίζουσιν τὸ ταξίδι των σιδηροδρομικῶς ἕως τὴν Ρώμην, τὴν Βιέννην, τὴν Βαρσοβίαν, τὴν Μόσχαν ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Σήμερον, 1.000.000 περίπου ἀμερικανοὶ ἀποβιβάζονται ετησίως εἰς τὴν Ἑθρώπην καὶ 200.000 — 300.000 ἐξ αὐτῶν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολι-

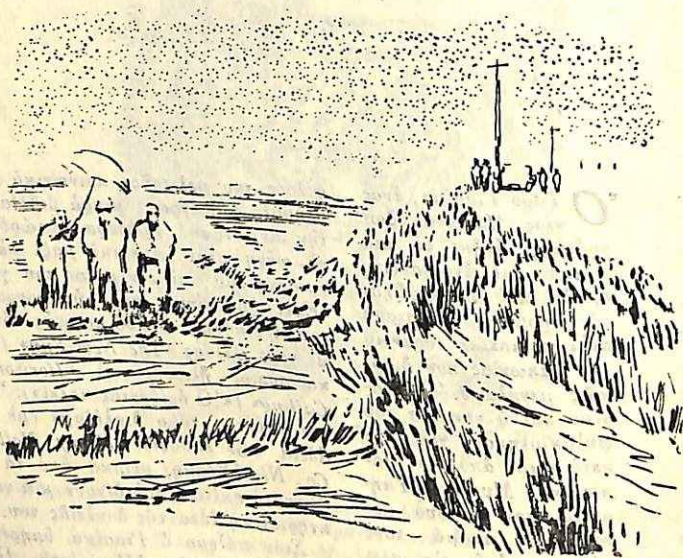
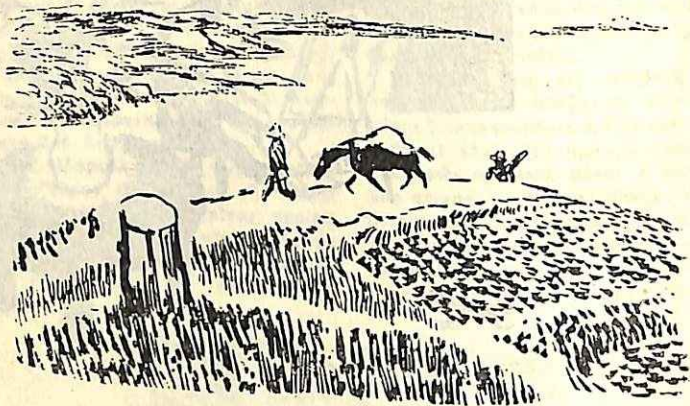
τείας ἢ εἰς τὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς χωρὶς νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Ἀγγλίαν. Ἐάν ὅμως διήρχε ἡ ὑπόγειος σήραγγὲς τῆς Μάγχης, οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν θὰ εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθοῦν καὶ νὰ παραμείνουν ὀλίγον εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν.

Ἐλέχθη δὲ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων διὰ μέσου τῆς ὑπογείου διόδου θὰ ἐβλάπτει τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου διαφασκεῖ αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμὸν τὸ διὰ μέσου τῆς Μάγχης ναυτικὸν βρεταννικὸν ἐμπόριον ἀποτελεῖ μόνον τὰ 3 ο) τοῦ συνόλου τῆς ναυτικῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας ὥστε ἡ κατασκευὴ τῆς ὑπογείου σήραγγος δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ συναγωνισμὸν εἰς τὴν κίνησιν τῶν βρεταννικῶν ἐμπορευμάτων, ἡ ὁποία γίνεται κυρίως πέραν τῆς Γαλλίας καὶ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Ἀς ἐπανέλθωμε τώρα εἰς τοὺς παραδόξους ἰσχυρισμοὺς τοὺς ὁποίους προβάλλουσιν ὅσοι δὲν συμφωνοῦν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπογείου σήραγγος. Ἡ κυριωτέρα ἀντίρρηση, ἡ αἰωνία καὶ μοναδική εἶναι ἡ στρατιωτικὴ. Αὐτὴ ὅμως εἶναι παράλογος. Μήπως ἡ ὑπόγειος σήραγγὲς π.χ. τοῦ Mont-Cenis, ἐξηρθένης κατὰ τίποτε τὴν ἀμυναν τῆς Γαλλίας ἐναντίον τῆς Ἰταλίας; Ἀντὶ τὴν ἐξηρθένησιν καθόλου τὸ αὐτὸ δὲ θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τὴν ὑπόγειον σήραγγα τῆς Μάγχης, ἡ ὁποία ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐκλόνιζε τὴν ἀσφάλειαν τῶν δύο χωρῶν ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ τὴν ἀνίσχυε καὶ θὰ ἀπεδεικνύετο πάρα πολὺ χρήσιμος διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀμυναν, τόσον τῆς Ἀγγλίας ὅσον καὶ

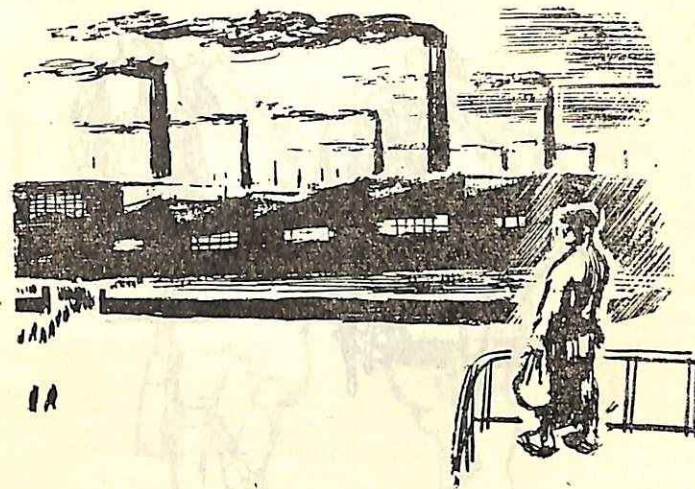
Τὸ παράξενο αὐτὸ μὴνῆμα, τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα ἀπεκάλυψε εἰς τὰς 15 Ἰουλίου 1882 τὸ περιοδικὸν «Monde Illustré» δὲν εἶναι παρὰ ἓνα διατηρητικὸν μὴνῆμα τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησαν Γάλλοι καὶ Ἀγγλοὶ μηχανικοὶ διὰ νὰ διανοίξουν πολλὰς δοκιμασιακὰς ὑπογείους διόδους. Πρόκειται ἴσως περὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἀτμοσφαιρικοῦ μηχανήματος τὸ ὁποῖον ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Λι ντε Μπωμόν εἰς τὸν ἴδιον περίπου 2 μ. μετὰ τὸ ὁποῖον διηνοίχθη ὑπόγειος διόδος 3 χλμ. εἰς τὸ Ἀμπου Κλίφ.

Όταν πήγα στο χωριό που γεννήθηκα, στα νότια μέρη, βρήκα πώς οι μικροκαλλιεργητές βρίσκονταν διαρκώς χρεωμένοι γιατί ήταν υποχρεωμένοι να πληρώνουν τα 75-80% από τη συγκομιδή του ριζιού, στους μεγαλοκτηματίες.

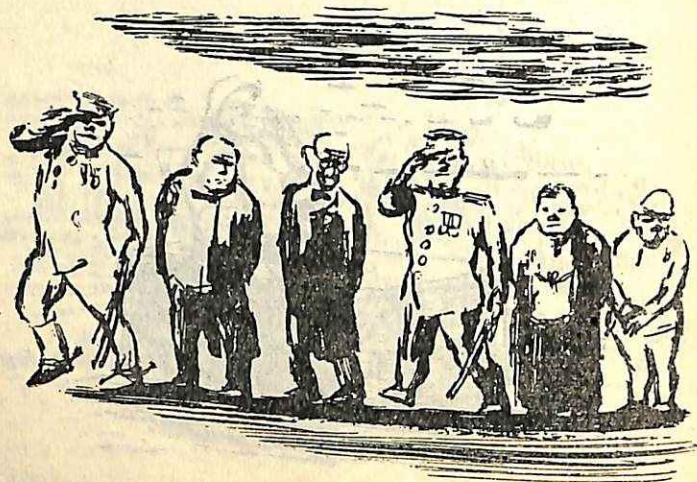
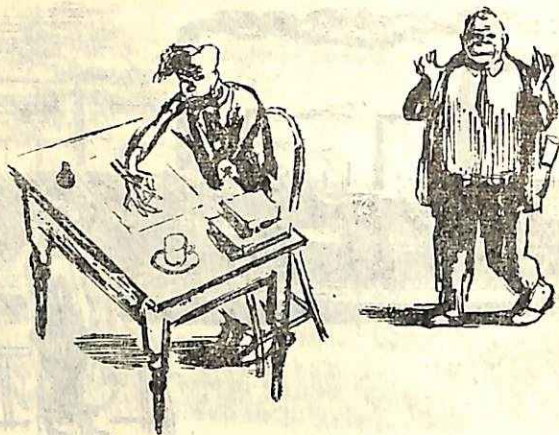
Ένα μέλος της Ιαπωνικής Δίαιτας ήρθε μία μέρα για να δει τις μεγάλες καταστροφές που έφεραν οι πλημμύρες, μα τίποτα δεν έγινε. Ο άνθρωπος αυτός είχε έρθει μόνο και μόνο για να μαζέψει ψήφους για τις προσχετίες εκλογές.

Η φιλοδοξία κάθε Ιάπωνα ήταν να βρή δουλειά σε ένα από τα πολλά εργοστάσια που άρχισαν να παράγουν όπλα για το στρατό που πολεμούσε στην Κίνα.

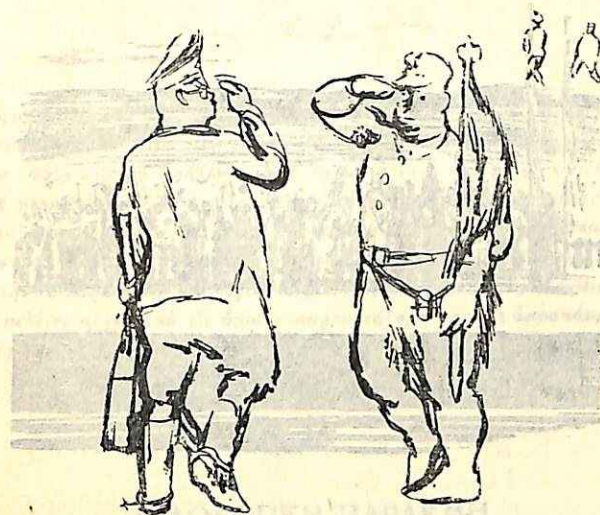
Η Ιαπωνική βιομηχανία βρισκόταν στα χέρια μερικών πλουσίων οικογενειών που εκμεταλλεύονταν τους εργάτες και ένθαρρυναν το επιθετικό πνεύμα.

Με τὴ βοήθειά τους οἱ Μιλιταριστὲς ἀποκτήσανε ἐξουσία καὶ πῆραν καλὰς ἀνώτερες θέσεις παντοῦ, στὴν Κυβέρνηση καὶ στὴ διοίκηση τοῦ Κράτους.

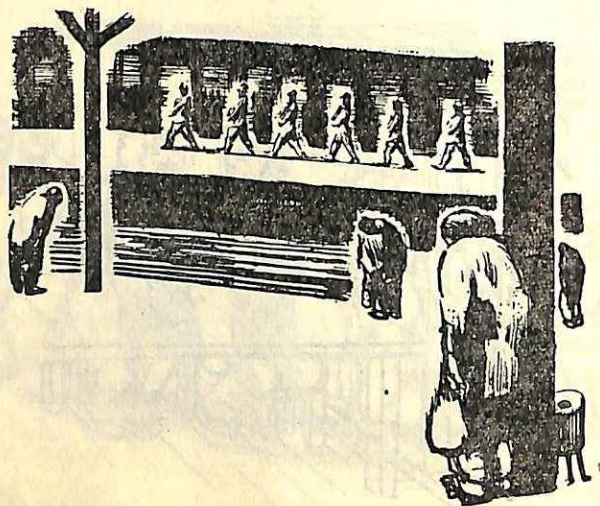
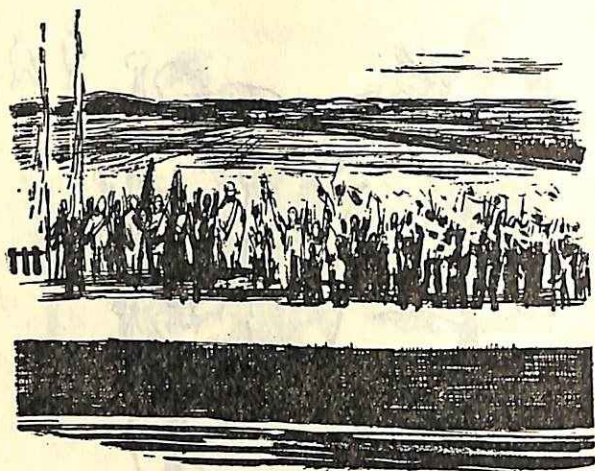
Ἦταν πικρὸ νὰ βλέπη κανεὶς κάθε εἶδος ἀνθρώπους νὰ ἐπιδιώκουν καὶ νὰ σχεδιάζουν νὰ ἐπιτύχουν κατώτερες θέσεις κάτω ἀπὸ τοὺς μιλιταριστὲς.

Στὶς πόλεις οἱ μιλιταριστὲς παρουσιάζονταν σὰν κυβερνήτες τοῦ Ἔθνους. Συγχρόνως ἰδρύθηκε τὸ Γραφεῖο Ἐποπτείας καὶ Προστασίας τῆς Σκέψης.

Ἔβγαζαν ψεύτικες ἀντιδραστικὲς ἐφημερίδες, τὶς μοίραζαν ἐπιτήδες, κρυφά-κουγαν εἰ ἐλεγαν ὅσοι τὶς διάβαζαν καὶ ἔκαναν συλλήψεις μὲ τὸ παραμικρὸ.

Και τὰ τραίνα κάθε μέρα έπαιρναν τούς νέους στόν πόλεμο. Οί συγγενείς, οί γείτονες και οί τοπικές αρχές τούς ξεπροβόδιζαν με τραγούδια και σημαίες.

Τὰ ίδια τραίνα έφερναν πίσω εκατοντάδες τετράγωνα κουτιά με τή στάχτη αυτών που έπεσαν. Ήταν τὰ θύματα του «Ίερού Πολέμου» των μιλιταριστών.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Στό προηγούμενο τεύχος μας, δημοσιεύσαμε μιὰ ομάδα άρθρων σχετικά με τις δυσκολίες των μεσαίων τάξεων σέ όλο τόν κόσμο. Σήμερα παρουσιάζουμε ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα που κι αυτό έχει τις ρίζες του στις οικονομικές μεταβολές του αιώνα μας: τήν κατάσταση της παγκόσμιας φιλολογίας και τήν κοινωνική και οικονομική θέση του συγγραφέα. Όταν ο πόλεμος τελείωσε, τό πρόβλημα αυτό μελετήθηκε ότή Γαλλία, τήν Αγγλία και τήν Αμερική και διάφοροι συγγραφείς εξέφρασαν τις απόψεις τους. Οί μελέτες αυτές από τις όποτες παρουσιάζουμε μερικά αποσπάσματα, δείχνουν ότι παντού ή λογοτεχνία αντιμετώπιζει ένα κοινό πρόβλημα.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΑΚΜΗ

Όλοι παραδέχονται ότι παρατηρείται μιὰ κατάπτωση στή σύγχρονη φιλολογία. Πολύ λίγα βιβλία από όσα δημοσιεύτηκαν ύστερα από τόν πόλεμο μπορούν νά συγκριθούν με τὰ βιβλία που παρουσιάστηκαν στις αρχές της δεκαετίας 1920-1930. Ποιές είναι οι αιτίες της μεταπολεμικής αυτής παρακμής της φιλολογίας;

Τό φιλολογικό παράστημα των Τάιμς «The Times Literary Supplement» αποδίδει τήν παρακμή στο πνευματικό και υλικό κλίμα της εποχής.

«Θά ήταν τρέλλα νά άρνηθοίμε νά αναγνωρίσουμε τό γεγονός ότι ή σημερινή ατμόσφαιρα δεν είναι εύνοϊκή για τόν δημιουργικό συγγραφέα. Όλοι μας, άναγνώστες και συγγραφείς, είμαστε άπασχολημένοι με τὰ υλικά ζητήματα της εποχής μας: συνεχώς μάς άπορροφά όλοένα και περισσότερο τό πώς θά ζήσουμε τή μίζερη και φτωχή ζωή μας. Τὰ καλλιτεχνικά μας έν-

διαφέροντα παραμερίζονται συνεχώς. Είναι ένας αιώνας όπου οι άνθρωποι πρέπει νά δουλέψουν σκληρά για τόν έαυτό τους, ένας αιώνας κατωτέρων υλιστικών άναγκών και πιέσεων.

Αν εξαίρεσουμε όλες τις πρακτικές δυσκολίες, ό όρίζοντας του ποιητή, του μυθιστοριογράφου, του συγγραφέα με τήν πλούσια φαντασία, σκοτίζεται από τό χάος που επικρατεί στις διεθνείς υποθέσεις, από τὰ σημεία και τούς φορείς της κρίσεως που βλέπουμε στόν καθημερινό τύπο. Αν ή ύψηλή τέχνη και ή φιλολογία χρειάζεται ή όχι μιὰ άργόσχολη τάξη στήν κοινωνία — άν, ό-

πως είπε ο κ. "Αρνολντ Τόυνμπη, ο πολιτισμός στερεύει καθώς ατλώνεται — αυτό ίσως είναι ακαδημαϊκό ζήτημα. Τό βέβαιο είναι πως η πνευματική ελευθερία, από την οποία, όπως είπε ένας παλιότερος άνθρωπος, γεννιούνται τα μεγάλα φιλολογικά έργα, είναι ανώφελη όταν δεν πάλλεται μέσα της η πίστη. Οι συγγραφείς — και οι αναγνώστες — μοιάζουν σήμερα σαν άνθρωποι πολιορκημένοι. Μέσα στην πίεση των σύγχρονων γεγονότων, το μόνο που κρατάει και τρέφει τη φαντασία μας είναι η πίστη στο μέλλον. Και οι σκοτεινές οικονομικές συνθήκες έγιναν αίτια να μη μπορέσει ο κόσμος να αποκτήσει την εμπιστοσύνη που χρειάζεται για να αντισταθμίσει την όλητική ή και μερική έλλειψη της θρησκευτικής πίστης.

Ο Σύριλ Κόννολλυ, εκδότης του «Horizon» ('Ορίζων), θεωρεί το πρόβλημα καθαρά οικονομικό.

«Το κράτος», λέει «και τα διεθνή φιλανθρωπικά Ίδρύματα, αρχίζουν να προστατεύουν τους νέους και τους δίνουν υποσχέσεις για το μέλλον. Γνωρίζω ένα νέο συγγραφέα που πήρε οικονομική ενίσχυση από τρία χωριστά μέρη με άφορη ένα βιβλίο του ανέκδοτο — πότε όμως θα πάρη αυτό που του πρέπει ο ώριμος αναγνωρισμένος συγγραφέας; Θα μπορούσα να αναφέρω ένα σωρό εξαιρετικούς συγγραφείς που μόλις πάτησαν τα 45, και που θα μπορούσαν μία μέρα να δώσουν μία αξιολογική συμβολή στη φιλολογία αν είχαν για αντίλλαγμα δύο χρόνια ξεκούραστης ζωής που θα τους πρόσφερε ένας πλούσιος, ενώ τώρα οι άνθρωποι αυτοί βασανίζονται άδικα. Η φιλολογία γίνεται μία μονομαχία για να περνά κανείς τις ελεύθερες ώρες του (έκτός από τους μυθιστοριογράφους που πουλάνε τα έργα τους στο Χόλλυγουντ) και επομένως χάνει το κύρος της. Όσο πάει λιγό-

τεροι είναι οι άνθρωποι που σκεπτονται καθαρά και αισθάνονται έντονα και έτσι η δύναμη του γραπτού λόγου ξεπέφτει μαζί με την Ικανότητα της συγγραφής γιατί, αν και ο λαός μπορεί σε στιγμές έθνικης καταστροφής να στραφή προς τη μεγάλη τέχνη, τίποτε δεν έμπο- δίζει την καλλιτεχνική ζωή όσο ένας παρατεταμένος αγώνας με τις οικιακές δυσκολίες, την έλλειψη τροφίμων, το κρύο, την άρρώστια και τη φτώχεια. Η τέχνη δεν είναι μία ανάγκη, μα αυτοτελής πολυτέλεια έ- κείνοι που κάνουν τέχνη πρέπει να είναι οι «χαϊδεμένοι» της κοινωνίας».

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η κατάσταση στη Γαλλία είναι έντελως η ίδια. Το Γαλλικό περιοδικό «Gavroche» (Γαβριός) έβγαλε μία έρευνα σχετικά με την οικονομική και κοινωνική θέση του Γάλλου συγγραφέα. Οι περισσότεροι από τους συγγραφείς που ερωτήθηκαν, παραδέχτηκαν ότι ήταν αδύνατο να ζήσουν σήμερα στη Γαλλία μόνο από τη συγγραφή, χωρίς να κάνουν υποχωρήσεις στον εαυτό τους. Γενικά το εισόδημα του συγγραφέα είναι μικρότερο από του ειδικευμένου εργατή.

«Ίσως να υπάρχουν 14 συγγραφείς στη Γαλλία που μπορούν να ζούν μόνο από τη συγγραφή» λέει ο Μωρίς Κονσταντέν Βεγιέ στο «Paris».

Όσο για τους Άγγλους συγγραφείς, η πολιτική πολύ λίγο μπαίνει στα ενδιαφέροντά τους, που είναι μάλλον πρακτικά και ειδικά, παρά γενικά θεωρητικά.

Σε πολλά μέρη όμως της Γαλλίας ή φιλολογία χρωματίζεται από το πολιτικό στοιχείο, που θεωρείται κι αυτό πολύ χαρκτηριστικό για την κατάσταση γενικά. Ο Λουί Σαλλερνόν πιστεύει ότι η πολιτική είναι το κλειδί για τη λύση του προβλήματος του συγγραφέα. Νομίζει ότι μία μάχη διεξάγεται ανάμεσα σε δύο αντιλήψεις, και τις δύο υλιστικές, για το τι όφειλεται στο συγγραφέα σαν άμοιβη. Κατά τον φιλελεύθερο καπιταλισμό η οικονομική θέση του συγγραφέα εξαρτάται από τους νόμους της ζήτησεως και προσφοράς. Κατά τον Μαρξιστικό ολοκληρωτισμό όλα εξαρτώνται από το ποσό της εργασίας που παράγει.

«Το κακό του φιλελευθερισμού, είναι ότι προσφέρει τις καλύτερες ευκαιρίες, αν όχι στη μετριότητα, τουλάχιστο σε όσους διακρίνονται ανάμεσα στις μετριότητες. Άφου κριτήριο του κέρδους είναι ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησεως, τα πεδία όπου η ζήτηση είναι πιο μεγάλη, αυτά θα πληρώσουν καλύτερα.

Ο φιλόσοφος θα πουλήση λιγότερα από τον λεπτό μυθιστοριογράφο, ο μυθιστοριογράφος αυτός λιγότερα από τον άλλον που άποτείται στη μεγάλη μάζα. Στον τύπο υπάρχουν αυτοί που άρέσουν στο κοινό και αυτοί θα είναι οι πιο καλοπληρωμένοι. Είναι μάλλον άπίθανο ότι η προτίμηση του λαού θα δείξη καλό γούστο και βαθιά καλλιέργεια. Θα μπορούσαμε να πούμε, χωρίς καμία υπερβολή, ότι έκτος από μερικές εξαιρέσεις η οικονομική κατάσταση των συγγραφέων είναι έντελως αντίθετη από την ποιότητά τους ή αν προτιμάτε από την ποιότητα του πνευματικού πεδίου μέσα στο οποίο κινούνται.

Για πολύ διάστημα το καθεστώς του φιλελευθερισμού δεν είχε μεγάλα έλαττώματα. Η παράδοση και ο πλούτος που υπήρχε προστάτευαν την ελευθερία του συγγραφέα. Το χρηματικό κεφάλαιο από την ίδια του τη σύνθεση προστάτευε το πνευματικό κεφάλαιο. Και αυτός ο φτωχός ήταν σχετικά πλούσιος μέσα σε μία πλούσια κοινωνία.

Σήμερα όλα είναι έρειπια. Ο συγγραφέας άποτραβηγμένος από το περιβάλλον που τον ζούσε, έπρεπε να καταφεύγει στα χειρότερα σπίτια της περιοχής ή να παρακαλή το Κράτος να τον βοηθήσει. Διπλή και τρομερή άπειλή έναντιόν της στοιχειώδους ελευθερίας του».

ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ - ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

Η θέση του νέου Αμερικανού συγγραφέα είναι διαφορετική, όχι όμως λιγότερο δύσκολη από του συναδέλφου του στην Αγγλία και τη Γαλλία. Στην Αμερική ο κύριος κίνδυνος που διατρέχει ο δημιουργικός καλλιτέχνης φαίνεται να είναι μάλλον η πολύ μεγάλη επιτυχία παρά η πολύ μικρή. Ο Αμερικανικός φιλολογικός και έκδοτικός κόσμος έχει γίνει έμποριο σε πολύ μεγαλύτερη έκταση από ότι ο αντίστοιχός του Ευρωπαϊκός και έτσι ο νεαρός συγγραφέας έχει πολύ ισχυρότερο κίνητρο να γράψη για το πολύ κοινό και να εγκαταλείψη την τέχνη μόνο και μόνο για να κερδίσει χρήματα. Πιθανό να έχη μεγαλύτερη ευκαιρία να επιβληθή με λίγη καλή τύχη. Όταν όμως επιτύχη

είναι πολύ πιο δύσκολο γι' αυτόν παρά για τον Γάλλο ή τον Άγγλο συγγραφέα να γράφει χωρίς να έχει το ένα του μάτι στη φιλολογική αγορά.

Ο Ένριβιν Σήβερ στο «Saturday Review of Literature» συνοψίζει τη θέση του νέου Αμερικανού συγγραφέα με τρομερή σαφήνεια.

«Σήμερα οι συγγραφείς μας — πάρα πολλοί απ' αυτούς — δεν βλέπουν τα βιβλία τους σαν φιλολογικά έργα αλλά σαν έμπορεύματα, ενώ όλο και περισσότεροι πράκτορες, εκδότες, κριτικοί και κοινό σέβονται τον αριθμό των πωλήσεων περισσότερο από κάθε τι άλλο. Τελευταία άκουσα να μιλούν για έναν από τους συγχρόνους μου που είχε γράψει ένα μυθιστόρημα, με τη δικαιολογημένη προσδοκία ότι θα έβγαζε τα έξοδά του. Ο άνθρωπος αυτός είχε υπολογίσει πάνω σε τρία αναπόφευκτα πράγματα. Λογάριαζε στο ότι υπάρχουν όρισμένα πράγματα που αναπόφευκτα τραβούν την προσοχή στα λαϊκά περιοδικά, όρισμένα άλλα που αναπόφευκτα αρέσουν στους Συλλόγους Βιβλίων και μερικά άλλα που όπωσδήποτε είναι ύλικό κατάλληλο για το Χόλλυγουντ. Χρησιμοποιώντας αυτά τα τρία πράγματα στο μυθιστόρημά του, ο συγγραφέας μας ήταν βέβαιος ότι θα πετύχαινε. Το βιβλίο του πραγματικά είχε τη μεγαλύτερη κυκλοφορία. Αλλοίμονο όμως!

Το μυθιστόρημα ήταν φρικτή αποτυχία — και στα τρία σημεία.

Το ήθικo δίδαγμα δεν είναι ότι οι προσδοκίες του συγχρόνου μου ήταν μεγαλύτερες από τις ικανότητές του. Όχι. Το ήθικo δίδαγμα είναι ότι το φιλολογικό μας κλίμα δεν είναι πολύ υγιεινό για τους συγγραφείς. Ότι το μυθιστόρημα για το οποίο σάς μίλησα απέτυχε, ήταν ζήτημα τύχης. Υπάρχουν χειρότερα

βιβλία με πολύ καλύτερη τύχη. Το ζήτημα είναι ότι ο συγγραφέας μας βρήκε πολύ φυσικό να θεωρή το μυθιστόρημά του σαν μια δεσμίδα χαρτί πιο πολύ, παρά σαν βιβλίο και να σκέπτεται την επιτυχία ή την αποτυχία από καθαρά κερδοσκοπική άποψη.

Η περίπτωση του δεν ήταν μοναδική ήταν απλώς σύμπτωμα μιας γενικής πνευματικής καταστάσεως, ακριβώς αυτής που αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή για τους νέους σημερινούς Αμερικανούς συγγραφείς.

Υπάρχει ακόμη ένας παράγων καθαρά οικονομικός, που εργάζεται κι αυτός έναντι των νέων συγγραφέων: το αυξανόμενο κόστος της παραγωγής. Ο εκδότης πρέπει να βρή νέους συγγραφείς για να συμπληρώσει τον κατάλόγό του, επειδή όμως τα έξοδα είναι πολύ μεγάλα δεν διακινδυνεύει πάνω σε βιβλία με αμφίβολες δυνατότητες. Τα πρώτα βιβλία των περισσότερων συγγραφέων μας είχαν εξαιρετικά μικρή κυκλοφορία.

Ένα φάντασμα καταδιώκει τη φιλολογία μας: το φάντασμα του έμπορίου. Γράφεται ένα βιβλίο. Ο εκδότης ξέρει ότι η φιλολογική του αξία είναι μηδαμινή. Οι κριτικοί το ξέρουν. Ακόμη και ο συγγραφέας το ξέρει. Έχει όμως αυτό καμία σημασία; Ασφαλώς όχι. Βγαίνει στον κόσμο κατά εκατοντάδες χιλιάδες αντίτυπα με όρεκτο θόρυβο και διαφήμιση που αναγγέλλει την εμφάνιση ενός δεύτερου Σαίξπηρ.

Ο αιώνας μας είναι ο αιώνας της επιτυχίας και όλα μπορούν να γίνουν. Τι θα κάνει λοιπόν ο νέος συγγραφέας; Αν θέλη να μπη μέσα στην ταραχή, μπορεί να είναι βέβαιος ότι καμία χώρα στον κόσμο δεν προσφέρει στους συγγραφείς της τόσο πλούσιες άμοιβες για τόσο λίγο κέρδη δουλειά και για τόσο λίγο κόστος για τον πολιτισμό της. Αν όμως η φιλολογία είναι γι' αυτόν τέχνη και το γράψιμο είναι η δουλειά που μπορεί να κάνει καλύτερα,

τότε θα προχωρήσει αποφασιστικά αντίθετα με το ρεύμα.»

ΥΠΑΡΧΕΙ ΛΥΣΗ;

Η λύση του ζωτικού προβλήματος του μέλλοντος της φιλολογίας, φαίνεται να βρίσκεται κυρίως στο οικονομικό πεδίο. Οικονομική ασφάλεια και μια σχετική ανάπαυση είναι οι δύο κυριώτεροι όροι της λογοτεχνίας. Ο λογοτέχνης πρέπει να έχει αρκετά χρήματα για να ζήσει ώστε να μπορεί να γράψει, τι θέλει αυτός και όχι, τι μπορεί να πουληθεί ακριβότερα — χωρίς τον πικρό συνεχή αγώνα για την ύπαρξή του.

Πολλοί Γάλλοι, Άγγλοι και Αμερικανοί συγγραφείς παραδέχτηκαν ότι πολύ λίγοι συγγραφείς μπορούν να κερδίζουν αρκετά από τη δουλειά τους για να ζούν με κάποια σχετική ασφάλεια και άνεση. Για όλους τους συγγραφείς εκτός από μερικούς που πληρώνονται πολύ καλά, είναι απαραίτητη μία δεύτερη δουλειά. Ποιά είναι αυτή;

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Το περιοδικό «Horizon» ζήτησε να γνωρίσει τις απόψεις των συγγραφέων πάνω σ' αυτό το θέμα. Οι απαντήσεις ήταν διάφορες και διασκεδαστικές.

Το επάγγελμα του δασκάλου και του δημοσίου υπαλλήλου

γενικά εγκρίνονται ενώ η δημοσιογραφία καταδικάζεται. Ο Τζων Μπέτζμαν θα ήθελε να είναι σταθμάρχης σε ένα μικρό σταθμό (με μία γραμμή). Ο Σύριλ Κόννολυ συνιστά ένα πλούσιο γάμο. Ο Χέρμπερτ Ρήντ λέει:

«... η καλύτερη απασχόληση ήταν του Σπινόζα που λείαινε φακούς. Αν ξανάρχιζα πάλι τη ζωή μου, θα ζητούσα μία θέση μηχανικού στην έλαφριά βιομηχανία και μάλιστα τέτοια, ώστε η δουλειά που θα έπαιρνα θα ποίκιλλε ανάλογα με τις ανάγκες της στιγμής.»

Ο Στέφεν Σπέντερ συμβουλεύει τον συγγραφέα να μην παίρνει ποτέ υπεύθυνη θέση και να μην έχει φιλοδοξίες.

«Θα έπρεπε να προτιμά κανείς να κάνει έστω και τον κουτό σε κάποιο γραφείο για να μην προκληθεί το φθόνο κανενός και να τον αφήνουν ήσυχο οι συνάδελφοί του...»

Ο Τζωρτζ Όργουελ και η Ρόουζ Μακώλεϋ νομίζουν ότι η δεύτερη δουλειά πρέπει, αν είναι δυνατόν, να μην είναι φιλολογική και διανοητική, ώστε να χρειάζεται όσο γίνεται λιγότερη πνευματική ενέργεια του συγγραφέα. Ο Ντύλαν Τόμας πάλι από την άλλη μεριά λέει:

«Το να ζή κανείς από το έργο του πνευματική του εργασία είναι ένας τρόπος τόσο καλός για να αποκτήσει λίγα χρήματα, όσο κάθε άλλος, αν όταν γράφει ομιλίες για το ραδιόφωνο, διαλόγους ταινιών, κριτικές κτλ. δεν σκέπτεται κατά βάθος ότι η δουλειά αυτή στερεί τον κόσμο από ένα μεγάλο ποίημα ή μια ιστορία. Μεγάλα ή όπωσδήποτε καλά

ποιήματα και ιστορίες μπορούν να γραφτούν, άσχετα αν οι συγγραφείς διαθέτουν πολύ χρόνο σε έντελως διαφορετικά πράγματα.»

Η Έλιζαμπεθ Μπούουν, εκφράζοντας τη γυναικεία άποψη νομίζει ότι λίγες γυναίκες έχουν τον καιρό να κάνουν συγχρόνως δύο δουλειές γιατί οι προσωπικές τους δουλειές και οι ευθύνες του σπιτιού τους παίρνουν πολλές ώρες.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΓΝΩΜΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Στη Γαλλία το περιοδικό «Gavroche», άκολούθησε το παράδειγμα του «Horizon» παρακάτω δίνουμε μερικές γνώμες για το θέμα ποιά είναι ή πιό κατάλληλη άπασχόληση για έναν Γάλλο συγγραφέα.

Ο Μωρίς Φομπλ στον «Gavroche» νομίζει πως καλύτερο έπάγγελμα θα ήταν:

«... συντάκτης σε ένα ήσυχο γραφείο. Το κακό του δευτέρου έπαγγέλματος είναι ότι κινδυνεύει να σε έμποδίσουν τελικά από την συγγραφή. Δεν υπάρχει όμως λόγος να μάς φοβίζονται όταν ο συγγραφέας ή ο ποιητής άναπαύει πραγματικά την τέχνη. Ο Ραμπέλαι ήταν γιατρός, ο Σατωμπριάν και Κλωντέλ πρεσβευτές, ο Μαλλαρμέ καθηγητής και ο Πώλ Βαλερύ γραμματέας στο πρακτορείο Χαβάς. Δεν υπάρχουν άνόητα έπαγγέλματα.»

Η δημοσιογραφία σαν δεύτερο έπάγγελμα γενικά άπορρίπτεται. Η χειρωνακτική εργασία έχει πολλούς ύποστηρικτές υπό

τόν όρο να μην είναι πολύ έξαντλητική ή πολύ λεπτή. Ο Φ. Σουλώ προτείνει το έπάγγελμα του βιβλιοθηκάριου. Ο Σάρλ Πλινιέ πού προτείνει τις επιχειρήσεις, τα νομικά ή την ιατρική, λέει:

«Η δημοσιογραφία είναι το τελευταίο έπάγγελμα για ένα συγγραφέα.

Καμιά άλλη άπασχόληση δεν άπορροφά και δεν έξαντλεί τόσο. Άναγκασμένος να εκφραστεί γρήγορα για διάφορα πράγματα, ο άνθρωπος των γραμμάτων σπαταλάει την έμπνευσή του, και το ύφος του χαλαρώνει και έκχυδαίζεται.»

Ο Ζυλιάν Μπλάν συμφωνεί μαζί του:

«Η ζωή του δημοσιογράφου, το ιδιαίτερο χρώμα που πρέπει να δώσει στο ύφος του, στις ιδέες του, για να τονήξει για λίγα λεπτά την προσοχή ενός άναγνώστη, είναι έντελως άσυμβίβαστα με την έλευθερία και την ήρεμία του πνεύματος, που είναι άπαραίτητη για τη φιλολογική δημιουργία.»

ΤΙ ΝΟΜΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Για να συμπληρώσουμε αυτή την άνθολογία των άπόψεων για την οικονομική θέση του σύγχρονου συγγραφέα, δίνουμε μερικές Άμερικανικές γνώμες παρόμενες από άπαντήσεις σε ένα έρωτηματολόγιο του περιοδικού «Partisan Review», στα 1939.

Η Λουίζ Μλόγκαν άπαντάει ότι ποτέ δεν της πέρασε από το νού ότι θα μπορούσε να κερδίσει

τη ζωή της γράφοντας ποιήματα και συνεχίζει λέγοντας:

«Νομίζω ότι στη σημερινή Άμερικανική ζωή, ή θέση για τον ελκρινή και άμερόληπτο έπαγγελματία συγγραφέα είναι μικρή και άιση. (Το ίδιο όμως μικρή και άιση ήταν και για τον Φλωμπέρ στον 19ο αιώνα).»

Ο Τζέιμς Φάρρελλ νομίζει ότι το σημερινό οικονομικό μας σύστημα αφήνει όλο και λιγότερη θέση για τη λογοτεχνία σαν έπάγγελμα. Λέει ότι το Χόλλυγουντ έφερε το βιομηχανικό σύστημα και στην τέχνη, και θεωρεί την επίδρασή του καταστρεπτική. Η Κάθριν Άνν Πρότερ περιγράφει την κατάσταση έτσι:

«Όχι» ως τώρα κανείς δεν έζησε από το γράψιμο. Η ιστορία της λογοτεχνίας, της μυθιστορίας κτλ. δείχνει ότι ή τέχνη δεν ήταν ποτέ βιοπορισική δουλειά, έκτος μόνο σε περιπτώσεις έξαιρετικής ευνοίας της τύχης. Ποτέ, σε κανένα σύστημα δεν

όπηξε καμία έγγύηση για την οικονομική ασφάλεια του συγγραφέα, έκτος από το ότι του επιτρέπεται να εργάζεται σύμφωνα με τους νόμους, όπως κάνουν όλοι, για να ζήσουν. Δεν μπορείς να εξασφαλίσες το ψωμί σου και συγχρόνως, την έλευθερία να κάνεις ό,τι θέλεις. Δεν μπορείς να κρίνεις έχθρικά την κοινωνία και να περιμένεις από την κοινωνία αυτή να σε τρέφει κανονικά. Ο καλλιτέχνης σήμερα ζητάει (με κάποια παιδική όφέλεια νομίζω) ένα σωρό άσυμβίβαστα προνόμια και δικαιώματα. Ζητάει, πάντα ήταν δικαίωμά του, όρισμένες έλευθερίες για τις όποιες τα μεγάλα πνεύματα όλων των εποχών άναγκάστηκαν να πολεμήσουν, πολλές φορές και να πεθάνουν άκόμη.»

Τέλος ο Σέργουντ Άντερσον λέει:

«Άναγκάστηκε να κάνει τα πάντα για να ζήσω, και πιστεύω ότι οι άνθρωποι που δούλεψαν όποιοδήποτε τέχνη για να κερδίσουν τη ζωή τους, πέρασαν δύσκολα χρόνια. Τώρα που είναι 20-25 χρόνια που γράφω, συνήθως κάτι βγαίνει. Πάντως είδα κι έπαθα ώσπου να φτάσω σ' αυτό το σημείο.»

ΠΩΣ ΕΜΠΝΕΟΝΤΑΙ...

...Ο κ. Χ. Ε. Μπένης, πού το τελευταίο βιβλίο του «The Purple Plain» (Η πορφύρα πεδιάδα) είχε τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, όμολογεί ότι άφησε το γραφείο όπου εργάζεται συνήθως και χρησιμοποίησε άπλως μία άναπαυτική πολυθρόνα. Οι νεαροί συγγραφείς διαλέγουν ένα σωρό άλλες μεθόδους προσπαθώντας να άποκτήσουν λογοτεχνική φήμη. Ο Τζ. Μπ. Πρίστλεϊ γράφει μέσα σε ένα δωμάτιο με άπομονωμένες πόρτες και ο δρ. Α. Ι. Κρόβιν λέει πως το βιβλίο του «Keys of the Kingdom» (Τα κλειδιά της βασιλείας), γράφτηκε μέσα σε μία σοφίτα.

Μία εύκολη και άπλη μέθοδος είναι να ξαπλώσει κανείς στο κρεβάτι του. Ο Μάρκ Τουάιν λέει ότι οι καλύτερες ιδέες του έρχονται όταν είναι ξαπλωμένος. Και το «Ivanhoe» (Ίβανόης) του Σκόττ, γράφτηκε στο κρεβάτι, αν και με κάποια δυσκολία, γιατί ο συγγραφέας ήταν άρρωστος.

Άπό το «THE MANCHESTER GUARDIAN», Λονδίνο

Επιστήμη και Έγκλημα

Του Dr. KEITH SIMPSON *

(Από το «Science News», έκδ. Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex, Αγγλία)

Στη Σχολή Εκπαιδείσεως του Χέιτον, κοντά στο Λονδίνο, έχει γίνει τα τελευταία χρόνια μεγάλη πρόοδος στην εξιχνίαση των εγκλημάτων με τη χρησιμοποίηση επιστημονικών μεθόδων. Ο αστυνομικός που βγαίνει από τις Βρεταννικές Σχολές Αστυνομικών έχει εξασκηθεί ώστε να παρατηρή και το ποσομικρότερο άφύσικο πράγμα, — μία κλωστή πιασμένη σ' ένα παραθυρόφυλλο, μία τρίχα μαλλιών σε μία κουρτίνα, ένα δακτυλικό αποτύπωμα, μία άθλια σχεδόν κηλίδα σμάτος, λίγο κόκκινο των χειλιών ή σάλιο, λίγη ευσμένη μπογιά ή λίγη σκόνη που ξύστηκε από το μεταλλίνο έργαλειο ενός διαρρηκτη — οτιδήποτε απ' όλα αυτά ή και δυο τρία μαζί μπορεί να διαλευκάνουν και το πιο τέλει έγκλημα.

Θά έκανε άσφαλως μεγάλη έντύπωση αν μπορούσαμε να πούμε πως ένας δολοφόνος πιάστηκε από μια κλωστή ή από ένα κουμπί ή από κάτι άλλο παρόμοιο που έμεινε στον τόπο του εγκλήματος* αυτό όμως συμβαίνει μάλλον σπάνια. Έκείνο που βοηθεί και πείθει είναι πολλά τέτοια ασημαντα πράγματα μαζί, όταν μάλιστα τα υποστηρίζουν οι μυστηριώδεις των γεγονότων που μαρτυρούνται καθώς προχωρεί ή έρευνα. Από τους ανθρώπους που διαβάζουν τους έντυπωσιακούς τίτλους των εφημερίδων λίγοι είναι εκείνοι που καταλαβαίνουν πόση ύπομονή χρειά-

ζεται για να συγκεντρωθούν και να μελετηθούν τα στοιχεία, από τη στιγμή που θα ανακαλυφθεί ένας φόνος ως την πολυπόθητη στιγμή που θα αποδοθεί ή κατηγορία σε κάποιον ύποπτο. Θά ος διηγηθώ για παράδειγμα μία περίπτωση σχετική με το πρόβλημα της ανακάλυψης της ταυτότητας του θύματος, ένα από τα πρώτα εμπόδια που παρουσιάζονται στην ανακάλυψη ενός εγκλήματος.

Ένα σκοτεινό απόγευμα, τον Νοέμβριο του 1943, δύο υδραυλικοί που εξέταζαν τη σιάθμη των νερών σ' ένα ρέμα έξω από το Λούτον βρήκαν το γυμνό πτώμα μιας νέας γυναίκας ρομμένο μέσα σε τέσσερα σακκιά. Η γυναίκα είχε χτυπηθεί στο κεφάλι με κάποιο αιχμηρό όργανο, και είχε στραγγαλιστεί. Την είχαν γυμνώσει και την είχαν ρίξει στο νερό μέσα στην ομίχλη της βροχιάς. Η αστυνομία είχε να λύσει πρώτα το μεγαλύτερο πρόβλημα που παρουσιάζεται σ' αυτά τα εγκλήματα: ποιά ήταν ή γυναίκα. Το έγκλημα του Λούτον είναι ένα καλό παράδειγμα της τεράστιας δουλειάς που απαιτεί ένα τέτοιο έργο. Δείχνει πόση ύπομονή και εργατικότητα πρέπει να έχη ή αστυνομία αναλυσθάνοντας τη λύση ενός τέτοιου προβλήματος.

Ελπίζαν ότι βάζοντας μία φωτογραφία του θύματος στους κινηματογράφους και τις βιτρίνες, είτε ακόμη και ρωτώντας στα σπίτια με τη φωτογραφία στο χέρι θα εύρισκαν κάποιον ν' αναγνωρίσει το θύμα. Τα μέτρα όμως αυτά δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα.

Ο Βρεταννικός Ραδιοφωνικός Σταθμός, ο Τύπος, ή Αστυνομική

εφημερίδα βοήθησαν να γνωστοποιηθεί ή υπόθεση σ' όλη τη χώρα. Έγιναν έρευνες στα αρχεία δικυλικών αποτυπωμάτων, αλλά της νεκρής γυναίκας δεν υπήρχαν πουθενά. Στις έβδομάδες που ακολούθησαν έγιναν έρευνες για 404 χωμένες γυναίκες* άλλες βρέθηκαν και άλλες αποκλείστηκαν. Η αστυνομία παρακολούθησε 681 διευθύνσεις γυναικών μέσω του Π.σ.τ. Ρεσταντ και από αζήτητα γραμματα, αλλά δεν έμαθε τίποτα.

Πέρασαν σχεδόν τρεις μήνες και δεν είχε βρεθεί τίποτα χρήσιμο. Ένας κοινός άνθρωπος θα είχε ίσως εγκαταλείψει την υπόθεση πιστεύοντας ότι ήταν «χαμένη» αλλά ο επιθεωρητής Τσάπμαν, ο αστυνομικός της Σκότλαντ Γκάρντ που είχε αναλάβει την υπόθεση, δεν ήταν κοινός άνθρωπος. Έξακολούθησε τις έρευνες του με πείσμα. Ξαναεξετάζοντας τα στοιχεία που είχε συγκεντρώσει ως τότε, διέκτοξε μία μέρα να ξαναγίνη μία λεπτομερύτερη έρευνα όλων των αντικειμένων που βρισκόνται στους δρόμους, στα σκουπίδια κλπ. Αυτή τη φορά φάνηκε λίγο φως. Στη φόδρα ενός μαύρου πολτού που είχε βρεθεί στην πόλη βρέθηκε ρομμένη ή μάρα ενός μικρού βυφείου. Στά βιβλία ενός βυφείου του Λούτον βρέθηκαν πραγματικά τα σχετικά στοιχεία και ο επιθεωρητής Τσάπμαν πήγε ο ίδιος στο κατάστημα.

Όταν άνοιξε ή πόρτα είδε μπροστά του μία κοπέλλα ως 17 χρονών που του φάνηκε πως έμοιαζε τόσο πολύ με το θύμα ώστε νόμισε πως έφτασε στο τέρμα. Η μητέρα του κοριτσιού είχε φύγει από το σπίτι λίγον καιρό πριν — τότε σχεδόν που είχε γίνει το έγκλημα. Οι φωτογραφίες της μητέρας έμοιαζαν τόσο με το θύμα, ώστε δεν υπήρχε σχεδόν καμία αμφιβολία για την αλήθεια. Τα στοιχεία που έδωσε ο οδηγός-γιατρός του θύματος συμφωνούσαν απόλυτα με της νεκρής και ο επιθεωρητής Τσάπμαν, του Τμήματος

Δακτυλικών Αποτυπωμάτων της Σκότλαντ Γκάρντ, βρήκε στο βαφείο πάνω σ' ένα βαζακι αποτυπώματα ίδια με του θύματος. Στο κοίφωμα μιας πόρτας βρέθηκαν σταλαγματιές αίμα της ίδιας και η ουρίας με της νεκρής γυναίκας. Για την ταυτότητα της δεν υπήρχε πια καμία αμφιβολία. Ο άνδρας της ώδηγηθήκε στον ανακριτή και έπειδή όσα είχε δεν ήταν ικανοποιητικά, και τον πίεξαν με ερωτήσεις και λεπτομέρειες, έπαψε να προσποιείται και ώμολόγησε ότι είχε σκοτώσει τη γυναίκα του.

Το ζήτημα της ανακάλυψης της ταυτότητας του θύματος, τόσο σημαντικό στην ανακάλυψη εγκλημάτων, μπορεί να σιγηθεί και σε πιο επιστημονικές βάσεις, όπως στο κλασσικό πιά έγκλημα Ντόπκιν*. Στο έγκλημα αυτό, το μόνο που βρέθηκε ήταν το πορρορφωμένο και κομμένο πτώμα μιας γυναίκας.

Για το φύλο δεν υπήρχε αμφιβολία γιατί ή μήτρα δεν είχε περαχτεί από τη φωτιά. Μά και αν είχε, το φύλο θα φαινόταν από το σχηματισμό της λεκάνης και τα όσια των μηρών. Ένας ανατόμος μπορεί να διαπιστώσει το φύλο ακόμη και από μικρά κομμάτια του σκελετού με δοσμένους υπολογισμούς των διαστάσεων, γιατί αυτές διαφέρουν λίγο ανάμεσα στα δυο φύλα.

Οι διαστάσεις του θύματος υπολογίστηκαν αφού υπολογίστηκαν τα τμήματα που είχαν καί. Ο τρόπος αυτός του μαθηματικού υπολογισμού έχει βρεθεί από τον Πήρσον που έχει συντάξει πίνακες

* Ο Χάρρυ Ντόπκιν, ένας έβραιο ρωσος, στραγγάλισε τη γυναίκα του τον Απρίλιο του 1941, έθαψε το πτώμα στο υπόγειο μιας εκκλησίας στο Άνατ. Λονδίνο και έβαλε φωτιά στο κτίριο. Οι έργατες που έσκαψαν στα έρείπια βρήκαν τα λείψανα του πτώματος και οι ειδικοί ανακάλυψαν πως ήταν της κ. Ντόπκιν. Ο Ντόπκιν εκτελέστηκε στη φυλακή Γουόντγουορθ.

* Ο Δρ. Κηθ Σίμπσον είναι καθηγητής της Ίατροδικαστικής σε μία γνωστή Αγγλική Ίατρική Σχολή και παθολόγος γιατρός του Ύπουργ. Εσωτερικών της Αγγλίας. Γ' αυτό είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει μερικές ενδιαφέρουσες περιπτώσεις εγκλημάτων όπως φαίνεται και από το άρθρο του που δημοσιεύσαμε σήμερα.

σύμφωνα με τους όποιους βρίσκεται το ύψος του σώματος από το μέγεθος ορισμένων δοτών τών άκρων. Οι πίνακες αυτοί του Πήρσον είναι αξιοθυσίστοι για την ακρίβεια τους. Το ύψος του θύματος υπολογίστηκε σε 1,60 — 1,65 και άποδείχθηκε ότι έτσι ήταν.

Η ηλικία σε νέους ανθρώπους κρίνεται, ως τα 25 περίπου, από την οδοντοφυΐα και από την εμφάνιση, ανάπτυξη και σύνδεση τών όστών και τών κλειδώσεων. Μετά τα 25 είναι πιο δύσκολο, αν και μερικά όστα που ένώνονται πολύ άργά, όπως του κρανίου, βοηθούν άρκετά. Η ηλικία του θύματος υπολογίστηκε στα 40—50.

Το χρώμα τών μαλλιών το κατάλαβαν από λίγες μισοκομμένες τρίχες που είχαν άπομείνει πίσω στο κεφάλι· ήταν σκούρα καστανά που άρχιζαν να άσπρίζουν.

Τά δόντια είχαν διάφορα σφραγίσματα στην επάνω σιαγόνα. Είχε άκόμη όγκο στη μήτρα που θά την είχε άσφαλώς ένοχλήσει και είχε άναγκαστεί να πάει σε γιατρό.

Οι έρευνες της όσφυνομίας άποκάλυψαν πώς η γυναίκα ένός πυροσβέστη της συνοικίας είχε εξαφανιστεί με μυστηριώδη τρόπο πριν από 15 μήνες. Ήταν 47 χρονών, με ύψος 1,62, με καστανά σκούρα μαλλιά που άρχιζαν ν' άσπρίζουν και σύμφωνα με την εξέταση του όδοντογιατρού η κατάσταση τών δοντιών της ήταν όμοια με του θύματος. Είχε επίσης πάει σε δύο νοσοκομεία για όγκο της μήτρας και είχε άρνηθί νά έγχειριστεί. Αυτή ήταν χωρίς άμφιβολία η γυναίκα του πυροσβέστη.

Οι έρευνες έδειξαν ότι για τελευταία φορά την είχαν δει να μολώνη με τόν άνδρα της κάπου 15 μήνες πριν. Τέσσερεις ήμέρες ύστερα από την εξαφάνισή της, πήρε φωτιά το όπιογιο μιάς έκκλησίας και έννας άστυνόμος που περνούσε είδοποίησε το Κέντρο της Πυροσβεστικής 'Υπηρεσίας. Ο περιφερειακός πυροσβέστης της συνοικίας είδοποιήθηκε

άπό το Κέντρο για μιά φωτιά που είχε γίνει στην περιφέρεια του, κάτι άληθινά πολύ παράξενο. Η άστυνομία βέβαια ύποπτευθήκε πώς η φωτιά που δέν την είχε άναφέρει ο πυροσβέστης, έγινε την ώρα που προσποθύσε να κάψει το πτώμα της γυναίκας, που όπως φάνηκε ήταν η γυναίκα του. Η όστυνομία βρήκε στο σπίτι του και λίγο άσβέστη—άν και ούδς το άρνήθηκε—και το πτώμα ήταν πιτσιλισμένο με άσβέστες. Νόμιζε φαίνεται πώς ο άσβέστης θά άποτέφρωνε το πτώμα ενώ αυτός διατήρησε όρισμένα κόκκαλα όπως του λάρυγγα κλπ. 'Υστερα άπο προσεκτικές έρευνες ήταν πιο φανερό πώς το θύμα αυτό ήταν η γυναίκα του Ντόπκιν.

Ποιά είναι η βοήθεια που δίνει ή σύγχρονη επιστήμη και τα έργαστηριακά πειράματα στην ανακάλυψη τών εγκλημάτων; Όταν χρησιμοποιούνται διάφορα μελάνια για νά αλλάξει ή νά πλαστογραφηθί π.χ. ή άδεια ένός ατυοκινήτου, τότε, αν ή άδεια αυτή φωτογραφηθί με υπέρυθρες ακτίνες, φαίνεται αν όρισμένες λέξεις ή γράμματα έχουν γραφί με άλλο μελάνι από το άρχικό. Η ίδια μέθοδος χρησιμοποιείται και για νά φανερωθί αν όρισμένα έργα ζωγραφικής έχουν γνήσια ή πλαστή ύπογραφή. Με το ίδιο σύστημα διαβάστηκαν γράμματα καταςκόπων που δρούσαν στην 'Αγγλία και έτσι ανακαλύπτονται οι πλαστές έπιταγές, οι λογαριασμοί κλπ. Οι υπερίωδεις ακτίνες που χρησιμοποιποιούνται από την άστυνομία διαλύουν γρηγορώτερα όρισμένα χρώματα.

Ο «φασματογράφος» μπορεί νά βοηθί τη διαφορά ανάμεσα σε δυό άνακατωμένα χρώματα, όχι από το χρώμα τους αλλά από τις μεγαλύτερες λεπτομέρειες τών χημικών συστατικών τους. Πώς γίνεται αυτό; Φωτίζουμε την ύλη που θέλουμε να έξετάσουμε διοχετεύοντας ήλεκτρικό

ρεύμα. Το φώς αυτό διασπάται με πρίσματα σε φάσματα και αυτά φωτογραφίζονται. Κάθε μέταλλο ή άλλη ύλη που μπορούμε νά την κάνομε ν' άκτινοβολήση με τόν τρόπο αυτό έχει το δικό της φάσμα, στο όποιο οι σκοτεινές γραμμές παρουσιάζονται σε όρισμένα μήκη κύματος, διαφορετικά σε κάθε ύλη. Έτσι ένα μίγμα ουσιών μπορεί νά διακριθί εύκολα από ένα άλλο λίγο διαφορετικό, κάτι που δέν φαίνεται με το μάτι ή το μικροσκόπιο.

Με το σύστημα αυτό έξετάζονται ίχνη από μογιές και σκόνες στα ρούχα που φορούν οι λωποδύτες, γρατσουνίσματα στις πόρτες ή τις κλειδαριές τών χρηματοκιβωτίων κλπ. ...

Έτσι μπορούμε νά πούμε πώς ένας κάλυκας που βρέθηκε στον τόπο ένός εγκλήματος ή που έχει σχέση με τις πληγές του θύματος πρέπει νά έχει βγί από ένα όρισμένο δπλο και αυτό γιατί ή σφαίρα, καθώς γίνεται ο πυροβολισμός, τριβεται στο δπλο.

Ένα από τα σημαντικότερα ένοχοποιητικά στοιχεία είναι τα δακτυλικά άποτυπώματα. Κάθε άτομο προτού άκόμα γεννηθί έχει επάνω στο σώμα του άνεξίτηλες γραμμές που τις κρατά σε όλη του τη ζωή. Είναι κακοτυχία για τόν εγκληματία που οι πιο λεπτομερείς απ' αυτές τις γραμμές βρίσκονται στις άκρες τών δακτύλων του, σ' ένα μέρος του σώματος που θά το χρησιμοποιήση όπωδδήποτε σε διάρρηξη, κλεψιά ή φόνο.

Η έλάχιστη αυτή περιοχή έχει τόσες λεπτομέρειες ώστε και ένα μόνο άποτύπωμα είναι πολύ πιο άποκαλυπτικό από την ίδια την ύπογραφή του δολοφόνου. Ο πρίφημος άνθρωπολόγος Γκάλτον ύπολόγισε πώς ή πιθανότητα νά βρεθούν 2 ίδια δακτυλικά άποτυπώματα είναι 1 στα 64 χιλ. έκασ. (άν ή γή δηλ. είχε 30 φορές μεγαλύτερο πληθυσμό).

Τά μαλλιά και το αίμα προσφέρουν χαρακτηριστικά πολύ πιο ά-

βέβαια. Τά μαλλιά του θύματος και του δολοφόνου (άν ήρθαν στα χέρια και βρέθηκαν στο πτώμα ξένες τρίχες) μπορεί νά έχουν το ίδιο χρώμα και την ίδια ποιότητα.

Μιά κοπέλλα που ύπηρετούσε στην άεροπορία στον πόλεμο, βρέθηκε σ' ένα χατάκι κοντά στο στρατώνα της στο Σάφφολκ, πλεγμένη στη λάσπη. Ήταν φανερό πώς είχε παλέψει άγρια και άσφαλώς ο δολοφόνος θά είχε επάνω του αίμα και τρίχες απ' τα μαλλιά της. Οι ύπόνοιες στράφηκαν σ' έναν άεροπόρο που ύπηρετούσε εκεί κοντά. 'Υπήρχαν πολλά στοιχεία έναντίον του και έστω και μιά τρίχα του θύματος αν βρισκόταν στα ρούχα του, αυτό θά μπορούσε νά έχη μεγάλη βαρύτητα στο δικαστήριο. Βρέθηκαν τρεις. Δυστυχώς όμως ή άστυνομία για νά είναι άπολύτως έν τάξει εξέτασε και τα μαλλιά τών γυναικών της οικογενείας του κατηγορουμένου. Τά μαλλιά της γυναίκας του ήταν έντελώς όμοια με της νεκρής κοπέλλας και έτσι το στοιχείο αυτό άχρηστεύτηκε. Καί όχι μόνο ο πρόεδρος δέχτηκε πώς δέν μπορούσε νά χρησιμοποιηθί, αλλά και ο Δημόσιος Κατήγορος έβαλε το στοιχείο αυτό στα χέρια της ύπερασπίσεως. Η άπόφαση βγήκε βάσει τών άλλων στοιχείων.

Το αίμα είναι πολύ ένδιαφέρον θέμα για εργαστηριακή μελέτη και έχει την ίδια αξία ως μαρτυρία, όπως και τα μαλλιά. 'Υπάρχουν πάρα πολλοί άνθρωποι στην ίδια κατηγορία αίματος. Η μόνη βοήθεια που δίνει είναι ότι άποκλείει έναν ύποπτο γιατί το αίμα του είναι διαφορετικό από κείνο που βρέθηκε στα ρούχα του θύματος. Τόν ίδιο ρόλο παίζει και το σάλιο έάνω στα άποτύπωμα και τα μαντήλια. Ο κόσμος είναι γεμάτος εγκλημα. Από καμία χώρα που ίσχυρίζεται πώς είναι πολιτισμένη δέν λείπει το εγκλημα, αλλά και καμία δέν μπορεί νά το άνεχθί. Καί γι' αυτό οι δυνάμεις που έπιστρατεύονται για νά το πολεμήσουν θά μεγαλώνουν και πρέπει νά μεγαλώνουν.

Τρύγκβε Λή ό «Τίμιος»

Του HANS-ERIC HOLGER

(Από τό «Obs!», Στοκχόλμη)

Ο γενικός Γραμματέας των 'Ηνωμένων 'Εθνών Τρύγκβε Λή έκανε μία δήλωση στον Συνεργαζόμενο Τύπο, στην τελευταία συνεδρίαση της Γενικής Συνελεύσεως των 'Ηνωμένων 'Εθνών που έγινε πέρσι τό Φθινόπωρο στη Νέα 'Υόρκη. Είπε ότι είχε πολλές ελπίδες πώς τό άδιέδοτο ανάμεσα στις άνατολικές και δυτικές δυνάμεις θά έσπαγε σύντομα και πώς ήταν προσωπικά πεπεισμένος ότι εκεί πού δέν τό περιμέναμε «κάτι θά γινόταν».

Ένα χρόνο πριν από τη δήλωση αυτή ό «Πρωθυπουργός του Κόσμου» δέν θά μπορούσε ποτέ ν' άνοίξει τό στόμα του για νά έκφράσει έστω και μία ελπίδα ή σκέψη χωρίς οι έφημερίδες νά άφιερώσουν σ'ά λόγια του τουλάχιστον τρεις στήλες.

Ο περισσότερος χώρος πού άφιέρωσε κάθε έφημερίδα γι' αυτό τό τηλεγράφημα του Συνεργαζόμενου Τύπου, ή'αν μία μικρή στήλη, παρ'όλες τις προσπάθειες πού έκανε ό Τρύγκβε Λή για νά του δώσει ένα χτυπητό τίτλο.

Ένας από τους πολλούς του φίλους στη Σουηδία είπε πριν από λίγο καιρό: «ό κοινός, ό τίμιος Τρύγκβε! Τι μπορεί νά επιτύχει ένας ικανός άνθρωπος σέ μία άκατάλληλη γι' αυτόν θέση; Είναι ένας θαυμάσιος και έξυπνος άνδρας, αλλά τόσο πολύ τίμιος!»

Όταν τον ψήφισαν Γενικό Γραμματέα των 'Ηνωμένων 'Εθνών την 1η Φεβρουαρίου του 1946 και ύστερα, άφού τελείωσαν οι επίσημοι έρετασμοί, τό πιο ρεαλιστικό από όλα τό περιοδικά, τό «Time» συγκροφαλαίωσε τό παρρησιαστικό σχόλιο του διορισμού του έτσι: «ό Τρύγκβε Λή δέν ψηφίστηκε γιατί είναι ό κατάλληλος άνθρωπος (ιέτοιο πράγμα

δέν συμβαίνει), ούτε για την πείρα πού έχει σ'ά διεθνή ζητήματα (πού είναι πολύ περιορισμένη), ούτε για την ευφύια του (είναι έξυπνος αλλά όχι πάρα πολύ). Ψηφίστηκε για τον χαρακτήρα του».

Πραγματικά ό χαρακτήρας είναι τό μεγαλύτερο προσόν στη ζωή. 'Αλλά σ' αυτή την ιδιαίτερη περίπτωση μία τέτοια όμολογία δέν μπορεί παρά νά φανή κάπως άχρηστη.

Μόλις έγινε ή έκλογή του άρχισε άμέσως νά εργάζεται. Παντού σέ όλο τον κόσμο ό τύπος άνοιξε τις στήλες του γι' αυτόν: γρήγορα οι έφημερίδες άρχισαν νά γεμίζουν με τους λόγους του· άλλες πάλλονταν από τις όμιλίες του, οι φωτογραφίες τον έδειχναν νά επιβιβάζεται και νά άπριβιβίζεται σ'ά αεροδρόμια όλου του κόσμου μπροστά σέ κινηματογραφικές μηχανές και προβολείς, και τό χαρούμενο γέλιο του άντηχόσε μέσα σ'ά ύπουργεία και τις καγκελαρίες σέ κάθε χώρα πού πήγαινε.

Στό μετοξύ μέσα σέ όλη αυτή τη φασαρία εκείνος κατόρθωσε νά έργασθι σπουδαία και γρήγορα, δημιουργώντας τον τεράστιο μηχανισμό της Γραμματείας του. Έγκαταστάθηκε στο Λέικ Σαζές, έξω από τη Νέα 'Υόρκη, σ' ένα εργοστάσιο κατασκευής οργάνων άκριβείας πού είχε χτιστή στον πόλεμο και άργότερα είχε εγκαταλειφθι. 'Ο Γενικός Γραμματέας μένει κοντά στο εργοστάσιο, σ' ένα μικρό άσπρο σπίτικι, με ένα θαυμάσιο έφοδιασμένο μάγο.

Ο Γενικός Γραμματέας είναι δημοφιλής. 'Από την αρχή άρεσε στους 'Αμερικανούς. Έχει τύπο και γιοτύμο, και κέδισε τη φήμη πώς είναι ένας πάρα πολύ έξυπνος άνθρωπος, όπως πραγματικά είναι. σ' αυτό δέν χωράει ούτε άμφιβολία ούτε συζή-

τηση. Γρήγορα έγινε κάτι σαν θρύλος στην κοινωνική ζωή της Νέας 'Υόρκης. 'Ο κυθημερινός τύπος έγραψε γι' αυτόν με συμπάθεια και

προσωπικό του· μάλιστα οι μεγαλύτερες φασαρίες έγιναν πριν από ένα χρόνο. Π. έπει νά υπέφερε πολύ σαν παλιός Συνδικαλιστής πού είναι δ-

ταν άναγκάστηκε νά τωνάξη στους 2.800 βοηθούς του: «Δέν είμαι τύραννος!»

Γιατί αυτή ήταν ή κατηγορία πού του άιέδωσε ένα πολύ δυσάρεστο πλῆθος. 'Από λίγους μήνες είχαν άρχισι νά δημιουργούνται παράτονα. 'Όταν άναγγέλθηκε ότι ό προϋπολογισμός για τη γραμματεία έλαττωθηκε από 30 σέ 28 εκατομ. δολάρια με άποτέλεσμα νά άπολυθούν 133 υπάλληλοι και νά έλαττωθούν οι μισθοί σέ μερικά τμήματα, δημιουγίθηκε μία έπαναστατική άμόσφαιρα.

Ο Γενικός Γραμματέας συγκέντρωσε τους 2.800 υπάλληλους στη μεγάλη αίθουσα του άλλου εργοστασίου και τους έξήγησε την κατάσταση με άυστηρά λόγια. Δέν ή'αν μάγος, είπε, ούτε και μπορούσε νά φτιάξει με τον άέρα λεπτά για νά τους δώσει. Ούτε ήταν τύραννος, αλλά πραγματικά ήταν ό μόνος πού έφταιγε γιατί οι εργάσιμες ώρες της Γραμματείας ήταν τόσο λίγες. Οι 2.800 υπάλληλοι

Η ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΤΡΥΓΚΒΕ ΛΗ

Γεννήθηκε στο 'Όσλο στις 16 'Ιουλίου του 1896.

Μπήκε στο Πανεπιστήμιο στα 1914.

Πήρε δίπλωμα δικηγόρου στα 1919.

Γραμματέας του Νορβηγικού Έργατ. Κόμματος 1919-1922.

Νομικός Σύμβουλος του Συμβουλίου των Νορβηγικών Συνδικάτων, 1922.

Μέλος της 'Εθνικής Έκτελεστικής Επιτροπής του Έργατ. Νορβηγικού Κόμματος, 1926.

Πρόεδρος της 'Αθλητικής Ένώσεως των Έργατών, 1939.

Λόρδος Καγγελάριος της Νορβηγίας, 1935.

Υπουργός του Ευαγγελίου και άργότερα Υπουργός του Εφοδιασμού, 1939.

Υπουργός των Έξωτερικών στη Νορβηγική Κυβέρνηση του Λονδίνου, 1940.

Γενικός Γραμματέας των 'Ηνωμένων 'Εθνών 1946.

Δέν μπορεί κανείς νά άρνηθι ότι ό Γενικός Γραμματέας είχε φασαρίες με τό μεγάλο και άνόμοιο

γέλασαν κοροϊδευτικά. Κατακόκκινος από θυμό, ο Γενικός Γραμματέας, χτύπησε τη γροθιά του πάνω στην έδρα, άνικανος να προφέρει λέξη.

Ο αρχηγός των δυσारेστικμένων, ένας νέος 24 χρονών, παλαιός πολεμιστής του Κινήματος της Γαλλικής Αντιστάσεως, έλωφελήθηκε από την προσωρινή άμηχανία του Γενικού Γραμματέα και του άντεπετέθη άγανακτισμένος με παράπονα για τις κακές συνθήκες έργασίας, την κακή τροφή της καντίνας, τις έξαντλητικές υπερωρίες κλπ. και σιό τέλος φώναξε στον Γενικό Γραμματέα, ενώ οι 2.800 ύπάλληλοι χειροκροτούσαν τρελλοί άπό ένθουσιασμό: «Δέν ύλάρχει καμία άπολύτως έμπιστοσύνη ή κατανόηση άνάμεσα σε σάς και τό προσωπικό της Γραμματείας!»

Τότε ζωντάνεψε μέσα του τό ένστικτο και ή πείρα που είχε ο Τρύγκβε Λη σάν διοική ής. Πρώτα, ήρέμησε ύστερα προσπάθησε νά κατευνώση τό προσωπικό και ύστερα άπό δίωρες διαπραγματεύσεις τους έπεισε νά δεχτούν ή μείωση του μισθού τους. Η άλήθεια είναι ότι ή μείωση του μισθού δέν ήταν μεγάλη. Γενικά τό προσωπικό της Γραμματείας πληρώνεται πολύ καλά, άκόμη και σχετικά με τό άμερικανικό βιωτικό επίπεδο.

Στις δυό αυτές ώρες ο Γενικός Γραμματέας ύποχρεώθηκε ν' άκούση και άλλα δυσάρεστα πράγματα. Φαντατικοί αίρετικοί άπό τό προσωπικό παραποινέθηκαν φανερά ότι ή δουλειά τους δέν είχε άπολύτως καμιά

σημασία και ότι ή έλάττωση του προύπολογισμού σήμαινε έλάττωση του σεβασμού του κόσμου για τ' Ηνωμένα Έθνη». Ένα παλαιό μέλος της Γραμματείας της Γενείης είπε: «Αρχίζουμε νά ξανανοιώθουμε τό αίσθημα της παλιάς Κοινωνίας των Έθνών.»

Δίγες έβδομάδες άργότερα ο Λη ξαναθύμωσε. Η μεγάλη έφημερίδα «New York Herald Tribune» (Νιού Γιορκ Χέράλντ Τριμπιούν) άρχισε μιá δριμύταιη προσωπική επίθεση έναντίον του, έμφανίζοντας τον ως επικινδύνο κομμουνιστή και όργανο της Ρωσίας. Η έφημερίδα έβεβαίωσε ότι ο Λη προσοτόησε νά σαμποτάρε ή βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών στην Έλλάδα και στην Τουρκία.

Πολλές άλλες έφημερίδες ύποδέχτηκαν τό σύνθημα με εύχαρίστηση. Άνέφεραν με λεπτομέρειες ότι είχε πη ύπέρ των Ρώσων τον καιρό του πολέμου, σχολίασαν τ' ταξίδια του στη Μόσχα και τη θερμή ύποδοχή που του έκαναν εκεί, και ύποστήριξαν ότι την έκλογή του στη σπουδαιότερη θέση που ύπήρχε στον Όργανισμό Ηνωμένων Έθνών την επέβαλαν οι Ρώσοι. Με άλλα λόγια ο καλόκαρδος και άβλοβής, όπως φαινόταν, κ. Λη, ήταν σίτην πραγματικότητα ένας άπό τους πιο επικίνδυνους πράκτορες του Στάλιν.

Η έπίθεση πήρε τέτοιες διαστάσεις ώστε ο Τρύγκβε Λη άναγκάστηκε νά συγκαλέση συγκέντρωση του τύπου και νά άρνηθή με άγανάκτηση ότι ήταν όπαδός των Ρώσων.

ΤΡΥΓΚΒΕ ΛΗ

Η ύπόθεση αυτή είχε κάνει τόση έντύπωση, ώστε ο καλός φίλος του Λη, ο Πρόεδρος Τρούμαν, κατάλαβε πώς έπρεπε νά κάνει μιá χειρονομία. Έξέφρασε δημοσίá τη μεγάλη του εκτίμηση για τον Γενικό Γραμματέα, για νά δείξη πώς σ'όν Λευκό Οίκο του είχαν έμπιστοσύνη και τον εκτιμούσαν.

Αν είναι άλήθεια, όπως λένε, ότι ένας άνθρωπος δέν μπορεί νά ύπηρετή δυό άφέντες, πώς γίνεται ο Τρύγκβε Λη ν' αναλάβη για 40.000 δολάρια τό χρόνο νά ύπηρετή 52;

Δική του δουλειά είναι νά άντιπροσωπεύη τό άντικειμενικό στοιχείο στη μεγάλη μάχη που δίνεται άνάμεσα στα Ηνωμένα Έθνη και έπειδή είναι άνθρωπος ένθουσιώδης και με καλή θέληση, άνθρωπος που θέλει νά φτιάξη κάτι καλό, δέν μπορεί παρά νά βρεθούν κι εκείνοι που θά του φερθούν άσχημα. Μία τόν χτυπάει ή 'Ανατολή και μία ή Δύση, και έκτός απ' αυτά κινδυνεύει νά χρησιμοποιηθή ως όπλο της άμερικανικής έσωεργικής πολιτικής. Δέν είναι πλεονέκτημα—ίσως μάλιστα νά είναι και τό άντίθετο—ότι στις διαπραγματεύσεις αυτός είναι ένας άνθρωπος έξαιρετικά ένεργητικός, εργατικός, ιδεολόγος, με όργανωτική ικανότητα και ισχυρό χαρακτήρα. Η περιγραφή αυτή του Τρύγκβε Λη δέν είναι ύπερβολική. Είναι ένας έξαιρετικά ικανός άνθρωπος και έπ'ετιχε πολύ σ'ε ότι άνέλεβε άπό την έποχή που έφθασε σ'όν Λέικ Σαξές. Η σταδιοδρομία του σ'ε γενικές γραμμές δέν διαφέρει πολύ άπό τη σταδιοδρομία άλλων φιλοδόξων και δραστηρίων σοσιαλιστών πολιτικών. Σάν άνθρωπος, ώστόσο, είναι πιο ένδιαφέρον, και έχει περισσότερο χαρακτήρα και γοητεία άπό ότι οι περισσότεροι του είδους του.

Ο Τρύγκβε Λη κατάγεται άπό άποικία αλλά όχι φτωχή οικόγένεια. Γεννήθηκε σ'όν 1896, σ' ένα προάστειο του Όσλο και ο πατέρας του

ήταν ξυλουργός. Ο πατέρας του ύστερα άπό λίγα χρόνια πήγε στην 'Αμερική ή μητέρα του πήγε σ'όν Γκρόρουντ και άνοιξε ένα έστιατόριο. Φαίνεται ότι θά ήταν πολύ ικανή γυναίκα. Ποτέ δέν έλειψε τίποτα άπό τό σπίτι, και καμιά δυσκολία δέν παρουσιάστηκε όταν ο Τρύγκβε θέλησε νά πάη σ'όν Πανεπιστήμιο.

Αν ζητούσαμε νά βρούμε ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Τρύγκβε Λη στην έφηβική του ηλικία—έκτός βεβαίá άπό τό ταλέντο της μελέτης—θά ήταν τό άχαλίνωτο πάθος του για τ' συμβούλια και τους συνδέσμους.

Όταν ήταν μαθητής σ'όν Όσλο έγινε μέλος του Συνδέσμου της Σοσιαλιστικής Νεολαίας και ίδρυσε στη συνοικία του ένα τοπικό ποδόσφαιρο, όπου διακρίθηκε ως όμιλητής και όργανωτής, ενώ συγχρόνως είχε τις ίδιες έπιτυχίες σ'όν ποδόσφαιρο, σ'όν δρόμο και σ'όν αγωνίσματα του στίβου σ'όν άθλητικό Σωματείο Φούρουσετ.

Ός τ'α τριάντα του χρόνια, έκανε όλα αυτά τ'α σπόρ και ύποσχόταν πολλά ως ποδοσφαιριστής. Ο φίλος του και αρχηγός της ομάδας, που άργότερα έγινε ο μεγάλος άσος της άεροπορίας Όλε Ράισταντ, τον περιγράφει ως θαυμάσιο παίκτη. Κι αυτός όμως είχε φασαρίες μαζί του: «Ήταν τόσο άπειθάρχης... έβλεπα και πάθαινα νά τον κάνω νά σωπάση όταν τ'α έβοζε με τόν διαιτητή.»

Όταν έγινε 30 χρονών, άρχισε ξαφνικά νά παχαίνει και έφθασε σ'ε σημερινές έπιβλητικές διαστάσεις. Άφησε τ'α αγωνίσματα του στίβου και τό ποδόσφαιρο και στράφηκε σ'όν τέννις, σ'όν κυνήγι, σ'όν σκι, ενώ συγχρόνως άρχισε ν' άσχολήται με τό όργανωτικό μέρος του άθλητισμού. Αυτός ώδήγησε μιá Νορβηγική άθλητική ομάδα σ'όν Παρίσι σ'όν 1934, και πήρε την εύθύνη του πολύ σ'όν σοβαρά. Πήγαυε σ'όν κουζίνες του έστιατορίου και

μαγείρενε ο ίδιος το φαγητό της ομάδας του, προς μεγάλη ενόχληση των Γάλλων μαγείρων· δέκα ολόκληρες ημέρες κοιμόταν πάνω σ' ένα στρώμα στο τσιμέντο στην πόρτα του κοιτώνα της για να είναι βέβαιος ότι δεν θα βγή κανένας έξω τη νύχτα. Το αποτέλεσμα ήταν πως άρπαξε τέτοιο κρυολόγημα, ώστε βρόχνησε τόσο, που δεν μπορούσε ούτε να συγχωρή την ομάδα του την ημέρα των αγώνων.

Μέσα στην είκοσαετία 1920-1940 ο Τρύγκβε Λή άρχισε ν' άνεβαίνει στην άρχη πήρε διάφορες κοινοτικές θέσεις, προχώρησε ύστερα στα Συνδικάτα και σε κρατικές θέσεις, όπου τελικά έφθασε στα ανώτατα αξιώματα της πολιτείας, με το σταθερό βήμα ενός καλού οδοιπόρου. Όλοι γενικά αναγνώριζαν πως ήταν ικανός· η τιμιότητά του δεν αμφισβητήθηκε ποτέ μόνο από τον Κουίσλινγκ, που τον κατηγορήσε πολλές φορές για προδοσία.

Η γοητεία του Τρύγκβε Λή είναι ο αυθορμητισμός του, ή σχεδόν μόνη καλή του διάθεση, ή πηγαία έγκραδιότητα και το — κάπως επικίνδυνο ίσως χάρισμα — να εμπιστεύεται στην καλή πίστη των άλλων. Είναι αφάνταστα άνοιχτόκαρδος, και κυρίως όταν βρίσκεται με εύθυμη συντροφιά.

«Μιλάει πάρα πολύ», έλεγαν με θλίψη οι Άγγλοι.

Μιά μέρα, στον πόλεμο, πήγε να δει τον Άντονι Ήντεν ένας επίσημος Σουηδός και ή συζήτηση έφθασε στον Τρύγκβε Λή. Ο κομψος και επιφυλακτικός ύπουργός των Έξωτερικών της Αγγλίας παραδέχθηκε ότι ο Νορβηγός συνάδελφός του τον γοήτευε, αλλά και τον φόβιζε μαζί. Την ώρα που έφευγε πιά ο Σουηδός, ο κ. Ήντεν είπε:

«Μιά και λέγαμε για τον Λή... πείτε μου, αυτοί οι Νορβηγοί, δεν είναι σαν να ήταν Ίρλανδοί της Σουηδίας;»

Στις φοβερές εβδομάδες που ακολουθήσαν την 9η Απριλίου 1940, ο Λή ήταν το μεγαλύτερο ήθικό σήμα της τρομοκρατημένης και αποσυντεθειμένης Κυβέρνησεως Νύγκασαρντολντ. Η ενεργητικότητά του ήταν ανεξάντλητη, και άρκετες φορές ή βιασύνη του να κανονίζει τα πράγματα τον έκανε να δυσχερατίζει τους συναδέλφους του στην Κυβέρνηση. Πάνω στα βουνά, δεν υπάρχει αμφιβολία, πως δεν ήταν εύκολο να ξεχωρίζονται τα όρια της δικαιοδοσίας δύο Ύπουργών.

Και στο Λονδίνο ο Λή έγινε σιγά-σιγά ή κυρίαρχη προσωπικότητα «της έξοριστου κυβερνήσεως», κυρίως από τότε που διαδέχτηκε τον Κότλινγκ· Ύπουργός των Έξωτερικών. Ο σεβασμός που κέρδισε δουλεύοντας γιό τη Νορβηγία στην έξοριστή τότε κυβέρνηση και ή αίγλη που απέκτησε στα μάτια των συμπατριωτών του, φαίνονται από το ότι ήταν ο ένας από τους δύο μόνο ύπουργούς που έμειναν στην κυβέρνηση ύστερα από την επιστροφή της στη Νορβηγία, γιατί — παρ' όλες τις άρχικες αντιρρήσεις, ήταν και οι δύο απαραίτητοι.

Η εικόνα του Τρύγκβε Λή, δεν είναι εικόνα διλωμάτη. Άλλά, όπως πολλοί έξαιρετικοί άντρες, ο έξαιρετικός κ. Λή έπαθε εκείνο που παθαίνουν όλοι οι πολιτικοί· όσο έμενε στην Αγγλία είχε προστά του τους άκεανούς και όταν πήγε πίσω στο Βικτώρια Τέρρας, το λιμάνι του Όσλο του φαινόταν πολύ μικρό.

Γι' αυτό ο «Τίμιος» Τρύγκβε Λή έγινε Πρωθυπουργός του Κόσμου.

Τὸ δῖλημμα τῆς Ρωσίας

Του ARNOLD TOYNBEE

(Από το «Horizon», Λονδίνο)

Στο τεύχος Ιανουαρίου 1948 της «Εκλογής» δημοσιεύσαμε ένα άρθρο του Edward Crankshaw με τον τίτλο «Μπορούμε να κατανοήσουμε τους Ρώσους;» Το άρθρο αυτό σε γενικές γραμμές, έδειχνε τις έσωτερικές και γεωγραφικές επιθρόσεις που σχημάτισαν τον σημερινό Ρωσικό χαρακτήρα. Το άρθρο του Άρνολντ Τόυνμπι που δημοσιεύουμε σήμερα έρχεται να συμπληρώσει τη μελέτη του κ. Κράνκσους, γιατί εξετάζει τις έξωτερικές ιστορικές επιθρόσεις που συνετέλεσαν στο να γίνει ή Ρωσία ολοκληρωτικό κράτος και να χωριστεί από τον δυτικό κόσμο. Στο τεύχος Μαρτίου 1948 της «Εκλογής» δημοσιεύσαμε ένα άλλο άρθρο του ιστορικού Α. Τόυνμπι για το μέλλον του πολιτισμού με τον τίτλο «Ο πολιτισμός μας δοκιμάζεται». Ο Άρνολντ Τόυνμπι είναι ένας από τους καλύτερους διευθυντές του τμήματος μελετών του Βασιλικού Ίνστιτούτου Έξωτερικών Υποθέσεων και Καθηγητής της Διεύθυνσης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου.

Αν αυτό ήταν μία δουλιά και όχι δοκιμιο, θα άνεφερα τον περίφημο στίχο του Όρατιου: «Naturam expellas furca, tamen usque recurret». «Όσο και αν διώχνεις τη Φύση από το δρόμο σου, εκείνη πάντα θα ξαναγυρίζει».

Το σημερινό καθεστώς της Ρωσίας ισχυρίζεται ότι έσβυσε το παρελθόν της χώρας και έκοψε κάθε σχέση μαζί του — όχι μόνο σε πράγματα έξωτερικά και άσήμαντα, μα όπωςδήποτε

σε όλα σχεδόν όσα είναι σπουδαία. Και ή Δύση το παραδέχτηκε αυτό, ότι πραγματικά οι Μπολσεβίκοι έκαναν αυτό που λένε. Το πιστέψαμε και τρωμάξαμε. Όστόσο ή σκέψη μας λέει πως δεν είναι εύκολο να απαλλαγή κανείς από την κληρονομία του.

Και όταν προσπαθούμε να άρνηθούμε το παρελθόν, αυτό έχει, όπως λέει ο Όράτιος, έναν πανούργιο τρόπο να ξαναγυρίσει έξυπνα μεταμφιεσμένο.

Όδηγημένοι από το στίχο του Όρατιου ως προσπαθήσαμε να εξετάσουμε τη σχέση της σημερινής Ρωσίας με τη Ρωσία του παρελθόντος.

Ο Μαρξισμός έχει την όψη ότι είναι μία νέα τάξη στη Ρωσία, γιατί, όπως ο νέος τρόπος ζωής που εισήγαγε στη Ρωσία σε παλαιότερη εποχή ο Πέτρος ο Μέγας, ήρθε κι αυτός από τη Δύση. Αν οι παροξυσμοί αυτού της εκδυτικοποίησης ήταν αυθόρμητοι, θα ήταν σωστό να παρουσιάζονταν σαν γνήσια νέα ξεκινήματα. Έχει όμως ή Ρωσία εκδυτικοποιηθι μόνη της, ή δια της βίας;

Πάνω σ' αυτό, ή προσωπική γνώμη του συγγραφέα είναι ή ακόλουθη. Επί χίλια χρόνια σχεδόν, οι Ρώσοι, όπως αυτός νομίζει, συμμετέχουν, όχι στον δικό μας Δυτικό Πολιτισμό, αλλά στον Βυζαντινό — μία συγγενική κοινωνία ελληνορωμαϊκής καταγωγής όπως και ή δική μας, — ένα πολιτισμό όμως που, παρ' ό-

Η ΕΤΟΙΜΟΛΟΓΙΑ είναι το χάρισμα του να λήη κανείς εκείνο που ένας σφός άνθρωπος μόνο το σκέπτεται.

THOMAS HARDY

λη τη συγγένεια ξεχωρίζει και διαφέρει σε πολλά πράγματα από τον δικό μας. Σάν μέλη της Βυζαντινής οικογένειας, οι Ρώσοι πάντα αντιτάθηκαν με επιμονή στις απειλές του πολιτισμού μας να τους καταπνίξη και ως σήμερα συνεχίζουν αυτή την αντίσταση. Για να σωθούν από την κατάκτηση και την αναγκαστική αφομοίωση της Δύσεως πολλές φορές υποχρεώθηκαν να γίνουν κύριοι των τεχνικών μέσων της. Αυτή η προσπάθεια πέτυχε τουλάχιστον δύο φορές στη Ρωσική Ιστορία. Πρώτα με τον Πέτρο τον Μέγα και ύστερα με τους Μπολσεβίκους. Η προσπάθεια έπρεπε να επαναληφθεί γιατί τα δυτικά τεχνικά μέσα έξελλισσόνταν συνεχώς. Ο Μέγας Πέτρος έπρεπε να εξουσιάσει τις τέχνες του ναυπηγού και του στρατιωτικού εκπαιδευτή της Δύσεως τον 17ον αιώνα. Οι Μπολσεβίκοι είχαν να αντιμετωπίσουν τη δυτική βιομηχανική επανάσταση. Και δέν πρόφθασαν να το κάνουν αυτό και η Δύση πάλι τους ξεπέρασε με την ανακάλυψη της κατασκευής της ατομικής βόμβας.

Αυτό φέρνει τους Ρώσους σε δίλημμα. Για να σωθούν από την πλήρη και αναγκαστική εκδυτικοποίηση, είναι αναγκασμένοι να εκδυτικοποιούνται σιγά-σιγά και σ' αυτό πρέπει να έχουν αυτοί την πρωτοβουλία αν θέλουν να είναι βέβαιοι και ότι θα εκδυτικοποιηθούν όσο είναι καιρός και ότι θα κρατήσουν την αντιπαθητική αυτή πορεία μέσα σε κάποια όρια. Το μοιραίο ερώτημα είναι βέβαια αυτό: Μπορεί να υλοποιηθεί κανείς ορισμένα σημεία ενός ξένου πολιτισμού χωρίς να παρασυρθεί λίγο-λίγο και να τον ακολουθήσει βήμα προς βήμα ολόκληρον;

*Ίσως θα βρίσκαμε το δρόμο για να απαντήσουμε σ' αυτό το

ερώτημα, αν ρίχναμε μιὰ ματιά στα κυριώτερα κεφάλαια της Ιστορίας των σχέσεων της Ρωσίας με τη Δύση. Στη Δύση έχουμε τη γνώμη ότι η Ρωσία είναι ένας επιδρομέας και πραγματικό έτσι φαίνεται όταν τη δει κανείς με το μάτι του Δυτικού Ευρωπαίου.

Πάντα τη βλέπουμε σαν τη δύναμη που παίρνει τη μερίδα του λέοντος στους διαμελισμούς της Πολωνίας που έγιναν τον 18ο αιώνα. Σάν τη δύναμη που καταπιέζει τόσο την Πολωνία όσο και τη Φιλανδία σε όλο τον 19ο αιώνα. Σάν τον μεγαλύτερο επιδρομέα στον σημερινό μεταπολεμικό κόσμο. Οι Ρώσοι πάλι βλέπουν τον έαυτο τους σαν το αιώσιο θύμα των επιδρομών της Δύσεως και αν δοίμε πλατύτερα την Ιστορία, ίσως η Ρωσική αποψη να είναι δικαιολογημένη περισσότερο από ότι φαντοχόμαστε. Αν μπορούσε να βρεθεί ένας αμερόληπτος έρευνητής, θα έλεγε ίσως ότι οι επιτυχίες της Ρωσίας στον 18ο αιώνα έναντιον της Σουηδίας και της Πολωνίας ήταν άντεπ θέσεις, και ότι τα έδάφη που κέρδισαν οι Ρώσοι απ' αυτές τις άντεπιθέσεις χαρακτηρίζουν λιγότερο τις σχέσεις Ρωσίας και Δύσεως, από τα έδάφη που έχασε η Ρωσία στη Δύση, πριν και μετά τον 18ο αιώνα.

Οι Βάραγκοι, που ίδρυσαν το πρώτο ύποτυπώδες Ρωσικό κράτος όταν πήραν τον έλεγχο των πλωτών ποταμών οδών και κυριάρχησαν έτσι στους πρωτόγονους Σλαβικούς πληθυσμούς της ένδοχώρας, φαίνονται να ήταν βάρβαροι Σκανδιναυοί που ξεσηκώθηκαν και άρχισαν να κινούνται — και προς την Ανατολή και προς τη Δύση — εξ αιτίας της πορείας που άρχισε προς Β. η Χριστιανική Δύση με τον Κάρολο τον Μέγα. Οι απόγονοί τους στην πατρίδα τους, έγιναν χρι-

στιανοί Δυτικοί και έμφανίστηκαν, με τη σειρά τους, πάνω από τα δυτικά σύνορα της Ρωσίας ως Σουηδοί: είδολωλάτρες δηλ. που μεταμορφώθηκαν σε αϊρετικούς χωρίς να πάσουν να είναι επιδρομείς. Ύστερα πάλι, στον 14ο αιώνα, το καλύτερο τμήμα της αρχικής Ρωσίας — σχεδόν ολόκληρη η Λευκή Ρωσία και η Ουκρανία — αποχωρίστηκε από τον Ρωσικό *Ορθόδοξο Χριστιανισμό και προσαρτήθηκε στον Δυτικό Χριστιανισμό όταν κατακτήθηκε από τους Λιθουανούς και τους Πολωνούς. (Το Τμήμα που πήρε η Πολωνία από καθαρά Ρωσικό έδαφος στον 14ο αιώνα στη Γαλικία, δέν το ξαναπήρε η Ρωσία παρά μόνον στην τελευταία φάση του πολέμου 1939 — 1945.)

Στον 17ο αιώνα, Πολωνοί επιδρομείς εισέδυσαν στο Ρωσικό άκατάκτητο έδαφος και έφτασαν ως τη Μόσχα και μόνο με υπεράνθρωπη προσπάθεια κατόρθωσαν οι Ρώσοι να τους διώξουν, ενώ οι Σουηδοί χτυπήσαν τη Ρωσία από τη Βαλτική θάλασσα και προσάρτησαν όλη την ανατολική ακτή ως τα Βόρεια άκρα των Πολωνικών κτήσεων. Στα 1812, ο Ναπολέων επανέλαβε το ανδραγάθημα της Πολωνίας του 17ου αιώνα. Και μετά την καμπή προς τον 20ο αιώνα ήρθαν από τη Δύση μεγάλα και γρήγορα κύματα. Οι Γερμανοί στα 1915 — 1918 πέρασαν την Ουκρανία και έφθασαν στην Ύπερκαυκασία. Μετά την κατάρρευση των Γερμανών, ήταν η σειρά των Βρετανών, των Γάλλων, των Αμερικανών και των Ιαπώνων να εισβάλουν στη Ρωσία από τέσσερα διαφορετικά σημεία, στα 1918 — 1920. Και ύστερα, στα 1941 οι Γερμανοί την ξαναχτύπησαν, πιο δυνατά και πιο αλύπητα από ποτέ. Είναι αλήθεια ότι στον 18ο και 19ο αιώνα, οι Ρωσικές στρατιές πάτησαν και

πολέμησαν σε δυτικό έδαφος, ήρθαν όμως πάντα σε σύμμαχοι μιας δυτικής δύναμης —ναντίον μιας άλλης, σε κάποιο οικογενειακό καυγά της Δύσης. Στα χρονικά των πολέμων που κράτησαν αιώνες ολόκληρους ανάμεσα στους δύο χριστιανικούς κόσμους, φαίνεται πραγματικά ότι συχνά οι Ρώσοι ήταν τα θύματα των επιδρομών και οι Δυτικοί οι επιδρομείς.

Η ΤΡΙΤΗ ΡΩΜΗ

Οι Ρώσοι έχουν περιπέσει στην έχορότητα της Δύσης γιατί είναι οι επίμονοι κληρονόμοι ενός ξένου πολιτισμού και ως την επανάσταση των Μπολσεβίκων του 1917, αυτός ο Ρωσικός πολιτισμός ήταν ο Βυζαντινός πολιτισμός της *Ορθόδοξης Ανατολικής Εκκλησίας. Οι Ρώσοι άσπαστηκαν τον Ανατολικό *Ορθόδοξο Χριστιανισμό στο τέλος του 10ου αιώνα και είναι σημαντικό ότι αυτό ήταν δική τους ελεύθερη έκλογή. Όταν οι Τούρκοι πήραν την Κωνσταντινούπολη στα 1453, και έλειψε και το τελευταίο υπόλειμμα της Ανατολικής Ρωματικής Αυτοκρατορίας, η σπουδαιότητα της Μόσχας, που τότε είχε γίνει ο πυρήνας του Ρωσικού *Ορθόδοξου Χριστιανισμού έναντιον των Μουσουλμάνων και των Λατίνων, έντελως συνειδητά πήρε από τους Έλληνες τη Βυζαντινή κληρονομία. Από τα 1453 και ύστερα, η Ρωσία ήταν η μόνη οθολογισμη *Ορθόδοξη Χριστιανική χώρα που δέν βρισκόταν κάτω από τον Μουσουλμανικό ζυγό και την πίωση της Κωνσταντινουπόλεως την έκδικήθηκε ο *Ιβάν ο Τρομερός όταν πήρε από τους Τατάρους το Καζάν, έναν οίωνα άργότερα. Αυτό ήταν ένα ακόμη βήμα προς την ανάληψη της Βυζαντινής

κληρονομίας από τη Ρωσία και η Ρωσία δεν πήρε αυτό τον ρόλο από τις τυφλές δυνάμεις της Ιστορίας. Οι Ρώσοι ήξεραν πολύ καλά πού βρίσκονταν. Στόν 16ο αιώνα, η πολιτική τους εκφράζεται με καταπληκτική σαφήνεια και έμπιστοσύνη σε ένα περίφημο άνοιχτο γράμμα του μοναχού Θεόφιλου από το Πσκόβ, προς τον Μεγάλο Δούκα Βασίλειο III της Μόσχας, πού η βασιλεία του πέφτει μεταξύ της βασιλείας του 'Ιβάν III και του 'Ιβάν IV:

«Η εκκλησία της παλιάς Ρώμης έπεσε γιατί ήταν αίρετική. Οι πόλεις της δεύτερης Ρώμης, της Κωνσταντινουπόλεως, γκρεμίστηκαν από τα πελέκια των άπιστων Τούρκων. Η Εκκλησία όμως της Μόσχας, η Εκκλησία της Νέας Ρώμης λάμπει πιά άστραφτερή κι από τον ήλιο μέσα στο στερέωμα... Δύο Ρώμες έχουν πέσει, μα η τρίτη στέκεται άκλόνητη. Τέταρτη δεν θα μπορέσει να γεννηθή.»

Παίρνοντας έτσι μοναχοί τους και συνειδητά τη Βυζαντινή κληρονομία, οι Ρώσοι έπαιρναν άνάμεσα σε άλλα, την παλιά Βυζαντινή στάση απέναντι στη Δύση· αυτό είχε βαθείά επίδραση στη στάση της ίδιας της Ρωσίας απέναντι στη Δύση, όχι μόνο πριν από την επανάσταση του 1917, αλλά και μετά.

Η στάση του Βυζαντινού απέναντι στη Δύση είναι απλή, και θα έπρεπε εύκολα να την καταλάβαιναν οι δυτικοί. Πραγματικά θα έπρεπε να είμαστε άξιοι να τη συμπαθήσουμε γιατί ξεπηδάει από την ίδια έντελώς άπιθανη πίστη πού τυχαίνει να έχουμε για τον έαυτό μας. Έμείς οι Φράγκοι, (όπως μας λένε οι Βυζαντινοί και οι Μουσουλμάνοι) πιστεύουμε ελίκρινά ότι είμαστε οι έκλεκτοι κληρονόμοι του 'Ισραήλ, της Ελλάδας και

της Ρώμης—οί κληρονόμοι του έκλεκτου Λαού του Κυρίου πού μαζί μας, όπως είναι αναπόφευκτο, βρίσκεται το μέλλον. Η πεποίθησή μας αυτή δεν έσεύστηκε καθόλου με τις τελευταίες γεωλογικές και άστρονομικές ανακαλύψεις πού πλάτυναν τα όρια του κόσμου κατά τόπο και χρόνο. Από το άρχικό νέφος ως το πρωτόζωο και από το πρωτόζωο ως τον πρωτόγονο άνθρωπο χαράζουμε μία θεία γενεαλογία πού μεσουρανεί σε μās. Οι Βυζαντινοί κάνουν άκριβώς το ίδιο. Ο Έκλεκτός Λαός του Κυρίου, ο λαός με το μοναδικό μέλλον δεν είναι οι Φράγκοι αλλά οι Βυζαντινοί—έτσι λέει η Βυζαντινή παραλλαγή του μύθου. Και αυτό το άρθρο της πίστεως έχει, φυσικά, ένα μεγάλο πρακτικό αποτέλεσμα. Όταν Βυζάντιο και Δύση βρίσκονται σε προστριβές, πάντα το Βυζάντιο έχει δικηο και η Δύση άδικο.

Θά είναι φανερό ότι η έννοια αυτή της όρθοδοξίας και της μοίρας πού πήραν οι Ρώσοι από τους Βυζαντινούς Έλληνες, είναι τόσο χαρακτηριστική στο σημερινό κομμουνιστικό καθεστώς της Ρωσίας, όσο και στην παλιά Ανατολική Όρθόδοξη Χριστιανική Διοίκηση εκεί. Ο Μαρξισμός είναι χωρίς άμφισβολά μία δυτική πίστη πού βάζει το Δυτικό πολιτισμό σε δοκιμασία. Και γι' αυτό, ένας Ρώσος του είκοστού αιώνα πού ό πατέρας του ήταν «σλαβόφιλος» του 19ου αιώνα, και ό παππούς του εύλαβης Όρθόδοξος Χριστιανός μπορούσε να γίνει άφοσιωμένος Μαρξιστής χωρίς να χρειάσι τη να άνοθεωρήση τη στάση του απέναντι στη Δύση όπως την κληρονόμησε. Για τον Ρώσο Μαρξιστή, τον Σλαβόφιλο, καθώς και τον Ρώσο Όρθόδοξο Χριστιανό, η Ρωσία είναι η «Αγία Ρωσία» και ό δυτικός κό-

σμος όλόκληρος αίρετικός, διεφθαρμένος και παρακμασμένος. Μία πίστη πού επιτρέπει στο Ρωσικό λαό να κρατήσει άνεπαφή αυτή την πατροπαράδοτη Ρωσική καταδίκη της Δύσεως, ενώ συγχρόνως χρησιμοποιεί τη Ρωσική Κυβέρνηση σαν μέσο για να έβριομηχανοποιήση τη Ρωσία ώστε να σωθή από την κατάκτηση της ήδη έκβιομηχανοποιημένης Δύσης, είναι ένα άπ' αυτά τα έξυπνερικά δώρα των θεών πού πέφτουν φυσικά μέσα στα χέρια του Έκλεκτου Λαού.

Ας δούμε λίγο μακρότερα μέσα στη Βυζαντινή κληρονομία της Ρωσίας, πού δεν φαίνεται να έχη χάσει την Ισχύ της στη σημερινή Μαρξιστική Ρωσία. Όταν γυρίσωε πίσω στο πρώτο Έλληνικό κεφάλαιο της Βυζαντινής Ιστορίας στη Μικρά Ασία και την Κωνσταντινούπολη στις άρχες του Μεσαίωνα, ποιά είναι τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά της άδελφής αυτής κοινωνίας; Δύο στέκονται ψηλότερα από τα άλλα: Η πεποίθηση (την άναφέραμε πριν) πώς το Βυζάντιο έχει πάντα δικιο, και ό θεσμός του όλόκληρωτικού κράτους. Το σπέρμα του πρώτου χαρακτηριστικού ξεπετάχτηκε για πρώτη φορά στην ψυχή των Έλλήνων, σε μία στιγμή πού ενώ αίσθάνονταν άνώτεροι από τη Δύση βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση πού τους ταπεινώνε πάρα πολύ. Αφού «τά έκαναν θάλασσα» με την πολιτική τους ζωή για αιώνες, ειρήνευσαν επί τέλους με τους Ρωμαίους. Για τους Έλληνες, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ήταν ζωτική άνάγκη, και συγχρόνως άβάσταχτη προσβολή για την ύπερηφάνειά τους. Η κατάκτηση των Ρωμαίων ήταν γι' αυτούς τεράστιο ψυχολογικό δίλημμα. Και έλευθερώθηκαν άπ' αυτό, κάνοντας τη Ρωμαϊκή

Αυτοκρατορία Έλληνική υπόθεση. Στην εποχή των Άντωνίνων, Έλληνες άνθρωποι των γραμμάτων κατέκτησαν την Ιδέα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, παρουσιάζοντάς την σαν έφαρμογή στην πράξη της Ιδανικής βασιλείας των φιλοσόφων του Πλάτωνα, ενώ Έλληνες άνθρωποι της δράσεως έγιναν δεκτοί σε δημόσιες θέσεις της Αυτοκρατορίας. Στόν 4ο μ. Χ. αιώνα, ό Ρωμαίος Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ίδρυσε τη νέα του Ρώμη στο Βυζάντιο, στη θέση της παλιάς Έλληνικής πόλης. Η Κωνσταντινούπολη προωριζόταν από το λατινόφωνο δημιουργό της να γίνει τόσο Λατινική όσο και η Ρώμη ή Ιδία. Από την εποχή όμως του 'Ιουστινιανού, διακόσια μόνο χρόνια ύστερα, το Βυζάντιο έγινε πάλι Έλληνικό άν και ό 'Ιουστινιανός ήταν θερμός όπαδός της Λατινικής γλώσσας πού ήταν, όπως και το Κωνσταντίνου, η μητρική του γλώσσα. Στόν 5ο αιώνα η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ήταν κατέρρευσε στη Δύση, και σ' αυτήν άκόμη την 'Ιταλία, έζησε στις Έλληνικές και ήμι-Έλληνισμένες Ανατολικές της έπαρχίες. Στο τέλος του 6ου και στις άρχες του 7ου αιώνα, στην εποχή του Πάπα Γρηγορίου του Μεγάλου, η Παλαιά Λατινική Ρώμη είναι ένα εγκαταλειμμένο και έρημωμένο έσχατο φυλάκιο της Αυτοκρατορίας, πού κέντρο της δυνάμεώς της τώρα ήταν η Έλληνική Νέα Ρώμη.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΙΣΤΕΩΝ

Έχοντας έτσι επιδέξια ύποστηρίξει τον τίτλο του πραγματικού Κληρονόμου του Βασιλείου, όποιοδήποτε και άν ήταν

τὸ Βασίλειο αὐτό, ὃ Ἕλληνας Ὀρθόδοξος Χριστιανὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ φέρνῃ τὸν Λατινικὸ Ὀρθόδοξο κόσμον σὲ δύσκολη θέση. Στὸν 9^ο αἰῶνα, ὃ Ἕλληνας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Φώτιος, δὴλωσε ὅτι οἱ Δυτικοὶ εἶχαν γίνει σχισματικοί. Εἶχαν ἐπέμβει στὴ θρησκεία. Εἶχαν παρεμβάλει αὐθαίρετα ἓνα filioque (καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ). Τὸ Βυζάντιο εἶχε πάντα δίκιο, ἐκεῖνη ὁμῶς τῇ στιγμῇ εἶχε ἓναν εἰδικὸ λόγον γιὰ νὰ πῇ πῶς ὁ Δυτικὸς Χριστιανικὸς κόσμος βρισκόταν στὸ ἄδικο. Ὁ Φώτιος ἔκανε τὴν καταστροφικὴ του θεολογικὴ ἀνακάλυψη γιὰ τοὺς Λατίνους, στὸν πρῶτον κύκλον μιᾶς πολιτικῆς διαμάχης μεταξὺ τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ὅπου ἀγωνιζόταν κι αὐτός.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτός, ὅπως ὁ σημερινὸς ἀνάμεσα στὶς ἠνωμένες Πολιτεῖες καὶ τὰ Σοβιέτ, ἦταν γιὰ τὸν προσηλυτισμὸ μιᾶς πολιτικῆς καὶ ἰδεολογικῆς οὐδέτερης ζώνης, ποὺ βρισκόταν ἀνάμεσα στὶς ἀνταγωνιζόμενες δυνάμεις. Τὸν 9^ο αἰῶνα οἱ εἰδωλολάτρεις ποὺ τὴν ἐποχὴ τῶν «Μεταναστεύσεων τῶν Λαῶν» κατεῖχαν τὴ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη, ἀπὸ τὶς πύλες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τὶς πύλες τῆς Βιέννης, ἄρχισαν νὰ προσελκύωνται ἀπὸ τὸν Χριστιανικὸ πολιτισμὸ τῶν γειτόνων τους. Σὲ ποῖο ἀπὸ τὰ Χριστιανικὰ βασίλεια θὰ στρέφονταν γιὰ νὰ φωτιστοῦν; Στὸ Ἕλληνικὸ Ὀρθόδοξο Βασίλειο τῶν Βυζαντινῶν ἢ στὸ Λατινικὸ Καθολικὸ τῶν Φράγκων; Ἡ λογικὴ ἔλεγε πῶς ἔπρεπε νὰ πλησιάσουν αὐτὸ ποὺ βρισκόταν πιὸ μακριά, καὶ ἐπομένως πολιτικὰ ἦταν ἀκίνδυνον γι' αὐτούς. Ἐτοί ὁ εἰδωλολάτρης τῆς Μοραβίας ποὺ ἦταν ἐναντίον τῶν Φράγκων στράφηκε πρὸς τὴν Κωνσταν-

τινούπολη, ἐνῶ ὁ Βούλγαρος ποὺ ἦταν ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν στράφηκε πρὸς τὴ Ρώμη — ὅπως ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Τουρκία σήμερον στράφηκαν στὴν Οὐάσιγκτον καὶ ὄχι στὴ Μόσχα, γιὰ τὴν Ἀμερικὴν ἀλλὰ τῆς Ρωσίας. Ὅταν ἔγιναν αὐτὰ τὰ προανακρούσματα καὶ βρῆκαν ἀπήχηση, ὁ συναγωνισμὸς ἀνάμεσα στὴ Δύση καὶ τὸ Βυζάντιο γιὰ τὴν Νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην ἄρχισε, καὶ τὰ κέρδη θὰ ἦταν τόσο μεγάλα ὥστε οἱ ἀντίπαλοι ἦταν μοιραῖο νὰ καταλήξουν στὴ σύγκρουση. Ἡ κρίση ποὺ ὁ Φώτιος ὠδήγησε στὸ δεῦτερον σημεῖο τῆς ἀνεβλήθη ἀπροσδόκητα ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τῶν Οὐγγρων. Ὅταν ἡ νέα αὐτὴ εἰδωλολατρικὴ ὁρδὴ ἐγκαταστάθηκε κατὰ μῆκος τοῦ Δούναβη πρὸς τὸ τέλος τοῦ 9^{ου} αἰῶνα, τὸ Ἀνατολικὸ Ὀρθόδοξο Χριστιανικὸ Κράτος καὶ τὸ Καθολικὸ, ἀπομονώθηκαν γιὰ ἓνα διάστημα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Κατὰ τὴν μεταστροφή ὅμως τῶν Οὐγγρων στὸ Δυτικὸ Χριστιανισμὸ πρὸς τὸ τέλος τοῦ 10^{ου} αἰῶνα, ὁ ἀγῶνας ἀνάμεσα στὰ ἀντίπαλα Χριστιανικὰ βασίλεια ἐξέσπασε πάλι καὶ γρήγορα κατέληξε στὸ ὀριστικὸ σχίσμα τοῦ 1054.

Ἀπὸ τότε τὸ Βυζαντινὸ γόητρο ὑπέφερε πολλὰς τρομερὲς προσβολές. Τὰ Φραγκικὰ Χριστιανικὰ Κράτη ἀπὸ τὴ δύση, οἱ Μουσουλμάνοι Τούρκοι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν, ἔπесαν συγχρόνως ἀπάνω στὸ Βυζαντινὸν κόσμον. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ρωσίας, γύρω ἀπὸ τὴ Μόσχα, ἦταν τὸ μόνο μέρος τοῦ Ἀνατολικοῦ Ὀρθόδοξου Χριστιανικοῦ κόσμου ποὺ δὲν ἔχασε τὴν πολιτικὴν του ἀνεξαρτησίαν. Οἱ κοιτίδες τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ στὴ Μ. Ἀσία καὶ στὴ Βαλκανικὴ Χερσόνησο ἦταν χαμένες ἐντελῶς καὶ στὴν τελευταία φάση τῶν αὐ-

χιῶν τους, τὴν παραμονὴ ποὺ γιὰ δεύτερη καὶ τελευταία φορὰ ἔπесε ἡ Κωνσταντινούπολη στὰ 1453, ἡ μόνη ἐλευθερία ποὺ ἔμενε στοὺς Ἕλληνες ἦταν νὰ διαλέξουν ἀνάμεσα σὲ δυὸ βαρύνουσας ἐξένους ζυγούς. Ἀντιμετωπίζοντας αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἐκλογὴ, οἱ μεσαιωνικοὶ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ Ἕλληνες, ἀπερίψαν μὲ πάθος τὴν ὑποταγὴ στοὺς σχισματικοὺς ἀδελφούς τους καὶ μὲ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια διάλεξαν τὸ μὴ χεῖρον, τὸν Μουσουλμανικὸ Τουρκικὸ ζυγὸ «Κρεῖτερότερον ἐστὶν εἰδέναι ἐν μέσῃ τῇ Πόλει φακιδόλιον Βασιλεῦον Τούρκων ἢ καλύπτραν Λατινικὴν.»

Τὰ αἰσθήματα ποὺ ὠδήγησαν τελικὰ σ' οὕτῃ τὴ σημαντικὴ ἐκλογὴ τὰ βλέπουμε στὰ λογοτεχνικὰ ἔργα. Στὸν Μεσαίωνα, ὅπως καὶ τώρα, ἡ ἀντιπάθεια ἀνάμεσα στοὺς δύο κληρονόμους τῆς Ρώμης ἦταν ἀμοιβαία. Διαβάστε τὴν ἐκθεση τοῦ ἐπισκόπου Λαμβαρδίας Λιουτπράνδου στοὺς Σάβωνες Αὐτοκράτορες Ὁθῶνα I καὶ II, γιὰ τὴ διπλωματικὴ ἀποστολὴ ποὺ τοῦ ἀνέθεσαν στὴν Βυζαντινὴν Αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως στὰ 968. Ἄν προσέχατε τὸν τόνο καὶ τὸ ὅφος, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ξεχνούσατε τὴ χρονολογία, θὰ μπορούσατε νὰ φαντασθῆτε πῶς ὁ συγγραφέας εἶναι ἓνας Ἀμερικανὸς ἐπισκέπτης τῆς Μόσχας, μιὰ, ὅποιαδήποτε χρονία, μετὰ τὸ 1917. Διαβάστε τὴν Ἄννα Κομνηνὴν, τὴν ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ πατέρα τῆς Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου I τοῦ Κομνηνοῦ ποὺ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν πρώτη Σταυροφορίαν. Μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε ὅτι ἡ γυναίκα αὕτη ἦταν μιὰ πολὺ καλλιεργημένη Γαλλίδα τοῦ 20^{ου} αἰῶνα καὶ περιγράφει τὴν εἰσβολὴν Ἀμερικανῶν τουριστῶν ἀπὸ τὶς δυτικὲς πολιτεῖες τοῦ κέντρου στὸ Παρίσι — τουλάχιστο αὐτὸ θὰ φαντασθῆτε,

ὥσπου φθάνετε στὴν περιγραφὴ ἐνὸς θανάσιμου νέου ὄπλου ποὺ οἱ δυτικοὶ (παρ' ὅλο ποὺ πάντα εἶχαν ἄδικο) ἔμαθαν κατὰ τρόπο ἀνεξήγητο νὰ φτιάχνουν... Ἄν τὸ εἶχαν τουλάχιστον ἀνακαλύψει οἱ Βυζαντινοὶ ποὺ ἡ μοῖρα τους εἶναι νὰ ἔχουν πάντα δίκιο! Αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς ἱστορίας τῆς Ἄννας Κομνηνῆς θὰ μπορούσε νὰ ἦταν ἓνα Ρωσικὸ παράπονον στὰ 1947 γιὰ τὸ Ἀμερικανικὸ μονοπώλιο τῆς ἀτομικῆς βόμβας.

ΔΥΟ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Γιατὶ ἡ Βυζαντινὴ Κωνσταντινούπολη ἔπесε σὲ συμφορὰ; Καὶ γιὰτὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἄλλη μερίαν ἡ Βυζαντινὴ Μόσχα ἐξήση; Τὸ κλεῖδι καὶ στὰ δύο ἱστορικὰ αἰνίγματα εἶναι ὁ Βυζαντινὸς θεομὸς τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ Κράτους.

Αὐτοκρατορίες σὰν τὴ Σινικὴ ἢ τὴ Ρωμαϊκὴ, ποὺ δίνουν γιὰ αἰῶνες εἰρήνην σὲ ἓνα κόσμο φορτωμένο κἀποτε μὲ πολέμους, κερδίζουν τόσον τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων τους ὥστε αὐτοὶ δὲν μποροῦν νὰ φανταστοῦν ζωὴ χωρὶς αὐτὲς καὶ ἐπομένως δὲν μποροῦν νὰ πιστέψουν ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀπαραίτητοι ὄργανισμοὶ μποροῦν ποτὲ νὰ πῶσιν νὰ ὑπάρχουν. Ὅταν ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία χάθηκε, οὔτε οἱ σύγχρονοι οὔτε οἱ μεταγενέστεροι παραδέχτηκαν τὸ θάνατό της καὶ ἐπειδὴ τὰ μάτια τους ἀρνιόνταν νὰ δοῦν τὴν πραγματικότητα, ζήτησαν μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρίαν νὰ συμβιάσουν τὴν πραγματικότητα μὲ τὴ φαντασίαν τους ἐξορκίζοντας τὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορίαν νὰ ἐναζήσῃ. Στὸν 8^ο αἰῶνα τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, ἔγιναν ἀποφασιστικὲς προσπάθειες νὰ ξαναζήσῃ ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία καὶ στὴν

Ἀνατολή καὶ στὴ Δύση. Στὴ Δύση ἡ προσπάθεια τοῦ Καρλομάγνου ἦταν μία ἐπιτυχημένη ἀποτυχία. Ἡ προσπάθεια ὅμως τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου στὴν Κωνσταντινούπολη, πρὶν ἀπὸ δύο γενεές ἦταν μία μοιραία ἐπιτυχία.

Ἡ σπουδαιότερη συνέπεια αὐτῆς τῆς ἐπιτυχημένης ἐγκαθιδρύσεως μιᾶς μεσαιωνικῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας στὶς κοιτίδες τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἦταν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὑποτάχθηκε στὸ Κράτος.

Στὸν δυτικὸ μας κόσμο, στὰ περισσότερα μέρη, ἡ Ἐκκλησία ἐκράτησε τὴν ἀνεξαρτησία της ἀπέναντι τοῦ Κράτος, κάποτε μάλιστα ἔδειξε καὶ κάποια ὑπεροχή. Οἱ σύγχρονοι ἐλεύθεροι ἐκκλησίες στὶς Προτεσταντικὲς χώρες καὶ ἡ μεσαιωνικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία μέσα σὲ ἓνα ἀδιάλειπτο ἀκόμη δυτικὸ χριστιανικὸ κόσμο, μοιάζουν στὶς κύριες γραμμὲς μὲ τὴ δυτικὴ παράδοση, ἐνῶ οἱ νεώτερες ἐκκλησίες τῶν Προτεσταντικῶν χωρῶν ὑπῆρξαν—γενικά—κάτι ἐξαιρετικὸ μέσα στὴν ἱστορία τῆς Δύσεως. Ἀκόμη, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἡ Ἐκκλησία ὑποτάχθηκε στὴν κοσμικὴ ἐξουσία σὲ ἓνα δυτικὸ κράτος, αὐτὴ ἡ ἀντιευρωπαϊκὴ σχέση ἀνέμεσε στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Κράτος, ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὸ κλίμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸν δυτικὸ χριστιανικὸ κόσμο γενικά. Στὸ Βυζαντινὸν κόσμον πάλι, ἡ ἐπιτυχημένη ἀποκατάσταση τῆς Αυτοκρατορίας στὸν 8ο αἰῶνα στερήθηκε τὴν Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἐλευθερία ποὺ κι αὐτὴ γιὰ μιὰ στιγμὴ εἶχε ἀνακτήσει. Δὲν ἔναγυρσε στὴ φυλακὴ χωρὶς ἀγῶνα. Ἡ μάχη συνεχίστηκε 200 χρόνια περὶπου, ἀλλὰ τελείωσε μὲ τὴ μετατροπὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ

τμήμα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους· καὶ ἓνα Κράτος ποὺ ἔχει ὑποβιάσει τὴν Ἐκκλησία τοῦ ο' αὐτῇ τῇ θέσει, ἔχει ἀτόματα γίνεαι «δολκληρωτικὸ Κράτος», Κράτος δηλ. ποὺ ἔχει ἐπιβάλλει τὸν ἐλεγχό του σὲ κάθε πλευρὰ τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν του.

Ἡ ζωὴ τῆς Ρωσίας ποτὲ δὲν ἦταν εὐκόλη. Ἄν καὶ ὤφειλε τὴ ζωὴ της, στὶς ἀρχὲς τοῦ Μεσαίωνα σὲ ἓνα καλὸ τυχο γεωγραφικὸ περιστατικόν, ἦταν ἀπὸ τότε, ὅπως εἶδαμε, ἀναγκασμένη νὰ φροντίζη γιὰ νὰ σωθῇ μὲ τὶς ἴδιες της τὶς δυνάμεις.

Στὸ 13ο αἰῶνα τὴν χτύπησαν ἀπὸ δύο μέτωπα οἱ Τάταροι καὶ οἱ Λιθουανοί, ὅπως οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Σταυροφόροι εἶχαν χτυπήσει τὶς Ἑλληνικὲς κοιτίδες τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ἑκατὸ χρόνια πρὶν· καὶ ἂν ἐντελῶς τυχαῖα πῆρε τὴν ὑπεροχὴ ἀπέναντι στοὺς ἀντιπάλους της στὴν Ἀνατολὴ μιὰ γιὰ πάντα, ἔχει ἀκόμη νὰ ὁδηγῇ τὴν τραχεῖα φυλὴ της ἐναντίον τῶν συνεχῶν τεχνικῶν προόδων τοῦ δυτικοῦ κόσμου.

Στὸν μακροχρόνιο αὐτὸ καὶ τραχὺ ἀγῶνα γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἀνεξαρτησίας τους, οἱ Ρῶσοι ζήτησαν τὴ σωτηρία στὸν πολιτικὸ θεσμό ποὺ στάθηκε ἡ καταστροφή τοῦ μεσαιωνικοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου. Καταλαβαίνοντας πῶς ἡ μόνη τους ἐλπίδα νὰ κρατηθοῦν στὴ ζωὴ βρισκῆται σὲ μιὰ ἀλύγιστη συγκέντρωση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἔφτιαξαν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ἓνα Ρωσικὸ εἶδος Βυζαντινοῦ δολκληρωτικοῦ Κράτους. Τὸ Μεγάλου Δουκάτο τῆς Μόσχας ἦταν τὸ ἐργαστήριον ὅπου ἔγινε τὸ πολιτικὸ αὐτὸ μίσημα, καὶ ἡ ὑψηλὴ αὐτῆς Μόσχας καὶ ἡ ἀμοιβή της ἦταν ἡ παγίωση κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχηγία της, ἐνὸς ἀστερισμοῦ ἀπὸ ἀδύνατα πριγκηπάτα

σὲ μία καὶ μόνη Μεγάλῃ Δύναμει. Τὸ πολιτικὸ αὐτὸ οἰκοδόμημα τῆς Μόσχας, ἄλλαξε δύο φορές πρόσοψη—πρῶτα μὲ τὸν Μεγάλου Πέτρο καὶ ὕστερα μὲ τὸν Λένιν· ὁ σκελετὸς ὅμως ἔμεινε ὁ ἴδιος, καὶ ἡ σημερινὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ὅπως καὶ τὸ Μεγάλου Δουκάτο τῆς Μόσχας τοῦ 14ου αἰῶνα, ξαναδίνει τὶς χαρακτηριστικὰς μορφὰς τῆς μεσαιωνικῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας.

Σ' αὐτὸ τὸ Βυζαντινὸ δολκληρωτικὸ Κράτος, ἡ ἐκκλησία μπορεῖ νὰ εἶναι Χριστιανικὴ ἢ Μαρξιστικὴ, ἀρκεῖ νὰ δέχεται νὰ ἀποτελῇ ὄργανο τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἡ διαφωνία ἀνάμεσα στὸν Τρότσκι, ποὺ ἤθελε νὰ κἀν τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση ὄργανο γιὰ τὴν πλατύτερη διάδοση τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ στὸν Στάλιν ποὺ ἤθελε νὰ κἀν τὸν τὸν κομμουνισμὸ ὄργανο γιὰ τὴν πλατύτερη ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, εἶναι ἡ παλιά διαφωνία ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς ἀρχισε ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο καὶ τὴν Αὐτοκράτειρα Εὐδοξία, καὶ ἀνάμεσα στὸν Θεόδωρο Στουδίτη καὶ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο VI. Στὸν σύγχρονον, ὅπως καὶ στὸν μεσαιωνικὸ Βυζαντινὸν κόσμον, ἡ νίκη πῆγε μὲ τὸ μέρος τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας

—ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ἔγινε στὴν Εὐρώπη, ὅπου στοὺς ἀγῶνες τοῦ Γρηγορίου VII καὶ τοῦ Ἑρρίκου IV, ὅπως καὶ τοῦ Ἰννοκεντίου IV καὶ τοῦ Φρειδερίκου II, τὴ νίκη τὴν πῆρε ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ Βυζαντινὸς θεσμὸς τοῦ δολκληρωτικοῦ Κράτους δὲν εἶχε ὡς τώρα τὶς μοιραῖες συνέπειες γιὰ τὸν Ρωσικὸ Ὁρθόδοξο Χριστιανικὸν κόσμον ποὺ εἶχε γιὰ τὶς χώρες τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ὅταν προκαλοῦσε ἓναν πόλεμο μέχρι θανάτου ἀνάμεσα στοὺς Ἑλλήνες τοῦ Μεσαίωνα καὶ τοὺς Βουλγάρους. Δὲν ἔβρουμε ὅμως τί ἀποτελέσματα θὰ ἔχη αὐτὴ ἡ πολιτικὴ κληρονομία μέσα ἀπὸ ὅλη τὴν ἄλλη Βυζαντινὴ κληρονομία τῆς Ρωσίας στὶς τύχες της, σήμερα, ποὺ ἔχει νὰ διαλέξῃ ἂν θὰ πάρῃ τὴ θέσιν τῆς ἀνάμεσα στὸν δυτικὸν κόσμον ἢ θὰ μείνῃ μοναχὴ καὶ θὰ προσπαθῇ νὰ ὑψώσῃ ἓναν ἀντιδυτικὸν δικὸν της κόσμον. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι στὴν ἀπόφασί της θὰ ἐπιδράσῃ βαθεῖα τὸ αἶσθημα τῆς ὀρθόδοξίας καὶ τῆς μοίρας ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ Βυζαντινὸν της παρελθόν. Κάτω ἀπὸ τὸ Σφυρὶ καὶ τὸ Δρεπάνι, ὅπως καὶ κάτω ἀπὸ τὸ Σταυρὸ, ἡ Ρωσία μένει πάντα ἡ «Ἀγία Ρωσία» καὶ ἡ Μόσχα πάντα ἡ «Τρίτη Ρώμη». «Naturam expellas... tamem jusque recurret.»

Ἡ ἱστορία εἶναι μάλλον ἓνας χεῖμαρος παρὰ ἓνα δέντρο. Δὲν ἔχει τίποτα ὀργανικὸ στὸ σχῆμα της, τίποτα συστηματικὸ στὴν ἐξέλιξί της. Τρέχει σάν ἓνα ρυάκι ποὺ δημιουργεῖ μιὰ θύελλα στὴν ἀκρὴ ἑνὸς ὁρόμου καὶ ποὺ τὴ μιὰ στιγμὴ ἓνα ἀχυρὸ τὸ κάνει ν' ἀλλάξῃ δρόμον, τὴν ἄλλη ἓνα μικρὸ φράγμα ἀπὸ ἄμμο. Ἡ ἀμελέτητῃ ἀπόφασις ἑνὸς κοινοῦ ἀνθρώπου ποὺ κατέχει ὑψηλὴ θέσιν σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμὴ, ἐπηροάζει τὴν πορεία τῶν γεγονότων γιὰ 100 χρόνια.

THOMAS HARDY

Η Τίγρη

Του S. RAJA RATNAM
(Από το «Asia and the Americas», Νέα Υόρκη)

Το διήγημα αυτό που έχει για υπόθεση ένα επεισόδιο στη ζούγκλα, δίνει μια εικόνα από τη ζωή των κατοίκων ενός χωριού και είναι πολύ αντιπροσωπευτικό παραδειγμα της σύγχρονης Μαλαισιανής λογοτεχνίας. Ο συγγραφέας ανήκει στο προσωπικό της «Malaya Tribune», μιας αγγλικής εφημερίδας που βγαίνει στη Σιγκαπούρη.

Η Φατιμά ένοιωσε τα δροσερά, κίτρινα νερά του ποταμού να τρέχουν ήρεμα γύρω της μέσα στο φως του ήλιου που έβουνε. Όπως στεκόταν βουτηγμένη ως τη μέση στο νερό, το βρεγμένο της σαρόνγκ κολούσε στο μελαχροινό της σώμα και έδειχνε πώς η γυναίκα αυτή ήταν έγκυος. Το στοργαλό της πρόσωπο με τα παταχτά μάλα, τόσο χαρακτηριστικά της φυλής της, είχε

μια παράξενη, σκυθρωπή έκφραση. Το χωριό ήταν κρυμμένο στο γύρισμα του ποταμού. Πέρα απλωνόταν μια έκταση με καταπράσινη χλόη και ψηλά πολύφυλλα δέντρα. Τη βραδυνή ήσυχία την τάραζε η φωνή κανενός ζώου και τα νυχτοπούλια που τινάζονταν από τον ύπνο τους και χτυπούσαν δυνατά τα φτερά τους. Κάπου κάπου ένας άρουραϊος βουτούσε στο ποτάμι σχεδόν άθροβα, ενώ άλλα δειλά ζώα περνοσαν με ένα απαλό θρόισμα μέσα από την ψηλή χλόη και τα φυτά που σκαρφάλωναν στα δέντρα. Ο αέρας ήταν γεμάτος από το άρωμα των άγριων λουλουδιών, της νοτιομένης γής και της σαπισμένης χλόης.

Ξαφνικά την πλημμύρισε ένα αίσθημα έρημιδας, σαν να είχε μπή ο ένας κάσμο που βρισκόταν ακόμα στην αρχή της δημιουργίας.

Έτσι, όταν άκουσε το βαθύ και συ-

νατό μούγκρισμα της τίγρης, της φάνηκε σαν το θηρίο βρισκόταν και σ' αυτόν τον ζωντανό κόσμο της φαντασίας και στον πραγματικό, απ' όπου αυτή είχε ξεφύγει. Μόνο όταν η τίγρη ξέσπασε σ' ένα μονότονο και όργισμένο ουρλιασμα πείστηκε πως δεν ήταν της φαντασίας της. Το πελώριο κεφάλι και οι πλάτες του θηρίου διαγράφτηκαν μέσα από το πυκνό φύλλωμα των δέντρων, λίγα μέτρα μακριά. Ο ήλιος που βασιλευς έδινε μια κακή λάμψη στα κίτρινα μάτια της και τα αυτιά της ήταν καταδασμένα σαν την προειδοποιούσαν για τον κίνδυνο. Γύρισε το κεφάλι και γρύλλισε, δείχνοντας μία κόκκινη γλώσσα και κάτι κίτρινα δόντια σαν τα κλαδιά των δέντρων.

Η Φατιμά έμεινε ακίνητη σαν υπνωτισμένη από το φόβο. Δεν τόλμησε ούτε να κουνήσει ούτε να ξεκολλήσει τα μάτια της από το ζώο που παραμόνευε, και καθόταν ακίνητη σαν κατάπληκτο από την απρόοπτη συνάντηση. Έκτεζε από τα γυρλιόματα που έδραζε κάπου κάπου το ζώο, λιγότερο απειλητικά τώρα, δεν έδειχνε πώς ήθελε να επιτεθεί. Άπλωσε τα νύχια του και άρχισε να τα χώνη στο υγρό χορτάρι. Η επιθετικότητα που είχε στα μάτια του πήρε σιγά-σιγά ν' αλλαγή, στην αρχή σε μελαγχολική λύπη και ύστερα σε μια καταπληκτική ευγένεια.

Τώρα πια η σκοτεινιά είχε κατέβει από τους λόφους. Μια απαλή εμίχλη σηκώθηκε από το ποτάμι. Η διαπεραστική φωνή ενός τζιτζικια και το μακρυνό κλάμα μιας κουκουβάγιας, αναγγείλανε τον έρχομό της νύχτας. Ο φόβος της Φατιμά ήρεμης και ένοιωσε να την κυριεύει μια άνεπλητη εξάντληση. Έτρεμε από τον παγερό αέρα. Στριφογύριζε τα χέρια της σ' έλο της το στήμα και το αίσθημα της ευθύνης για τη ζωή που έφερνε μέσα της την έκανε να πάρει ξαφνικά την απόφαση να σωθεί.

Περίμενε την τίγρη να γυρίσει μία στιγμή άλλοι τα μάτια της και τότε με μια απελπισμένη κίνηση βούτηξε κάτω από το ρηχό νερό και άρχισε

να κολυμπάει προς την αντίκρουνη δόχη. Όταν βρισκόταν ακόμη στη μέση του ποταμού, άκουσε από μακριά το μούγκρισμα της τίγρης και άρχισε πάλι να φοβάται. Κολύπησε όσο πιο γρήγορα μπορούσε προς την ακτή όπου είδε τα φώτα του χωριού που τρεμόδουναν και άκουσε ανθρώπινες φωνές.

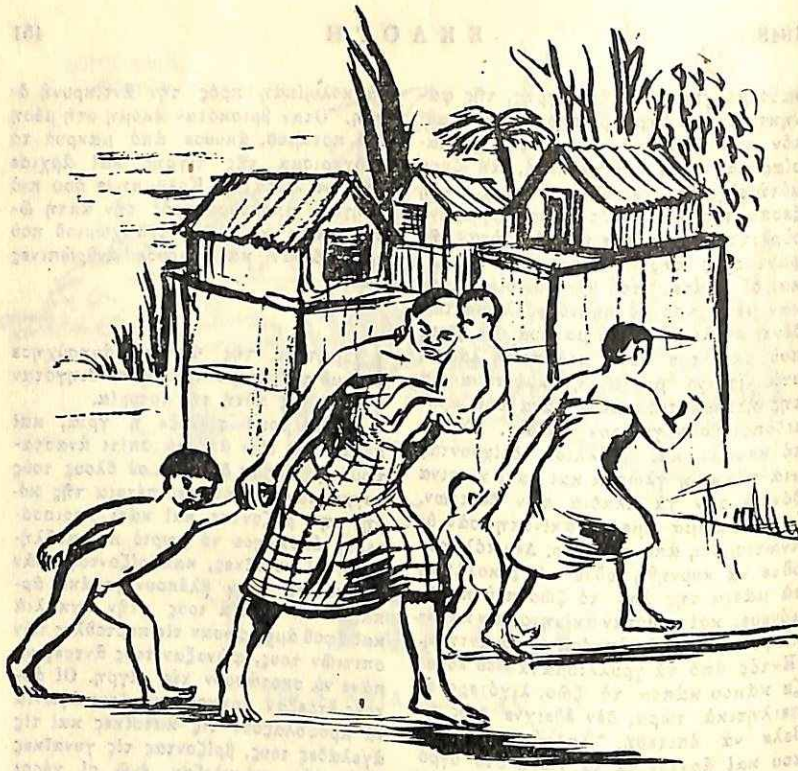
Η μητέρα της Φατιμά ανησούχης με τον ήρεμο τρόπο που διηγόταν ή κόρη της αυτή την ιστορία.

—Θεέ μου! φώναζε η γριά, και πετάχτηκε έξω από το σπίτι άναστατωμένη. Καθώς διέδωσε σε όλους τους συγχωριανούς την περιπέτεια της κόρης της, βάζοντας και κάτι περισσότερο, δλόκληρο το χωριό πανικοδότηθηκε. Οι γυναίκες, κακαρίζοντας σαν τις κόττες όταν βλέπουν γεράκι, άρπαξαν τα παιδιά τους στην άγκαλιά και αφού άμπάρωσαν τις πορτοούλες των σπιτιών τους, φώναξαν τους άντρες να πάνε να σκοτώσουν την τίγρη. Οι άντρες έτρεφαν γρήγορα γεμάτοι αγωνία να προφυλάξουν τις κατοικίες και τις αγελάδες τους, βρίζοντας τις γυναίκες τους που στρίγγιζαν, ενώ οι γέροι μαζώνοντας το μπετέλ τους ρωτούσαν ποιά ήταν η αφορμή της αυτής της φασαρίας.

Η Φατιμά είχε ξαπλώσει έξωαπλημένη στο άχυρένιο στρώμα της έκεινη την ώρα μπήκε ο άρχηγός του χωριού, μαζί μ' ένα πλήθος χωρικούς που φώναζαν δλοι μαζί για να τους πη τί έγινε. Το άπάντησε ανήσυχά φαινόταν σαν να μην ήθελε να κινήσει και να σκοτώσουν την τίγρη. Ο άρχηγός βλέποντας την άπροθυμία της να μιλήσει ζάρωσε τα φρύδια του.

«Άλλάχ!», στέναξε η γριά, θέλοντας για μία ακόμη φορά να συγκεντρώσει γύρω της την προσοχή. «Μανάχα η πρόνοια του Άλλάχ έσωσε την κόρη μου από τα νύχια της Τρίχωνης».

Και σήκωσε τα μαύρα χέρια της ψηλά σε μια κίνηση ευχαριστίας. Ο άρχηγός κούνησε τους ώμους του.

— Αυτή τη φορά, ίσως, είπε, αλλά την άλλη ο Άλλάχ δάν θά είναι τόσο ευσπλαχνικός. Μιά τίγρη, μεθυσμένη τώρα πιά από τη μυρωδιά της ανθρώπινης σάρκας, δάν είναι ευχάριστο πράγμα να τριγυρνά γύρω από το χωριό. Για την ήσυχία και την ασφάλεια των γυναικών και των παιδιών μας, πρέπει άμέσως να βρούμε το θηρίο και να το σκοτώσουμε.

Κοίταξε τα πρόσωπα των συγχωριανών του. Στέκονταν σιωπηλοί και έκνευρισμένοι, γιατί καταλάβαιναν πολύ καλά πόσο επικίνδυνο ήταν να ανακαλύψουν την τίγρη νύχτα, μέσα στα πυκνά και σκοτεινά δέντρα. Ο αρχηγός ήταν έτοιμος να τους βρίση για τη δειλία τους όταν ο Μαμούντ, με το νεανικό του πρόσωπο κόκκινο από αγανάκτηση, ωρμησε μέσα μ' ένα τουφέκι στον ώμο.

— Είναι αλήθεια αυτό που έμαθα; ρώτησε ζωηρά. Οι γυναίκες μου είπαν πως μια μεγάλη τίγρη χύμηξε στη Φατιμά μας. Είναι αλήθεια;

Ο αρχηγός χαιρέτησε το νέο με καλωσύνη και του είπε πως είχαν τα πράγματα, ενώ ο Μαμούντ, που ή διήγηση του είχε ξυπνήσει το πάθος του κυνηγιού, έπαιξε στα χέρια του νευρικά το καινούριο του τουφέκι.

— Όστε είναι αλήθεια, είπε ο Μαμούντ, όταν ο αρχηγός τέλειωσε. Πρέπει να σκεφθούμε τις γυναίκες και τα παιδιά. Ποιος θάρρη μαζί μου να με βοηθήσει να σκοτώσω την τίγρη; Ο σο σίγουρο είναι πως είμαι γιός της μάνας μου, τόσο σίγουρο είναι που σάς λέω ότι πριν ξημερώσει, αν με βοηθήσετε, θα μπώ στο χωριό σέρνοντας σκοτωμένη την τίγρη.

Έτσι, από μικρό διαταγμό δώδεκα

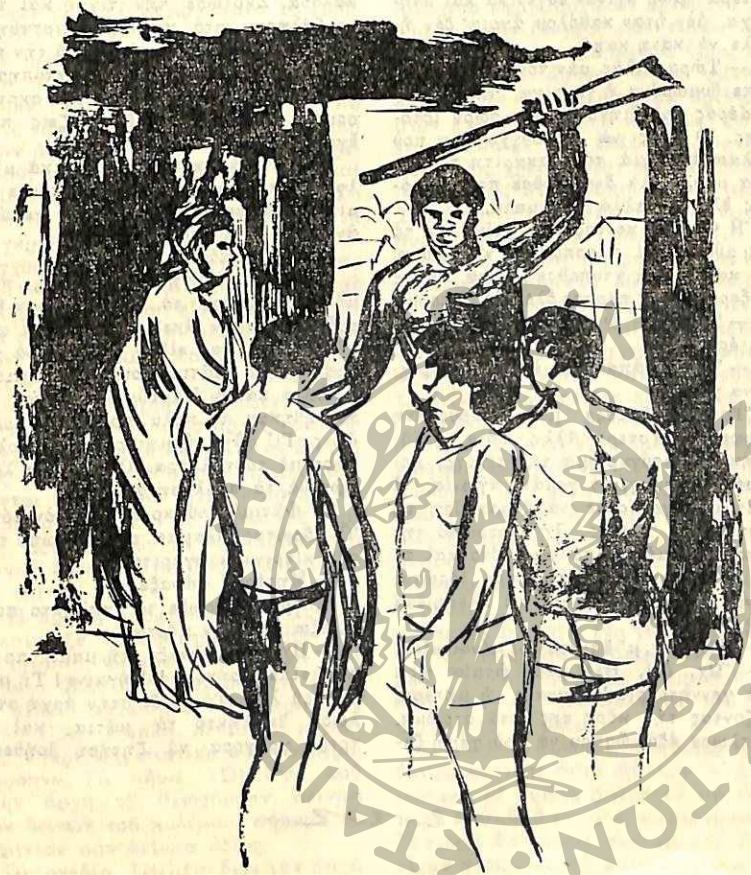
άντρες προσφέρθηκαν να πάνε, γιατί πήραν θάρρος από τα λόγια του και γιατί ήξεραν ότι είχε καλό σημάδι.

— Πίσταφέ με κέρη μου, είπε η μητέρα της Φατιμά την ώρα που άμπάρωνε την πόρτα αφού έφυγαν οι άντρες, ο Μαμούντ είναι ο ίδιος σαν μια άγρια τίγρη.

Η Φατιμά σηκώθηκε από το στρώμα και κοίταξε μέσα από το μικρό παράθυρο. Το φεγγάρι έλαμπε σαν ασήμι μέσα από τα κοκτέντρα που

θρόγγαν από τον αέρα. Οι άντρες πηγαινοέρχονταν και μιλούσαν με πνιχτή ανήσυχη φωνή, καθώς ετοιμάζονταν για το κυνήγι. Έτσι, χάθηκαν και ακουγόταν μονάχα η βοή του δυνατού αέρα και ο μακρινός ήχος του ποταμού.

— Άχ! Άλλάχ! είπε λυπημένα η μητέρα της Φατιμά, κοπανίζοντας λιγά καρδιά σ' ένα ξύλινο γουδί. Άπέψε θα χαθούν πολλοί. Σκέψου αυτούς τους ανθρώπους που ψάχνουν να βρουν ένα θηρίο πιο πονηρό από εκατό

ἀλεπούδες... Σίγουρα πολλοί θα θρηνησουν προτού ξημερώσει.

— Έπρεπε να αφήσουν την τίγρη ήσυχη.

— Δεν άκουσα μεγαλύτερη κουταμάρα. Κάποιος πρέπει να τη σκοτώσει προτού αυτή σκοτώσει έμάς. Αυτό είναι το λογικό.

— Δεν ήταν πιά μακριά από 20 μέτρα από κει που βρίσκονταν και θα μπορούσε εύκολα να χυμύξει, είπε η Φατιμά, αλλά δεν χύμηξε. Μπορείς να μου πής γιατί, μητέρα; Στην αρχή τα μάτια της λάμπανε μόλις με είδε, ύστερα έμωσε έγιναν ευγενικά και ανήσυχα. Δεν ήταν καθόλου άγρια· δεν ήθελε να κάνει κακό.

— Τώρα μιλάς σαν τον πατέρα σου, είπε θυμωμένα η γυναίκα. Έλεγε πως ο άερας του διηγόταν ένα σωρό ιστορίες. Ο Θεός να με συγχωρέσει που μιλάω έτσι για τον μακαρίτη τον άντρα μου, αλλά όταν ζούσε πολλές φορές έλεγε τρελλά πράγματα.

Η Φατιμά κοίταξε λυπημένα από το παράθυρο και προσπάθησε ν' άκουση. Η καρδιά της χτυπούσε δυνατά. Ένας φοβερός πόνος πέρασε στο κορμί.

— Τι έχεις Φατιμά; τη ρώτησε η μητέρα της.

— Τίποτε, απάντησε έκλεινη με σφιγμένα χείλια.

Ύστερα άκουσε μία μακρυσμένη τουφεκιά. Ύστερα άλλη. Τότε άκούστηκε το μούγκρισμα της τίγρης, πονεμένο, απειλητικό γεμάτο αγωνία. Η Φατιμά άγωνιούσε να ξανακούση τη φωνή της Τίγρης. Το πρόσωπό της ήταν σφιγμένο, από τον πόνο και το σόμα της γυάλιζε από τον ιδρώτα. Ένας βόγγος βγήκε από τα κλεισμένα της χείλια.

— Μητέρα, μ' έπιασαν οι πόνοι, είπε.

— Ωχ, ωχ, Θεέ μου, ώραία ώρα για γεννητούρια! φώναξε η μητέρα, βάζοντας την κόρη της στο στρώμα. Σάπλωσε έδω ώσπου να σου φέρω ζε-

στό νερό να πιής. Πρέπει να περιμένω να γυρίσουν πρώτα οι άντρες για να πάω να φωνάξω τη μαμή. Αχ! Θεέ μου! ώραία βραδυά για μία φτωχή γριά γυναίκα!

Η Φατιμά κείτονταν στο στρώμα, με τα μάτια κλειστά ενώ η μητέρα της έβραζε νερό και δλο μουρμουρίζε.

Ξαφνικά ο κόσμος έξω από την καλύδα γέμισε από ζωνχές γυναικείες και ανδρικές φωνές. Η γριά άνοιξε με προσύλαξη την πόρτα.

— Νά ζήση ο Μαμούντ, θαύσα! φώναξε ένα παιδί δρμώντας μέσα στην καλύδα. Σκότωσε την τίγρη και την κουβάλησαν στο χωριό. Αντιστάθηκε σκληρά — φαντάσου πως άφου την πυρεβόλησαν δυο φορές την χτύπησαν και με το κοντάρι για να την σκοτώσουν... Και τότε τί νομίζεις πως έγινε;

Η Φατιμά άκουγε προσεχτικά μ' δλο τον πόνο της. Η γριά έστριψε το μικρό ζαρμμένο κεφάλι της γεμάτη άνυπομονησία προς το παιδί.

— Έ! λοιπόν τί έγινε;

— Είπαν, εξήγησε το παιδί, πως μόλις σκότωσαν το ζώο άκουσαν θόρυβο. Έβριξαν εκεί τριγύρω τα φανάρια τους και είδαν τρία μωρά τιγράκια. Τα μάτια τους ήταν μισόκλειστα και ο Μαμούντ λέει πως θά γεννήθηκαν το πολύ πριν από τρεις ώρες. Γι' αυτό η μητέρα τους πολέμησε με τόση λύσσα. Ο Μαμούντ λέει πως θά τα πουλήσει ακριβά.

Η Φατιμά μούγκρισε από τον πόνο. Ο ιδρώτας έλαμπε στο μέτωπό της σαν κίτρινα μωργαριάρια.

— Μητέρα! φώναξε.

Η γριά έσπρωξε το έκπληκτο παιδί έξω από την πόρτα.

— Πήγαινε φώναξε τη μαμή, παιδί μου, είπε. Ρηήγορα! Πήγαινε! Τη μαμή σου λέω. Το παιδί στην αρχή στήλωσε έκπληκτο τα μάτια, και έτρεξε γρήγορα να ζητήσει βοήθεια.

“Οπλο έναντίον του πληθωρισμού

Της MARGARET REEKIE

Σήμερα στη Μεγ. Βρεταννία μπορεί κανείς να αγοράσει προπολεμικά ρούχα σε προπολεμικές τιμές. Τα νεαρά ζευγάρια που επιπλώνουν το καινούριο τους σπίτι μπορούν ν' αγοράσουν κρεβάτια και τραπέζια και καρέκλες και ντουλάπια, με τα ίδια χρήματα που θά πλήρωναν για τα ίδια πράγματα το 1939. Αυτό είναι ένα από τα αποτελέσματα του σχεδίου που εφαρμόστηκε με τον πόλεμο στα 1941 και ονομάστηκε Utility. Από τότε το σχέδιο αυτό άποδείχτηκε σημαντικό όπλο στον άγώνα έναντίον του πληθωρισμού, τόσο στη Βρεταννία όσο και στις άλλες χώρες της Εύρωπης. Το σημείο του σχεδίου αυτού, αν το συγκρίνουμε με άλλα συστήματα έλέγχου των τιμών που άποδείχτηκαν άποτελεσματικά και άπαραίτητα σε στιγμές κινδύνου, είναι οι ταιριάξει πάρα πολύ στην οικονομία όλων των χωρών που παράγουν αγαθά καταναλώσεως μόνο για τον πληθυσμό τους. Το σχέδιο Utility στηρίζεται σε δύο βασικές αρχές: στον έλεγχο της ποιότητας και στον έλεγχο της τιμής. Τα είδη που περιλαμβάνονται στο σχέδιο Utility πρέπει να συμμορφώνονται με όρισμένες αρχές. Δεν μπορούν να πουληθούν στα μαγαζιά παραπάνω από μία όρισμένη τιμή.

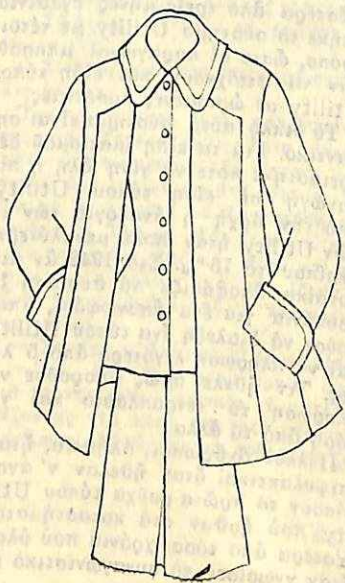
Η πρώτη άπόφαση — του 1941 — εγκαινιάσε το σύστημα Utility στα παπούτσια, κάλτσες, φορέματα και μερικά άλλα είδη. Από τότε όμως το σχέδιο άτλώθηκε και περιέλαβε άλλα είδη: έπιπλα, σεντόνια, πετσέτες, κουρτίνες, παιτικά και παιχνίδια. Το σήμα «Utility» που στην αρχή το θεωρούσαν δείγμα των δεινών του πολέμου, σήμερα το δέχονται σαν δείγμα άξιας.

Το σχέδιο Utility έχει την άρχή

του στο γεγονός ότι λίγο ύστερα από την κήρυξη του πολέμου, άρχισε μία σαθερή και δλέθρια αύξηση του κόστους της ζωής: πρώτο σημάδι η αύξηση των τιμών, των μισθών και των εξόδων και όλα αυτά οδηγούν πάλι σε καινούργια αύξησης. Από τους πρώτους μήνες του πολέμου εφαρμόστηκαν όρισμένα μέτρα για τον έλεγχο των τιμών και της παραγωγής. Τα μέτρα όμως αυτά δεν ήταν άρκετά όπως φάνηκε καθιστά με την αύξηση των αριθμών στον έπίσημο πίνακα κόστους ζωής, το καλοκαίρι του 1941. Όλοφάνερο ήταν πως χρειαζόνταν στερεά ρούχα σε χαμηλές σταθεροποιημένες τιμές. Τον Ιούνιο του 1941 είχε ήδη εφαρμοστεί ένα σύστημα δελτίων για να έλέγχεται η διανομή ρούχων και παπουτσιών, ανδρικών και γυναικείων. Ύστερα από τρεις μήνες εγκαινιάστηκε το σύστημα Utility με τέτοιο τρόπο, ώστε οι παραγωγοί μπορούσαν να φτιάχνουν και είδη τύπου Utility σε όρισμένες ποσότητες.

Το διπλό αυτό σύστημα είναι σημαντικό. Για τα είδη ήματισμού δεν χρειάστηκε ποτέ να γίνει όλη η παραγωγή σε είδη τύπου Utility από την άρχή η άναλογία των ειδών Utility ήταν πολύ μεγαλύτερη, περίπου το 75%. Στα 1942 αν μία γυναίκα άποφάσισε να θυσίαση 18 κουπόνια για ένα έπανωφόρι, υπορούσε να διαλεξη ένα τύπου Utility και να πληρώσει λιγότερο από 5 λίρες. Αν ήθελε όμως μπορούσε να πληρώσει το τετραπλάσιο και να πάρη από τα άλλα.

Πόλλοι άνθρωποι, αλήθεια, ήταν έπιφυλακτικοί όταν ήθελαν ν' αγοράσουν τα πρώτα ρούχα τύπου Utility που ήρθαν στα καταστήματα. Ύστερα από τόσα χρόνια που όλοι είχαν γνωρίσει το συναγωνιστικό έ-

μπόριο της εισηγνητικής περιόδου, τότε που οι τιμές έδειχναν λίγο πολύ και την αξία κάθε είδους, δισταζαν να αγοράσουν είδη σχετικά φθηνά, που υποπιεύνταν πως θα είχαν γίνει σε μεγάλες ποσότητες χωρίς προσοχή. Μόνο όταν πέρασαν μερικοί μήνες το κοινό κατάλαβε την αξία των ειδών αυτών. Μερικοί τα έκτιμησαν γιατί τα δοκίμασαν και τους άρεσαν, άλλοι γιατί διάφοροι μεγάλοι ραπτικοί οίκοι σχεδίαζαν τα φορέματα Utility.

Το ζήτημα των σχεδίων είναι πολύ σημαντικό. Πολλοί άνθρωποι στην αρχή είχαν σχηματίσει τη λανθασμένη εντύπωση πως στα ρούχα Utility δεν θα ευρίσκταν άρκετά σχέδια: πως θα υπήρχαν, ως ποῦμε, δύο ειδών φορέματα, τριών ειδών παπούτσια, κλπ. Ποτέ όμως δεν υπήρχε τέτοια πρόθεση στο σχέδιο Utility για τα ρούχα, αν και στα επιπλα είχαν όριστη μερικά σχέδια για να διευκολυνθῇ ἡ παραγωγή. Μερικοί περιορισμοί ἐφαρμόστηκαν μόνο στα περιττά στολίδια των φορεμάτων και στα ασυλλόγιστα κοψίματα στα υφάσματα. Αυτοί ήταν οι περιορισμοί της «λιτότητας» και ήταν μόνο για τη δύσκολη περίοδο, ώστε να οικονομηθῇ και δουλειά και υλικό. Όταν τελείωσε ὁ πόλεμος οι περιορισμοί αυτοί σταμάτησαν και ποτέ δεν πήραν σημαντική θέση στο σχέδιο Utility.

Οἱ σχεδιαστές φορεμάτων είναι τώρα ἐλεύθεροι να σχεδιάσουν ὅτι είδους φορέματα θέλουν, φθάνει να μην ξεπερνούν τὰ ὅρια τοῦ καθορισμένου κόστους. Τα φορέματα Utility είναι ὅλων τῶν ειδῶν ἀπὸ τὰ ἀτλά καθημερινά, ὡς τὰ ἐξεζητημένα και πολύπλοκα βραδυνά. Είναι μάλλινα, βαμβακερά, λινά, ραιγιόν. Τα ἐπανωφόρια και τὰ ταγιέρ γίνονται ἀπὸ καλὰ μάλλινα υφάσματα.

Τὰ φορέματα και τὰ ἐπανωφόρια τύπου Utility δὲν ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς τελευταίας μόδας. Είναι ἀπλά και πρακτικά.

Υπάρχουν ακόμη και γούνινα ἐπανωφόρια τύπου Utility με 30 λίρες, ἐνῶ γιὰ ἄλλα γούνινα παλτά θὰ πρέπη νὰ πληρώση κανεὶς περισσότερο ἀπὸ τὰ διπλά. Ἀνάμεσα στὰ διάφορα ἀνδρικά, γυναικεία και παιδικὰ είδη Utility υπάρχουν μπλουζες και φουστες, πουκάμισα και κοστούμια, πουλόβερ, ἀδιάβροχα, ἐσώρουχα, παπούτσια, κάλτσες, γάντια. Πραγματικά κάθε είδος ἱματισμοῦ ἀπορραϊγμένο — στὴν πλατεῖα ἐννοία τῆς λέξης — υπάρχει πιά στὰ Utility, ἀπὸ κάλτσες Νάυλον ὡς χειμωνιάτικα χοντρά ἐπανωφόρια.

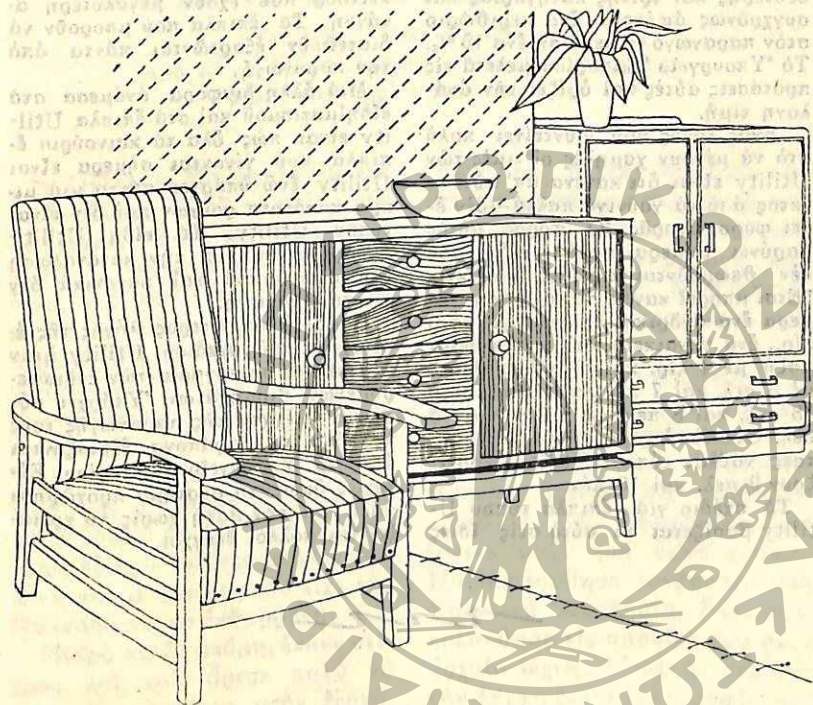
Ποιὸς εἶναι ὁμως ὁ μηχανισμὸς τοῦ συστήματος; Τὸ πρῶτο βήμα εἶναι νὰ ἐξασφαλιστῇ παραγωγή

τόση, πὺ νὰ καλύπτει τὴν ὑπολογιζόμενη ζήτηση ειδῶν Utility.

Αὐτὸ γίνεται με τὶς ἐπιτροπὲς ἐλέγχου Ἐρίου και Βάμβακος. Οἱ ἐπιτροπὲς αὐτὲς ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους πὺ ἔχουν μεγάλη πείρα τῆς δουλειᾶς τους, πὺ ξέρουν τὴν ἀποδοτικότητα τῶν διαφόρων ὑφαντουργείων και κανονίζουν ἀναλόγως τὴν κατανομή τῶν πρώτων ὕλων.

Ὑστερα γίνεται ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν ειδῶν πὺ χρειάζονται στενὴ συνεργασία τῶν βιομηχανιῶν και τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου πὺ εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ τὴν προμήθεια τῶν ειδῶν ἱματισμοῦ.

Τὸ δεύτερο στάδιο εἶναι ὅταν τὰ είδη Utility παραδίδονται στὰ ἐρ-

*Επιπλα τύπου Utility.

γαστήρια που έχουν ορισθεί για να κάνουν τα ρούχα.

Ο ράφτης είναι ελεύθερος να διαλέξει το σχέδιο και το χρώμα, αλλά πρέπει να συμμορφωθεί με ορισμένα μέτρα. Όπως ο ύφαντουργός δουλεύει σύμφωνα με καθορισμένο όριο τιμής πωλήσεως, έτσι και ο ράφτης ξέρει ακριβώς την τιμή στην οποία μπορεί να πουλήσει κάθε είδος σιτόν έμπορο, που κι αυτός πάλι προσθέτει στην τιμή το νόμιμο κέρδος του.

Οι διάφορες αυτές τιμές κανονίζονται με τη συνεργασία πάντα του Έμποργείου Έμπορίου και των έμπωρων των διαφόρων ειδών. Οι έμποροι υποβάλλουν τα κοστολόγια που παίρνουν από τους παραγωγούς στα όποια αντιπροσωπεύεται το κόστος των έμπορευμάτων της πρώτης, δεύτερης και τρίτης κατηγορίας και συγχρόνως αφήνεται ένα περιθώριο στον παραγωγό να κερδίσει ένα 15%. Το Έμποργείο Έμπορίου μελετά τις προτάσεις αυτές και όριζει την ανάλογη τιμή.

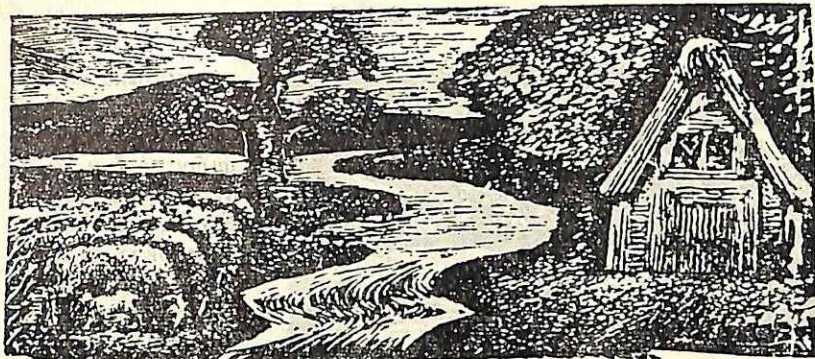
Ένας λόγος που συντείνει πολύ στο να μένουν χαμηλές οι τιμές των Utility είναι ότι κανένα απ' αυτά—έκτος από τα γούνα παλτά—δεν έχει φόρο άγορας. Ο φόρος αυτός βαρύνει σήμερα πολλά είδη που δεν θεωρούνται πρώτης ανάγκης. Έτσι μπορεί κανείς να αγοράσει σήμερα ένα ανδρικό επανωφόρι με 6 λίρ., ένα γυναικείο και μία φούστα μαζί με 4 λίρ. και 16 σελ., κάλτσες με 3 σελ. και 7 πέν., παπούτσια από 18 σελ. και 8 πέν. ως 1 λίρ. και 15 σελ. Οι πιο άκριβες Άγγλικές κάλτσες νάυλον τύπου Utility κοστίζουν 9 σελ. και 10 πέν.

Το σχέδιο για έπιπλα τύπου Utility βασίζεται κι αυτό στις ίδιες

αρχές: ορισμένα είδη και ορισμένες τιμές, ωστόσο υπάρχει στα έπιπλα μία σημαντική διαφορά. Έχουν κανονιστεί ορισμένα σχέδια για κάθε τύπο έπιπλου και αυτό για να γίνεται μεγαλύτερη παραγωγή και να υπάρχει ομοιομορφία στο κόστος. Παρ' όλα όμως τα καθορισμένα σχέδια υπάρχει ποικιλία ειδών. Στις τραπεζαρίες π.χ. υπάρχουν 10 τύποι για μπουφέ, έπτά για καρέκλες. Και τα ταπετσαρισμένα έπιπλα παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία στα χρώματα και στα ύφασματα. Το συνηθισμένο παράπονο για τα έπιπλα Utility είναι ότι δεν υπάρχουν ακόμη αρκετά για κείνους που θέλουν να ανανεώσουν την έπιπλωση του σπιτιού τους. Σύμφωνα με ένα ειδικό σύστημα, δίνονται έπιπλα πρώτα σε κείνους που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη. Τα έπιπλα που μπορούν να διατεθούν εξαρτώνται πάντα από την παραγωγή.

Μία άλλη διαφορά ανάμεσα στα είδηματισμού και στα έπιπλα Utility είναι πως όλα τα καινούρια έπιπλα που γίνονται σήμερα είναι Utility ενώ υπάρχει πάντα μία μικρή ποσότητα ρούγων που δεν είναι τύπου Utility. Τα είδη Utility προορίζονται για την κατανάλωση του έσωτερικού και κανονικά δεν γίνεται έξοργη.

Όπως ο κυριώτερος λόγος της έπιτυχίας του σχεδίου Utility ήταν η σταθερή συνεργασία των ένδιαφερομένων βιομηχανιών. Υπάρχει σύστημα έλέγχου της παραγωγής τους και όλα τα παράπονα εξετάζονται από το Έμποργείο Έμπορίου. Εύτυχως όμως το σύστημα προχώρησε καλά απ' την αρχή χωρίς να χρειάζονται πολλοί έλεγχοι.

Ο ΜΠΛΕΗΚ ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ

Του ERIC UNDERWOOD

(Από το «A Short History of English Painting»
εκδ. Faber and Faber, Λονδίνο)

Ο Ουίλλιαμ Μπλέηκ (William Blake, 1757 - 1827), μυσικιστής, ποιητής, και ζωγράφος, γεννήθηκε στο Λονδίνο, και εκεί, εκτός από λίγο καιρό που έμεινε στο Σάσσεξ, πέρασε όλη του τη ζωή. Ήταν γιός του Τζέημς Μπλέηκ, που είχε κατάσταση γυναικείων ειδών κοντά στο Γκόλντεν Σκουαίρ. Η οικογένεια ζούσε μάλλον φτωχικά και ο νεαρός Μπλέηκ δεν μορφώθηκε πολύ. Από μικρός όμως έδειχνε ταλέντο στη ζωγραφική και ο πατέρας του είχε την εξυπνάδα να το ενθαρρύνει.

Μικρό παιδί ακόμη, έκανε στίχους και του άρεσε πολύ να τριγυρίζει μονάχος στην έξοχη. Στους περιπάτους αυτούς φαντα-

ζόταν πως έβλεπε δρόμους και αγγέλους ανάμεσα στα δέντρα και στον ουρανό. Ένα βιβλίο του μυσικιστή Σβέντενμποργκ που είχε ο πατέρας του, επέδρασε κι αυτό πολύ στο χαρακτήρα του παιδιού.

Δέκα χρόνων τον έστειλαν σε μία σχολή σχεδιαστών και τις ώρες που του έμεναν ελεύθερες πήγαινε σε εκθέσεις. Στα δεκατέσσερα άρχισε να μαθητεύει κοντά σε έναν ξυλογράφο και έμεινε μαζί του έπτά χρόνια. Παρακολούθησε μαθήματα στη Βασιλική Ακαδημία, όπου εξακολούθησε τις σπουδές του στην αρχαία τέχνη. Σ' αυτήν περίπου την εποχή έκανε ξυλογραφίες για το περιοδικό «Ladies' Maga-

zine». Στά 1780 ἡ περίφημη σύνθεσή του, «Ὁ θάνατος τοῦ κόμητος Γκόντουϊν» ἔγινε δεκτὴ στὴν ἐκδόση τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἀπὸ τότε, ἐπὶ τριάντα χρόνια, δὲν ἔπαψε νὰ ἐκθέτῃ καθε χρόνο ἔργα του.

Δύο χρόνια ἀργότερα παντρεύτηκε τὴν Κάθριν Μπούτσερ, μία ὑπηρετρία πού δὲν ἤξερε νὰ γράψῃ οὔτε τὸ ὄνομά της, ἀλλὰ πού ὁ ποιητὴς Σουίνμπορν τὴν ἀποκαλοῦσε «πρότυπο συζύγου». Τὸ ζεύγος ἐγκαταστάθηκε στὴ Γκρήν Στρήτ, στὸ σημερινὸ Λέστερ Σκουαίρ καὶ ἐκεῖ ὁ Μπλέκ ἀρχισε νὰ μπαίῃ στὸν κύκλο τῶν ζωγράφων καὶ τῶν λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του. Μετὰ ἀπὸ ἕνα χρόνο δημοσίευσε τὸ πρῶτο ποιητικὸ του ἔργο, μὲ τὸν τίτλο «Poetical Sketches» by W.B., (Ποιητικὰ Σχεδιάσματα τοῦ Ο.Μ.)

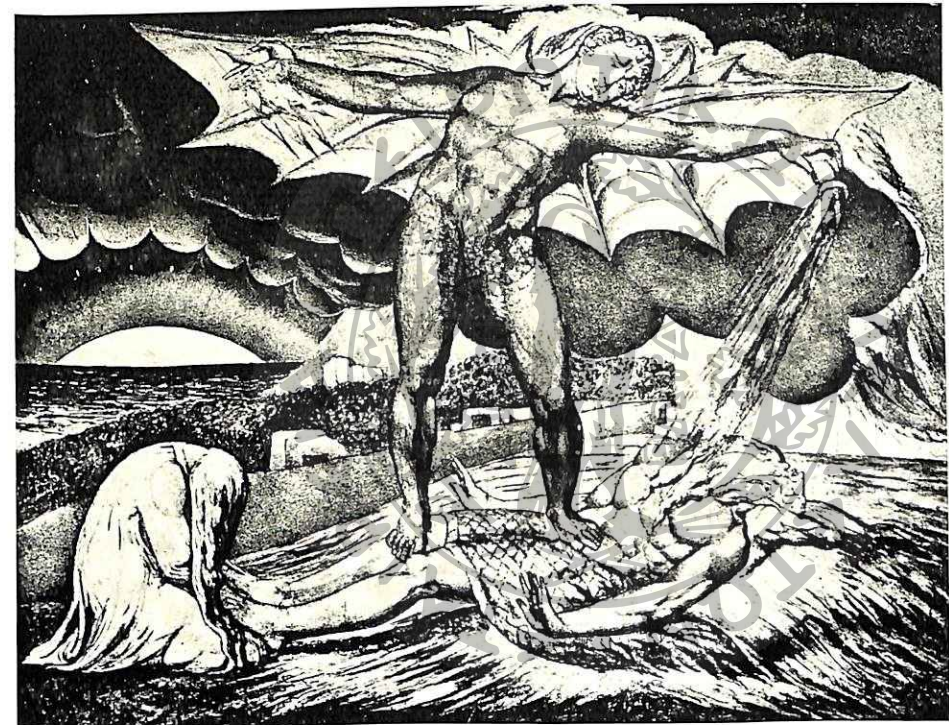
Στά 1784 ἀρχισε νὰ πουλᾷ

συνεταιρικά μὲ ἕνα φίλο του στὴν ἀρχὴ ἀντίτυπα ξυλογραφιῶν σὲ ἕνα κατάστημα στὴν Πόλαντ Στρήτ, καὶ ὕστερα κράτησε τὴ δουλειὰ μόνος του. Ἐκεῖ κυκλοφόρησαν μετὰ ἀπὸ τρία χρόνια τὰ «Songs of Innocence» (Ἀθῶα Τραγοῦδια) ὅπου

τὰ ποιήματά του συνδιάστηκαν θαυμάσια μὲ τὰ ὠραῖα διακοσμητικὰ του σχέδια. Χάραξε στὸ χαλκὸ καὶ τὰ σχέδια καὶ τὸ κείμενο μὲ ἕναν τρόπο δικῆς του ἐφευρέσεως, καὶ ὕστερα αὐτὸς ἢ ἡ γυναίκα του τὰ χρωμάτισαν μὲ τὸ χέρι. Τὸν ἴδιο χρόνο δημοσίευσε τὸ «Book of Thel» πού κάποτε ἔχει τέτοιο μυστικισμὸ ὥστε γίνεται ἀκατανόητο. Ἀκολούθησε τὸ «The Marriage of Heaven and Hell» (Ὁ γάμος τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Κολάσεως), τὸ «The Gates of Paradise» (Οἱ πύλες τοῦ Παραδείσου) καὶ τὸ «Songs of Experience» (Τραγοῦδια τῆς πείρας). Στὸ τελευταῖο αὐτὸ πού κυκλοφόρησε στὰ 1794, ὁ Μπλέκ φθάνει στὸ ἀπώγειο τῆς ποιητικῆς του τέχνης. Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ ἔργο πού ἔγραψε ἀργότερα εἶναι ἀκατάληπτο καὶ ἀνθρώποι μὲ

Ἐπάνω: Ἡ ΒΕΑΤΡΙΚΗ ΜΙΑΕΙ ΣΤΟΝ ΔΑΝΤΗ (Καθαρτήριο, ἔσμα XXIX - XXX)

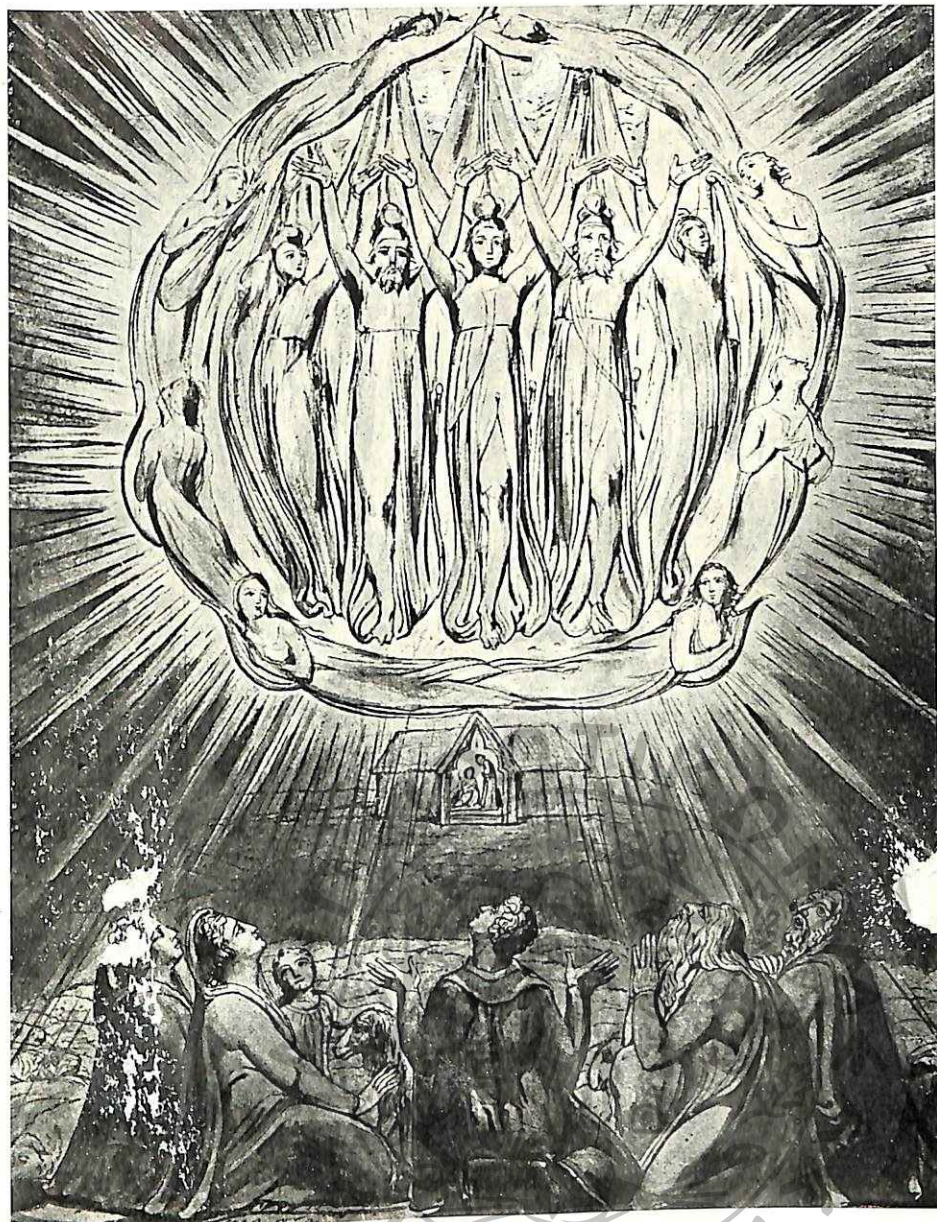
Κάτω: Ὁ ΣΑΤΑΝΑΣ ΧΤΥΠΑ ΤΟΝ ΙΩΒ
Μὲ τὴν ἄδεια τῆς Παναγοθήκης Ταίτη, Λονδίνο

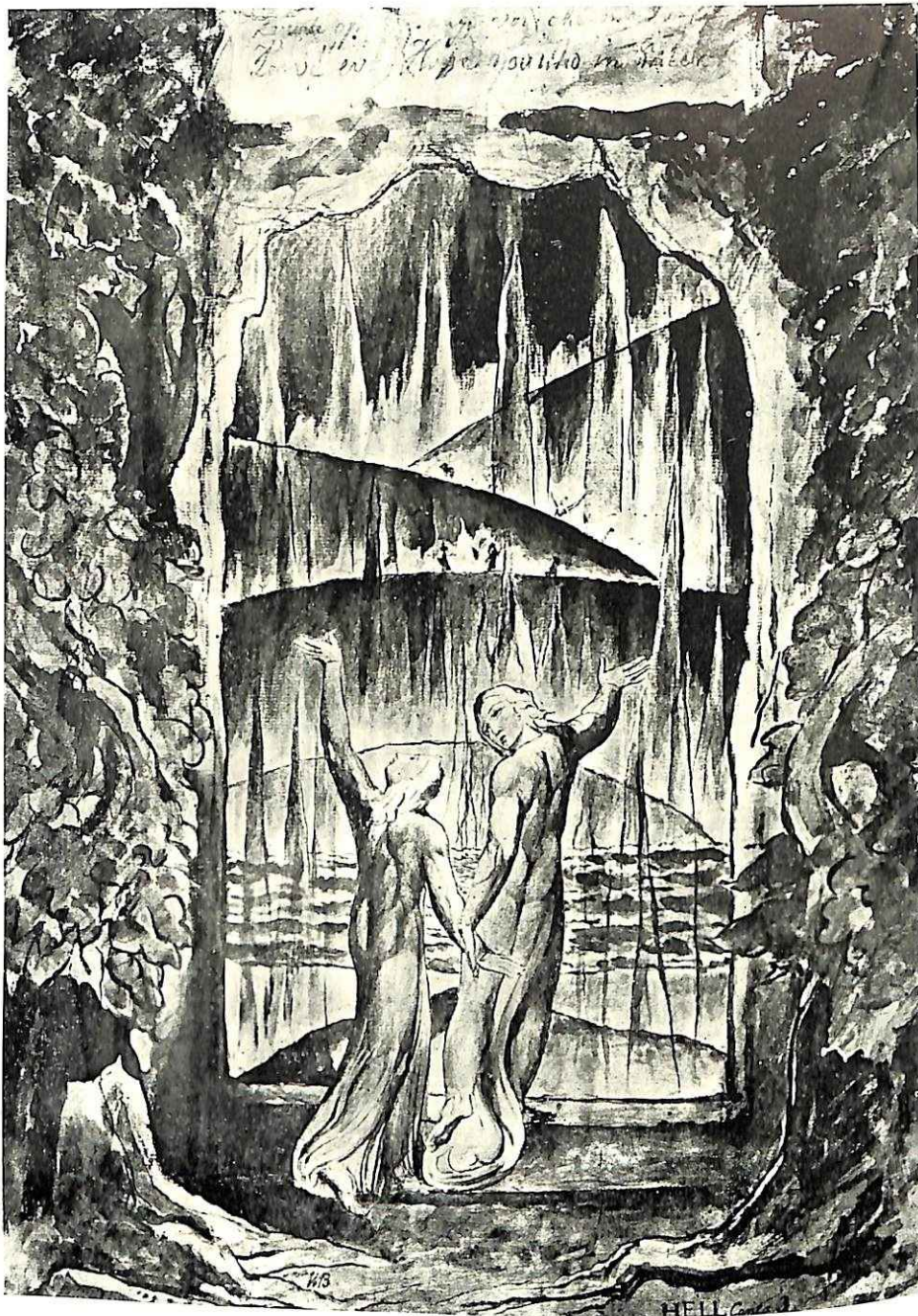
Ο ΠΡΟ ΑΙΩΝΩΝ ΘΕΟΣ ΧΑΡΑΖΕΙ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗ

Με την άδεια της Παναγοθήκης Ούτιγονοφ, Μάντισσας

ΓΛΑΤΟΓΡΑΦΙΑ Α' ΤΟΝ "ΥΜΝΟ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ"

Με την άδεια της Παναγοθήκης Ούτιγονοφ, Μάντισσας

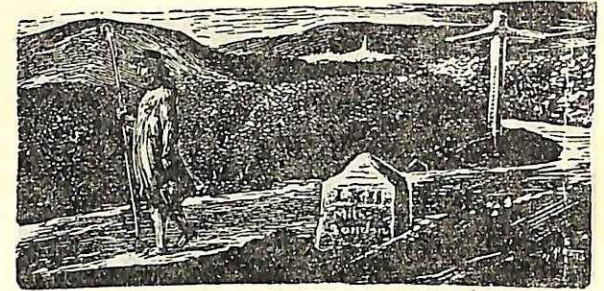

τῇ συνηθισμένη νοημοσύνη, δύσκολα τὸν καταλαβαίνουν. Ἐνῶς ὅμως τὸ ποιητικό του ταλέντο ἀδυνατίζει, σὰν ζωγράφος κερδίζει δύναμη.

Στὰ 1801, μὲ τὴν παρόρρηση τοῦ Χαίηλη, τοῦ ποιητῆ ποὺ ἔκανε τὴ βιογραφία τοῦ Κόουπερ καὶ ἤθελε σχετικές εἰκονογραφίες, ὁ Μπλέηκ ἀποτραβήχθηκε μαζί του στὸ Σάσσεξ. Ἡ συμβίωση αὐτὴ δὲν ἦταν καὶ πολὺ ἀρμονική, ὥστόσο ὁ Μπλέηκ ἔγραψε τρία προφητικά βιβλία «Jerusalem» (Ἱερουσαλήμ), «The Emanation of the Giant Albion» καὶ «Milton» (Μιλτων) καὶ γυρίζοντας στὸ Λονδίνο, στὰ 1804, τὰ δημοσίευσε. Τὰ σχέδια ποὺ εἰκονογραφοῦν αὐτὰ τὰ βιβλία εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ Μπλέηκ.

Λίγα χρόνια ἀργότερα εἰκονογράφησε τὸ βιβλίο τοῦ Ρόμπερτ Μπλαϊρ «The Grave» (Ὁ τάφος), καὶ τὰ σχέδια αὐτὰ τὰ πούλησε γιὰ εἰκοσι γκινέες.

Στὰ 1820 ἔκανε ξυλογραφίες γιὰ νὰ εἰκονογραφῇ τις Ἐκλογές τοῦ Βιργιλίου καὶ ἕνα χρόνο ἀργότερα τὰ 21 περίφημα σχέδιά του γιὰ τὸ «Βιβλίο τοῦ Ἰώβ», ποὺ δείχνουν πόσο καλὰ ἔχει καταλάβει τὸ ἀνθρώ-

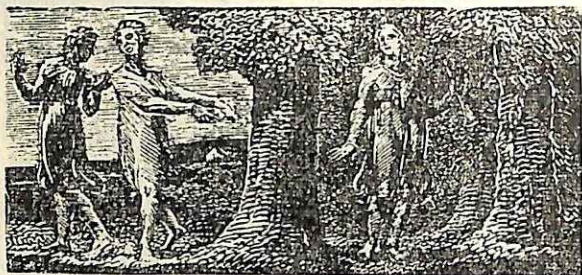

πινο σῶμα καὶ συγχρόνως μᾶς βοηθοῦν νὰ καταλάβουμε θαυμάσια τὸ νόημα ποὺ κρύβει τὸ φιλολογικὸ μέρος τοῦ βιβλίου. Ἡ δύναμη καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν τῶν σχεδίων θυμίζουν τὸν Ντύρερ· σὲ ἐμπνευση καὶ ὁρμὴ δὲν τὰ ξεπέρασε κανένα παρόμοιο ἔργο καμίας σχολῆς.

Τὴν ἐποχὴ ποὺ πέθανε ὁ Μπλέηκ εἶχε ἀρχίσει νὰ εἰκονογραφῇ τὴ «Θεῖα Κωμωδία» τοῦ Δάντη καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασία αὐτὴ σώζονται ἀρκετὲς ὕδατογραφίες στὴν Πινακοθήκη Τάιτη. Ὁ Μπλέηκ πέθανε τραγουδώντας αὐτὰ ποὺ ἔβλεπε στὸν Οὐρανό, στὸ μικρὸ σπιτάκι ποὺ εἶχε πάρει στὸ Στράντ, λίγα χρόνια πρίν, καὶ ὅπου ἡ γυναίκα του γιὰ τὴν ὁποία ἔνοιωθε πάντα μιὰ τρυφερὴ ἀγάπη, ἦταν ὁ πιστός του σύντροφος ὡς τὸ τέλος. Ὅσο ζοῦσε πολὺ λίγο τὸν ἀναγνώρισε ἡ κοινωνία. Πάντα ὅμως ἦταν εὐτυχισμένος μὲ τοὺς φίλους του καὶ μὲ τὴν πίστη του

ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΥΛΕΣ ΤΟΥ ΑΔΗ (Ἀπὸ τὴν Κόλαση τοῦ Δάντη)

Μὲ τὴν ἄδεια τῆς Πινακοθήκης Τάιτη, Λονδίνο

σὲ μία Δύναμη πέρα ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, πὺν τῇ σιγήριζαν τὰ μηνύματα, ὅπως πίστευε ἀπόλυτα, πὺν τοῦ ἔστελνε ἡ Δύναμη αὐτῇ.

Ἄν καὶ μερικά ἔργα τοῦ Μπλέηκ, κυρίως λογοτεχνήματά του, εἶναι φανερό, ὅτι ἔγιναν σὲ ἐποχὴ πὺν ζῶσε κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ψευδαισθήσεων, δὲν πρέπει αὐτὸ νὰ τὸ θεωρήσουμε ἀπόδειξη περιοδικῆς παραφροσύνης. Ἀσφαλῶς τὸ μυαλό του δὲν ἦταν φυσιολογικό. Αὐτὸ ὅμως γίνεται σὲ ὅλους τοὺς ἐξαιρετικούς ἀνθρώπους.

Ὁ ἐντελὼς λογικὸς ἀνθρωπος σπάνια εἶναι καλλιτέχνης καὶ ἕνας μεγάλος καὶ πρωτότυπος καλλιτέχνης πάλι, σπάνια εἶναι ἐντελὼς λογικὸς ἀνθρωπος. Ὁ Μπλέηκ ὅπως ἦταν μυστικιστής, ἦταν καὶ κάτι σὰν ἀσκητής, σὰν ἅγιος.

Ἦταν εὐτυχησμένος πὺν ἔζησε καὶ πέθανε φτωχός. Ὁ Λίνελλ ἔγραψε γι αὐτόν:

«Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τοῦ πνευματικοῦ του πλούτου, τίποτα δὲν φοβόταν περισσότερο παρὰ τὸν πλοῦτον».

τέχνη τοῦ Μεσαίωνα καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀκόμη ἕνα παράδειγμα γιὰ τὴ συνέχεια τῆς παραδόσεως τῆς ἀγγλικῆς σχολῆς. Τὴν ἐποχὴ πὺν μαθήτευε κοντὰ στὸν Μπασάϊρ μελέτησε τὴ Γοτθικὴ γλυπτικὴ καὶ τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα στὴ Μητρόπολη τοῦ Οὐέστμινστερ καὶ σὲ ἄλλες ἐκκλησίες· εἶναι ἀκόμη βέβαιο ὅτι εἶχε μελετήσει παλιὰ χειρόγραφα· ἔτσι φαίνεται τουλάχιστον ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διακοσμεῖ ἕνα κείμενο. Τὰ λουλούδια καὶ οἱ ἀνθρώπινες μορφὲς μοιάζουν καταπληκτικὰ μὲ τῶν εἰκονογραφημένων χειρογράφων. Καὶ τὰ μικρότερα σχέδιά του, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα περνοῦν λίγο τὰ 75 ἑκατ., τείνουν νὰ ἐπιβεβαιώσουν αὐτὴ τὴν ὑπόθεση.

Ἀπὸ τὰ γεωγραφικὰ ἔργα τοῦ Μπλέηκ πολλὰ εἶναι νωπογραφίες καὶ πολλὰ ἔχουν ξεθωριάσει.

Στὸ σχέδιο τοῦ Μπλέηκ ἀξίζει νὰ προσέξουμε τὴ μακρυνά, οὐθμικὴ γραμμὴ του. Κάποτε εἶπε: «Ἡ χρωματιστὴ ὁμοιομορφία καὶ οἱ μεγάλες ἀδιάσπαστες γραμμὲς δίνουν μεγαλοπρέπεια — ἔτσι

Ὁταν ὁ Μπλέηκ ἦταν νέος, ἔκανε μὲ ὑπομονὴ ἀντίγραφα τῶν ἔργων τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου. Αὐτὸ εἶχε ἐπίδραση σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες μορφὲς πὺν ζωγράφιζε. Ὁ φεῖλει ἀκόμη κάτι καὶ στὴν Ἀγγλικὴ

λέει ὁ Ρέυνολντς, καὶ συμφωνῶ κι ἐγώ». Εἶχε μιὰ ἀξιοθαύμαστη δύναμη νὰ ἀποδίδῃ τὴν κίνηση μὲ κάποια παραμόρφωση τῶν μορφῶν τοῦ ὅπως βλέπουμε στοὺς τραβηγμένους ἀγγέλους τοῦ πὺν πετοῦν στὸν ἀέρα. Ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία του ὅμως εἶναι ἡ ἀπεικόνιση τῆς βαθεῖας σκέψης.

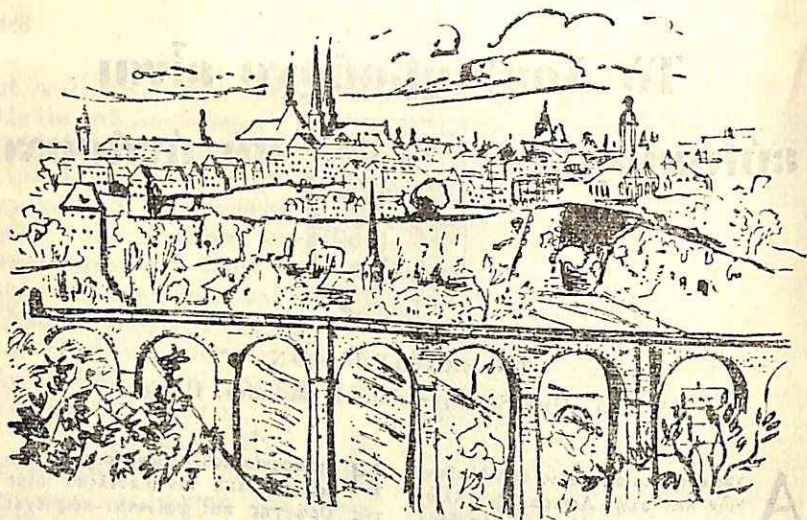
Ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ Μπλέηκ ἀναφέρουμε μερικοὺς γνωστοὺς καλλιτέχνες:

Ὁ Henry Fuseli (Χένρυ Φουζέλι, 1791 - 1825), φίλος τοῦ Μπλέηκ, πὺν καταγόταν ἀπὸ γνωστὴ ἐλβετικὴ οἰκονομία ζωγράφων ἦταν στὴν ἀρχὴ κληρονομικός καὶ ποιητικὰ συχνά, ὅπως π.χ. αὐτὰ πὺν παριστάνουν σκηνὲς ἀπὸ τὸν «Χαμένο Παράδεισο» τοῦ Μίλτων, χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν κίνηση, τὴν ἐνταση τῶν μορφῶν καὶ τὸ βαθὺ αἰσθημα. Ἐγραψε γιὰ τὴν τέχνη σὲ τέσσερις γλώσσες καὶ διωρίστηκε καθηγητὴς καὶ ἑφορος στὴ Βασιλικὴ Ἀκαδημία. Στὴν Ἐθνικὴ Πινακοθήκη βρίσκεται τὸ ἔργο του «The bark of Charon», τὸ «Τιςτὴν Πινακοθήκη Ταίητ τὸ «Tantania and Bottom» καὶ τὸ «The Debutante».

Ὁ Thomas Stothard, (Τόμας Στόθαρντ, 1755-1834), ἕνας ἄλλος φίλος τοῦ Μπλέηκ, παρ

ὅλο πὺν ἔκανε ἀπειρες εἰκονογραφήσεις, κράτησε πάντα ψηλὰ τὴν τέχνη του. Περισσότερα ἀπὸ 3.000 σχέδιά του ἔγιναν ξυλογραφίες. Μιὰ συλλογὴ ὑπάρχει στὸ Βρεταννικὸ Μουσείο. Οἱ μικρὲς ἐλαιογραφίες του ἀξίζουν γιὰ τὸ πλούσιο χρῶμα τους πὺν θυμίζει τὸν Ροῦμπενς, ἀφοῦ ἄλλωστε ὁ Στόδαρντ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἐνθουσιώδεις μαθητὲς του. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔργα βρίσκονται στὴν Πινακοθήκη Ταίητ καὶ ἄλλα σὲ δημόσια κτίρια. Ἐνα καλὸ παράδειγμα τῶν διακοσμητικῶν τοῦ ἔργων, εἶναι ἡ σκάλα τοῦ Burgley House, τοῦ μεγάρου τοῦ Λόρδου Ἐξετερ.

Ὁ George Richmond (Τζωρτζ Ρίτσορντ, 1809 - 1896) γνωστὸς μικρογράφος καὶ ὁπαδὸς τοῦ Μπλέηκ ἔκανε τὶς προσωπογραφίες πολλῶν γνωστῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς του. Πάνω ἀπὸ 30 ἔργα του βρίσκονται στὴν Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Ταίητ καὶ ἕνα «Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Σαμαρεῖτις», στὴν Πινακοθήκη Ταίητ. Εἶναι ἀκόμη γνωστὸς γιὰ τὰ διακοσμητικὰ του ἔργα καὶ κυρίως γιὰ τὰ μωσαϊκὰ

Γενική άποψη του Λουξεμβούργου.

Ισως ή θαυμάσια στάση πού κράτησε ο κλήρος τόν καιρό τής κατοχής.

Οι συζητήσεις τής βουλής του Λουξεμβούργου όταν τις διαβάξη ή τις ακούη κανείς έχουν κάτι το παράξενο: οι βουλευτές χρησιμοποιούν χωρίς διάκριση τρεις γλώσσες — γαλλικά, γερμανικά και λουξεμβουργιανά. 'Ανάμεσα στις πολιτικές προσωπικότητες ξεχωρίζει ή μορφή του κ. Μπέκ, πού είναι υπουργός των 'Εξωτερικών από τό 1923: είναι ένας άνθρωπος γνωστός στην Εύρώπη και οι συμβουλές του στα διεθνή συνέδρια ακούγονται μέ προσοχή. 'Η τεράστια παύρα του δέν μπορεί νά συγκριθίη παρά μέ τή μετριοφροσύνη και τήν αγαθότητα του. Αυτός μαζί μέ τόν κ. Ντυπόνγκ διοικούν τό κράτος από χρόνια και φαίνονται νά είναι άναντικατάστατοι. 'Η σκέψη πώς μία μέρα θά πρέπει νά βρεθούν οι διάδοχοί τους προξενεί κάποιο φόβο. Στην άριστή παράταξη ο κ. Μπέντσον, σοσιαλιστής, όχι πολύ φανατικός, προκάλεσε τελευταία τή δάλωση του 'Υπουργικού Συμβουλίου 'Εθνικής 'Ενώσεως πού τό αντικατέστησε ένας συνασπισμός από χριστιανοσοσιαλιστές και μέλη τής «Συνενώσεως». 'Ο Μπέντσον είναι ένας

δραστήριος άνθρωπος — Ισως πάρα πάνω από όσο χρειάζεται — και οι εργάτες συχνά δέν άνέχονται τήν αυταρχική τά του. Τέλος ο κομμουνιστής ή γέτης Οθρμπάνι είναι μορφή χαρακτηριστική των νέων μεγάλων ανθρώπων του κόμματος: μέλος τής αντιστάσεως, αρχηγός των Μακί, πού ο φλογερός του ένθουσιασμός δέν σβήσθηκε όταν πήρε κάποια έξουσία.

Ολόκληρο τό Δουκάτο του Λουξεμβούργου ζή από τά μεταλλεία σιδήρου του λεκανοπέδιου 'Αλζέτ. 'Εκτός από τά μεταλλουργεία υπάρχουν μερικές βιοτεχνίες και μικροβιομηχανίες ειζών τροφίμων, κυρίως ζυθοποιίες. 'Η απέδωση τής γεωργίας και τά άμπελουργικά προϊόντα σχεδόν άπαρκούν για τόν πληθυσμό.

Τό πλούσιο αυτό λεκανοπέδιο τό εκμεταλλεύονται δύο τρόποι: τό 'Αρμπεντ και τό Χάντιρ. Τά περισσότερα κεφάλαιά τους είναι ξένα, βελγικά και γαλλικά. Πρέπει νά δη κανείς στη Λεωφόρο 'Ελευθερίας του Λουξεμβούργου τό μέγαρο του 'Αρμπεντ για νά καταλάβη τήν παντοδυναμία του. Στη γερμανική κατοχή οι εργασίες εξακο-

λούθησαν μέ κάποιο χαλαρό ρυθμό βέβαια και μέ τό σχετικό σαμποτάζ πού οργανώθηκε εναντίον του.

Σήμερα δεκαέξη μόνο από τά τριάντα δύο χωνευτήρια μεταλλων δουλεύουν. Κι αυτό γιατί ή λειτουργία τους εξαρτάται από τό κάρβουνο του Ρούρ, από τά γαλλικά και ντόπια άρκετά φτωχά μεταλλεύματα και από τό κώκ του Βελγίου. Είναι εύνόητο πώς οι διάφορες αυτιές πρώτες ύλες δέν έρχονται πιά σέ άφθονία.

Παρ' όλη τήν περιωρισμένη του παραγωγή τό λεκανοπέδιο 'Αλζέτ είναι πάντα ένα από τά πιο πλούσια τής Εύρώπης. Σήμερα προσπαθούν νά άντικαταστήσουν τά παλιά βιομηχανικά μέσα μέ άλλο συγχρονισμένο υλικό. Για τό έργο αυτό χρησιμοποιούνται τά 2-3 έκατομ. δολάρια πού άνήκαν στο 'Αρμπεντ και ήταν ως τελευταία μπλοκαρισμένα στην 'Αμερική.

Τά ήμερομίσθια στο Λουξεμβούργο είναι μεγαλύτερα από ότι στη Γαλλία και στο Βέλγιο και έτσι δέν υπάρχει έλλειψη εργατών. 'Αρχισαν πάλι νά φθάνουν ξένοι εργάτες, κυρίως 'Ιταλοί και Πολωνοί. Για τήν ώρα δέν υπάρχει πρόβλημα εργατών.

Θά μπορούσε όμως νά γεννηθίη ένα τέτοιο πρόβλημα αν ή παραγωγή αυξανόταν σημαντικά.

'Η οικονομική κατάσταση του Μεγάλου Δουκάτου δέν είναι πολύ καλή. Τό δημόσιο χρέος από 400 έκατ. φράγκα (Βελγίου - Λουξεμβούργου) έφθασε τά 2 δισεκατ. Τό σύστημα των κοινωνικών ασφαλίσεων είναι πολύ έξελιγμένο, αλλά δαπανηρό. Οι σιδηρόδρομοι πού άνασυγκροτήθηκαν από μία Γαλλο - Βελγο - Λουξεμβουργιανή εταιρία βρίσκονται μέ έλλειμμα. Οι Βέλγοι και οι Γάλλοι πού έχουν από 24 1/2 % των μετοχών ο καθένας, (τό Λουξεμβούργο έχει τά 51 %), δέν θέλουν νά δώσουν τό μερίδιό τους από τά νέα κεφάλαια προτού κανονισή τό έλλειμμα πού ύστερα από τήν άπελευθέρωση έφθασε ήδη τά 700 έκατομμύρια.

'Αν και τό δημόσιο ταμείο διατήρησε τά συστήματα πού είχαν εφαρμο-

στη μέ τους Ναζί — παρ' όλη τήν όργή των φορολογούμενων — δέν είναι άρκετό για τά ίσορροπήσει τόν προϋπολογισμό. Γι' αυτό μία πίστωση σέ δολάρια σύμφωνα μέ τό Σχέδιο Μάρσαλ θά ήταν ότι χρειάζεται για νά αποκαταστή ή ίσορροπία. Θά έδινε τήν εύκαιρία νά χρησιμοποιηθούν όλες οι έσωτερικές πηγές για τήν άνοικοδόμηση των κατεστραμμένων περιοχών. Αυτή ή τοποθέτηση θά ήταν καλύτερη παρά αν μέ τά χρήματα αυτά αγοράζονταν αγαθά καταναλώσεως από τό έξωτερικό.

'Η κυβέρνηση του Λουξεμβούργου άκολούθησε τήν αρχή τής δολοκληρωτικής άνορθώσεως και έπανορθώσεως των ζημιών του πολέμου. Οι καταστροφές πού προκάλεσε ή επίθεση του φόν Ρούνσταεντ είναι σημαντικές. Μία έρειπωμένη ζώνη διασχίζει τό κέντρο τής χώρας. Μά και οι όμορφες βορεινές κοιλάδες δέν είχαν καλύτερη μοίρα.

Η Μπέ-Νέ-Λουξί δέν είναι άκριβώς ή ένωση τριών χωρών, αλλά δύο οικονομικών έννοτήτων: των Κάτω χωρών από τή μία μεριά και τής οικονομικής έννώσεως Βελγίου - Λουξεμβούργου από τήν άλλη. Οι κάτοικοι του δουκάτου αντιπροσωπεύονται βέβαια κάθε φορά πού πρόκειται νά ληφθίη μία κοινή απόφαση. Είναι πάντως ευχαριστημένοι γι' αυτή τή συμφωνία για ένα ιδιαίτερο λόγο. Χάρη στους 'Ολλανδούς θά μπορούν νά αντιδρούν εναντίον των Βέλγων πού όπως είναι φυσικό, όπερτερούν και τους φέρονται κάπως άφ' ύψηλός. 'Εχοντας καινούριους συνταίρους τό Λουξεμβούργο, θά μπορούσιν νά καταλάβη τοιάχιζτον τις προθέσεις των Βέλγων.

Οι κάτοικοι του Δουκάτου δέχθηκαν τά νέα του σχηματισμού τής Μπέ-Νέ-Λουξί μέ άρκετή ήρεμία. Μόνο οι άγρότες φοβήθηκαν μήπως πέσουν στην αγορά τρόφιμα από τήν 'Ολλανδία. 'Η κυβέρνηση όμως ήσυχάθηκε ότι θά τους ύποστηρίξη.

Στό Λουξεμβούργο όμως, κανένας

Βλ. άρθρο «Μπέ-Νέ-Λουξί», 'Εκλογή 3/1948.

Διακόσια χρόνια ύστερα από την γέννησή του ο 'Αδαμάντιος Κοραής εξακολουθεί να είναι επίκαιρος και ζωντανός στη συνείδηση του 'Ελληνισμού' το πάθος του για την παιδεία και την ελευθερία εκφράζει τις πιο μόνιμες νεοελληνικές αξίες. Γι' αυτό τα «Έγγραμματα» του τεύχου: τούτου είναι διαλεγμένα από την αυτοβιογραφία που είχε συντάξει λίγα χρόνια πριν από τον θάνατό του. Η άπλη και λιτή γραμμή του ξεχωρίζει έντελώς νεανική μέσα στο γεροντικό του έργο. Με την άφουμχη όμως της διακοσμητικής του Κοραή ο αναγνώστης και καθηγητής κ. Δ. Σ. Μπαλάνος που έχει ειδικά ασχοληθεί με τον Κοραή, είχε την καλοσύνη να συντάξει για την «Εκλογή» το ακόλουθο σημείωμα:

Η ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Διακόσια έτη συνεπληρώθησαν τον 'Απρίλιο από του χρόνου της γεννήσεως του μεγαλύτερου 'Ελληνοφίλου των νεωτέρων χρόνων, του 'Αδαμάντιου Κοραή.

«Αν και από κάθε λόγον και πράξιν, από κάθε πραγμασίαν και επιστολήν του Κοραή καταφαίνεται η άκοίμητος φιλοπατρία του, εuréθησαν οι αιώνιοι επικριταί, οι οποίοι είπαν ότι η φιλοπατρία του ήτο έντελώς θεωρητικής φύσεως και τον κατηγόρησαν ότι δεν έσπευσε να κατέλθη εις την αγωνιζομένην πατρίδα. Την καλύτεραν άπάντησιν εις τας επικρίσεις αυτίας έδωκεν ο ίδιος ο Κοραής, εις μίαν επιστολήν προς τον 'Οδυσσέα Ανδρουτσόπουλον εκ Παρισίων, της 17ης 'Ιουνίου 1824: «Λανθάνουσι, φίλε 'Οδυσσεύ, όταν κρίνεις αναγκαίαν και την αυτού παρουσίαν μου... 'Αν είχα στρατιωτικήν ηλικίαν, ήθελα τρέξει να γραφίσω στρατιώτης της Πατρίδος στρατηγούμενος από τον 'Οδυσσέα. 'Αλλά μάθε στρατηγέ μου, αν άκάμην δεν το έμαθες, ότι από την 27ην του περασμένου 'Απριλίου ήρχισα να τρέχω με ποδαργικούς πόδας το 77ον έτος της ηλικίας μου. 'Από τούτους στρατιώτας είμαι βέβαιος ότι δεν έχεις χρείαν.»

«Νομίζω ότι δεν είναι ανάγκη να προστεθί άλλο τι. Είς συμπλήρωσιν νομίζω καλόν να προστεθούν τα λόγια, τα όποια μόλις 15 ημέρας πρό του θανάτου του είπεν ο Γκαίτε, ολονεί απολογούμενος διά την κατ' αυτόν διατυπωθεύσαν κατηγορίαν διά μη ένεργόν συμμετοχήν εις τον έθνικόν συναγερμόν: «Τί σημαίνει λοιπόν άγάπη προς την πατρίδα και τί σημαίνει πατριωτική δράσις; 'Εάν ένας ποιητής προσπαθήσας καθ' όλον του τον βίον να καταπολεμήσιν βλαβεράς προλήψεις, να παραμερίσιν σιενάς ιδέας, να διαφωτίσιν το πνεύμα του λαού του, να καθάρσιν την καλαισθησίαν του, και να εξαγνήσιν τα φρονήματά του και την σκέψιν του, τί καλύτερον πρέπει να κάμην; Και πώς λοιπόν να δράσιν πατριωτικότερον;»

Και έρωτάται τί μεγαλύτεραν ύπηρεσίαν ήδύνάτο να προσφέρει, ο ύπερ-εβδομηκοντούτης Κοραής από εκείνην την όποιαν προσέφερεν, άδιακόπως, διά του προφορικού και του γραπτού λόγου, διδασκων, νοουθετών και εμπνέων τον έρωτα προς την πατρίδα και τα μεγάλα ιδανικά, αναδειχθείς τοιούτοτρόπως πνευματικός, άληθώς, ήρωας της αγωνιζομένης Πατρίδος;

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

Βίος 'Αδαμαντίου Κοραή

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

Εγεννήθη προωρότοκος την 27 'Απριλίου του 1748 έτους εις την Σμύρνην, από τον 'Ιωάννην Κοραήν Χίον την πατρίδα, και την Θωμισίδα Ρυσίαν, Σμυρναίαν. 'Από τα όκτώ των τέκνα, έμεινα εγώ και ό τρία έτη νεώτερός μου άδελφός 'Ανδρέας. 'Ο πατήρ μου δεν εύτύχησε να λάβη παιδείαν, όχι μόνον διότι όλον το έθνος ήτο τον καιρόν εκείνον άπαιδευτον (παρεκτός όλίγων στολισμένων με ψευδοπαιδείαν πλέον παρ' ό με άληθινήν παιδείαν), αλλά και διότι είχε μείνειν όρφανός εις παντάπασιν τρυφερόν ηλικίαν. 'Η μητήρ μου έλαβεν ελευθεριωτέραν άνατροφήν, διότι εύτύχησε να έχη πατέρα 'Αδαμάντιον τον Ρύσιον, τον σφώτατον εκείνου του καιρού εις την έλληνικήν φιλολογίαν άνδρα, όστις απέθανεν έν έτος (1741) πρό της γενέσεώς μου. Αυτός έχρημάτισεν έν νέος ών διδάσκαλος της 'Ελληνικής φιλολογίας εις την Χίον, μετά τουα ήλθεν εις Σμύρνην όπου ένυμφεύθη χήραν τινά 'Αγκυραίην. Ούτος μη γενήσας άρρενικόν, έπαρηγόρησε την άποτυχίαν του, σπουδάσας να άναθρέψη ως υιού, τον ιέσσασας θυγατέρα του, Θωμισίδα την μητέρα μου, και τας τρεις αυτης άδελφάς, 'Αναστασίαν, Θεοδώραν και Εύδοκίαν. 'Η

κατάστασις του γένους ήτο τοιαύτη τότε, ώστε εις την μεγαλόπολιν Σμύρνην, μόναι σχεδόν οι θυγατέρες του Ρυσίου ήξευραν να άναγινώσκωσι και να γράφωσι. Παρ' την άνάγνωσιν και την γραφήν έδιδάχθησαν (πολλά όλίγα όμως) και την έλληνικήν γλώσσαν.

«'Ο πατήρ μου, αν και στερημένος παιδείας, ήτο στολισμένος από την φύσιν με νούν όξύτατον, και άλλα της φύσεως δωρήματα πολλά: ώστε έκσταλοβεν, ότι μόνη η παιδεία τελειοποιεί τα δώρα της φύσεως, και έπυρρώθη με τον έρωτα της παιδείας, αλλά μη δυνατόν πλέον να την άποκτήσιν σχολικώς, άνεπλήρωσε την έλλειψιν, συγχάζων όπου εύρισκε κανένα λόγιον άνδρα, διά να ποτίξη την δίψαν του με την άκρόασιν της

παλαιάς 'Ελληνικής σοφίας. Παρ' την φυσικήν όξύνοϊαν, είχε και το χάρισμα του λόγου, ως το έδειξεν η έπειτα πολιτική διαγωγή του, εις των κοινών την διοίκησιν, δονη έουγγήρουν εις τους ευρονισμένους οι εύρанны. 'Όλη του η ζωή έόσπανήθη εις την φροντίδα του κοινού με ζήμειαν της ιδίας του όύσις. 'Οκτακίς η δεκάκις έκλέχθη δημογέρον' δεν επέρασεν έτος εις το όποιον δεν ήτον η δημογέρον,

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ
ΧΙΟΣ
ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΜΕΝ
ΙΣΤΑ ΔΕ ΤΗΗ ΦΥΣΙΝ Η' ΕΛΛΑΔΙ
ΠΕΡΙΛΗΜΜΕΝΗΝ ΕΝΗ
ΤΗΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ
ΚΕΙΜΑΙ.

τὸ κάλλος, ἐτι δὲ καὶ τὸν πλοῦτον τῆς νύμφης, ὄρφανῆς ἀπὸ πατέρα βαθὺπλουτον, ἂν ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας δὲν μ' ἐβίωσε νὰ καταφρονῇσά πάσης λογῆς ἄλλους ἔρωτας. Οἱ γονεῖς μου, βλέποντες ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἴσχυσε νὰ μὲ μαλᾶξῃ, καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς φθειρομένης καθημέραν ὑγείας μου, μ' ἐσυγχώρησαν τελευταῖον νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν.

Διὰ νὰ συντρέψω τὰ μεταξὺ, ἐπέρσασα πάλιν εἰς Διβέργον, ἔπειτα εἰς Μασσαλίαν, καὶ κατευωδῶθην τελευταῖον εἰς τὸ Μονταπελλιέρον (Montpellier) τὴν 9 'Οκτωβρίου 1782, καὶ ὅχι τὸ 1789. 'Εκεῖ διέτριψι ἕξ ἔτη, καὶ ὅχι ὅκτω, σπουδάζων τὴν λατρικὴν, ὅσον μ' ἐσυγχωροῦσε σῶμα ἀσθενημένον ἀπὸ τοὺς καθημερινούς κόπους τῆς σπουδῆς καὶ ἀπὸ τὸν σκῶληκα λογισμὸν ὅτι ἐμελλὰ τελευταῖον νὰ ἐπιστρέψω εἰς τυραννουμένην ἀπὸ Τούρκους πατρίδα.

'Αλλ' ἦλθα εἰς καιρόν, ὅτ' ἐμελλε μετ' ὀλίγων νὰ γεννηθῇ ἡ ἀπὸ τὰ μέσα ταύτης τῆς ἐκατονταετηρίδος κυοφορομένη παράδοξος, καὶ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν, πολιτικὴ μεταβολὴ ἔθνους, ἀπὸ τὸ ὅποιον δὲν ἠλπίζετο τοιαύτη μεταβλή. Οἱ Γάλλοι, ἕως τότε, ὅμοιοι τῶν 'Αθηναίων τὴν σφίαν, τὴν ἡμερότητα, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ἐρασιμότητα, ἐκρίνοντο καὶ ἑλαφροὶ ὡς οἱ 'Αθηνοῖται, καὶ αἶσι ὅσων ἔγροψε κατὰ τῆς ἑλαφρίας ἐκείνων ὁ κομινὸς 'Αριστοφάνης. 'Η μεταβολὴ ἔδειξεν, ὅτι εἰς τὸ φαινόμενον ἑλαφρὸν ἔθνος τοῦτο ἐκρύπτετο μέγας ἀριθμὸς φιλοσόφων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνεκάλυψεν ἀπροσδοκῆτως ἡ κατάχρησις τῆς τότε ἀτολύτου μοναρχίας καὶ κατέστησε νέας πολιτείας νομοθέτας.

Τὸς μέχρι τούτου ἀπορίας μου περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς, τὰς ὁποίας εἶχε μετριάζειν ὁ θάνατος τῶν γονέων μου, ἔλυσεν πλέον ὁλότελα ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς

Γαλλίας, καὶ ἀπεφάσισα ἀμεταθέτως νὰ μὴ συζήσω εἰς τὸ ἔξῃς μὲ τυράννους. Τοῦτο ἡῤῥησε καὶ τὴν ὁποίαν ἔρεφα ἐπιθυμίαν πρὸ πολλοῦ νὰ συνεργήσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν ὁμογενῶν μου, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἐπληροφορήθην, ὅτι ἡ αὔξησις καὶ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἐγέννησε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας. Μόνον μέσον τοιαύτης συνεργίας εὕρισκα τὰς ἐκδόσεις τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων μὲ μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας. Εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν ὁμῶς, ἐχρημάζετο πλεοτέρα γνώσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τὴν κριτικὴν ἐκδοσὶν τοῦ κειμένου τῶν συγγραμμάτων. Εἰς ταύτης λοιπὸν τὴν ἀπόκλισιν ἐδωκα ὅλην μου τὴν προσοχήν, ἀφίνων καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς λατρικῆς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν.

Αἱ συμβᾶσαι ταραχαὶ ἀπὸ τοὺς ἐπειτα δημαγωγούς τῆς Γαλλίας ἀνομοίους ὁλότελα τῶν ἀρχαίων τῆς μεταβολῆς, ἔπρεπεν ἐξανάγκης νὰ γεννησῶσι δημαγωγὸν δεινότερον, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς· καὶ τὸν ἐγέννησαν. Οὗτος ἦτον ὁ περιβόητος Ναπολέων. Στολισμένος μὲ κυβερνητικὰς καὶ στρατηγικὰς ἀρετὰς ὑπερέτερας ὅσων μᾶς παρεδωκεν ἡ ἱστορία, καὶ δημιουργημένος ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ ἐμπνέῃ φόβον εἰς τοὺς ταραχοποιούς, καὶ σέβας εἰς τοὺς ἐπιθυμητὰς τῆς ἡσυχίας, εἰς τοῦτο μόνον ἐπλανήθη, ὅτι δὲν ἐνόησεν ὁποίους καρπούς ἐπρόσμεναν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ τόσα του προτερήματα. 'Αντὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς καταπονομένους τῆς Εὐρώπης λαοὺς ἀπὸ τοὺς δεσπότης των, ἐπρόκρινε νὰ γενῇ αὐτὸς δεσποτῶν δεσποτῆς. 'Αντὶ νὰ σπείρῃ τὴν εὐδαιμονίαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ νὰ κατασταθῇ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς, μακροβιότατος ἀπὸ ἀθανάτους ὕμνους τῆς παρούσης· καὶ τῆς ἐπερχομένης ἀπειροῦ γενεᾶς ἀνθρώπων, ἐπροτίμησε τὰ

βρωμερὰ τῶν βρωμερῶν κολάκων θυριάματα. 'Επλανήθη ὁ ταλαίπωρος!

Τούτου τοῦ δυστυχούς Ναπολέοντος βασιλεύοντος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπρόβαλεν εἰς τὸν μακαρίτην Κλαυδίον, κ' ἐμὲ, νὰ μᾶς ἀναδείξῃ μὲ δαψιλῇ ὁμοιβὴν ἐτήσιον, βιβλιοκρίτας (censeurs), αὐτὸν μὲν διὰ τὰ Λατινιστῆ, ἐμὲ δὲ διὰ τὰ 'Ελληνιστῆ ἢ Γραικιστῆ ἐκδιδόμενα βιβλία. Μὲ φρίκην ἀπέβαλεν ὁ φίλος μου τὸ πρόβλημα καὶ νὰ φρίξω ὅχι ὀλιγότερον μ' ἐκίνησε συλλογιζόμενος, ὅτι ὅστις ἤλπιζεν ἀπὸ μᾶς τοιοῦτον ἔργον, πιθανὸν ὅτι μᾶς ἐκρινεν ἱκανοὺς νὰ ἐκτελέσωμεν μὲ μισθὸν καὶ ἄλλα ἀτιμώτερα.

Αἱ ἐκδόσεις μου δὲν ἔλειψαν ὁμῶς νὰ μοῦ γεννήσωσι καὶ ἐχθρούς, ὁλί-

γους τινὰς σχολαστικούς, ἐνωμένους μὲ ὅχι πολλοὺς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, οἱ ὅποιοι μὲ κατεπολέμησαν ἀγρίως, ὥς κοινοτόμον ὅχι μόνον εἰς τὰ περὶ παιδείας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν μου τὴν θρησκείαν. Μετανοῶ τώρα, ὅτι τοὺς ἀντεπολέμησα κ' ἐγὼ φρονιμώτερα ἤθελα πράξειν, ἂν ἀκολουθοῦσα τὸ σφὸν παρόν γέγραμμά τοῦ 'Επικτήτου, «'Εδοξεν οὐκ ᾧ». Πρὶν ἐπιχειρήσῃ τις νὰ συμβουλιῇ διόρθωσιν ἔργων στρωθῶν, πρέπει νὰ προβλέπῃ καὶ τὸν μέλλοντα ἀπαραιτήτως πόλεμον ἀπὸ τοὺς ὁσων ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐτυχία κρέμεται καὶ τρέφεται ἀπὸ τὰ στροβὰ καὶ ἀντὶ νὰ ἐλπίσῃ πρᾶγμα ἀδύνατον, εἰρήνην, ἀπ' αὐτοὺς, χρεωστέῃ ν' ἀκολουθῇ τὸ ἔργον τοῦ ἀιάρχη, ἀρκούμενος εἰς τὴν εὐνοίαν τῶν ὠφελουμένων ἀπ' αὐτό.

Ἐν Παρίσις, 23 Δεκεμβρίου 1829

Α. Κοραῆς

ΜΕΓΑΛΟΙ ἄνθρωποι εἶναι ὅσοι ἔχουν τὴν ταπεινοφροσύνην νὰ συγκρίνουν τὸν ἑαυτοῦ τους, διαρκῶς, ὅχι μὲ ἄλλους ἀνθρώπους ἀλλὰ μὲ τὸ ἰδανικὸ «LEOPARD» τῆς τελειότητος ποὺ ἔχουν πάντα μπροστὰ τους.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ μεγάλοι ἄνθρωποι ποὺ κάνουν τοὺς ἄλλους νὰ αἰσθάνονται μικροὶ μπροστὰ τους. 'Αληθινὸς ὁμῶς μέγας ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μπροστὰ του καὶ οἱ ἄλλοι αἰσθάνονται μεγάλοι.

G. K. CHESTERTON «Charles Dickens»

(Ἀπὸ τὸ

«A Book of Quotations» τοῦ Viscount Samuel End. The Cresset Press, Λονδίνο)

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Του BERTON ROUECHÉ

(Από το «The New Yorker», Νέα Υόρκη)

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1946 ἡ ὑπηρεσία τοῦ Τεχνικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐνημερώσῃ τὸ Ὑπουργεῖον ὡς πρὸς τὰς ἀνακαλύψεις αἱ ὁποῖαι ἐγίναν κατὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Γερμανίαν εἰς ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ πεδία, καθὼς καὶ εἰς τὰς νέας θεραπευτικὰς μεθόδους, ἀπέστειλε εἰς τὴν Γερμανίαν ἓνα ἐπιστήμονα ὀνόματι Χάινς Λόβενμπαχ μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ φωτογραφίῃ ὅλας τὰς ἐργαστηριακάς παρατηρήσεις, τὰ δημοσιευμένα ἢ ἀδημοσίευτα συγγράμματα καὶ κάθε ἀξιόλογον, κατὰ τὴν κρίσιν του, ὁλικὸν σχετικὸν πρὸς τὴν ἱατρικὴν.

Πολλοὶ στρατιωτικοὶ ἱατροὶ ἀνηκόντες εἰς τὴν μυστικὴν ὑπηρεσίαν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἶχαν ἤδη ἀποστείλῃ ἐκθέσεις, χωρὶς ὑπερβολικὸν θαυμασμόν, διὰ τὰς γνωστοτέρους ἐξελλείψεις τῆς ἱατρικῆς ὑπὸ τὸ Χιτλερικὸν καθεστὸς.

Ἐνόμιζαν ὁμῶς ὅτι ὑπῆρχαν καὶ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἀκόμη δὲν ἦσαν γνωσταί. Ὁ Δρ. Λόβενμπαχ εἶναι καθηγητὴς τῆς νευροφυσιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ντιούκ, τοῦ Ντέρχαμ τῆς Βορείου Καρολίνας· ἔχει μεγάλην ἐπαγγελματικὴν πείραν καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἐρευνήτης. Ἐσπουδάσε τὴν ἱατρικὴν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ προτοῦ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του ἔζησε ὁ ἴδιος τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ.

Ὁ Δρ. Λόβενμπαχ ἔμεινε ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὴν Γερμανίαν προσπαθῶν νὰ συναντήσῃ διαφόρους ἐπιστήμονας τοὺς ὁποίους ἐγνώριζε εἴτε προσωπικῶς, εἴτε ἐκ φήμης. Ἐπεσκέφθη πολλὰς πόλεις τῆς Γερμανίας, κυρίως ὁμῶς τὸ Βερολῖνον, τὸ Μόναχον, τὴν Φρανγκφούρτην, τὸ Νιούσελτορφ, τὸ Ἀμβούργον, τὸ Ἐρλάνγκεν, τὴν Τύμπιγγεν καὶ τὸ Φράϊμπουργκ.

Ἦταν πολὺ σημαντικὴ ἐργασία, μοῦ εἶπε τελευταῖα ὁ Δρ. Λόβενμπαχ ἓνα βράδυ πού ἦμουν εἰς τὸ σπίτι του. «Δὲν εἶχε ὁμῶς τίποτε τὸ ἐξαιρετικὰ συναρπαστικόν. Τίποτε δὲν μὲ ἄφησε ἐκπληκτόν· οὔτε ἴχνος νέας θεωρίας, οὔτε ἴχνος μιᾶς σπουδαίας νέας τεχνικῆς». Ἐμειδίασε μελαγχολικὰ· νομίζω ὁμῶς ὅτι διέκρινε εἰς τὴν φωνὴν του μίαν ἱκανοποίησιν.

Ἀπὸ τὰ ἀναρρίθμυτα ἔγγραφα τὰ ὁποῖα ὁ Δρ. Λόβενμπαχ ἐμελέτησε διὰ τὴν Ἀμερικανικὴν κυβέρνησιν, μόνον ἑνδεκα ἐνόμισε ὅτι συνεχῶς τρωαν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον. Τὰ σχετικῶς ἐνδιαφέροντα αὐτὰ εὗρήματα ἦσαν:

1) Περιγραφή ἐνός τεχνητοῦ χεριοῦ τοῦ ὁποῖον ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς μῦς τοῦ πῆχεος ἔτσι, ὥστε ἐργάζεται σὺν πραγματικῷ χερί.

2) Περιγραφή ἐνός μηχανικοῦ ὄργάνου διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐξάσκησιν ἀκρωτηριασμένων τεχνιτῶν, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὰς εἰδικὰς μυϊκὰς κινήσεις τὰς ἀπαιτούμενας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐργασιῶν.

3) Μελέτη βασιζομένη εἰς μεταφά-

νατίους παρατηρήσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ θάνατος ὁ ὁποῖος προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἐκρηκτικὴν βόμβαν ὀφείλεται συχνὰ εἰς στιγμιαίαν ἀπόφραξιν τῆς στεφανιαίας ἀρτηρίας.

4) Περιγραφή μιᾶς νέας μεθόδου ἀποστειρώσεως τῆς agar-agar, ζελατινώδους οὐσίας ἐντὸς τῆς ὁποίας γίνεται καλλιέργεια βακτηριδίων.

5) Ἐκθέσεις ἡ ὁποία λέγει ὅτι οἱ κοντοὶ καὶ παχεῖς ἄνθρωποι ἀντέχουν περισσύτερον εἰς τὸ θερμόν, ξηρὸν κλίμα (τῇ ἐργασίᾳ αὕτη ἐγίνετο εἰδικῶς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ρόμμελ εἰς τὴν Ἀφρικὴν) μοῦ εἶπε ὁ Δρ. Λόβενμπαχ, «ἀλλὰ δὲν ἐπρόλαβε νὰ τελειώσῃ ἐγκαιρῶς».

6) Ἐκθέσεις διὰ μίαν νέαν ἀσθένειαν, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν σιλικωσιν· ἡ ἀσθένεια αὕτη ἐνεφανίσθη εἰς ἐργάτας Γερμανικῶν ἐργοστασίων ἀεροπλάνων τὰ ὁποῖα δὲν ἀερίζοντο ἀρκετὰ καὶ ὠφείλετο εἰς τὴν εἰσπνοὴν σκόνης ἀλουμινίου.

7) Τύπος, διὰ τὴν μεταστροφὴν τῆς παρραφίνης εἰς ἐδῶδιμον λίπος· καὶ αὐτὸς ὁμῶς ἐνεφανίσθη περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

8) Ὁρισμέναι σημειώσεις διὰ τὴν ἀνακάλυψιν μιᾶς χημικῆς συνθέσεως ἡ ὁποία καταστρέφει τὸ μικροβίον ἐνὸς εἰδὸς ἐλῶδους πυρετοῦ εἰς τὰ πουλιά.

9) Περιγραφή μιᾶς νέας μεθόδου διὰ τὴν ἀποφυγὴν μετεγχειρητικῶν μολύνσεων εἰς ὠρισμένας ἐγχειρήσεις τοῦ πρῶτου.

10) Ἐκθέσεις διὰ τὴν ἀνακάλυψιν κληρονομικῆς ἐπιληψίας εἰς ἓνα ζεύγος κουνελίων καὶ διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ παράγοντος Rh εἰς τοὺς σκύλους.

11) Ἀνάλυσις τέλους χορακτορσιτῶν ἀνωμαλιῶν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔγκεφάλου τῶν πασχόντων ἐκ συγγενῶν διανοητικῶν ἀνωμαλιῶν.

«Καλὴ καὶ τιμία ἐργασία», εἶπεν ὁ Δρ. Λόβενμπαχ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐγίνεν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς δυσκόλου συνθήκας. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ θὰ κινήσουν μεγάλο ἐνδιαφέ-

ρον διεπιστημονικῶν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ ἄλλου. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν — ἰδίως αὐτὰ πού ἀναφέρονται εἰς τὴν μυϊκὴν συσκευὴν καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς κληρονομικῆς ἐπιληψίας εἰς τὰ ζῶα — ἔχουν μεγάλην ἀξίαν. Ἐξ ἄλλου ὁμῶς, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ εἶχαν τὰς περιωρισμένας αὐτὰς ἐπιτυχίας, οἱ Σύμμαχοι προώδευαν—καὶ θὰ ἀναφέρω ὀλίγα μόνον πράγματα, τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐκτιμῇσθαι εὐκόλως καὶ ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος—εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ αἵματος διὰ μεταγίσεις, εἰς τὸ πλάσμα τοῦ αἵματος, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πενικιλίνης καὶ τριῶν ἄλλων σουλφamidων, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς σουλφονδιαζίνης, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη χρησιμότερα ὅλων, μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον. Ἡ σύγκρισις οὕτῃ ἐπιβάλλεται. Εἶναι καταπληκτικὸν ἓαν ἀναλογισθῇ κανεὶς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατείχον ἄλλοτε ἡ Γερμανία εἰς τὴν ἱατρικὴν.

Δὲν εὗρῃκα κομμίαν μελέτην, οὔτε ἀκομή καὶ τοῦ κοινοτέρου ἐνδιαφέροντος ἡ ὁποία νὰ βυσιζέται εἰς ἀειομνησκούς ἢ ἀντιθέτους πρὸ τὴν ἡθικὴν μεθόδους. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εἶχε μελετήσει τὰς φυσιολογικὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐγκεφάλου, π.χ. δὲν ἀνῆκε εἰς τοὺς σαδιστὰς τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεως. Οἱ ἐγκέφαλοι τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξετάσει ἀνῆκον εἰς ἐλαττωματικὰ αἵματα τὰ ὁποῖα ἐφόρευαν οἱ Νοξί περὶ τὸ 1935, διὰ νὰ ἀπαλλαγούν ἀπ' αὐτὰ. Δὲν εἶχε τὴν ποραικὴν σχέσιν μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἡ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκτελέσεώς των. Πλησίον τῆς Βυστώνης ζῇ ἓνας ἀπολύτως ἐντιμὸς ἐρευνήτης ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται ἐπὶ παλαιὰ ἐτη μετὰ πορροίας μελέτας. Μέχρι σήμερον, ἔχει πάρει ἀπὸ τὰ διάφορα ἱδρύματα περὶ τοὺς 200 ἐγκέφαλους. Ὁ Γερμανὸς ἐπιστήμων Φρίτς Χάλλερφόντεν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του ὁλοκλήρως χιλιᾶδας. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ ἐφρονέοντο ὁπωσδήποτε, εἴτε ἐξήταζε τὰ πτώματα τοὺς, εἴτε ὄχι. Τὰ λεγόμενα

πειράματα, τα όποια έγινοντο εις τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως είναι κάτι έντελώς διαφορετικόν. Αυτά ήσαν έργα ψυχοπαθών ψευδοπεισιμονων. Ουδεμία πραγματικώς αξιόλογος επιστημονική γνῶσις έπετεύχθη δι' αὐτῶν ἀπολύτως καμμία. Έξετελεσθησαν αποκλειστικῶς ὑπὸ ἀνδρῶν τῶν Σ.Σ., οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὸ Ἰδρυμα Φυλετικῶν Έρευνῶν τοῦ ἰδίου τοῦ Χιμμερ καὶ εἰμαι πεπεισμένος ὅτι ἔγιναν ἀλλῶς καὶ μόνον πρὸς διασκέδασιν.»

Εἰς κάθε πόλιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐπήγγαινε ὁ δρ. Λόβενμπαχ, ἐπεσκέπτετο τὰ πανεπιστήμια, τὰ ἱατρικὰ ἰνστιτούτα, τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς κλινικάς αἱ ὁποῖαι ἐξεκλούθουν νὰ λειτουργοῦν. Κατόπιν, ἐκάλει ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι ἔχον ἐργασθῆ ἰδιωτικῶς καὶ γενικῶς ἐπιστεῦετο ὅτι εἶχον κάμει ἐξαιρετικὰς ἐργασίας. Ἦρχισε τὴν ἐρευνᾶν του ἀπὸ τὸ Μόναχον, καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ μικρὸν νοσοκομεῖον ἐνὸς προαστείου ἔκανε τὴν πλέον διαφωτιστικὴν ἀνακάλυψιν. Εἶχε προσκληθῇ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν ἐγχείρησιν ἀφαιρέσεως ἔμφεφθου ὄγκου. Προτοῦ εἰσελθῆ εἰς τὸ χειρουργεῖον, ἐξήτησε νὰ φορέσῃ τὴν χειρουργικὴν περιβολήν, ὅπως γίνεται εἰς ὅλα τὰ καλὰ νοσοκομεῖα. Ἐνας ἑσωτερικὸς ἱατρὸς τοῦ νοσοκομείου τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἦσαν ἀπαραιτήτοι ὅλοι αὐταὶ οἱ προφυλάξεις καὶ μὲ ὕψος εὐχάριστον τὸν ὠδήγησε εἰς τὸ χειρουργεῖον. Ἐκεῖ ὁ δρ. Λόβενμπαχ εἶδε τὸν χειρουργόν, ἕναν ἄνδρα ὃ ὁποῖος μὲ πολλὴν εὐφυΐαν εἶχε διαφύγει τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸν καὶ τὴν ἀποναζιστικοποίησιν, νὰ ἐγχειρίσῃ χωρὶς νὰ φορῇ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν μάσκαν. Ἦσαν μιά ὥραία ἐγχείρησις, μού εἶπεν ὁ δρ. Λόβενμπαχ. Ἡ τεχνικὴ τοῦ ἱατροῦ ἦσαν θεσπασία. Ἦσαν πραγματικὸς δεξιότηνης. Δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶχε κάμει καλὴν διάγνωσιν. Δὲν ἦν τὸ εἶδος τοῦ ὄγκου ποὺ ἐπερίμενε. Αὐτὸ ἦταν ἐνδιαφέρον, διότι ἡ ἐπιτυχὴς διαφορικὴ μέθοδος διὰ

τὴν διάγνωσιν τοῦ ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου, παρ' ὅλον ὅτι εἶναι περίπλοκος, ὑπῆρχε πρὸ 20 καὶ πλέον ἐτῶν. Ἐπιστὴς τὸ λάθος του δὲν τὸν ἔκανε ὅπως ἐφαίνετο νὰ στενοχωρηθῇ καθόλου. Ἦταν ἀνθρώπος καλοκάγαθος εἰς ὅλα του. Περὶ τὸ τέλος τῆς ἐγχειρήσεως, ἕως βοηθὸς ἀνήγγειλε ὅτι ἡ πίεσις τοῦ οἵματος τοῦ ἀσθενοῦς κατήρχετο ἐκπαινωδῶς. Ἦσαν βεβαίως ἀνάγκη νὰ γίνῃ μετὰγγίσις ἔπρεπε μάλιστα νὰ γίνῃ κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, μετὰγγίσις οἵματος ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἀνθρώπον, διότι οἱ Γερμανοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη πλάσμα. Φαίνεται ὅμως ὅτι κανεὶς δὲν εἶχε λαβεῖ τὸν κοπον νὰ ἐξετάσῃ τὸν τύπο τοῦ αἵματος τοῦ ἀσθενοῦς. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐκείνην τὴν ὥρα εἰς τὸ χειρουργεῖον. Ἐπρεπε ἀκόμη νὰ εὐρεθῇ ὁ αἰμοδότης. Εὐρεθῇ ἕνος ὃ ὁποῖος ἀμέσως θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ αἷμα, ἀλλὰ αὐτὸς ἔμενε δύο ὥρας μακριά. Δυὸ ὥρας! Ἀηδισσα. Ὅλο αὐτὸ μού ἐφαίνετο μακρόβρις κωμωδία. Παρ' ὅλ' αὐτὰ —παρὰ τὴν ἐλαίσχυντον ἑλλειψιν παγίτης μέτρου ἀσπείας, τὴν ἐσφαλμένην διάγνωσιν, τὴν ἀδιαφορίαν δι' ὅλα, — ὃ χειρουργὸς ἔμενε ἀπολύτως ἀτάραχος. Ἰσως κάποτε νὰ ἐθεώρει τὸν ἀσθενῆ ὡς ἀνθρώπον. Οἱ Νοξὶ ὅμως τὸν εἶχαν διδάξει ὅτι ἡ ὁ ἀλλῇ ὑπόθεσις νὰ δημιουργήσῃ ἕνα ἄλλον. Ὅλα αὐτὰ ἐφάνησαν τόσο ἀποτρόπαια εἰς τὸν δρ. Λόβενμπαχ ὥστε δὲν ἐπερμενε νὰ ἰδῇ ἔαν τελικῶς ἐξῆσε ὁ δυστυχὴς ἀσθενής.

Ὁ Χίτλερ ἐνεθάρρυνε μίαν πλατυτέραν ἐρμηνείαν τοῦ ἱατρικοῦ ὄγκου, ὅπως πιστεύει ὁ δρ. Λόβενμπαχ, καὶ ἡ ἐπιείκεια ἀπέναντι τῶν ἱατρῶν οἱ ὁποῖοι πορεύονται τοὺς φραγμοὺς τῆς ἠθικῆς, διέφθειρε τὸ σύνολον τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου τῆς Γερμανίας παρ' ὅλον ὅτι δὲν τοῦ ἀφῆρεσε ἐντελὸς τὰς ἱκανότητάς του. Τὸ κακὸ συνελθρῶθη κυρίως, διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ὅλων τῶν φυλετικῶς ἡ ἰδεολογικῶς ἀνεπιθυμητῶν ἱατρῶν καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ

προγορήματος τῆς «zweckwissen-schaft», (ἡς Διευθυνομένης δηλ. Ἐπιστήμης), τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ δρ. Λόβενμπαχ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.

Ἡ ποραφροσύνη τῆς καθάρσεως τῆς φυλῆς εἶναι φανερά, εἶπεν ὁ δρ. Λόβενμπαχ. Μόνον ὅμως ἕνας ἱατρὸς μπορεῖ ἴσως νὰ ἐκτιμῇ ἀπολύτως πόσον ἄσκαπος καὶ ἀνόητος ἦτο ἡ θεωρία τῆς «διευθυνομένης ἐπιστήμης». Ἐσήμαινε ὅτι οἱ ἀνθρώποι οἱ ἀναλαμβάνοντες μίαν ἐρευναν ἔπρεπε νὰ ἐγκατολείψουν κάθε ἐργασίαν ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶχε ταχὺ καὶ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα. Ὅλοι αἱ ἐρευνᾶ εἰς τὰς ὁποίας στηρίζεται ὅλη ἡ πρόοδος τῆς ἱατρικῆς ἐστομάτησεν ἀμέσως διότι ὁ πραγματικὸς ἐπιστήμων σπανίως ἔχει ἕνα θετικὸν σκοπὸν ὃ ὁποῖος δύναιται νὰ καθορισθῇ σαφῶς. Ἐργάζεται μὲ ὑπομονὴν εἰς τὸ σκότος, προχωρεῖ ψηλαφητὰ καὶ μελετᾷ τὰς διαφοροὺς δυνατοτήτας. Πολλὰκις δυνατόν νὰ σπαταλήσῃ ἔτι καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ μὴν ἐπιτύχῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τοῦ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σημεῖον ἐκκινήσεως εἰς κάποιον διάδοχόν του. Αὐτὸ εἶναι ἀρετικόν. Διότι πολλὰκις φαινομενικῶς ἀχρηστα, ἀκόμη καὶ τελείως ἀρνητικὰ εὐρήματα πιθανόν κάποτε νὰ ἀποδειχθοῦν τεραστίως ἀξίσις. Βεβαίως ἡ «διευθυνομένης ἐπιστήμης» δὲν κατέστρεψε τὰ ἀποθέματα τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συγκεντρωμένων γνώσεων, ἀλλὰ τὰς οὐξήσῃ. Μοῦ εἶπαν ὅτι τὰ ἀποθέματα αὐτὰ ἐκράτισαν ὃ ἔτι. Τότε ἡ Γερμανικὴ ἐπιστήμη ἐνεκρῶθη.

Μία ἀπὸ τὰς πλέον ἀποκαρδιωτικὰς πλευράς τοῦ προγορήματος τῆς «διευθυνομένης ἐπιστήμης», εἶπε ὁ δρ. Λόβενμπαχ, ἦτο ἡ εὐκολία διὰ τῆς ὁποίας ἤλυντο νὰ ἐφαρμοσθῇ. Ἐπειδὴ οἱ Νοξὶ ἡγέται εἶχαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν τὴν ἐργασιὴν καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἐργαστηριακῶν ὀλικῶν, δὲν εἶχον παρὰ νὰ σταματήσουν νὰ δίδουν τὰ

κυριώτερα ὀλικά εἰς τοὺς ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤσχολουντο μὲ ἐργασίαν ἡ ὁποία τοὺς ἐνδιέφερε καὶ ὁ κύκλος τῶν ἐνδιωφερόντων τοὺς ἦταν τόσο σπενὸς ὅσον καὶ ἡ ὑπομονὴ τοὺς. Αὐτοὶ συχνὰ ἀτλοποιοῦσε σημαντικῶς τὴν ἐργασίαν τῶν Γερμανῶν ἱατρῶν. Πολλὰ ἀπὸ τὰ παλαιότερα καὶ τὰ πρὸ δυσάρεστα προβλήματα τῆς ὑγιεινῆς τὰ παραμυρίζουν μὲ εὐφυΐαν καὶ τὰ ἀγνοοῦσαν. Μεταξὺ αὐτῶν συμπεριλαμβάνεται ἡ διανοητικὴ ἀνισορροπία, ἡ παράλυσις, ἡ φυματίωσις, ἡ ἐπιληψία καὶ αἱ λόγφ γήρατος ἀναπηρία. «Ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ Κάσσελ, εἶπεν ὁ δρ. Λόβενμπαχ, ἔμενα εἰς ἕνα τεράστιον κτεριον εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ τῆς κατοχῆς ἐστεγάζοντο τὰ Σ.Σ. Ἐθυμήθηκα ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν μου ἦτο γηροκομεῖον. Ἠρώτησα ἕνα Γερμανὸν ὑπαλλῆλον τί ἀπέγιναν ὅλοι οἱ γέροντες οἱ ὁποῖοι ἐστεγάζοντο ἐκεῖ. «Αἱ! εἶπεν ἀδιάφορα, «τοὺς μετέφεραν». Ὁ δρ. Λόβενμπαχ προσέθεσε ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς «διευθυνομένης ἐπιστήμης» συνετέλεσε πολὺ, ὅπως ἦτο φυσικόν, εἰς τὴν ἀπενέκρωσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιωφερόντος. Πολλοὶ ἱατροὶ ἐρευνῆται αἰφνιδίως ἐπέδειξαν ἐντονον ἐνδιωφέρον νὰ ἀρχίσουν νὰ διδάσκουν ἡ νὰ ἐξασκούν τὸ ἐπάγγελμα τῶν. Τοῦτο συνέβη διότι οἱ Ναξὶ ἐπέμειναν ὅτι ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι ἐπεθύμουν νὰ κάνουν ἐρευνὰς ἔπρεπε νὰ ἀσχοληθῶν μόνον μὲ προβλήματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ εἶχαν σημαντικὰ καὶ γοηγὰ ἀποτέλεσματα. «Ἦτο ἐπικίνδυνον δι' ἕνα ἐρευνητὴν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ ἐργασίαν τὴν ὁποίαν δὲν ἐνέκριναν οἱ Ναξὶ. Ἐνας τρῶπος ὑπῆρχε διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ κανεὶς τοὺς Ναξὶ. Τὸ ἀσθενὲς τῶν σπινθῶν ἦταν τὸ ἐνδιωφέρον τῶν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς φυλῆς καὶ ἡ κληρονομικότης, ὅπως αὐτοὶ τὴν ἀντερονομικότης, ὅπως αὐτοὶ τὴν ἀντερονομικότης. Κάθε ἐρευνητὴς ὃ ὁποῖος θὰ τοῦ ἐπειθε ὅτι ἡ ἐργασία τὴν ὁποῖαν ἤθελε νὰ κάνῃ θὰ συνέβαλε εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς φυλῆς, παρέμενε ἀνεκτόλητος. Οἱ λέξεις «φυλὴ» καὶ «κληρονομικότης» ἦσαν λέ-

Ξεις μαγικά. Με αυτόν τον τρόπον κατώρθωσε να συνεχίση την έρευνάν του ο Χάλλερφορντεν ο άνθρωπος ο οποίος έμελετήσε τον εγκεφαλον ατόμων πασχόντων εν συγγενών ψυχικῶν νοσημάτων.

Η «διευθυνομένη επιστήμη» επέτυχε κυρίως, όταν ηρχισε να κινή την επιστημονικὴν περιέργειαν τῶν πατριωτῶν νέων οἱ ὁποῖοι ἐσπούδαζαν μετὰ τὴν ἐγκυτάσασιν τῶν Ναζι εἰς τὴν ἀρχήν. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἐτονίζετο ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν περισσοτέρων διδασκάλων καὶ μάλιστα με μεγάλην προθυμίαν, διότι ἀπλούστευε πάρα πολὺ τὴν ἐργασίαν τῶν. Ὁ Χίτλερ ἐπέμεινε ὅτι ἡ ἀνισότης τῶν μαθημάτων ἔπρεπε νὰ διακόπτεται ὅσο τὸ δυνατόν συχνότερα με φυσικὰ ἀσκήσεις, γυμναστικὴν καὶ ἄλλα μέσα τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαιτοῦσιν διανοητικὴν ἐργασίαν. «Ἦταν εὐκόλο διὰ τοὺς Ναζι νὰ ἐξασχίσουν νέους λατροὺς τῶν ὁποίων τὰ ἰδανικά θὰ ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰ ἰδικὰ τῶν, εἶπεν ὁ δρ. Λάβενμπαχ. Εὐρῆκα ὅτι ἀπὸ τὸ 1939 — καὶ αὐτὸ εἶναι φανερὸ παντοῦ — οἱ τελειόφοιτοι τῶν γερμανικῶν λατρικῶν σχολῶν δὲν ἦσαν λατροί, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐξησκημένοι νοσοκόμοι τοῦ σταθμοῦ πρῶτων βοηθειῶν. Πραγματικῶς δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ προσέξῃ τὴν ἡλικίαν τῶν ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι ἡργάσθησαν καλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χίτλερ διὰ νὰ ἰδῇ τὰ ἀποτελέσματα τῆς διευθυνομένης ἐπιστήμης. Μόνον δύο ἐκ τῶν ὀλίγων λατρῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία ἦτο ἐνδιαφέρουσα εἶναι κάτω τῶν σαράντα. — Ὁ λατρός ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε εἰδικῶς διὰ τὸν Ρόμμελ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐν σχέσει πρὸς τὸ κλίμα, ἦταν καὶ μωθητὴς τοῦ μεγάλου Ἑρνοτ Κρέτσεμερ, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πρῶτους μελετητὰς τῆς

σχέσεως σωματικῆς κατασκευῆς καὶ χαρακτῆρος καὶ αὐτὸς τὸν ἔκαμε ἐπιστήμονα καὶ οὐχ οἱ Ναζι. Οἱ ἄλλοι ὅλοι εἶναι ἄνω τῶν πενήντα ἐτῶν, οἱ περισσότεροὶ μάλιστα ἄνω τῶν ἐξήντα καὶ ἓως ἐβδόμηνταοκτῶ ἐτῶν. Ὅλοι αὐτοὶ ἡσυχολοῦντο με σβραρὸς ἐρεῦνας ὅταν ὁ Χίτλερ δὲν ἦταν ἀκόμη παρὰ ἀπλοῦς δεκα-νεύς».

Μετὰ μακρὰν σιωπὴν ὁ δρ. Λάβενμπαχ εἶπεν σκεπτικῶς: «Ἐλάχιστοι ἡλικιωμένοι ἄνθρωποι. Αὐτοὺς ἄφησεν ὁ Χίτλερ ἀπὸ ὅλων τῶν Γερμανικῶν λατρικῶν κόσμων. Οἱ ἄλλοι δὲν εἶναι τίποτε — ἴσως χειρότεροι καὶ ἀπὸ τὸ τίποτε — διότι ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τῶν ἔχουν καὶ μίαν τρομερὰν αὐταρέσκειαν. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν, ἡ λαμπρὰ περίοδος τῆς Γερμανικῆς λατρικῆς ἡ ὁποία ἤρχισεν εἰς τὰ 1870 δὲν ἐτελείωσε ποτέ. Φαντάζονται ὅτι ἀκόμη συνεχίζεται. Τυχαίως κατὰ τὰς διαφορὰς ἐπισκέψεϊς μου, ἔτυχε νὰ ἀναφέρω τὴν πενικιλλίην. Πάντοτε ἐμειδιούσαν με μίαν συγκατά-βασιν καὶ μοῦ ὑπενθύμιζαν ὅτι πορ' ὅλ' αὐτὰ ἡ πενικιλλίην εἶναι μόνον κατὰ τὰ 80% ἢ 90% ἀποτελεσματικὴ εἰς τὰ ἀφροδισια νοσήματα. Ἔτσι ἐτελείωνε ἡ συζήτησις. Ὅταν ἤμουν εἰς τὸ Ἑρλάνγκεν εἶχα μίαν εὐχάριστον συνομιλίαν με ἓνα καθηγητὴν τῆς χειρουργικῆς. Ἦταν ἓνας εὐγενὴς ἡλικιωμένος ἀνθρωπος τὸν ὁποῖον συμπαθοῦσα πολὺ. Ὅταν ἐσηκώθηκα διὰ νὰ φύγω τὸν ἐρώτησα, εἰς ἥδελα νὰ τοῦ στείλω τίποτε ὅταν θὰ ἐπέστρεφα εἰς τὸν τόπον μου. Ἐννοοῦσα βεβαίως κανένα νέο λατρικὸν βιβλίον ἢ τίποτε περιοδικὰ ἢ ἀκόμη καὶ ὄργανα.

«Εὐχαριστῶ, μοῦ εἶπε. Νομίζω πὼς θὰ ἤθελα μίαν καινούργια κορδέλα διὰ τὴν γραφομηχανήν μου».

Τοῦ WALTER RUSSELL CROCKER

(Ἀπὸ τὸ

«On Governing Colonies», ἔκδ. George Allen & Unwin Ltd., Λονδίνο)

«Ἡ Ἀφρική, ἡ ἡπειρος πὺν περισσότερο ἀπὸ ὅλες τῖς ἄλλες ὑποφέρει ἀπὸ ἀρρώστειες, πὺν περισσότερο ἀπ' ὅλες βρίσκεται στὸ ἔλος τοῦ κλίματος καὶ τῶν διαφορῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἐπομένως εἶναι πὺν καθυστερημένη καὶ φτωχὴ, ἔπρεπε στὴν κυριαρχία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, πὺν τῆς ἔκαναν καὶ καλὸ καὶ κακὸ. Κακὸ γιὰτὶ ἐκμεταλλεύτηκαν τὸν πλοῦτον τῆς καὶ κατὰ καιροὺς καὶ τοὺς κατοίκους τῆς με ἀλύγιστη σκληρότητα καλὸ γιὰτὶ προσπάθησαν νὰ τὴν κυβερνήσουν με προνοητικότητα. Σήμερα οἱ τρεῖς σπουδαιότεροι κύριοι — ἡ Βρεταννία, ἡ Γαλλία καὶ τὸ Βέλγιο — ὅποια καὶ ἂν ἦσαν ἡ διαγωγὴ τους στὸ παρελθόν καὶ οἱ σημερινὲς τοὺς ἐλλείψεις, σήμερα ἔχουν ἀπόλυτη συναισθησὴ τῆς εὐθύνης τους. Ὅλοι θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι τὸ χρέος τους εἶναι νὰ ἀναπτύξουν τῖς ὑλικὰς συνθήκας τοῦ τόπου πὺν κυβερνοῦν. Νὰ δώσουν στὸν λαὸ δικαιοσύνην καὶ μόρφωση, καὶ νὰ τὸν πάρουν σιγὰ σιγὰ μαζὺ τους σὰν σύμτροφο σὴ διακυβέρνησιν τοῦ τόπου του. Ὅταν περάσουν δέκα χρόνια θὰ μάθουμε ἂν ἡ Γαλλία ἢ ἡ Ἀγγλία ἐξέρουν νὰ κρατοῦν καλότερα σὲς θύελλες πὺν ἔρχονται. Ἡ Γαλλικὴ ἰδέα τῆς ἀφομοιώσεως βασιζεται σὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ καλότερο πὺν μπορεί νὰ κἀν ἡ Γαλλία ἀπέναντι σ' ἓνα ὅποτελὴ λαὸ, εἶναι νὰ τὸν μετατρέψῃ σὲ φυλὴ Γάλλων, με ἄλλο χροῶμα. Ἡ ἰδέα τῶν Βρεταννικῶν ἀρχῶν εἶναι ὅτι οἱ Ἀφρικανοὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τους θὰ πρέπει νὰ ἀποβλέπουν σὴν αὐτοκυβερνήσιν τους καὶ ὅτι γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν πρέπει νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν. Ὁ συνταγματάρχης Κρόκερ στὸ βιβλίου του συζητεῖ τῖς ἀρετὲς τῆς Βρεταννικῆς καὶ Γαλλικῆς διοικήσεως με πνεῦμα δι-

καιοσύνης. Στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἀπὸ τὴν κριτικὴ τοῦ βιβλίου τοῦ συνταγματάρχης Κρόκερ πὺν δημοσίευσεν ἡ ἐφημερίδα Μάντσεστερ Γκάρντιαν, συγκεφαλαιώνεται τὸ πρόβλημα τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπὸ τὸ βιβλίου παίρνουμε δύο ἀποσπάσματα πὺν δίνουν σὲ γενικὰς γραμμὰς δύο ὄψεις τοῦ προβλήματος: τὸν Ἀφρικανικὸν χαρακτῆρα σὲ ἀντίθεση με τὸν σύγχρονον πολιτισμό, καὶ τῖς διαφορὰς μεθόδους διοικήσεως πὺν ἐφαρμόσανε οἱ τρεῖς Ἀποικιακὲς δυνάμεις σὴν Ἀφρική. Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου υπηρέτησε σὴν Βρεταννικὴ Ἀποικιακὴ Ὑπηρεσία καὶ στὸ Διεθνὲς Γραφεῖο Ἑργασίας καὶ ἔχει μελετήσει ἐπὶ τόπον τὰ ἀποικιακά προβλήματα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς.

Ο ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Ανάμεσα στὰ 150 ἑκατ. κατοίκους τῆς Ἀφρικῆς ὑπάρχουν οἱ Πυγμαῖοι, τὰ μικρότερα ἀνθρώπινα πλάσματα καὶ οἱ Βατοῦϊ, τὰ μενολύτερα. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι μαῦροι σὰν τὸ κάρβουνο σὲ δάση τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἄσπροι Ἀλγερίνοι σὴν Μαυριτανία. Ὑπάρχει ἀκόμη κάθε διαβάθμιση μετοξὺ λευκοῦ καὶ μαύρου. Ὑπάρχουν γυνεὶ εἰδωλολάτρες ὑπάρχουν πᾶσις ἀριστοκρατικὲς, πραγματικὰ πολιτισμένες φυλές. Ὑπάρχουν Χαμίτες με λεπτὰ χαρακτηριστικὰ ὅπως εἶναι οἱ Φουλάν τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, καὶ ὑπάρχουν νέγροι με παχεῖα χεῖλια καὶ

πλατειές μύτες, με τριχωτό δέρμα και πιθηκόμορφο πρόσωπο. Οι 'Αφρικανοί υλισθάνονται μεταξύ τους τόση διαφορά ή μία φυλή από την άλλη, όση ένας Σουηδός και ένας Πορτογάλος πραγματικά αισθάνονται ακόμη μεγαλύτερη διαφορά, αν όχι αποστροφή.

Υπάρχουν όμως όρισμένα σημεία που διακρίνουν και χαρακτηρίζουν τους 'Αφρικανούς ως 'Αφρικανούς. Οι 'Αλγερίνοι, οι Τουαρέγκ, οι Τεμπού, οι Βαϊουζί, είναι μικρές φυλές και όχι πολύ αντιπροσωπευτικές. Ίσως και να μην κατατώνται από την 'Αφρική. Οι αυτόχθονες 'Αφρικανοί ανήκουν στην περιοχή που εκτείνεται στα νότια της Σαχάρας. Υπόρχει ακόμη μία αξιοπαρατήρητη όμοιότητα σε πολλά σωματικά και πνευματικά χαρακτηριστικά ανάμεσα στους κατοίκους των άδενδρων περιοχών και στους άλλους που κατοικούν στα δίσση. Μετωξύ των δύο αυτών βασικών ομάδων, έχει γίνει μεγάλη αϊμομείζια. Έτσι λίγοι 'Αφρικανοί στα νότια της Σαχάρας έχουν τα χαρακτηριστικά μαλλιά που μοιάζουν με μαλλί ζώων.

Υπάρχουν και πνευματικά και ψυχικά χαρίσματα που βοηθά τους 'Αφρικανούς, αν και δεν χρειάζεται να πω ότι όλοι οι 'Αφρικανοί δεν έχουν όλα αυτά τα χαρίσματα.

Πρώτα, ή εύθυμία. Ο μέσος τύπος του 'Αφρικανού είναι ένας αδιόρθωτος εύθυμος άνθρωπος. Πράγματα που για τον Εύρωπαϊό θά ήταν καταστροφή, μία οικονομική κατάρρευση π.χ. μία φυλακή, ή μία άρρώστεια σπάνια ταραίζουν την ήρ μία του. Αν τύχη να στενοχωρηθή, πέφτει και κοιμάται. Μπορεί να κοιμηθή όπουδήποτε και όπουδήποτε. Και ή δουλειά ακόμη δεν μπόρεσε να τον μελοχολήση: γρήγορα διορθωνόταν ή καλή του διάθεση και συλλαπλασιαζόταν το είδος του. Ο 'Αφρικανός δεν έχασε την εύτυχία. Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό είναι ή αδιαφορία, ή άφρονισιά, ή παιδιαστική άγνωμοσύνη, ή επιπό-

λαιη αδυναμία να κρατήση το λόγο του. Αυτό σπάνια όφειλεται σε κακή πρόθεση: δεν έχει όμως αίσθηση του χρόνου, που γι' αυτόν δεν μετριέται. Σπάνια κουράζονται να περιμένουν. Φλυαρούν ή κοιμούνται σε σκυλιά. Δίπλα σ' αυτό το χαρακτηριστικό πηγαιίνει και ένα άλλο, ή ύπομονη, και κοντά σ' αυτήν, ή εύγένεια. Πορ' όλη την επίμονη φλυαρία ή το γέλιο του, ο 'Αφρικανός δεν κάνει θόρυβο: έκτός από κάτι ξαφνικά ξεσπάσματα πάθους ή πανικού, δεν έχει βίαιες εκδηλώσεις. Είναι πολύ πιο ήρεμος από τον Εύρωπαϊό. Είναι ο μόνος άνθρωπος που τα νεύρα του δεν είναι τεταμένα. Έχει κάτι μαλακό στη φωνή του, κάτι απαλό σά βελούδο. Τα παιδιά των λευκών και μάλιστα τα μικρά, όταν συνήθισουν το χρώμα, αγαπούν σάν από ένστικτο τους 'Αφρικανούς. Και οι 'Αφρικανοί πάλι έντελώς αϊθόρμητα αγαπούν τα παιδιά.

Ένα άλλο χάρισμα είναι ο σεβασμός και ή αγάπη για τους γέρονες. Όσο πιο ήλικιωμένος είναι ένας άνθρωπος, τόσο πιο ψηλά βράσκεται γι' αυτούς. Ακόμη, οι τρόποι τους είναι γενικά πολύ καλύτεροι από τους τρόπους των Εύρωπαϊών. Το θάρρος τους δεν είναι λιγότερο από των Εύρωπαϊών, αν εξαιρέσωμε τον πανικό που παθαίνουν όταν τους συμβή κάτι έντελώς άπρόοπτο. Σπάνια έτυχε να βρεθώ σε μία δύσκολη θέση και να μην άναγκαστώ να παραδεχτώ ότι οι 'Αφρικανοί σύντροφοί μου ήταν καλύτεροι άνθρωποι από μένα. Υπάρχουν φυσικά και εξαιρέσεις. Γενικά όμως ο άληθινός 'Αφρικανός δεν φιβάται ούτε τα άγρια θηρία ούτε τους άγριους ανθρώπους. Ο μόνος τον φόβος είναι ο άλλος κόσμος. Ο φόβος αυτός των πνευμάτων και του πνευματικού κόσμου, ή μανία του με τη μαγεία και τα μάγιο, τις μαγικές σπονδές, τις θυσίες, τα ταμπου, είναι τα τελευταία μέσα με τα όποια άντιστέκεται στον Ίσλαμισμό και στο Χριστιανισμό. Ο τρόμος είναι κληρονομικός. Και ελικρινείς ακόμη

Χριστιανοί μπορούν να πέσουν σ' αυτόν.

Είναι άλήθεια πως ο 'Αφρικανός δεν έχει ήθική; Οι άντλήσεις της ήθικής παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές. Για τον 'Αγγλο ήθική θά πη κυρίως σεξουαλική έγχεράτεια. Για τον Γάλλο σημαίνει κυρίως επινότηκότητα και οικονομία. Ο 'Αφρικανός δεν έχει σε μεγάλο βαθμό καμία απ' αυτές τις ιδιότητες. Η σεξουαλική σχέση είναι πολύ πιο έλεύθερη από ότι στην Εύρώπη. Δεν ύπόρχει όμως βιαιότητα και παλαιοανθρωπιότητα και οι διαστροφές είναι εξαιρετικά σπάνιες. Πρώτα, επί χιλιάδες χρόνια, αυτό που ένδιέφερε τον 'Αφρικανό ήταν να έχη παιδιά. Η πατρότητα του παιδιού δεν είχε μεγάλη σημασία. Εκείνο που τον ένδιέφερε ήταν ή ύπορχη του παιδιού στην οικογένεια του ή στη φυλή του. Μία γυναίκα που μπορεί να κάνει παιδιά έχει αξία. Η πατροπαράδοτη έξουσία που έχουν στα περισσότερα μέρη της 'Αφρικής οι συγγενείς της μητέρας, είναι άσφαλώς ένα ύπόλειμμα αυτής της παλιάς αντίληψης. Δεύτερο, τα παιδιά θηλάζουν όσπου να κλείσουν τα δύο ή τρία χρόνια, πολλές φορές και περισσότερο. Σε όλο το διάστημα του θηλασμού ή γυναίκα δεν έχει σχέσεις με τον άνδρα της: έτσι αυτός άναγκάζεται να παντρεύεται πολλές γυναίκες—αν έχη τα μέσα—ή να άποκτά παράνομες σχέσεις, που ή ήθική της φυλής του δεν τις καταδικάζει.

Ο 'Αφρικανός έχει μεγάλη όση πη προς τον άλκοολισμό. Πίνει διαφόρων ειδών μύρες, χυμό από φοινικίες, και άλλα οινόπνευματώδη ή γυναίκες σπάνια πίνουν λιγότερο από τους άνδρες. Μία από τις μεγαλύτερες υπηρεσίες που πρόσφερε ο Ίσλαμισμός ήταν ότι σταμάτησε τον άλκοολισμό. Δυστυχώς όμως αυτοί που παύουν να πίνουν παίρνουν συχνά μία άλλη συνήθεια, να μασούν τον καρπό της κόλα, που περιέχει ένα ναρκωτικό και όταν είναι σε μεγάλη δόση είναι πολύ βλαβερό.

Ο 'Αφρικανός είναι συνήθως ματαιόδοξος και ιδιοτρόπος και ή ματαιοδοξία του όμας και ή ιδιοτροπία του είναι, όπως ή άγνωμοσύνη του, σάν του παιδιού.

Ένω για τα μέλη της φυλής του είναι φιλόξενος και σχεδόν ό,τι έχει είναι κοινό μαζί τους, άπέναντί τους ξένους δεν αισθάνεται πολλές φορές καμία ύποχρέωση. Είναι αδιαφορός για τα βάσανα τους, όπως είναι αδιαφορός για ένα ζώο όταν ύποφέρει. Δεν έχει συναίσθηση της ανθρωπίνης κοινωνίας, ακόμη ούτε της κοινωνίας των μαύρων. Έχει την αδιαφορία εκείνη που έκαμε δυνατό τον έμποριο των δούλων, γιατί ποτέ δεν πρέπει να ξεχνούμε πως το έμπόριο αυτό γινόταν κυρίως από την 'Αφρική. Και δούλοι ακόμη που έλεύθρωνε το Βρετανικό ναυτικό και τους πήγαινε στη Σιέρρα Λέόνε, άναπολοισαν τη δουλειά. Άπέναντί σε ανθρώπους ξένους προς τη φυλή του, είναι άπληστος και άρπακτικός, και δεν ύποχωρεί μπροστα σε τίποτε από ντροπή ή σε όσπείπεια. Στόν έξειρωπισμένο 'Αφρικανό που χειραφετείται ο ίδιος από την κοινωνική πειθαρχία και τις κοινωνικές ύποχρεώσεις του παλιού οικογενειακού και φυλετικού συστήματος, αυτά εύκολα μετατρέπονται σε πονηρία και κλεψιά, σε ύλπιτη έκμετάλλευση, σε πολύμορφη όπάτη για την όποια φημίζονται άνάμεσα στις πολεμικές και γεωργικές φυλές. Ο κίνδυνος που διατρέχει πάντα ή ζωή του, μαζί με την συνήθεια της οικογένειας να του ζητή συνεχώς δώρα και χρήματα κάνουν ακόμη έντονότερη την άπληστία του στο τέλος όμας και αυτή δεν είναι τίποτε περισσότερο από μία άπληστία παιδιαστική. Το πόσο γρήγορα χειροτερεύει ο 'Αφρικανός όταν φύγη από τις συνήθειές του και την πειθαρχία που έμαθε μάς κάνει έντύπωση και μάς άπογοητεύει. Γενικά ο 'Αφρικανός θέλει κατεύει. Και όταν την έχει ποτέ δε δοθήγηση, και όταν την έχει ποτέ δε δυσφορεί γι' αυτήν. Ο σεβασμός που έχει για την δύναμη, ύπήρχε

πάντα στη φυλή του. Μόλις έλευθερώθηκε από κείνον που τον διευθύνει, διαλυείται. 'Η νέα εργατική και η νέα αστική τάξη είναι για να γελάει κανείς! στις μεγαλύτερες πόλεις αναπτύσσεται τώρα μία απελευθερωτική εργατική συνδικατική τάξη. 'Η πείρα που έχουμε από τις διάφορες αποικίες, ως σήμερα, μάς λέει πως όταν εμπιστευθούμε στον 'Αφρικανό μία έξουσα που δεν την ξέρει από παροδοση, (όπως το αξίωμα του αρχηγού της φυλής που το ξέρει από την παραδοχή), στις περισσότερες περιπτώσεις θα κάνει κατάχρηση του αξιώματός του για το συμφέρον του.

Ένας βασικός λόγος που δεν μπορούμε να του έχουμε εμπιστοσύνη όταν πρόκειται για χρήματα είναι το οικογενειακό σύστημα που επικρατεί στην 'Αφρική. Πολύ συχνά ο γεροντώτερος υπάλληλος είναι υποχρεωμένος να πληρώσει όχι μόνο τα δικά του χρέη αλλά και τα χρέη της οικογένειάς του. Όποιος απο την οικογένεια επιτύχει στη ζωή του πρέπει να βοηθάει όλους τους άλλους.

Ο 'Αφρικανός δεν προνοεί ποτέ και για τίποτε και ο αυτό δεν μπορεί να συγκριθεί με κανένα λαό. Πραγματικά ο αυτήν την ιδιότητα οφείλεται η ευθύμια του, η ήρεμία του, η όκηρία του, γι' αυτό δεν έχει νεύρα και είναι γενναίος. Αυτά πάλι προέρχονται από την έλλειψη φαντασίας και ικανότητας να κάνει μία αφηρημένη σκέψη. Και τα δυο χαρακτηρισίζουν κάθε του πράξη.

'Η περίφημη όκηρία του εκδηλώνεται κυρίως, όταν πρόκειται να κερδίσει κάτι για λογαριασμό ενός άλλου. Για το δικό του κτήμα θα δουλέψει σκληρά. Είναι όμως και αποτέλεσμα της νευρικής του ήρεμίας γιατί η περίφημη όρητη του Ευρωπαίου, η εφευρετικότητά του, οφείλεται κυρίως στη νευρασθένειά του — στην αδυναμία του να βρει ή τύχη.

Ο 'Αφρικανός μιμείται εύκολα. εύκολότερα από τον Ευρωπαίο, με αποτέλεσμα να μαθαίνει ξένες γλώσσες με καταπληκτική ευκολία. Μπο-

ρεί ακόμη να μάθει τα πρώτα στάδια μιας τέχνης και τους εξωτερικούς τύπους της με ταχύτητα που μπορεί να μάς ξεγελάσει. 'Η πρόοδος πέρα από αυτά τα πρώτα βήματα είναι συχνά απογοητευτική. Θέλει πάντα να έχει μπρός του ένα τύπο, έτσι εξηγείται πως πειθαίνει σά δικηγόρος περισσότερο, και λιγότερο συν έπιστήμονας.

'Η αισθητική ευαισθησία των 'Αφρικανών είναι αξία προσοχής, αν και φυσικά, προσδιορίζεται από την νευρική κατασκευή τους (πιο άρχικίνητη από τη δική μας) και από την περιορισμένη φαντασία τους. Έκδηλώνεται με πολλούς τρόπους, στο λεπτό γράψιμο — σπάνια μπορεί να βρει κανείς άσχημο γραπτό — στη λεπτή αίσθηση των χρωμάτων και των σχεδίων στο ντύσιμό του, στο ιδιαίτερο σχήμα των σπιτιών που φτιάχουν με λάσπη ή με χόρτα, κυρίως όμως στο τραγούδι και στο χορό. Το δυνατώτερο χαρτί που κρατούν οι ιεραπόστολοι στα χέρια τους είναι οι θρησκευτικοί ύμνοι. Ο 'Αφρικανός, που δεν μπορεί να σφουρίξει εξ αίτιος της καίσας της των χειλιών του, αγαπάει το τραγούδι. Η ρυθμική κίνηση του χορού είναι ανάγκη γι' αυτόν. Παρά όταν πλένουν πιάτα με μία μικρή πρόκληση μπορούν να μετατρέψουν το πλύσιμο, σε όρχηστρα (πολλές φορές με δυσάρεστα αποτελέσματα για τα πιάτα).

'Η 'Αφρικανική κοινωνία με τους πολυάριθμους τύπους της, βοζει αυστηρές υποχρεώσεις στα μέλη της, σπάνια όμως είναι αυταρχική κοινωνία και οι πιο πολλοί 'Αφρικανοί εκτιμούν πολύ σωματικά δικαιώματά τους. Έχουν δικαίωμα, ξέρουν ποιά είναι και είναι διατεθειμένοι να τα διατηρήσουν. Το ίδιο γινόταν και με τους δούλους. Ο κίνδυνος είναι ότι όταν η κοινωνία του διαλυθεί μαζί με τους νόμους της, αυτός διατηρεί την αίσθηση των δικαιωμάτων του, όχι όμως και των υποχρεώσεών του, πράγμα που μπορεί να έχει

και δυσάρεστα αποτελέσματα στην πολιτική εξέλιξη της 'Αφρικής.

Για να συγκεφαλαιώσουμε, τα κυριότερα χαρακτηριστικά του 'Αφρικανού, είναι η ευθύμια, η αισθητική ευαισθησία, που αν την αναλύσουμε είναι μία αίσθηση ότι η κύρια αποστολή του σώματος είναι να χρησιμοποιηθεί σαν μέσο έκφρασης του ανθρώπου, υπομονής, ειγένειας και βασικών καλών τρόπων. 'Υπάρχει όμως κοντά ο αυτός ο φόβος του άλλου κόσμου, η άσπαιση, η αναισθησία, η έλλειψη ντροπής, μικρή αίσθηση των υποχρεώσεων που έχει έξω από την ομάδα του και παιδικότητα (που ένα της σύμπτωμα είναι η τάση του να μιμείται). Τα χαρακτηριστικά αυτά, όχι και τόσο έκλυτα, προσέχονται από μία έξω-Εύρωπαική ήθικη, προίδη του φυσικού περιβάλλοντος όπου ζει ο 'Αφρικανός. 'Η έλλειψη ασφάλειας από το φυσικό περιβάλλον αντικατοπτρίζεται σε διανοητικά χαρακτηριστικά, στην αδυναμία π. χ. να σκεφθεί τί βρισκόμασταν δυο μέτρα μακριά. Το κλίμα, οι ήρραυτες, η κακή διατροφή και η φτώχεια της γής του, έχουν συμβάλει κατά πολύ στο σχηματισμό του 'Αφρικανού.

II ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Οι αποικιανές δυνάμεις δεν μπορεί να μην έχουν όρισμένους κύριους σκοπούς στον τρόπο με τον οποίο κυβερνούν τις αποικίες τους. Οι σκοποί αυτοί διαμορφώνουν την αποικιακή τους πολιτική. Ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν αυτό το χαρακτηριστικό 'Αποικιακό υλικό και τα ήθικα προβλήματα τα οποία έδινε πριν, καθορίζεται άμεσα και έμμεσα, φανερά ή κάπως άοριστα από αυτήν. 'Η αποικιακή πολιτική λοιπόν σχηματίζεται ανάλογα

με το πως αντιλαμβάνεται καθέναν τους την 'Αφρική.

ΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Μόνο η Γαλλία έχει όρισει τους σκοπούς της με ακρίβεια και λεπτομέρειες. 'Η Γαλλική αποικιακή πολιτική αποτελεί μια στέρεη έννοτητα. Ο σκοπός της στην 'Αφρική είναι η αφομοίωση. Οι εντόπιοι θεομοί χρησιμοποιούνται όταν προσφέρουν κάτι, πάντα έφ' όσον βοηθούν στον σκοπό του εκγαλλισμού, και όχι γιατί έχουν καμία αξία δική τους. Ο σκοπός είναι να γίνει ο 'Αφρικανός ένας μαύρος Γάλλος και οι αποικίες όχι αυτοκυβερνώμενες κτήσεις αλλά 'Επαρχίες της Γαλλίας. Αυτές θα αποτελέσουν την 'Υπερπόντια Γαλλία. 'Η Γαλλική Αυτοκρατορία πρέπει να ένωθι σε μία στενά συνδεδεμένη έννοτητα, τη Γαλλική 'Ενωση με διοικητικό κέντρο το Παρίσι. Το εμπόριο θα περιορίζεται όπου είναι δυνατό μέσα στο όρια της Αυτοκρατορίας και τα οικονομικά προγράμματα θα εφαρμόζονται στις αποικίες, ώστε η μία αποικία να παράγει αυτά τα είδη πρώτης ανάγκης και σε αντίλλαγμα να εισάγει άλλα. 'Η Σενεγάλη π.χ. φυτάνια για την παραγωγή του φυτικού λαδιού που χρειάζεται η Γαλλία, και η 'Ινδοκίνα ρύζι για τη Σενεγάλη και κάθε αποικία θα προσφέρει στην Αυτοκρατορία τη συμβολή της σε στρατό.

'Ετσι σε καμία Γαλλική αποικία δεν υπάρχει μία έμβρυώδης νομοθεσία ούτε εκτελεστική αρχή, πράγματα τόσο χαρακτηριστικά στις 'Αγγλικές αποικίες. 'Η ιδέα που αποβλέπει στην αντιπροσώπευση της αποικιακής γνώμης, όπως υπάρχει ή όπως μελετάται, δεν προχωρεί περισσότερο από το να στέλνει ανθρώπους ή συμβούλια στο Παρίσι με καθορισμένη συμβουλευτική δύναμη και το πιο πολύ Βουλευτές στη Γαλλική Βουλή. Το

κλειδί είναι η συγκεντρωτική διοίκηση. Πηγή του νόμου είναι το ψήφισμα που βγάξει στο Παρίσι ο 'Υπουργός των 'Αποικιών.

Οι Γάλλοι είναι σήμερα λιγότερο αισιόδοξοι για την ταχύτητα με την οποία μπορούν να εξαγλισθουν όλοι ή το μεγαλύτερο μέρος των 'Αφρικανών υπηκόων τους· αυτό είναι πολύ σχετικό με την αντικατάσταση, πριν από τον πόλεμο, της αφομοίωσης με την άλλη προσέγγιση. Οι γυμνοί Κονιαγκού της Γουίνεας π.χ. ακόμη και τα ντυμένα εκατομμύρια του έσωτερικού δέχονται τον ευρωπαϊκό πολιτισμό με μία επίμονη βραδύτητα. Όλοι αυτοί, ή μάζα, πρέπει να έχουν τον καιρό να προχωρήσουν με τον παλιό τρόπο ή καλύτερα με όρισμένους από τους παλιούς τρόπους, πρέπει όμως τουλάχιστο να μάθουν να μιλούν να γράφουν και να διαβάζουν Γαλλικά και να κάνουν υποχρεωτικά τη θητεία τους στο Γαλλικό στρατό.

Μπορούμε να πούμε πως το Γαλλικό σύστημα της υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας, που υπαγορεύεται από την επικίνδυνη στρατηγική θέση της Γαλλίας απέναντι στη Γερμανία, κοστίζει στη Γαλλία την αγάπη των 'Αφρικανών υπηκόων της, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Κατ' όρχην όλοι οι σωματικά υγιείς πρέπει να υπηρετήσουν τρία χρόνια. Ένα μεγάλο μέρος της θητείας τους το κάνουν έξω από την τροπική 'Αφρική. Αν ο στρατός δεν χοιράζεται ολόκληρο τον αριθμό μιας κλάσεως (του 1946 π.χ.) όσοι περισσεύουν μπορούν να μπουν στα Τάγματα 'Εργασίας. (Η υποχρεωτική εργασία χρησιμοποιείται για την κατασκευή δρόμων και άλλων δημοσίων έργων.) Κάθε πόλη ακόμη και μικρή έχει τους στρατώνες της και το στρατό της. Οι γεροντώτεροι του χωριού μισούν το σύστημα γιατί τους στερεί αρκετά εργατικά χέρια που τους χρειάζονται για την καλλιέργεια της γης. Όσο καλύτερη μία φυλή, τόσο περισσότερο υποφέρει, γιατί οι αν-

τρες της είναι καλοί στρατιώτες. Πολλοί ακόμη, ίσως οι περισσότεροι από τους στρατευμένους, χάνονται για πάντα για το χωριό τους· φεύγουν με δάχρυα, σπάνια όμως ξαναγυρίζουν. Η παλιά ζωή παύει να τους έρσσει και προτιμούν να ζουν στις πόλεις. Οι περισσότεροι χαλάνε κοινωνικά, γίνονται τεμπέληδες, κάποτε άποκτινν τη συνήθεια να πίνουν πιο πολύ και από τους Βέλγους ή τους Βρεταννούς στρατιώτες της 'Αφρικής. Είναι άμφιβλο αν ο στρατός που άποτελούν όζειν τα έξοδα που άπαιτεί η συντήρησή του τόσο στον 'Αφρικανό όσο και στο Γάλλο. Είναι πραγματικά άμφιβλο αν τα Γαλλικά 'Αφρικανικά στρατεύματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν έξω από τις τροπικές χώρες.

Οι Γάλλοι πάλι που έχουν πολύ δυνατό ιδάσθημα της όρισ οκρατίας, του έξφους έχουν έναν άμοιβαίο σεβασμό και μία συναδελφικότητα με τα μάτρα τμήματα του στρατού τους που έχουν πολεμήσει. Άπ' αυτή την άποψη, το στρατιωτικό τους σύστημα δημιουργεί ένα δεσμό.

Στη Γαλλική Δυτική 'Αφρική μία ομάδα Ιθαγενών που βρίσκεται σε μία ιδιαίτερη κατάσταση είναι οι συμπολίτες. 'Υστερα από την επανάσταση του 1848 οι Γάλλοι επέβρειναν το δικαίωμα του Γάλλου πολίτη και στους μαύρους υπηκόους τους. Οι μόνοι ύπηρεσοι που είχαν τότε, ήταν οι Ζούλοφ κατά μήκος και γύρω από τις άκτες της Σενεγάλης. Τους ώργάνωσαν σε τέσσερεις κοινότητες και τους έέβαλαν το Γαλλικό νόμο και τη Γαλλική δικαιοσύνη (με κάποιες τροποποιήσεις ώστε να εφαρμόζεται και ο Μωαμεθανικός νόμος, ιδίως στο ζήτημα της κληρονομίας και της πολυγαμίας)· τους έδωσαν ακόμη το δικαίωμα να αντιπροσωπεύονται στη Γαλλική Βουλή. (Πρέπει να πούμε ότι οι Γάλλοι άξωματικι δεν ψηφίζουν.) Η δωρεάν εκπαίδευση και ό,τι άλλο έχουν οι Γάλλοι, είναι και δικό τους. Άντρες και γυναίκες σ' αυτές τις

κοινότητες (που σήμερα έχουν γίνει κοινότητες) Νταγκ, Σαίντ Λούις και Ρουφισκ είναι γνωστοί ως συμπολίτες.

Οι μαύροι συμπολίτες, αν και έχουν τον ίδιο πολιτισμό και τον ίδιο τρόπο όπως οι άλλοι Ζόλοφ της Σενεγάλης, έχουν τις ίδιες στρατιωτικές υποχρεώσεις και τις εκπληρώνουν με τους ίδιους όρους όπως οι Γάλλοι—δώδεκα μήνες δηλ. αντί για τρία χρόνια όπως οι άλλοι 'Αφρικανοί πριν από τον πόλεμο—με τους ίδιους μισθούς. Την ίδια τροφή (άκόμη και στα ποτά) τις ίδιες στολές και τις ίδιες προφυλάξεις από τη ζέστη. Σά στρατιώτες είναι άχρηστοι, γιατί τους λείπει το φυσικό θάρρος και η άντοχή. Το ιερό όνομα της Δημοκρατίας διαστρέφεται έτσι στη διατήρηση μιας προνομιούχου μικρής ομάδας. Στους πολιτικούς κύκλους του Παρισιού οι συμπολίτες Ζόλοφ παρουσιάζονται σιν εκπρόσωποι της μαύρης 'Αφρικής. Αυτό είναι πολύ λυπηρό, γιατί οι Ιθαγενείς αυτοί, είναι οι λιγότερο συμπαθητικοί από όλους τους άλλους Ιθαγενείς της 'Αφρικής· πολλοί είναι βρώμικοι, άντιποθητικοί, κακότροποι, καυκατζήδες, εύερέθιστοι, κατεργάρηδες, με έλάχιση αίσθηση της ήθικης. Η κατάσταση είναι τόσο χειρότερη γιατί αυτοί κυριαρχούν στο Νταγκ την πρωτεύουσα της Δυτικής Γαλλικής 'Αφρικής και πιέζουν την κυβέρνηση. Οι Γάλλοι άξωματούχοι τους φοβούνται και δείχνουν απέτανι τους την ίδια δειλία όπως οι Βρεταννοί απέναντι στους μαύρους δικηγόρους που συχνά είναι καλύτερα κατατοπισμένοι για τα ζητήματα των συμπατριωτών τους. Οι Ζόλοφ ξέρουν πολύ καλά τα προνόμια αυτά καθώς και τις εκκλήσεις τους να κερδίσουν με εκκλήσεις στην Βουλή και τότε στον τύπο, και κυρίως στους άριστους βέγκλους της Γαλλίας, που έχουν βέβαια πολύ καλές προθέσεις, αλλά δεν ξέρουν τα πράγματα.

Οι συμπολίτες αυτοί έχουν οργανωθεί από το Γαλλικό Σοσια-

λιστικό Κόμμα. Είναι παράξενο ότι κανονικά όλοι τους είναι Μωαμεθανοί και Σοσιαλιστές. Ο Γενικός Γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος στη Σενεγάλη (στο όποιο βρίσκονται και Γάλλοι) είναι ένας Μωαμεθανός Χατζής. 'Μστόσο αν εξετάσουμε το Σοσιαλισμό τους θα δούμε ότι είναι πιο πολύ ένας μαύρος έθνικισμός παρά σοσιαλισμός.

Κάθε χρόνο γίνονται νέοι συμπολίτες· καθώς όμως αυτοί δεν ξεπερνούν τους δεκαπέντε, ο θεσμός αυτός δεν έχει πρακτική σημασία. Ο συνολικός αριθμός των συμπολιτών της Δυτικής 'Αφρικής γύρω από τη Σενεγάλη, είναι κάτω 2.000.

ΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ

Το Βελγικό Κογκό, ύστερα από τις σπουδαίες έξερουνήσεις του Στάνλεϋ, του Γκρένφελλ και άλλων άρχισε να ζή σάν Προτεκτοράτο, που το διοικούσε μία διεθνής ανθρωπιστική έταιρία στην οποία κυριαρχούσαν οι Άγγλοι. Η έταιρία αυτή ήταν αφιερωμένη στον περιορισμό της δουλείας στην Κεντρική 'Αφρική. Ο Βασιλιάς Λεοπόλδος Β' του Βελγίου πήρε την Προεδρεία αυτής της έταιρίας και, πολλά χρόνια πριν στα 1880 1890, έγινε Βασιλιάς του 'Ελεύθερου Κράτους του Κογκό. Όσο ζούσε ο Λεοπόλδος Β' το 'Ελεύθερο Κράτος του Κογκό δεν είχε κανένα σύνδεσμο με το Βέλγιο· άπλως έτυχε να είναι ο μονάρχης και των δύο χωρών. Μόνο ύστερα από τα 1908, όταν πέθανε ο Λεοπόλδος, τότε που οι συστηματικές φρικαλεότητες εναντίον των 'Αφρικανών για το έλεφαντόδοντο, το καουτσούκ και για ό,τι άλλο μπορούσε να δώσει μεγάλα κέρδη, προκάλεσαν την αγανάκτηση όλου του κόσμου, που κορυφώθηκε με τις έμπεριστατωμένες εκδόσεις των Άγγλων, τότε ήταν που η ίδις αυτή μοναρχία περιωρίστηκε, και το 'Ελεύθερο Κράτος έγινε άποικία

του Βελγίου αναγκασμένη πιά να υπακούη στη Βελγική Βουλή. "Ετσι ο λαός του Βελγίου ανέλαβε την ευθύνη μιας αποικίας όπου εκατομμύρια στρέμματα από δάση και καλλιεργήσιμες εκτάσεις, εκατομμύρια στρέμματα με μεταλλεία, είχαν οργανωθεί σε δημοσπονδίες, στις οποίες οι Ιθαγενείς αντιμετώπιζαν μεγάλο ανταγωνισμό και όπου την κρατική διοίκηση δεν την χαρακτήριζαν πολύ ήθικες αρχές. Μία τέτοια κληρονομία ήταν μοιραίο ν' αφήση τα ίχνη της. Τέτοια όμως ήταν η προσπόθεια και η ευσυνειδησία των Βέλγων, που' όλο που ήταν λαός χωρίς καμία αποικιακή πείρα, ώστε το Βελγικό Κογκό είναι σήμερα μια από τις καλύτερες αποικίες της 'Αφρικής από διοικητική άποψη. "Η ιδέα του Ανύγκωντ ήταν να γίνη προσπάθεια προς δύο καινούριες: να αναπτύξουν δηλ. τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της αποικίας ενώ συγχρόνως θα κάνουν ότι τους είναι δυνατό (σύμφωνα βέβαια με την αντίληψή τους) ώστε να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους απέναντι στην αποικία. "Η Βελγική φιλολογία πάνω σε θέματα αποικιακά είναι τόσο διαφωτιστική και τόσο ενδιαφέρουσα όσο καιμιάς άλλης αποικιακής χώρας.

Για το Κογκό έχουμε αυτά τα βασικά στοιχεία:

Πρώτον, είναι η πλουσιότερη αποικία της 'Αφρικής. Μόνον αυτή από όλες τις 'Αφρικανικές αποικίες έχει εκατομμύρια ολόκληρα γόνιμες γης για καλλιέργεια και άπειρα δάση. Μόνο αυτή έχει χιλιάδες πλωτών ποταμών και λιμνών. (Τόν Κόγκο, τόν Λουλουάμπα, τόν Κασάϊ, τόν Κισάπα και τις Λίμνες). Έχει τα μεγαλύτερα αποθέματα του κόσμου σε υδροηλεκτρική δύναμη. Έχει μεγάλο ορυκτό πλούτο, χαλκό, λευκόχρυσο, διαμάντια, σίδηρο και κόρβανο καθώς και σπάνια μέταλλα, όπως το ράδιο¹.

1. Το μεγαλύτερο μέρος του οφρανίου που χρησιμοποιήθηκε στον πόλεμο για τις βόμβες και την παρασκευή της ατομικής βόμβας προήλθε από το Βελγικό Κογκό.

Χάρη σ' όλα αυτά έχει κιάλας αναπτυχθή μια συγχρονισμένη ύφαντουργία (στο 1943 έβγαλε περίπου 20 εκατομμύρια γιάρδες), βυρσοδεψία και ύποδηματοποιία (μέσα στο 1943 έβγαλε 25.000 ζευγάρια) έχει ακόμη πολλές άλλες βιομηχανίες και ασφαλώς θα γίνη μία σημαντική βιομηχανική δύναμη της 'Αφρικής. "Ο ταξιδιώτης σήμερα μένει εκπληκτες μπροστά στη βιομηχανική και γενικά οικονομική ανάπτυξη που βλέπει στα λιμάνια, στους σιδηροδρόμους, στα ποταμόπλοια, στις αεροπορικές υπηρεσίες, στα εργοστάσια και τα μεταλλεία.

Δεύτερο, μαζί με την οικονομική ανάπτυξη και την κληρονομία των παραχωρήσεων του Λεοπόλδου μεγάλης επίδραση έχουν οι μεγάλες εταιρίες. "Η σιανωνοποιία Λεβέ π.χ., γνωστή ως 'Ελαιουργία του Βελγικού Κογκό και εα τρoστ' ελέγχουν μεγάλα τμήματα πλούσιες γης. "Η σπουδαιότερη απ' αυτές τις εταιρίες είναι η Γενική 'Εταιρία του Βελγίου, μία ισχυρότατη επιχείρηση που ασχολείται με διάφορες εργασίες και θυμίζει τις πανίσχυρες εταιρίες Μισουσί ή Μισουμπισί της 'Ιαπωνίας. Έχει ασφαλείες, τράπεζες, ναυπηγεία, αεροπορικές συγκοινωνίες, αστικές ιδιοκτησίες, ορυχεία—αυτή χρηματοδοτεί την 'Ενωση 'Ορυχείων—και εκατομμύρια στρέμματα γης. Τέτοια συγκέντρωση οικονομικής δύναμews ίσως να είναι επικίνδυνη γιατί μπορεί έμμεσα ή άμεσα να ασκήση πίεση (ένισχύοντας ανωτέρας υπυλλήλους της αποικίας με την ελπίδα ότι θα πάρουν μεγάλες θέσεις ή με πολιτικο-οικονομικές συμφωνίες με τις Βρυξέλλες) πραγματικά όμως κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί με βεβαιότητα ότι γίνονται καταχρήσεις. Τό ότι η Βελγική Κυβέρνηση είναι μεγάλος μέτοχος σε όλες τις επιχειρήσεις που χρηματοδοτεί ή Γενική 'Εταιρία, και έτσι υπερασπίζεται τα συμφέροντα του Λεοπόλδου σ' αυτές, είναι μία ασφάλεια. "Η δύναμη της Βελγικής Βουλής, είναι α-

κόμη μία εγγύηση. "Ετσι, ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν στο Κογκό πολύ μεγαλύτερη σημασία παρά σε οποιαδήποτε άλλη αποικία, φαίνεται ότι ελέγχονται αρκετά. Κόι η μεγάλη επιχείρηση, όταν ελέγχεται, μπορεί να γίνη το καλύτερο μέσο γιά την ανάπτυξη των οικονομικών πηγών της αποικίας.

Τρίτο, είναι η δύναμη της Ρωμαιοκής Καθολικής 'Εκκλησίας. Κατ' όρχήν, οι προτεστάντες ιεραπόστολοι έχουν ίδια δικαιώματα και ευκαιρίες να εργαστούν με τη Ρωμαϊκή καθολική 'Εκκλησία. Στην πραγματικότητα η Ρωμαϊκή Καθολική 'Εκκλησία είναι η επίσημη θρησκεία που χρηματοδοτείται με κρατικά κεφάλαια. Έχει ακόμη μεγάλες ιδιοκτησίες. Ένας 'Αποστολικός πρέσβυς είναι αποσπασμένος στον Γενικό Διοικητή. "Η εκπαίδευση βρίσκεται κυρίως στα χέρια της 'Εκκλησίας. Καμία άλλη εκκλησία, ούτε και αποικίες καθολικών χωρών σαν τη Γαλλία ή την Πορτογαλία δεν δίνουν τέτοια θέση στην 'Εκκλησία. Ένα καλό αποτέλεσμα είναι ότι οι ήθικες αρχές είναι σεβαστές.

Τέταρτο, ο Ιθαγενής πληθυσμός, γύρω στα 10.500.000 (εκτός από την πυκνοκατοικημένη διοίκηση του Ρουάντα-Ουράνι που έχει άλλα 4.000.000) είναι κυρίως Μπαντού, πρωτόγονος από άποψη κοινωνικής και πολιτικής ανάπτυξεως, χωρίς την επιθετικότητα των Νέγρων της 'Αφρικής. "Η πολιτική ζύμωση που είναι μοιραίο γρήγορα να επιδράση σημαντικά στην Δυτική 'Αφρική θα φτάση σιγά-σιγά και στο Κογκό.

Αντίθετα με τους Γάλλους, οι Βέλγοι δεν θεωρούν την αποικία υπερπόντιο τμήμα της πατρίδας τους. "Ακόμη, αντίθετα από τους Βρετανούς, δεν προβλέπουν ότι η αποικία προχωρεί προς την αυτοδιοίκηση. "Η κυβέρνηση είναι συγκεντρωτική: Οι Βρυξέλλες ασκούν αυστηρό έλεγχο. Το υπουργικό διάταγμα έχει ισχύ νόμου. Στην ίδια την αποικία οι το-

πικοί παλιοί θεσμοί χρησιμοποιούνται όσο το δυνατό περισσότερο.

ΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ

Οι Βρεταννικές αποικίες παρουσιάζουν μεγάλη αντίθεση με τις Γαλλικές και τις Βελγικές, γιατί, σκοπός της Βρεταννικής πολιτικής είναι να απομακρύνη τους Βρεταννούς. "Η αποικία πρέπει να γίνη μία κτήση ίκανή να αυτοδιοικηται.

Τα βασικά στοιχεία της Βρεταννικής πολιτικής μπορούν να συνοψισθούν εύκολα. Πρώτο, «το συμφέρον των 'Αφρικανών Ιθαγενών πάνω απ' όλα». Δεύτερο, η διοίκηση κάθε αποικίας αφήνεται, όσο είναι δυνατό, στον Κυβερνήτη της. «Δεν προσπαθούμε να διοικήσωμε τις αποικίες από την Ντάουνινγκ Στρίτ», όπως ειπε και ο κ. Τσώρτσιλ όταν ήταν υπουργός των 'Αποικιών. "Ο έλεγχος της αποικιακής αυτοκυριαρχίας που έχει συγκεντρωθή στις Βρυξέλλες προκειμένου γιά τους Βέλγους και στο Παρίσι προκειμένου γιά τους Γάλλους, είναι έντελως διαφορετικός από τον Βρεταννικό έλεγχο. "Ετσι, αντίθετα με τη Γαλλική και τη Βελγική αυτοκρατορία, πηγή του νόμου είναι η αποικία ή ίδια και όχι η μητροπολιτική κυβέρνηση. Πραγματικά ένα νέο 'Αποικιακό σύστημα μπορεί να εισαχθή και έδω όπως και στην Χρυσή 'Ακτή στα 1944, αρκεί μία λέξη να άκουσθ' σ' το Κοινοβούλιο. "Ετσι, και πάλι, αντίθετα με τους Βέλγους, σε κάθε αποικία υπάρχει ένα ύποτυπώδες κοινοβούλιο, το Νομοθετικό Συμβούλιο. Το Νομοθετικό Συμβούλιο είναι πηγή του νόμου. "Ο μηχανισμός του κοινοβουλευτικού συστήματος, της αντιπροσωπευτικής κυβερνήσεως υπάρχει και είναι πραγματικά ή βάση της κυβερνήσεως των αποικιών. "Η αντιπροσωπευση του λαού όπως είναι και το σωστό, εύνεται ανάλογα με

Γκίλμπερτ Κ. Τσέστερτον

Του GUY BOAS

(Από το «The New English Review», Λονδίνο)

Ο Γκίλμπερτ Κ. Τσέστερτον γεννήθηκε στα 1874. Ήταν γιός του Έντουαρντ Τσέστερτον, ενός κινηματομασίτη, και της Μαρί Γκροζάν, που η οικογένειά της καταγόταν από το Άιπερντν της Σκωτίας και την Έλβετία. Όταν πέντε χρόνια αργότερα γεννήθηκε ο αδελφός του Σέσιλ, ο Γκίλμπερτ έπαψε να είναι παιδί και είχε: «Τώρα θα έχω πάντα κάποιον να με άκουει». Ύστερα από μια ευτυχισμένη παιδική ηλικία (που «ο κόσμος μου φαινόταν τόσο νέος όσο και ο εαυτός μου») πήγε στο σχολείο Σαιντ Πάουλ, στο Κένσιγκτον. Την περίοδο αυτή των σπουδών του την ώνόμασε περίοδο «κνυτσουροποιήσεως» και σ' αυτό βοήθησαν και οι καθηγητές του. Όσο πιο πέρασε το Βραβείο Μίλτον για το ποίημα που έκανε για τον Άγιο Φράνσις Σοβιέ που έκηρυξε το Χριστιανισμό στους Κινέζους. Όταν η μητέρα του συμβουλευτηκε τον διευθυντή του σχολείου Δρ. Ουώκερ για το μέλλον του, εκείνος της απάντησε προσηφικώς: «Μεγαλοφυΐα από την κορφή ως τα νύχια. Να τον αγαπάτε κυρία Τσέστερτον» να τον αγαπάτε».

Ύστερα από το Σαιντ Πάουλ πήγε στη Σχολή Καλών Τεχνών Σλάιηντ, και παρακολούθησε μαθήματα αγγλικής φιλολογίας στο Γιουνιβέρσιτυ Κόλλετζ. Πρέπει να προσθέσω πως όταν ήταν στη Σχολή Καλών Τεχνών ο «άγαπημένος» της κ. Τσέστερτον διαρκώς έγραφε και όταν παρακολουθούσε τα φιλολογικά μαθήματα όλο σχεδίαζε. Όταν ένηλικιώθηκε, «σημαντικό γεγονός που το έμαθε όλος ο κόσμος», ο έκδοτικός οίκος Χόντρε και Σάουτον του ανέθεσε τη στήλη της κριτικής στο περιοδικό «The Bookman»: «Αφού

άπευχα έντελως στο σχέδιο και τη ζωγραφική, πολύ εύκολα μπόρεσα να κάνω κριτική για τα ασθενέστερα σημεία του Ροϋμπενς ή για τα παραπλανημένα προσόντα του Τιντορέττο.»

Αφού εργάστηκε πολλά χρόνια στην έκδοτική εταιρία των Φίσερ Άνουϊν, άφησε τα ροζά νερά της καθημερινής δουλειάς του γραφείου για το άνοιχτο πέλαγος της δημοσιογραφίας, και σ' αυτόν τον δόλιο όκεανό, όπου τόσο μοιραία είναι η άποτυχία αλλά και τόσο άποδοτική η επιτυχία για τον καλό ναυτικό, γρήγορα άνοδίστηκε με τις συνεργασίες του στο «The Speaker» και «The Daily News». Τη φήμη του τη στερήσαν με το «The Wild Knight» (Ο άγριος Ιππότης), ένα τόμο με εξαιρετικά έξυπνα ποιήματα, την ξεχωριστή, εμπειρική του μελέτη για τον ποιητή Μπράουνινγκ, στη σειρά «English Men of Letters» (Οι Άνθρωποι των γραμμάτων της Αγγλίας) και το «The Napoleon of Notting Hill» (Ο Ναπολέον του Νοττινγκ Χιλ), μια εύθυμη φαντασία για τον πόλεμο των προαστείων του Λονδίνου μεταξύ τους. Ανάμεσα στα 1900, τότε που βγήκε το πρώτο του βιβλίο «Greybeards at Play» (Οι σοφοί παίζουν), και στα 1936 που κυκλοφόρησε το τελευταίο του έργο «As I was Saying» (Όπως έλεγα...), δημοσίευσε κάπου 80 τόμους: δοκίμια, ποιήματα, βιογραφίες, φιλολογικές κριτικές, μυθιστορήματα και θεατρικά έργα, και έγινε γνωστός σε όλο τον κόσμο με τα συγγράμματα, τις διαλέξεις, τις ραδιοφωνικές ομιλίες του. Ήταν η μεγαλύτερη φιλολογική προσωπικότητα της Αγγλίας, όπως ο Σω της Ίρλανδίας, από την εποχή του Δρ.

Σάμουελ Τζώνσον. Τον Ιούνιο του 1901 παντρεύτηκε τη Φράνσις Μπλόγκ και ο γάμος του ήταν πολύ ευτυχισμένος. Τα πρώτα χρόνια του γάμου του τα πέρασε σ' ένα διαμέρισμα στο Μπάτερσεϋ, αλλά στα 1909 μετακόμισε στο Μπήκονσφιλντ, μια μικρή επαρχιακή πόλη, όπου έμεινε ως το τέλος της ζωής του.

Στα 1922 συμπλήρωσε το πνευματικό του ταξίδι στο οποίο το βιβλίο του «Orthodoxy» (Ορθοδοξία) του είχε δείξει το δρόμο με την αποδοχή του καθολικισμού. Από το 1925 ως το 1930, ύστερα από το θάνατο του αδελφού του και το κλείσιμο της εφημερίδας του «The New Witness», ανέλαβε ο ίδιος το βάρος της έκδόσεως ενός «εβδομαδιαίου δικού του φύλλου» του «G. K.'s Weekly» με σκοπό να συνεχίσει τη διακίνηση των φιλελευθέρων ιδεών του αδελφού του. Πέθανε στα 1936 στο σπίτι του, στο Μπήκονσφιλντ, ύστερα από μια πολύ ευτυχισμένη ζωή. Η μόνη του θλίψη όπως και της γυναίκας του, ήταν πως δεν είχαν αποκτήσει παιδιά.

Στην εμφάνιση ο Τσέστερτον ήταν τρομερά μεγαλόσωμος και κανένας δεν διασκέδαζε περισσότερο από τον ίδιο με τα σχετικά ανέκδοτα που κυκλοφορούσαν για τον όγκο του. Μια χαρακτηριστική ιστορία σχετική με τον όγκο του αλλά και την ευγένειά του, λέει ότι κάποτε σηκώθηκε στο λεωφορείο και έδωσε τη θέση του σε τρεις κυρίες. Ήταν πάντα κεφάλτος και ήρεμος. Η ψιλή φωνή του ήταν αταίριαστη με το ογκώδες εξωτερικό του. Όταν τον έβλεπε κανείς, τίποτε δεν μπορούσε να του φανεί λιγότερο ρομαντικό από τον κόσμο όπου ζούσε ο Τσέστερτον. Ο κόσμος αυτός έφτιαξε με τη ζωή του μια ζωή γεμάτη χρώμα και παλμό. Μέσα σε 40 χρόνια ώριμης ζωής, οι «σημαίες κυμάτιζαν και οι σάλπιγγες ήχουσαν», κι αυτό γιατί ο κόσμος του ήταν τόσο ένθουσιώδης και η προφαντασία του τόσο ζωντανή. Η προσωπικότητά του έγινε θρύλος, και

όμως δεν ήταν ο ίδιος θρυλικός: αντίθετα ήταν ένας άρκετα πεζός, αν και λίγο άσυνήθιστος άνθρωπος που αγωνιζόταν να κερδίσει τη ζωή του σαν δημοσιογράφος σε μια άρκετα πεζή πόλη. Εκείνο που ήταν θρυλικό στην προσωπικότητά του ήταν το πάθος του για τους θρύλους, τους μύθους, τις ιστορίες και τα παραμύθια της ιστορίας, τις παραδόσεις του λαού, τα ποιήματα των ποιητών, τη ζωή των αγίων και του Χριστού για όλα όσα ο κόσμος πίστευε πως αξίζουν τον κόπο να διαβαστούν και που είχαν ανέβασει τη ζωή των ανθρώπων πάνω από τη ρουτίνα και την έκαναν παράξενη και λαμπρή. Η ιδιαίτερη δυσκολία για να συλλάβει κανείς την ουσία του Τσέστερτον, είναι ότι η ζωή του και η σκέψη του ήταν ορθόδοξες, ενώ το πνεύμα του ήταν άνορθόδοξο σε βαθμό ίσως πρωτοφανή στα αγγλικά γράμματα. Πολλοί χιουμορίστες, όπως ο Γκίλμπερτ, δεν κήρυξαν καμιά θεωρία και πολλοί κήρυξαν με ένθουσιασμό τις θεωρίες τους χωρίς καθόλου χιούμορ. Ο Μπέρναρντ Σω κηρύσσει την άνορθοδοξία με απάραμιλλο πνεύμα· αλλά ο Τσέστερτον στέκεται μόνος του κηρύσσοντας την ορθοδοξία με τόσο άφθονη ευθυμία, τέτοια θερμή για παρολογοισμό, τόση άκροβατική εξυπνάδα, τόση απληκτική γλωσσική γοητεία, που είναι δύσκολο να εκτιμήσει κανείς πόσο ύγιεις και ελικοκρινείς είναι οι σκέψεις του, γιατί παρσούρεται και άπολαμβάνει τη γοητεία του χιούμορ του.

Ακόμη και στο ζήτημα της θρησκείας, το κυρίαρχο στοιχείο της ζωής του, ο Τσέστερτον, κηρύσσει τις ιδέες του με τόσο εύθυμο τρόπο που είναι δύσκολο οι αναγνώστες του να πάρουν την προτροπή στα σοβαρά.

«Ένα απλό πουλί είναι πιο κρυφό και φοβερό από όλους τους αγγέλους και τους αρχαγγέλους. Έπειδή ο Θεός μάς αποκάλυψε μόνο ένα μέ-

ρος από ένα άγγελικό κόσμο, γι' αυτό και μās εἶπε μόνο κατὰ ένα μέρος τί εἶναι ένας ἄγγελος. Ἀλλά ὁ Θεός δὲν μās εἶπε ποτέ τί εἶναι ένα πουλί. Καὶ ἂν τύχη καὶ παρατηρήσετε ένα πουλί γιὰ μιὰ ἡ δὴ δύο ὥρες, θὰ βρῆτε στὸ τέλος ὅτι τὸ αἰνίγμα μᾶλλον μεγάλωσε παρὰ μικρύνει. > Εἶτε πρόκειται γιὰ τὴν Παλαιὰ εἴτε γιὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ἡ τάση του νὰ ἐκφράζεται μὲ εἰκόνες ἀπὸ τὸ ζωϊκὸ βασίλειο ποτέ δὲν δείχνει ἀσέβεια, μὰ τὴν ἱκανότητα ποὺ ἔχει νὰ ζωντανεύει τὰ πράγματα. Ἡ κοινὴ περὶ εἰκόνα εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχη καλύτερο ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν ἀφηρημένη ἐκφράση. Εἶναι ἀδύνατο νὰ μιλήσει, ἀκόμη καὶ γιὰ τὸ θάνατο σοβαρά, μὲ κάποιον ποὺ γνώριζε «ἐναν κύριο ποὺ εἶχε τὴ σύντομη ἀλλὰ θαυμάσια τύχη νὰ χτυπηθῇ ἀπὸ κεραυνός» οὔτε μπορούσε νὰ συλλογιστῇ εὐλοβικὰ τὴν Ἀνάσταση λέγοντας ὅτι «ἐνῶ ὁ Χριστὸς κατέβηκε στὴν Κόλαση, ὁ Σατανᾶς ἔπεσε μέσα σ' αὐτήν. Ὁ ένας ἤθελε νὰ ἀνέβῃ καὶ ἔπεσε, ὁ ἄλλος ἤθελε νὰ κατέβῃ καὶ ἀνέβηκε».

Εἶναι εὐκολο εἶτε νὰ ἀπορρίψῃ κανεὶς τέτοιες γλωσσικὲς ὑβρεὶς σὰν πνευματώδεις ἐπιπολαιότητες, ἢ νὰ σταθῇ καὶ νὰ τὶς ἀπολαύσῃ μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν τέχνη τους. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅταν τὸ ὕφος αὐτὸ χρησιμοποιῆται σὲ μεγάλες ἱστορίες, ὅπως εἶναι οἱ ἱστορίες γιὰ τὸν Πάτερ Μπράουν ἢ τὸ «The Ball and the Cross», εἶτε γιὰ ένα τρίπρακτο θεατρικὸ ἔργο, ὅπως τὸ «Magic», τὸ ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ εἶναι κουραστικὸ: μιὰ ἐπίδειξη πυροτεχνημάτων ἂν συνεχιστῇ γιὰ πολὺ εἶναι κουραστικὴ γι' αὐτὸ τὸ καλύτερο εἶδος γιὰ τὸ ὕφος τοῦ Τσέστερτον εἶναι τὸ δοκίμιο ἢ τὸ μικρὸ ποίημα. Ἀκόμη τὰ πυροτεχνήματα γίνονται ἀπὸ φλόγα, καὶ ὄχι ἀπὸ γεγονότα καὶ τὸ ἐλάχιστο πραγματικὸ γεγονὸς πᾶνω στὸ ὅποιο ὁ Τσέστερτον ὑψώνει τὶς πυρομίδες τῆς φαντασίας του δίνει πρὸς ἐπιτυχημένη ἐντύπωση ὅταν εἶναι σύντομο παρὰ ὅταν εἶναι μεγάλο.

Σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ὁ Τσέστερτον ἦταν φιλελεύθερος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του γιὰ τὴν ἐλευθερία ἦταν γεμάτος φανατισμό. Ὅχι μόνο τὸ πίστευε ὅτι ἡ τυραννία ἦταν κάτι ἀδικο, εἶτε οἱ τυράννοι ἦσαν γαιοκτημόνες, εἶτε βιομήχανοι, εἶτε γραφειοκράτες, εἶτε ὁπαδοὶ τῆς ποταπαγορεύσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰσθανόταν καὶ ἐπειδὴ τὸ αἰσθανόταν ὅτι ἦταν ἀδικο, ἤξερε ὅτι εἶχε δικίον: ἀπ' αὐτὸ προέρχεται ὁ δογματισμός του.

Προέτρεπε τοὺς ἀνθρώπους νὰ γιορτάζουν μὲ κρασί καὶ νὰ νηστεύουν μὲ νερό. Κι αὐτὸ τὸ ἔκανε ὄχι ἀπὸ προσωπικὴ ἀγάπη στὸ κρασί ἀλλὰ ἀπὸ ἔμφυτο μῖσος ἐναντίον ἐκείνων ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ χοροῦν μέσα σὲ ένα κόσμο, ποὺ ὅπως πίστευε, ὁ Θεὸς τὸν δημιούργησε μὲ τὴν πρόθεση νὰ εἶναι εὐτυχησμένος. Μισοῦσε τοὺς βιομηχάνους ποὺ γιὰ τὴν εὐτυχία τους ἴδρωναν οἱ φτωχοὶ δουλεύοντας σκληρὰ στὰ ἐργοστάσια, ἢ τὶς μεγάλες ἐπιχειρήσεις ποὺ καταπλέξαν ἀναιμικοὺς ὑπαλλήλους σὲ σκοτεινὰ γραφεῖα. Κι αὐτὸ ὄχι γιατί φθονοῦσε τὸν πλοῦτο τῶν ἐργοδοτῶν, ἀλλὰ γιατί λυπόταν γιὰ τὴ φτώχεια τῶν ἐργαζομένων. «Ἡ ἀντίρρηση ποὺ ἔχω σχετικὰ μὲ τὸν καπιταλισμό, ἔλεγε, δὲν εἶναι ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν κεφάλαια, ἀλλὰ γιατί οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι ἔχουν μόνο μισθοὺς.» (Δὲν μπορούσε ποτέ νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτοῦ ὅτι ὁ κῆπος του ἔπρεπε ν' ἀνήκῃ σ' αὐτὸν καὶ ὄχι στὸν κηπουρὸ του. Ἀφοῦ ὁ κηπουρὸς τὸν εἶχε φτιάξει γιατί νὰ μὴν εἶναι καὶ δικός του;) Ὁ βιομηχανισμός ἦταν κάτι ἀποτυχημένο καὶ ἀνήθικο. «Ἡ Γλασκώβη δὲν εἶναι πλούσια πόλη. Εἶναι μιὰ πολὺ φτωχὴ πόλη, ποὺ τὴ διοικοῦν λίγοι πολὺ πλούσιοι ἄνθρωποι. Οἱ Σκῶτοι μπήκαν στὸν πειρασμό ἀπὸ τὶς τεράστιες ἀλλὰ ἀνισες εὐκαιρίες τοῦ βιομηχανισμοῦ, γιατί οἱ Σκῶτοι εἶναι ρωμαντικοί» ἀλλὰ ὁ πειρασμός αὐτὸς ἦταν ἀπατηλός.

ΓΚΙΑΜΠΕΡΤ ΤΣΕΣΤΕΡΤΟΝ

Σκίτσο τοῦ Vicky ἀπὸ «The News Chronicle», Λονδίνο

Ἡ πιθανότητα νὰ μποῦν στὶς τάξεις τῆς πλούσιας μειοψηφίας ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λατρεύουν μιὰ χουν, πράγμα ποὺ σήμαινε μόνο πῶς νὰ γίνουν πλούσιοι: «Ἐνα πράγμα

σκοντας σὲ μιὰ προθήκη ένα περιοδικὸ ποὺ σκοπὸς του ἦταν νὰ διδάξῃ τοὺς ἀναγνώστες του πῶς νὰ ἐπιτύχουν, πράγμα ποὺ σήμαινε μόνο πῶς νὰ γίνουν πλούσιοι: «Ἐνα πράγμα

έπιτυχημένο σημαίνει απλώς ότι είναι αυτό που είναι. Ένας εκατομμυριοῦχος είναι έπιτυχημένος όταν είναι εκατομμυριοῦχος και ένας γάιδαρος όταν είναι γάιδαρος... Δεν πρέπει να παίρνουμε και παράδειγμα έπιτυχίας τὸν βασιλιά Μίδα· αὐτὸς ἦταν ἀποτυχία και μάλιστα ἀποτυχία περίεργα ὀδυνηρή. Τὸν τάραξε ἀκόμη τὸ ἀποτέλεσμα πὸ εἶχε συνήθως ἡ έπιτυχία στοὺς έπιτυχημένους ἀνθρώπους. Δεν συμμεριζόταν τὴ γνώμη πολλῶν πὸ εἶλεαν «ἀφ' ὕψους» ὅτι οἱ «ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ εἶναι κουτοί»: Οἱ συνθηθισμένοι ἀνθρώποι πὸ συναντοῦσε στὸ τραῖνο και στὰ διάφορα τὰγια, τοῦ φαίνονταν μᾶλλον ἔξυπνοι και εὐχάριστοι. Ἐπὶ τέλους ὁμως συνάντησε ἕκείνο πὸ ἀπὸ πολὺ καιρὸ ζητοῦσε, ἕναν ἀνόητο. Τὸν βρῆκε σὲ μιὰ λέσχη τοῦ Οὐέστ. Ἐνε: «πολὺ καλοντυμένος» ἔλεγε πὸς κολυμποῦσε στὰ λεπτὰ: εἶχε τρόπους πάρα πολὺ εὐγενικούς, παραπάνω ἀπ' ὅτι χρειαζόταν γιὰ νὰ εἶναι πραγματικά ἕνας τζέντλεμαν. «Ἄν ἤμουν στὴν κυβέρνηση», εἶπε ὁ Ἀνόητος, βγάδοντας τὸ ποῦρο ἀπὸ τὸ στόμα του, «θὰ τιμωροῦσα σκληρὰ αὐτοὺς τοὺς καταρμαμένους ἀνθρακωρύχους. Θὰ τοὺς σκότωνα ὅλους» δὲν θ' ἄφηνα οὕτε ἕνα τους ζωντανό. Ἐχασα τὸ καλυτερό μου τραῖνο χτές: και νὰ ὅλη ἡ χώρα παραλυμένη ἀπὸ μιὰ φούχτα πεισμάτληδες πὸ στέκονται ἀνάμεσα στὴ χώρα και τὸ κάρβουνο. Θὰ τοὺς σκότωνα...»

»Μίλησε γιὰ τὴν κοινωνία, γιὰ τοὺς φίλους του στὴν πόλη, γιὰ τὰ σπὸρ του στὴν ἐσοχή, και ἀνακάλυψε πὸς ἦταν ἐπαρχος, μέλος τοῦ Κοινοβουλίου και σὲ διάφορες σπουδαίες ἐταιρίες. Ἦταν ὁμως και κάτι ἄλλο· αὐτὸ δὲν τοῦ τὸ εἶπα! Δὲν εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιστήμη και πίστευε ἀπόλυτα ὅτι ὁ φίλος του ὁ Οὐέλς ἔκανε λάθος νὰ στηρίξει τὸ μέλλον τοῦ κόσμου στὴν ἐπιστήμη.

Δὲν συμφωνοῦσε και μὲ ἕνα ἄλλο φίλο του, τὸν Μπέρναντ Σῶ, πὸ

στηρίζει τὸ μέλλον στὴ διάνοια: «Δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὸν Σῶ νὰ ἐμπνέη ὅποιονδήποτε ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς του νὰ γράψῃ ἕνα πολεμικὸ θούριο ἢ ἕνα συμποσιακὸ τραγούδι, ἢ ἕνα ἐρωτικὸ ποίημα, τὰ τρία αὐτὰ ἐκφραστικά μέσα τοῦ ἀνθρώπου πὸ εἰσπνέονται ὑστερα ἀπὸ τὴν προσευχή.» Καὶ γιὰ τὴ θεωρία τοῦ Σῶ γιὰ τὴ Ζωτικὴ Δύναμη, τὸν Ὑπεράνθρωπο, και τὴν ἀνάγκη τῆς πνευματικῆς ἐξελιξεως, ἐξέφρασε τὴ γνώμη του συνοπτικά μὲ τὶς 32 λέξεις τοῦ προλόγου τοῦ πὸ διανοητικὸ βιβλίον πὸ εἶχε γραφτῇ ὡς τώρα γιὰ τὸν Σῶ: «Οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι λένε ἢ πὸς συμφωνοῦν μὲ τὸν Σῶ ἢ πὸς δὲν τὸν καταλαβαίνουν· ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος πὸ τὸν καταλαβαίνω, και δὲν συμφωνῶ μαζί του.»

Δὲν τοῦ ἄρεσαν ὅλες οἱ σύγχρονες μανίες και οἱ παροδικεῖς μὸδες (πράγματα μουχλίσμένα, ἐνῶ τὰ καθιερωμένα τὰ ἔβλεπε πάντα σὰν κάτι καινούριον). Ἡ ἀντιπάθειά του αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν παράνομη συμβίωση «πὸ ὀνομάζεται εἶσι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς δὲν εἶναι παντρεμένοι και πολὺ γρήγορα θὰ πάθουν νὰ εἶναι σύντροφοι», ὡς τὴ «σύγχρονη» ποίηση, πὸ τὴν ὀνομάζει «ἐμετικὴ ἔκσταση».

Ὡστόσο όταν ἀγαποῦσε, ἡ ἀγάπη του ἦταν πολὺ πὸ ἐντονη ἀπὸ τὴν ἀντιπάθειά του, όταν ἀντιπαθοῦσε. Γιὰ τὴν ἕκείνη πὸ ἀπεχθανόταν ἦταν ὀρισμένα ἔργα ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐνῶ αὐτὸ πὸ ἕκείνος ἀγαποῦσε ἦταν ὁλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Οὕτε ἦταν ἀνάγκη νὰ πᾶη μακριὰ γιὰ νὰ βρῇ ἕκείνο πὸ εὐχαριστοῦσε τὴν ψυχὴ του.

Ἀφῆστε τὸν ἐργάτη ἢ τὸν ὑπάλληλο νὰ ἀναθρέψουν τὶς οἰκογενεῖς τους χωρὶς τὴν ἐπέμβαση, ἢ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς συντηρητικῆς μειοψηφίας πὸ εἶναι πλούσια και τῆς φιλελεύθερης μειοψηφίας πὸ εἶναι πτωχὴ, και τότε ὁ ἐργάτης, ὁ ὑπάλληλος και ὁ Τσέστερτον θὰ ἦταν εὐχαριστημένοι.

Ἀγαποῦσε κάθε τι, φθάνει νὰ ἦταν φυσικὸ και ἐνέκρινε κάθε τι φτάνει νὰ ἦταν ἐλεύθερο. Λάτρευε τὴν ἀνοησία γιὰ τὴν προῖον τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας. Ἀγαποῦσε τὰ παιδιὰ, γιὰ τὴν αὐτὰ ἀγαποῦν τὶς ἀνοησίες.

Και ἀγαποῦσε τὴν Ἀγγλία, ὅχι γιὰ τὰ πλοῦτες τῆς, πὸ δὲν σήμαιναν τίποτε γι' αὐτόν, ἢ γιὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ τῆς δύναμη, πὸ τόσο συχνὰ τὴν κατέκρινε, ἀλλὰ γιὰ τὴν αὐτὴ εἶχε χιούμορ πὸ εἶναι πὸ πολὺτιμο και ἀπὸ τὴ λογικὴ και γιὰ τὴν ἦταν ἡ μόνη χώρα στὸν κόσμο πὸ θὰ μποροῦσε νὰ δώσῃ ἕνα Φάλσαφ ἢ πὸς ἐποχὴ γενικῆς ἀπεργίας ἢ ἀστυνομία θὰ μποροῦσε νὰ παίξῃ φουτ-μπῶλ μὲ τοὺς ἀπεργούς. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἀγαποῦσε τὴν ἀλήθεια τῆς ἀγάπης, ἕκείνο τὸ γεμάτο μυστήριον στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς πὸ κάνει τὴν καρδιά ἀσφαφέστερο ὁδηγὸ ἀπὸ τὸ μυαλό, πὸ κάνει τὸν Πάριση νὰ νικήσῃ, και τὸν Τριστάνο και τὸν Σήγκριφτ νὰ νικήθουν, πὸ δίνει στὸ Δὸν Κι-χῶτη τὴν έπιτυχία και κάνει τὸν Μισάνθρωπο νὰ ἀποτύχῃ.

Πολλοὶ ἔξυπνοι ἀνθρώποι ὑποθέτουν ὅτι ὁ Τσέστερτον πίστευε σὲ θρησκείες και δόγματα και θρύλους και ἰδεαλιστικὲς θεωρίες πὸ δὲν στέκονται σ' ἕνα ὑπερ-ὑλιστικὸ δὲν ὀρθολογικὸν κόσμον πὸς μόλις ἕκείνος εἶχε μὴ στὸν τάφο ἢ ἐπὶ τὴν στιγμή του ἀνεκάλυψε πὸς νὰ στέλνῃ ὅλους τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ἀνταμώσουν μὲ τὴ διάσπαση τοῦ ἀτόμου. Σ' αὐτὸ ἔχουν και δίκιο και ἄδικο. Δὲν τὸν ἐνοιαζε ἂν τὸν κοροῖδευαν οἱ μεγάλοι ἐπιχειρηματίες και οἱ πονηροὶ πολιτικοὶ και οἱ ἄπιστοι θωμάδες και οἱ ἄχρηστοι ποιητές· δὲν τὸν ἐνοιαζε καθόλου, γιὰ τὴν πίστην ὅτι ἦταν καλύτερο νὰ εἶναι στενε εἰς ἀθῶς παρὰ πλούσιος, νὰ εἶναι εὐτυχισμένος παρὰ πλούσιος, νὰ λατρεύῃ τυφλὰ τὴν παλιὰ ὁμορφιὰ παρὰ νὰ θαυμάζῃ γεμάτος ἐκπληξῇ

τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν τόσο ἀπόλυτα ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὴν παρακμὴ τοῦ σύγχρονου κόσμου και ὑπέτασσε τὴν ἐξαιρετικὴ του εὐφυΐα ἀκολουθώντας «τὴν πεπατημένην» μαζί μὲ τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο και τὸν Ἅγιο Γεώργιο, και γιὰ τὴν ποτὲ, παρ' ὅλη τὴν τερατώδη του ὀξύνοια, δὲν μπερδεψε τὸ μαῦρο μὲ τὸ ἄσπρο, θὰ μείνῃ πάντα στὶς καρδιὰς ὅλων ἔκείνων πὸ ἔχουν ἀρκετὴ ἐξυπνάδα γιὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν στὴν πίστη του.

Τὰ ποιήματα τοῦ Τσέστερτον εἶναι λιγότερα σὲ ἀριθμὸ ἀπὸ τὰ πεζὰ του και δὲν θὰ μποροῦσαν μόνον τοὺς νὰ δείξουν τὸ ταλέντο του. Καὶ ἐκτός ἀπ' αὐτὸ στὴν ποίησιν θὰ ἦταν πὸς φανερά ὀρισμένα ἐλαττώματα τοῦ Τσέστερτον πὸς χωρὶς αὐτὰ δὲν θὰ ἦταν τόσο ἀνθρώπος, ὅπως ἦταν. Ὁ χαρακτηριστικὸς Τσέστερτον εἶναι ὁ Τσέστερτον τῆς ρυθμικῆς πρόζας, ὁ ποὺ οἱ στίχοι εἶναι παραδοξολογικῆς φωτιᾶς ὁδηγοῦν σὲ μιὰ γεμάτη ἐπιχειρήματα φλόγα. Ἡ ποίησιν εἶναι ἕνα πολὺ δυνατό μέσον γι' αὐτὰ τὰ πυροτεχνήματα και ἔχει περισσότερη μελωδικότητα και ἐπιβλητικότητα ἀπὸ τὰ πεζὰ του. Ἐπειδὴ ὁ ἐνθουσιασμός και ἡ φαντασία του ἐρεθίζονταν τόσο εὐκόλα ἀπὸ διάφορα περιστατικά και ἰδέες, ὅσο τιποτένιες ἢ παράξενες κι ἂν ἦταν, τὰ ποιήματά του, ὁταν συγκεντρωθῶν, δὲν δίνουν τὴν ἐντύπωση τῆς μεγάλης σοβαρότητας πὸς χαρακτηρίζει τὴ μεγάλη ποίησιν πὸς χαρακτηρίζει τὴν μεγάλη ποίησιν πὸς ἀντίθετα τὰ πεζὰ του, γραμμένα συχνὰ βιαστικά, ἐκδοτῶν και ἀρχισυντακτῶν, εἶναι πολὺ σκόρπια, μὲ ποικιλία στὰ θέματα και συχνὰ μὲ πολὺ «τοπικὸ» ἐνδιαφέρον ὥστε νὰ μποροῦν νὰ συγκεντρωθῶν σὲ μία συλλογὴ. Τὸ περίφημον τηλεγράφημα τοῦ σὶν γυναικα του: «Βρίσκομαι στὸ Μάρκετ Χάμπερσο! Πού ἐπρεπε νὰ εἶμαι;» εἶναι πολὺ σημαντικὸ. Θὰ μπορούσε νὰ τὸ εἶχε στείλῃ σὲ μιὰ μπουρὸς νὰ τὸ εἶχε τῆς φιλολο-ἀπὸ τὶς πολλὰς στιγμὲς τῆς φιλολο-

γικής και ρητορικής του εκστάσεως. Όσο μέσα από τους σοβαρούς του στίχους ξεπηδά μία απελπιστική ενεργητικότητα. Μία όρμητική δίνη μάς αιχμαλωτίζει, θορυβεί και ό ποιητής έχει πάρει την απόφαση να περάσει έμπρός από τὰ μάτια μας βασικά όλο τό πανόραμα τής φύσης χωρίς νά μάς δώση καιρό γιά κριτική και νά μάς όδηγήσει βιαστικά ώς τό Θεό προτού βρούμε τόν καιρό ν' άμαρτήσουμε. Μία δυνατή χαρά γιά τή ζωή, μία έκσταση γιά μία παγκόσμια συναδέλφωση μέ βάση τή συγγένεια μέ τό θείο, μία παθητική έκτίμηση και προτίμηση τών άπλών παιχιδιών του Θεού από τὰ έξζητημένα έργα του ανθρώπου, κάνουν τό ταξίδι προσκύνημα και τό προσκύνημα άποκάλυψη.

Σάν συμπέρασμα, άς τονίσουμε ότι σ' όλο τό άπέραντο εύθυμο έρ-

γο του, είτε πεζό είναι είτε ποίηση, ό Τσέστερτον δέν έδειξε πούθενά ούτε άσέβεια, ούτε κακό γούστο. Όσο σοβαρό κι άν ήταν τό θέμα του, τό μεταχειρίζταν εύθυμα, χωρίς νά τό προσβάλη και τό πιό έλαφρό θέμα, τό έβλεπε φιλοσοφικά μέ μεγάλη λεπτότητα. Σάν κάποιος υπεράνθρωπος έπίγειος ταχυδακτυλογός, πετούσε στόν άέρα κάθε τι πού μπορούσε νά τό πιάσει στά χέρια του, από τό καπέλλο του ώς τήν ψυχή του. Ό,τι κι άν πετούσε ψηλά και όσο διαφορετικά πράγματα κι άν πετούσε, τὰ έπιανε όλα και ποτέ δέν του έξφευγαν. Ή ζωή του Τσέστερτον ήταν γεμάτη μεταπτώσεις: όσο όμως κι άν έπεφτε, πάλι βρισκόταν στά πόδια του: έτσι όταν αυτός ό μεγάλος και καλός άνθρωπος πέθανε, ό κόσμος και όχι αυτός, έσχυσε τό κεφάλι μπροστά του.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ;

....., νά λήη τήν αλήθεια χωρίς προκατάληψη και νά μεταδίδη τὰ νέα χωρίς κακή πρόθεση, νά εύκολύνη τή λύση τών οικονομικών, κοινωνικών και ανθρωπιστικών προβλημάτων του κόσμου στό σύνολό τους μέ τήν έλευθερή ανταλλαγή ιδεών πάνω σ' αυτά τὰ προβλήματα, νά βοηθά στό νά αυξάνεται ό σεβασμός γιά τὰ δικαιώματα του ανθρώπου και τις βασικές ελευθερίες χωρίς αυθαίρετες διακρίσεις, νά βοηθά στή διατήρηση τής διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και νά άντιδρά γιά νά μήν δημοσιεύονται έπίμονα ψεύτικες και παραμορφωμένες ανακοινώσεις πού προκαλούν μίσος ή προκατάληψη γιά κράτη, πρόσωπα ή ομάδες διαφορετικής ράτσας, γλώσσας, θρησκείας ή φιλοσοφικών πεποιθήσεων, πού δημιουργούν σύγχυση ανάμεσα στούς λαούς του κόσμου και έπιδεινώνουν τις σχέσεις ανάμεσα στά έθνη, άλλωδώς υπάρχει κίνδυνος νά καταστραφούν οι καρποί του κοινού νικηφόρου αγώνα πού έκαναν τὰ έθνη έναντίον τών επιθέσεων τών Ναζί, τών Φασιστών και τών Ίαπωνών στόν τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο.

Ή Ύποπετροπή Έλευθερίας Πληροφοριών τών Ήνωμένων Εθνών

Οι ραψωδοί τής Κίνας

Του ROBERT PAYNE

(Άπό τό βιβλίο του «Journey to Red China»

Έκδ. William Heinemann, Λονδίνο)

Ή Τίγκ-Λίγκ μία μυθιστοριογράφος του Χουνάν, μίλησε στόν συγγραφέα του βιβλίου γιά τους τυφλούς τραγουδιστές των βουνών του Σανσι, όπου πέρασε πολλούς μήνες στό διάστημα του πολέμου. Έκεί άκούγαμε παραστάσεις και μελέτες τών ζωτικών σπουδαίων τραγουδιών του λαού, γιati μέσα σ' αυτά άκουσε τήν πραγματική φωνή τής Κίνας.

Άν ήταν δίπως τούς περιμέναμε—κάτι πολύ πιό καλό άπ' ότι φανταζόμασταν. Τά τραγούδια τους ήταν φυσικά και ξεπερνούσαν από τή γή τους, από τή ζωή του τήν ίδια. Μέσα στην οικogeneία μου, κανείς δέν μπορούσε νά τραγουδήσει ένα χωρικό τραγούδι—ίσως δέ χρειάστηκε ποτέ. Μά στό νότιο Σανσι όλοι, όλοι χωρίς καμιά έξαιρεση, ήξεραν νά τραγουδούν. Ήταν τραγούδια τής αγάπης, καί τραγούδια τής δουλειάς, τὰ περισσότερα γιά ανθρώπους μεγάλους και σοφούς, και τὰ πιό πολλά ήταν άνόνα τραγούδια. Καί πιστεύω πώς από τούς τυφλούς ραψωδούς μάθαμε όλοι μας πολύ περισσότερα πράγματα παρά από τὰ διάφορα βιβλία πού διαβάσαμε στή ζωή μας.

Κάθε μικρή περιφέρεια έχει τούς ραψωδούς της. Αυτό είναι επάγγελμά τους και τὰ χωριά τούς υποστηρίζουν. Διηγούνται τις Ιστορίες τους τραγουδιστά, γίνονται τις Ιστορίες τους τραγουδιστά, μέ συνοδεία μουσικής. Έχουν ένα είδος λόρας μέ τέσσερις χορδές και άλλα όργανα πού τὰ χρησιμοποιούν συγχρόνως: Ένα πράγμα π. χ. σάν έπιπεδή πλάκα, δεμένη στό πόδι κάτω από τό γόνατο και εκεί χτυπούν μέ τὰ χέρια τους γιά νά συνοδεύουν τή λύρα: Άλλοτε χτυπούν μέ ένα μπρούτζινο κρόταλο ή έχουν στά γόνατα ένα είδος ταμπούρλου, χτυπούν. Τραγουδούν δίχως χειρονομιές, άπορροφημένοι από τό τραγούδι τους και τό τραγούδι είναι συχνά μεγάλη, μία άτέλειωτη Ιστορία γιά ήρωες του παρελθόντος, Ιστορία γιά βασιλιάδες και γιά τήν παρακμή τών διαφόρων δυναστειών, Ιστορία γιά άφάνταστες μάχες και ήρωικούς θανάτους.

Ό κόσμος ήξερε τις Ιστορίες άπ' έξω: κάποτε—μάλλον σπάνια—οι τυφλοί αυτοί τραγουδιστές έφτιαχναν νέες Ιστορίες. Υπήρχαν έκατοντάδες άπ' αυτές και όλοι τις ήξεραν και ποτέ δέν κουράζονταν νά τις άκούν. Οι ραψωδοί πηγαιναν από τό ένα χωριό στό άλλο—πάντα μάς

έρχονταν καινούριοι. Τούς καλέσαμε στό Γενάν. Πήραμε τις Ιστορίες τους, τις μελετήσαμε και τούς ζητήσαμε νά μάς πούν κι' άλλες από τήν άντίσταση τών χωρικών στούς Ίάπωνες. Ήταν προπαγάνδα—άν τό θέλετε έτσι—μά ή άντίσταση είχε δημιουργήσει άμέτρητες διαφορετικές Ιστορίες. Στείλαμε συγγραφείς νά ήσουν μαζί τους και νά μάθουν τις νέες αυτές Ιστορίες. Ήταν άνθρωποι μέ τεράστια μνήμη και φαντασία. Άργότερα άνακαλύψαμε πώς μπορούσαν νά βρίσκουν αδιάκοπα Ιστορίες—10 μέσα σ' ένα χρόνο. Ύστερα ξαναγύρισαν στά χωριά τους.

Τώρα, σ' όλόκληρο τό Σανσι, υπάρχουν τρεις τέτοιοι ραψωδοί. Κατά τό βράδυ, όταν οι γεωργοί έχουν γυρίσει από τὰ χωράφια τους, άκούν τούς τυφλούς γέροντες μέ τὰ μπρούτζινα κρόταλα και τις λύρες—νά διηγούνται Ιστορίες γιά τούς παλιούς ήρωες σάν τόν Γουό-Κο-Λιάνγκ ή γιά τούς νέους πού πολέμησαν και έβίωσαν τούς Ίάπωνες. Είναι ό ίδιος κόσμος. Ή άπόσταση πού χωρίζει τό παρόν από τὰ περασμένα δέν είναι τόσο μεγάλη.

Οι Ιστορίες λέγονται στά τοπικά ιδιώματα: άνήκουν στό λαό, μεγαλώνουν αδιάκοπα, βγάζουν παρακλάδια και σχηματίζουν καινούριες Ιστορίες. Πουθενά ή τέχνη τών ραψωδών δέν έχει τόν πλοό, πού έχει στά μέρη πού ελευθερώθηκαν από τούς Ίάπωνες. Καί οι συγγραφείς από τις παραλιακές πόλεις στέκονται ταπεινοί μπρός στά κατορθώματα τών τυφλών γέροντων πού πλανιούνται από χωριό σέ χωριό. Άνάμεσα στό συγγραφέα και στό άκροατήριό του υπάρχει ό στενός σύνδεσμος, ή άμεση επικοινωνία μέ τή λάμψη του μύθου τής σύγχρονης εποχής.

Πρέπει νά μελετήσουμε τή Δύση άκόμη. Μά ανάμεσα στόν ίδιο τό λαό μας βρίσκουμε τούς καλύτερους ραψωδούς, είπε ή Τίγκ-Λίγκ.

Léon Brunschvigg: «L'Esprit européen» (Το Ευρωπαϊκό πνεύμα) Editions de la Baconnière, Neuchâtel, Έλβετία.

Από τον Δεκέμβριο του 1939 ως τον Μάρτιο του 1940, όταν άρχισε να σπάει κάθε ένδοξη στην Ερώπη, ο Λεόν Μπρόνσβιγκ, ο Γάλλος φιλόσοφος που πέθανε πριν λίγο καιρό, έκανε μια σειρά διμυλίων στη Σορβόνη με θέμα το Ευρωπαϊκό Πνεύμα. Τώρα, σε μια εποχή που δεν είναι λιγότερο κρίσιμη, οι διμυλίες αυτές βγήκαν σ' ένα τόμο στη σειρά των φιλοσοφικών συγγραμμάτων, με τον τίτλο «Être et Penser». Με πολλή κρίση ο Μπρόνσβιγκ επιδιώκει ν' ανακαλύψει το «ευρωπαϊκό πνεύμα» άρχίζοντας από τον Πλάτωνα, προχωρώντας στον Καρτέσιο και τον Κάντ, κι από εκεί στον Αδγ. Κόντ και τον Μπέρκον και τελειώνει έτσι: «Το ευρωπαϊκό πνεύμα είναι πνεύμα ανήσυχο» ή ιστορία του αποτελείται από διάφορες κρίσεις, και η καθενιά απ' αυτές έχει δείξει την αναπότρεπτη ανάγκη να διορθώσουμε την αντίληψή μας για τη γνώση. Ο πολιτισμός θα μείνει νεκρός και άκαρπος όσο η γεωγραφική έννοια της Ερώπης δεν θα αποτελέσει τον πνευματικό δεσμό της Ερώπης». Ένα ήμερο, γεμάτο νοήματα και πολύτιμο βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί.

Από το «National Zeitung», Βασιλεία

Léon Trotsky: Stalin («Στάλιν», εκδ. Hollis & Carter, Λονδίνο).

⊖ ἄ ήταν πολύ δύσκολο να διαλέξει κανείς καταλληλότερη εποχή για τη δημοσίευση του τόσο καθυστερημένου βιβλίου του Τρότσκι για τον θανάσιμο και δοξα-

Ι
6
Λ
Ι
Α
Δ
Π
Ο
Δ
Λ
Ο
Τ
Ο
Ν
Κ
Ο
Σ
Μ
Ο

σμένο του έχθρο. Σήμερα, αντιμτωπίζοντας την πρόκληση της Κομμουνιστικής επανάστασης που κατασπάζονται από τη Ρωσία σε στρατιωτικές απολυταρχίες, είμαστε σε θέση να δούμε τη φιλονεικία μεταξύ Στάλιν και Τρότσκι από την αληθινή της πλευρά.

Σαν βιβλίο για τον Στάλιν είναι απογοητευτικό από κάθε άποψη. Οι σελίδες του όμως ρίχνουν πολύ φως στο σύνολο του συναισθηματικού και ψυχικού μηχανισμού της Μπολσεβίκικης Επανάστασης και είναι πολύ αποκαλυπτικές και για τον ίδιο τον Τρότσκι. Ότι ο Λένιν, ούτε ο Στάλιν κάνουν έντυπωση όπως τους παρουσιάζει: είναι προεκβολές της περιορισμένης αντίληψης του Τρότσκι. Τα περισσότερα όμως από τα άλλα πορτραίτα είναι πειστικά και αυτό που ξεπηδά από την παράσταση αυτή είναι ότι η φιλονεικία μεταξύ Στάλιν και Τρότσκι ήταν η διαφορά ανάμεσα στον θεωρητικό και τον καιροσκόπο που και οι δυο ανήκουν στην ίδια συγγενική Τάξη. Το κλασσικό λάθος που κάναμε αποδίδοντας την επίθεση του Τρότσκι στην πολιτική του Στάλιν ήταν να υποθέσουμε ότι το κύριο ενδιαφέρον του ήταν πώς θα διαδινόταν γρήγορα ο Κομμουνισμός. Ένδιαφερόταν περισσότερο να τειθεί επί κεφαλής μιας προλεταριακής επανάστασης που θα γινόταν σύμφωνα με προκαθορισμένο σχέδιο.

Ο Στάλιν από το άλλο μέρος, με την έτοιμότητά του να χρησιμοποιήσει κάθε όπλο που εβρίσκε μπροστά του, ενδιαφερόταν μόνο για το σκοπό—κι αυτός συνάπτε με τον πόθο του για την έξοσι, αλλά έμεις αφήναμε τον εαυτό μας να πιστέψι ότι είχε πραγμα-

τικά στραφή έναντι του παγκόσμιου κομμουνισμού, και όχι έναντι ενός ορισμένου τρόπου που θα ακολουθούσε για να τον πραγματοποιήσει. Και έτσι, καθώς ειρωνικά, ο Τρότσκι, με τη γέννα και συγκρατημένη του πρόκληση, αποδείχτηκε ο μεγαλύτερος σύμμαχος του ανθρώπου που τον κατέστρεψε.

Αυτό, το τελευταίο του βιβλίο, που φτάνει ως το 1927 (ο Τρότσκι δολοφονήθηκε στα 1940 ενώ το έγραφε ακόμα), είναι ένα θλιβερό και συγκινητικό δοκουμεντό. Ακόμη και το πιο έντυπωσιακό μέρος, όταν ο Στάλιν κατηγορείται, ούτε λίγο ούτε πολύ, πως δηλητηρίασε τον Λένιν, είναι γραμμένο γενικά μ' ένα μονότονο και στρεψόδοχο τρόπο· δεν κάνει καμιά προσπάθεια να πείση τον αναγνώστη γι' αυτά που υποστηρίζει. Ο κ. Τσάρλ Μάλαμους, που εξέδωσε και έδωσε μορφή σ' αυτό το κατεστραμμένο δοκουμεντό μέσα από τις έκτακτες σημειώσεις του Τρότσκι, έκανε εξαιρετική και φιλότιμη δουλειά. Παρ' όλες τις ελλείψεις του βιβλίου, δεν μπορεί κανείς χωρίς τα στοιχεία που δίνει να σχηματίσει πλήρη γνώμη για τον Στάλιν.

Edward Crankshaw, στο «Observer», Λονδίνο.

Sir James Jeans: «The Growth of Physical Science» («Η ανάπτυξη της Φυσικής Επιστήμης», εκδ. Cambridge University Press).

Αυτό είναι το τελευταίο βιβλίο του Σέρ Τζέιμς Τζέιμς που πέθανε πριν από λίγο καιρό. Για τους απολαύσαντες τα προηγούμενα συγγράμματά του βλέποντας το άτομο και την απραντισμένη του σύμπαντος χωρίς να παθαίνουν ιλιγγό, θα φανεί—πράγμα παράξενο—με την πρώτη ματιά σαν βιβλίο χωρίς ιδιαίτερη έμπνευση. Δεν είναι μικρή υπόθεση να κάνει κανείς επισκόπηση της πορείας της επιστήμης από την εποχή του Θαλή ως την επο-

χή του «Εντιγκτον»· αλλά η πεζή αυτή μέθοδος φαίνεται ότι είναι η προτιμώμενη ενός ηλικιωμένου ανθρώπου για να κάνει τον τελευταίο του περίπατο γύρω στην γνωστή περιοχή του έργου· δόξα κληρονομιάς του. Αρχίζει από την αρχή και προχωρεί με το δικό του βήμα ως το τέλος.

Έχουν οι που νομίζουν ότι δεν συνέβη τίποτε πριν από τον Νεύτωνα, θα παρατηρήσουν ότι ο Τζέιμς γράφει το μισό του βιβλίου όπως να φτάσει σ' αυτόν, και έχει ακόμη να πει περισσότερα, π.χ. για τους Πυθαγόρειους, παρά για τον Πλάνα. Σε κάθε σημαντική γραμμή της πορείας αυτής μας μιλάει με λίγα λόγια για κείνους που αίσθανθηκαν μέσα τους περιέργεια για την πορεία του φυσικού κόσμου. Ο μη ειδικός αναγνώστης δεν θα καταλάβει τις δημοφείς λεπτομέρειες που ο Τζέιμς παρεμβάλλει σε κάθε στάδιο· ο ειδικός αναγνώστης θα τον τιμήσει σταματώντας συχνά για να σκεφθεί.

Μόνο στη συγκεκριμένη περίπτωση της περιόδου 1887-1946 ο Τζέιμς φαίνεται να λαχανιάζει με την τεράστια πρόοδο της τεχνικής. Ο μη τεχνικός αναγνώστης θα αισθανθεί βέβαια έκπληξη μπροστά στα αίσθανθη βέβαια έκπληξη μπροστά στους τόσους γίγαντες της σημερινής φυσικής επιστήμης. Το βιβλίο όμως φυσική πόση τρέλλες, φανταστές, μάταιους αγώνες, καλές συμπτώσεις, πείσμα, λάθη, τυφλή υπομονή και λάμψεις μεγαλοφυΐας, χρειάστηκαν για την ανάπτυξη των φυσικών επιστημών.

Από το «The New Statesman», Λονδίνο.

George Seaver: «Albert Schweitzer: the Man and his Mind» («Άλμπερτ Σβέιτσερ, ο άνθρωπος και το πνεύμα του», εκδ. A. και C. Black, Λονδίνο).

Ο Άλμπερτ Σβέιτσερ είναι ένας από τους αληθινά ξεχωριστούς ανθρώπους της εποχής μας. Η πρωτότυπη

σχεδόν επαναστατική συμβολή του απλώνεται σε τρεις σφαίρες της ανθρώπινης γνώσης: στη μελέτη της ζωής του Χριστού και της σκέψης του Αποστόλου Παύλου, στη μουσική και ιδιαίτερα στην έρμηνεία του Μπάχ, και στα φιλοσοφικά προβλήματα του πολιτισμού και της ηθικής. Όλα αυτά όμως είναι μία όψη της ζωής του. Ο Σβάϊτσερ είναι και γιατρός και εργάστηκε σε μία ιατρική αποστολή στη Γαλλική Αφρική του Ισημερινού.

Δεν θα μπορούσε κανείς να επαινέσει περισσότερο το βιβλίο του κ. Σχέρερ παρά λέγοντας πως η βιογραφία που έγραψε είναι αντίξια του θέματός του. Συγχρόνως όμως αποφεύγει να ήρωποιήσει τον Σβάϊτσερ. Ο κ. Σχέρερ μάς δίνει μια καθαρή εικόνα του ανθρώπου και μάς δείχνει την πορεία της σκέψης του. Γνωρίζουμε έναν άνθρωπο που απορρίπτει ρητά τη χριστιανική πίστη, που δεν υπολογίζει τα δόγματα της εκκλησίας για τον Χριστό και που όμως αισθάνεται τον έαυτό του, όσο κανένας άλλος, κυριευμένο από την μορφή του Ίησού.

Κανένας Χριστιανός δεν θα μπορούσε να διαβάσει αυτό το βιβλίο χωρίς να ταραχθεί από δρισμένες σκέψεις. Θα προσέσω ακόμη πως κανείς δε θα το διαβάσει χωρίς να νοιώσει την πνοή μιας πρωτότυπης σκέψης και ενός αυθεντικού πνεύματος.

Επίσκοπος του Αγ. Παύλου Λονδίνου, στο «*Sidney Times*» Λονδίνο

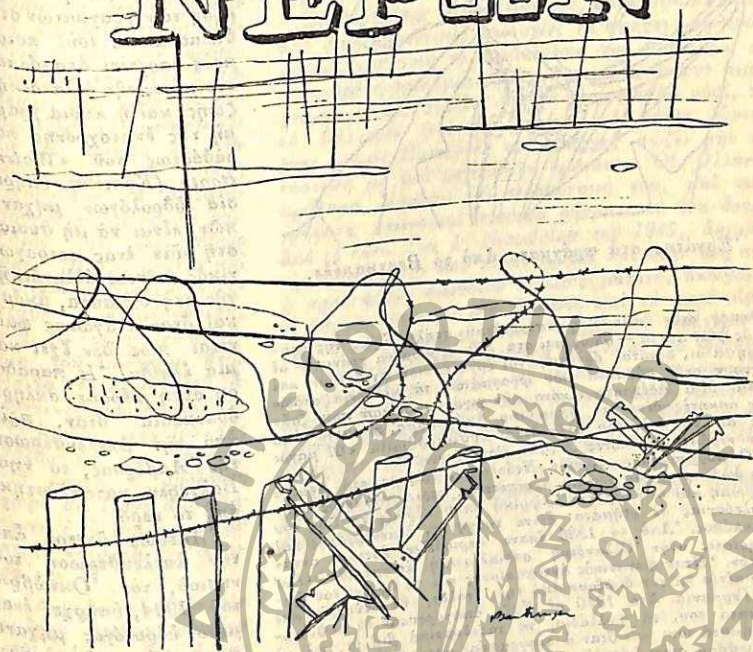
Evelyn Waugh: «*Scott-King's Modern Europe*», (έκδ. Chapman and Hall, Λονδίνο.)

Η διασκαδαστική αυτή φαντασία του "Hδλυν Βώ δεν είναι τίποτα περισσότερο σχεδόν από ένα θαυμαστό μεγάλο διήγημα" του δίνει όμως την ευκαιρία να χειριστή τέλεια το δημοτικό και σατυρικό του ταλέντο. Ένας συνσταλμένος Άγγλος δάσκαλος προσκαλείται να πάρει μέρος σ' ένα «πολιτιστικό συνέδριο» σε μία μακρινή χώρα της Εθρώπης με όλοκληρωτικές τάσεις —την «Νιουτράλια»— και ο συγγραφέας εξιστορώντας τις περιπέτειες του δασκάλου ρίχνει το φως του σε μία γωνιά του χάους της σύγχρονης Εθρώπης.

Ο "Hδλυν Βώ δεν είναι συμπνευστικός συγγραφέας. Το ταλέντο του προβάλλει καλύτερα όταν η δράση του είναι ανελέητη. Και η δράση του σ' αυτό το περιβάλλον της «Νιουτράλια» γίνεται με μία χαρούμενη αγριότητα. Το αποτέλεσμα είναι λογοτεχνικό μα καλλειώδες που όσοι λατρεύουν ψεύτικους θεούς—από επιδεικτικούς διανοητές ως γυναίκες συγγραφείς—πέφτουν θεισμένοι. Ο συγγραφέας βρίσκει την ευκαιρία να εκφράσει τις δικές του ιδέες και προκαταλήψεις. Χάρis όμως στο λαμπρό του γράψιμο δεν χρειάζεται κανείς να συμφωνήσει με τις ρωμαντικές συντηρητικές ιδέες του για να απολαύσει το βιβλίο μ' όλη του την καρδιά.

Peter Quennell, στο «*The Daily Mail*», Λονδίνο

ΟΙ ΜΑΤΟΙ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ

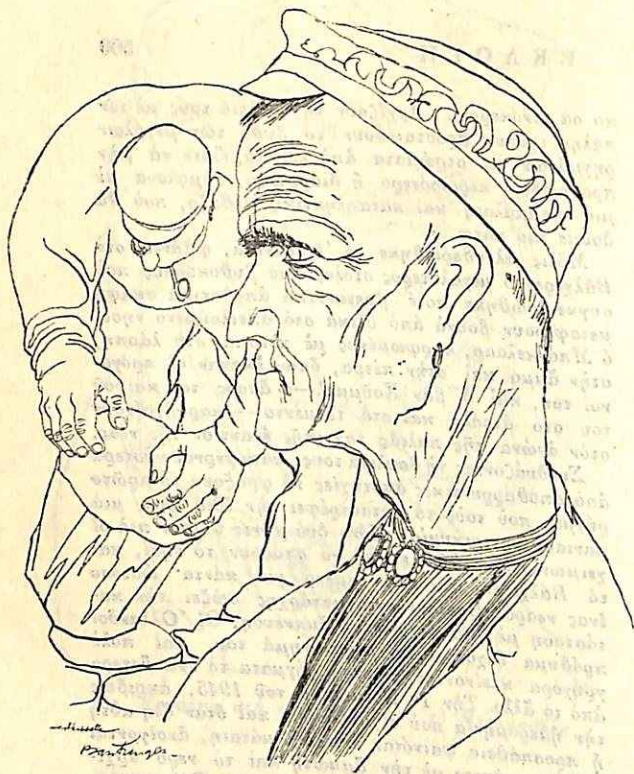
Του Α. DEN DOOLAARD

(Από το «*Het Verjaagde Water*», έκδ. Em. Querido, "Αμοστερνταμ")

Ο αγώνας που έκατο χρόνια τώρα κάνει η Ολλανδία με τη Θάλασα ήταν κάτι κοινό σε όλα τα γεωγραφικά βιβλία: ο κατακλυσμός της πολυτιμής αυτής χώρας από τη Θάλασα στον πόλεμο του 1944 - 45, έκανε την Εθρώπη να νοιώσει το δράμα και την τραγικότητα αυτού του σταθμού κινδύνου. Στον έλικό αγώνα για την αποκατάσταση των πλημμελειών εντάσεων, οι τεχνικοί χρησιμοποιήσαν μεθόδους και μηχανήματα που ανακαλύ-

Η ΒΛΑΚΕΙΑ είναι ένα ράγισμα του περάσει απ' αυτό.

κρηνίου και η κακία δεν άργει να ALPHONSE DAUDET

Εργάτες στα φράγματα.

ρόνυχτα στα σκοτεινά ρεύματα των κυμάτων της.

Και όμως η Όλλανδία ήταν πάντα αναγκασμένη να χτίζει πάνω σ' αυτήν την άστατη άμμο· να χτίζει φράγματα στα ποτάμια για να συγκρατήσει τα ρεύματα μακριά από τις δχθες· να χτίζει μώλους στα λιμάνια για να προστατεύει τα πλοία που έρχονται κι' αράζουν· προκυμιά για να σπάει η μανία των άσπρων κυμάτων προτού συντρίψουν σάν κεραυνοί την ακτή· και το κυριώτερο απ' όλα να χτίζει τα φράγματα γύρω στην Όλλανδία και τη Ζηλανδία, τη Φρηζλανδία και το Γκρόνιγκεν. Γιατί τα φράγματα αυτά είναι το ελπιόσιμ φρουρίο που βόσκουν οι άσπια, όπου γεννιούνται τα παιδιά μας και αναπαύονται οι νεκροί μας, όπου κυματίζουν τα στάρια μας στον ξερό άνεμο του

καλοκαιριού, πολύ πιο χαμηλά από την επιφάνεια της θάλασσας· σ' αυτή τη γη ύψώνεται ο καπνός από τα τζάκια μας πιο χαμηλά από την επιφάνεια του νερού.

Γι' αυτό — για τη ζωή ενός έθνους που πάντα το πολιορκούσε και το πρόσβαλλε ή θάλασσα — η Όλλανδία πρέπει να βρή τρόπο να χτίσει εκεί όπου κανένα άλλο έθνος δεν έχτισε: κάτω από το νερό. Αλλά πώς να χτίσει πάνω σε φευγαλέα θεμέλια; Μ' όλο που Τιτάνες θα μπορούσαν να στοιβάξουν γρανίτη πάνω σε βασάλτη και πυρόλιθο πάνω σε σίδερο· μ' όλο που θα μπορούσαν να συντρίψουν τις Άλπεις και να ρίξουν τα κομμάτια τους στα βαθιά νερά στο βυθό των φραγμάτων μας· μ' όλο που θα μπορούσαν να κομματιάσουν τα Βραχώδη Όρη και να τα ρίξουν από πάνω, πάλι όλα θα βούλιαζαν πάνω στην άπαλή, φευγαλέα άμμο.

Αλλά κατά κάποια μυστηριώδη θεία πρόνοια, κάθε χώρα βρίσκει εκείνο που χρειάζεται για να περισώσει τη γη και το λαό της. Όπως ο Τουαρέγκ έχει το άσκι του για να

έχει νερό στην ξερή Σαχάρα, όπως ο Έσκιμώος έχει τη φάλαινα και τη φώκια και φτιάχνει από την προβιά και τα δόντια τους καμάκια και βάρκες, λουριά και ρούχα, όπως ο Έλβετός στερεώνει με δτι πέτρες βρή τη στέγη του σπιτιού του για να μην τη σηκώσει ο μανιασμένος άέρας που κατεβαίνει από τα βουνά, έτσι και στην Όλλανδία φυτρώνει ένας θάμνος, που είναι η βάση για το χτίσιμο κάτω από την επιφάνεια του νερού.

Παράξενο πράγμα που ο θάμνος αυτός φυτρώνει σε υγρό, βαλτιώδες έδαφος. Στο Μπήζμπος, τον άγριο, σχεδόν άγνωστο βάλτο που βρίσκεται ανάμεσα Μέρβεντε και Άμερ, εκεί είναι οι περισσότεροι θάμνοι.

Κάποτε — έδω και 700 χρόνια, ίσως και περισσότερο — στην περιοχή αυτή ήταν πάνω από εβδομήντα χωριά. Ήρθε όμως η πλημμύρα την ημέρα της Αγίας Έλισάβετ· η θάλασσα ξεπέρασε τα προχώματα και πλημμύρισε την περιοχή για πάντα· από τότε το Μπήζμπος, με τα υγρά μικρά δάση από θάμνους και σπάρτα, έγινε ο πραγματικός παράδεισος των κυνηγών και των ψα-

Τύποι εργατών.

ράδων. Και σ' αυτή την ίδια τη χώρα, που τη μαστίζει το νερό, φυτρώνει ο θάμνος που άψηφα το νερό: ένα είδος λυγαριά, λεπτή, εύλύγιστη και γερή.

Ποιος Όλλανδός άραγε έπλεξε το πρώτο στρώμα και το βύθισε σε κάποιο λιμανάκι, άφου το φόρτωσε με μεγάλα κομμάτια λάσπη; Στα ρηχά νερά θά είδε φαίνεται εκεί σπη; Στο ρηχά νερά θά είδε ότι το νο που ήταν αυτό στρώμα κολλούσε στο βυθό εύλύγιστο, αυτό στρώμα κολλούσε στο βυθό όπως το δέρμα του χωρίς να μπορεί να το περνούσε πάνω του χωρίς να μπορεί να το παρασύρει, έτσι που πέτρες και λάσπη μπορούσαν να στοιβαχτούν πάνω σ' αυτό και να σχηματίσουν ένα λεπτό θεμέλιο για να μπορεί αργότερα φράγμα. Το έξυπνο αυτό το ισχυρότερο φράγμα. Το έξυπνο αυτό τέχνασμα δεν το ανέκλυψε ένας άνθρωπος, μα η ανάγκη ενός δλόκληρου λαού. Και σήμερα, αιώνες ύστερα από τη μεσαιωνική

Εργάτες που κουβαλούν θάμνους.

αυτή ανακάλυψη, το «κλαδένιο στρώμα» (δπως το λένε), είναι απαραίτητο στον μηχανικό που έχει να πολεμήσει σκληρά για να νικήσει τις πλημμύρες.

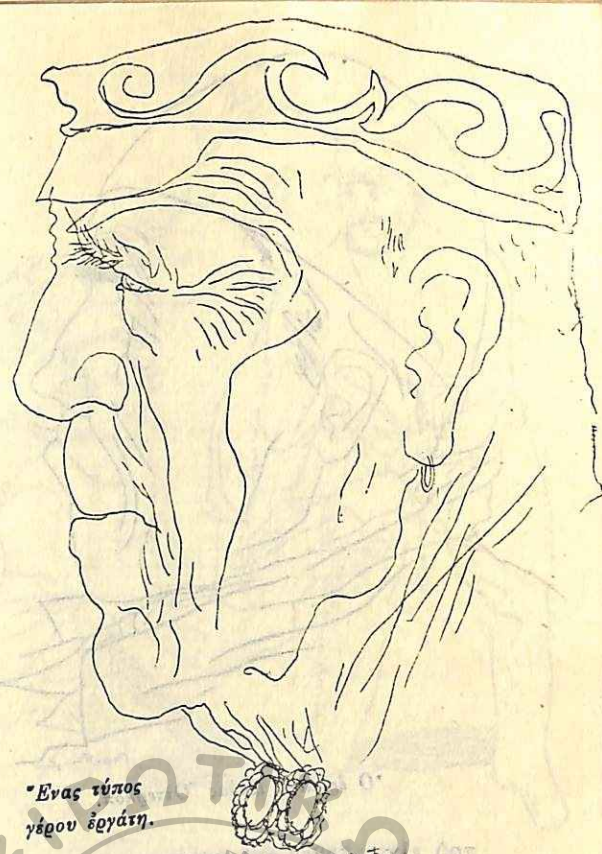
Δέν μπορεί να γίνει φράγμα χωρίς κλαδένιο στρώμα. Γι' αυτό ο Κλάας "Οττερκοπ, σε μία στιγμή που — πράγμα ασυνήθιστο γι' αυτόν — αποφάσισε ν' ανοίξει το στόμα του και να μιλήσει, είπε στον μηχανικό Ουώτερσοοτ καθώς στέκονταν μαζί και εξέδαν είμασαν έμεις, κύριε, οι εργάτες που φτιάχνουμε τα κλαδένια στρώματα, ή "Ολλανδία από πολύ καιρό θά είχε πάει περίπατο.» Γιατί ο Κλάας "Οττερκοπ, ο πιο ήλικιωμένος και ο πιο έμπειρος εργάτης δλης της "Ολλανδίας σ' αυτή τη δουλειά, είχε καταλάβει πως ο νεαρός μηχανικός δέν είχε πάρει στα σοβαρά αυτά τα κλαδέ-

νια στρώματα. "Ο Κλάας "Οττερκοπ δέν είχε μεγάλη εκτίμηση στους μηχανικούς: τους έβλεπε δπως έβλεπε τους οδηγούς και τους έποπτες, τους καπεταναίους και τους μηχανικούς των γερανών. Αυτές είναι δουλειές που μπορείς να τις μάθεις, για να φτιάχνεις όμως κλαδένια στρώματα πρέπει νασαι γεννημένος γι' αυτό· και ο Κλάας "Οττερκοπ ήταν παιδί, έγγονοι και δισέγγονο τέτοιων εργατών.

Σε δλη την "Ολλανδία είναι μόνο 2000 τέτοιοι ειδικοί εργάτες. Οι καλύτεροι ζούνε στο Μέρβεντε, στο Σλήντρεχτ και το Βέρκενταμ. Το Βέρκενταμ οι εργάτες λένε πως είναι οι καλύτεροι άπ' όλους. "Ωστόσο όλοι μαζί αποτελούν μία ξεχωριστή φυλή. Τό χειμώνα ζούνε σε πρόχειρες καλύβες στους βάλτους του Μπήζμπορς και κόβουν τους άφυλλους θάμνους. (Γι' αυτό πολλές φορές τους λένε περιφρονητικά «κουκουβάγιες των λυγαριών».) Τό καλοκαίρι, για ποικιλία, φεύγουν άπ' αυτή την έρημιά και πηγαίνουν σε άλλους βάλτους. Καί κεί ζούνε πάλι σε πρόχειρες καλύβες ή σε καραβόσπιτα, σε έρημα μέρη

κοντά στην παραλία και στα ποτάμια, δπου πρέπει να διορθωθούν φράγματα ή να ένισχυθούν προχώματα, ή να γίνουν καινούργια· έτσι ζούνε πάντα μόνοι, με τον άέρα και τό νερό, με τα σύννεφα και τη βροχή, με τον ήλιο και τη λάσπη· μόνοι με τα ρεύματα της παλίρροιας που κανονίζει τό ρυθμό της ζωής τους. Κάθε μέρα έχουν να κάνουν με τα βασικά στοιχεία της Δημιουργίας: με τό νερό που τό πολεμάνε, με τη γη που πρέπει να υπερασπιστούν· με τον ύγρο άέρα που τό μισό χρόνο τους κρατά βρεγμένους ως τό κόκκαλο· με τη φωτιά που στεγνώνουν τα ύγρά τους ρούχα· με τον ήλιο που τους καίει τό πρόσωπο.

Σήμερα όλες οι δουλειές γίνονται με τη μηχανή· ώστόσο οι εργάτες αυτοί τα φτιάχνουν όλα με τα χέρια τους, που όλο τό χρόνο δέν έχουν άλλη άπασχόληση παρά τους θάμνους και τις λυγαριές, τα χοντρά και λεπτά σκοινιά, τις άγκυρες και τα κουπιά, τα κλαδένια στρώματα και τό κατράμι. Τα χέρια τους έχουν γίνει σωστά εργαλεία που κρέμονται βαρειά άπό τους ώμους τους, και οι όμοι

Ένας τύπος γέρον εργάτη.

τους μία μάζα δυνατοί μς άπό τα χοντρά σκοινιά που τραβούν και τις πέτρες που σηκώνουν. Τα πόδια τους είναι κλεισμένα μέσα σε ψηλές λαστιχένιες μπότες· γι' αυτό σα σε ψηλές λαστιχένιες μπότες, τα χέρια περπατούν με τα πόδια λίγο σκυφή, θαρκουνιστά και την πλάτη λίγο σκυφή, θαρκουνιστά και τό μεγάλο βάρος των ώμων τους ρείσ και τό μεγάλο βάρος των ανθρώπων την τους απώχνει προς τα εμπρός. Οι εργάτες αυτοί έχουν ανάμεσα στους ανθρώπους την ίδια θέση που έχουν τα σκυλιά το "Αγίου Βερνάρδου ανάμεσα στα ζώα — είναι οι καλοκάγαθοι γίγαντες της ράτσας τους. "Ανάμεσα στις εκατοντάδες εργάτες που ήρθαν στο Βάλχερεν, δέν ήταν δύσκολο να τους ξεχωρίσεις. Κι άπ' αυτούς πάλι λίγες ομάδες ξεχωρίζαν γιατί είχαν έρθει με τις δικές τους βάρκες που έγραφαν: ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΑΝ ΜΠΟΥΡΕΝ, ΒΕΡΚΕΝΤΑΜ.

"Εκτός άπ' αυτούς όλοι οι άλλοι εργάτες

ποὺ εἶχαν ἔρθει στὸ Βάλχερεν ἦταν ὑπάλληλοι τῆς Ὀλλανδανδικῆς Ἑταιρίας Ἐκσκαφῆς Λιμένων. Οἱ ἄντρες αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν ἀκριβῶς μιὰ ομάδα ποὺ εἶχε ἀρνηθῇ ἐπὶ μισοῖν νὰ ἀπορροφηθῇ μέσα στὴ μεγάλη κομπίνα τῶν ἐργολάβων· οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ βάν Μποῦρεν ἦταν ὁλόκληρη οἰκογένεια γεννημένη κεφαλαιοκράτες. Πλάι-πλαὶ στέκονταν μετὰ τὰ παιδιά τους στὴ δουλειά. Πλάι πλάι μετὰ τοὺς ἐργάτες τοὺς τραβοῦσαν τὰ σκοινιά. Ὅταν ἦταν στὴν πατρίδα τους, στὸ Βέρκεν-ταμ, κάθε δεκαπέντε μέρες, τὴν Κυριακὴ, μαζί με τοὺς ἐργάτες τους πῆγαι νὰν στὴν ἐκκλησίᾳ. Πάντα πίστευαν πῶς ὅλα τὰ πράγματα ἔρχονταν ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὅπου ὁ ἥλιος λάμπει καὶ ὁ Κύριος βασιλεύει, ὅλα ἔρχονται ἀπὸ ψηλά—ὄχι μονάχα ὁ καλὸς καιρὸς ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ ρίξουν τοὺς θάμνους στὸ νερὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ κέρδος. Γιὰ τὰ κέρδη τους εὐχαριστοῦσαν τὸ Θεό· καὶ ὕστερα τὸν εὐχαριστοῦσαν καὶ

γιατί είχαν στη δουλειά τους τὸν Κλάας. Ὅποτε, ποὺ ποτὲ στὴ ζωὴ του δὲν εἶχε χαράμισει ἕνα κλαδένιο στρώμα, πάντα τὰ ἔβριχνε στὰ σίγουρα στοὺς βυθούς. Ὅταν ἕνα στρώμα δὲν βυθιστῇ τὴν ὥρα ποὺ πρέπει γιατί ὁ ἀρχιεργάτης ἔδωσε λάθος τὸ σύνθημα, καταστρέφεται καὶ παρασύρεται ἀπὸ τὸ ρεῦμα. Ἄν ὁ ἀρχιεργάτης δὲν ὑπολογίσῃ σωστά τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ, αὐτὸ στοιχίζει στὴ δουλειά, μέσα σὲ λίγα δευτερόλεπτα, 10-20 χιλιάδες γκλιντερ. Ὁ Κλάας Ὅποτε ποὺ δὲν ἔκανε ποτὲ λάθος, οὔτε καὶ ὁ ἀδελφός του Κῆς. Ἦταν καὶ οἱ δύο τους μάγοι τῶν νερῶν· ὁ Κλάας ὅμως ἦταν ὁ καλύτερος.

Όταν ξφτασαν οι
ἐργάτες τοῦ Βέρ-
κενταμ στο Βέστικα-
πελλα, τίς ἀρχές τοῦ
Ίουνου, πῆγαν ὅλοι
μαζί σέ μιὰ πρόχει-
ρη καλύβα· οἱ «κου-
κουβάνιες τῶν βάλ-
των» δὲν θέλουν νά
μένουν μὲ ξένους.
Ἀρχισαν νά πλέ-
κουν τὰ κλαδιά πά-
νω σὲ ξύλινα σκαριά.
Ὅταν ἐτοίμασαν ἀρ-
κετὲς ἀπ' αὐτὲς τίς
μακριὲς κυλινδρικές
πλεξοῦδες, ὁ Κλάας
Ἔστερκοπ, σέρνον-
τας τίς βαρεῖες του

μπότες, κατέβηκε στην άκτι μαζί με τον άδελφό του Κήσ που τον άκολουθοϋσε με τις ίδιες μεγάλες δρασκελιές. Ο Κήσ ήταν δέκα χρόνια νεώτερος καί ένα κεφάλι πιό ψηλός άπό τον Κλάας· ο Κλάας είχε δέκα χρόνια περισσότερη πείρα, κι αυτό είναι που λογαριάζεται ο* αυτή τη δουλειά.

Ἡ ἀκούραστη θάλασσα εἶχε ἀνοίξει κιόλας μιὰ στενὴ παραλία στὴ γωνιά, ἐκεῖ πού τελείωνε τὸ ἴσιο παλιὸ φράγμα καὶ ἄρχιζε τὸ νέο πρόχωμα τῆς λάσπης. Ἡ παραλία ἦταν στενὴ καὶ βρώμουσε.

Ὁ Κλάας ὅτι περκοπὴν ἐστὶν ἔθηκε· σουφρῶσε τὰ χεῖλια του καὶ ἐκίχυνε πλῶτος τοῦ κεφαλίου του. Πάντα προτοῦ μιλήσῃ ἔκανε αὐτὴ τὴν κίνησιν καὶ τὰ φωτεινὰ γαλάζια μάτια του φαίνονταν ὅπως θά ἦταν τὸ νερό, ἂν μποροῦσε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλην τὴν ἀνταύγειαν μέσα σὲ μιὰ ματιὰ: περήφανα, μακρυσμένα, ἀγέρωχα. Ἔτσι κοίταξαν τὰ μάτια τοῦ Κλάας ὅτι περκοπὴν κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ του φρύδια, καθὼς εἶπε μὲ τὴ σιγανή, βραχνὴ φωνή του: — Βρωμαίει ἐδῶ Κῆς. Πῶς γίνεται αὐτό, ἐδῶ κοντὰ στὸ νερό;

— Μου φαίνεται πως θα υπάρχουν πτώματα και όχθη. Ένα μέρος του χωριού βρίσκεται έκεi κάτω από το νερό.

Τὰ λόγια τοῦ Κηρὸς ξεχούσανται ἀπὸ τὸ
μα του, τὸ ἕνα πίσω ἀπ' τ' ἄλλο σὰν τὰ κύ-
ματα ποῦ κυνηγιοῦνται ἀφρίζοντας.

—Και μεῖς πάει νά πη τώρα πῶς θά βρο
λέψωμε ἐκεῖ, ἴσα-ἴσα πάνω ἀπό τὰ κεφάλια
τῶν πεθαμένων!

τῶν πεθαμένων!
Ὁ Κλάας ἔβγαλε τὸ λιγδωμένο σκούφο
τοῦ σὲ ἐνδειξη σεβασμοῦ, τὸν κράτησε γιὰ
λίγο στὰ χέρια καὶ ὕστερα τὸν ξανάβαλε
στὸ ἀχτένιστο κεφάλι του. Οἱ νεκροὶ εἶχαν
πάρει αὐτὸ πού τοὺς ἀνήκε. Γύρισε ἀργά
τὸ βλέμμα του γύρω. Τὰ μάτια του στράφη-
καν πρὸς στὴν ψηλὴ σειρὰ πού ἀφαναν ὀ-
ταν τραβιόνταν τὰ νερά σχηματίζοντας μιὰ
βρώμικη γραμμὴ στὴν ἀκτὴ ὅλο ἀχυρα, ξύ-
λα καὶ φύκια. «Ἄς ἀρχίσουμε ἀπὸ δῶ, εἴ-
πε βραχνά καὶ ὕστερα πᾶμε ἀπὸ κεῖ πέρα.»
Καὶ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι πρὸς τὴ θάλασσα.

Ένας εργάτης από το Βέρκενταμ.

Στάθηκε για λίγο ακίνητος. Ξεροκατάπινε και το γκριζό άγριο γέμι του έτρεμε. Ή στιγμή που θα άριζε που θα βαθιζόταν το πρώτο κλαδένιο στρώμα ήταν γι' αυτόν Ιερή. Έδω, όπου έσκαψε με το πόδι του στην άμμο και έμπηξε ένα μυτερό ξύλο στη λάσπη, έδω σ' αυτή τη γραμμή μέσα στο νερό θα έμπαινε το πρώτο από τα πολλά στρώματα που θα κρατούσαν μακριά τη θάλασσα, αυτήν που είχε δείξει με το χέρι του. Κοίταξε το νερό με μισόκλειστα μάτια και το νερό κοίταξε αυτόν. Ο Κλάας Όττερκοπ και η θάλασσα άναμετριόντανε. Ο γέρος

εργάτης κοίταξε τον αλώνιο έχθρό του. Ώσπου να πεθάνη συμφιλίωση μ' αυτόν δεν υπήρχε. Το νερό έβλεπε άπειλητικά το γέρο άρχιεργάτη, έναν από τους πολλούς που είχε δη νά έρχωνται και νά φεύγουν. Ύστερα η πρόκληση σταμάτησε· τώρα μπορούσε ν' άρχιση η δουλειά.

Μαζί τὰ δυο άδελφια σημάδεψανε την πρώτη γωνιά ενός όρθονώνιου, που είχε κάπου 20 μέτρα πλάτος και 30 μήκος. Ύστερα ο Κής έτρεξε όσο γρηγορότερα μπορούσε στους εργάτες που έφτιαχναν τους λυγαρένιους σκελετούς.

— Μπρός παιδιά, φτιάξτε γρήγορα τους σκελετούς. Πρέπει νά τελειώσουμε τη δουλειά προτού βραδυάση και ή ώρα είναι τρείς. Έμπρός! γρήγορα!

Οι άντρες σιγά-σιγά έβαλαν στις τσέπες τους τὰ κουτιά με τόν καπνό τους και σιγά-σιγά πάλι βγάλανε τὰ χέρια από τις τσέπες των μπαλωμένων παντελονιών της δουλειάς. Ύστερα όκτώ άπ' αυτούς άρπαξαν γρήγορα μια κλαδένια πλεξούδα κάπου τριάντα μέτρα μακριά.

— Μπρός παιδιά άπλώστε την. Μπρός παιδιά.

Πέταξαν την πλεξούδα πάνω στον σκελετό, και ύστερα τόν σήκωσαν στους ώμους τους και άρχισαν νά τρέχουν με ρυθμό. Ο πρώτος εργάτης σταμάτησε στον τελευταίο πάσσαλο.

Έν τάξει! Μονομιάς από όκτώ ώμους, πλάπ! έπεσε ή χορταρένια πλεξούδα πάνω στη λάσπη.

Στό σκοτεινό ούρανό έβλεπες και κανένα γαλάζιο άνοιγμα, ώστόσο τὰ άνοιχτόχρωμα κενά ήταν γεμάτα μικρά άσπρα συννεφάκια. Δεν είχε άκόμη άρχισει ή καλοκαιρία· μά στο Βάλχερεν δεν ήταν καιρός τώρα για νά την περιμένη κανείς· ή μια πλεξούδα ύστερ' από την άλλη έπεφτε, σέ ένα μέτρο άπόσταση ή μια από την άλλη, ή και λιγώτερο.

Ο Κλάας, καθισμένος στα γόνατα, παρακολουθούσε τις άποστάσεις σά μαραγκός. Όταν τελείωσαν οι μεγάλες πλεξούδες έφεραν άλλες μικρότερες και τις έρριξαν σταυρωτά από πάνω τους. Τὰ κλαδιά τρίζανε· οι ψηλές μπότες καθρεφτιζόνταν θαμπά στην άραιή λάσπη. Ύστερα ήρθαν τρείς άνδρες σηκώνοντας ο καθένας τους μια άγκαλιά μυτερούς πασσάλους και μια

Ή δουλειά τελείωσε.

κουλούρα χοντρό σκοινί και σέ κάθε ένωση έβαλαν από ένα πάσσαλο. — Άπλώστε τις πλεξούδες, άπλώστε τις!

Ο Κλάας Όττερκοπ σιηρίχτηκε με τὰ δυο του χέρια στην άμμο και σηκώθηκε μονομιάς· άρπαξε ένα κομμάτι σκοινί, έκαμε μια θηλιά στην πρώτη ένωση, έμπηξε σ' αυτήν τη μύτη του ξύλου, και την άλλη άκρη του σκοινιού την έδεσε στο πάνω μέρος του ξύλου με ένα γερό κόμπο.

— Φέρτε τὰ κλαδιά, παιδιά! — Φωνή του ήταν δυνατή και διαπερασική. Τὰ δεμάτια έπεσαν γρήγορα στα σικιά. Τὰ άνάμεσα στους πασσάλους. Ή γυαλίσια κενά άνάμεσα στους πασσάλους. Ή στερή λάσπη χάθηκε κάτω από το παχύ στρώμα των κλαδιών. Ύστερα έβαλαν σταυρωτά άλλα ένα στρώμα από κλαδιά και ύστερα ένα τρίτο με τόν ίδιο τρόπο. Κι άλλα

κλαδιά εκεί! "Εί σεις εκεί παιδιά; δέν μπορείτε νά φέρετε κι άλλα ξύλα; Ρίξτε τὰ δεμάτια αὐτοῦ! Ίσια σὰς λέω, Ίσια! Κι άλλες πλεξοῦδες σ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ παιδιὰ!

Τώρα οἱ μπόττες τῶν ἐργατῶν ποὺ κουβαλοῦσαν τὶς πλεξοῦδες τρίζανε πάνω στὸ τριπλὸ στρώμα τῶν κλαδιῶν. Ἡ ἀπάνω σκάρα τοποθετήθηκε γρήγορα γιατί εἶχαν μόνο νὰ ρίξουν τὶς κλαδένιες πλεξοῦδες κατὰ μῆκος τῶν ξύλων· πρῶτα τὶς κοντές, καὶ ὕστερα σταυρωτὰ ἀπὸ πάνω τους τὶς μεγάλες. Οἱ ἐργάτες γρήγορα ἔλυναν ἀπὸ κάθε ἔνωση τὸ σκοινὶ ἀπὸ τοὺς πασσάλους, καὶ ὕστερα τοὺς ἔβγαζαν καὶ τοὺς πετοῦσαν. Ὁ προορισμός τους εἶχε τελειώσει· χωρὶς ὅμως αὐτὰ τὰ ξύλα δὲν θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ ξαναβροῦν τὸ σκοινὶ μέσα στὸ παχὺ στρώμα ποὺ σχηματίζουν τὰ κλαδιά. Τώρα τὸ σκοινὶ δενόταν γρήγορα γύρω ἀπὸ τὶς ἐνώσεις τῆς τελευταίας στρώσης καὶ σφιγγόταν μὲ μεγάλη δύναμη.

— Μπῆξτε τὰ ξύλα παιδιὰ. Σὲ ἕξη μεριές δέθηκαν σφιχτὰ μὲ τὸ σκοινὶ πάνω στὶς χορτάρειες πλεξοῦδες χοντὰ δεμάτια ἀπὸ κλαδιά. Τώρα ἀκουγόταν ὁ πνιχτὸς κρότος ποὺ ἔκαναν τὰ βαρεὰ ξύλινα σφυριά. Ἀνάμεσα στὶς πλεξοῦδες, στὰ ἐνισχυμένα σημεῖα, μπῆξαν οἱ ἐργάτες ἑπτὰ ξύλα, σὲ σχῆμα ἄστρου.

— Τώρα παιδιὰ στὰ στενὰ ἀνοίγματα! Γύρω-γύρω στὸ στρώμα οἱ ἐργάτες ἔμπηξαν μιὰ διπλὴ σειρὰ πασσάλους μέσα στὶς κλαδένιες πλεξοῦδες. Τόλιξαν μακριὰ κλαδιά ἀπὸ λυγαριές γύρω τους, τὰ δέσανε σφιχτὰ, καὶ τὰ πατήσανε μὲ δύναμη. Μέσα ἀπὸ τὰ κλαδιά ὑψώθηκαν δυὸ μικροὶ φράχτες, ἀφήνοντας ἀνάμεσά τους ἕνα στενὸ διάδρομο γύρω ἀπὸ τὸ στρώμα. Καὶ

πραγματικὰ τὸ στρώμα ἦταν σὰν ἕνα εἶδος καράβι. Ὑστερα τόλιξαν τὰ σκοινιά γύρω ἀπὸ τοὺς φράχτες αὐτοὺς γιὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὰ στρώματα γιὰ τὴ νύχτα. Τὰ σκοινιά ποὺ ἦταν πρὸς τὸ μέρος τῆς θάλασσας τὰ τέντωσαν καὶ τὰ δέσανε σὲ ξύλα βαλμένα ἐκεῖ ὅπου ἄρχιζε ἡ λάσπη. Τὰ σκοινιά ποὺ ἦταν πρὸς τὴν ξηρὰ τὰ σύρανε πρὸς τὴ θάλασσα καὶ τὰ δέσανε γερὰ στὶς ἄγκυρες τῶν ἀραγμένων καϊκιῶν. Οἱ βαρκάρηδες τράβηξαν κουπὶ καὶ τὰ καϊκια ἀνομακρύνθηκαν πρὸς τὴ θάλασσα. Ὁταν ξεμάκρυναν ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ἀκτὴ, ἄρπαξαν τὶς ἄγκυρες καὶ τὶς ἔρριξαν στὴ θάλασσα.

Τὸ στρώμα ἦταν ἔτοιμο. Τρεῖς ὁλόκληρες ὥρες τριάντα ἐργάτες τὸ πλέκανε, τὸ δένανε καὶ τὸ χτυποῦσαν. Ἕνας μεγάλος κατακόκκινος ἥλιος ξεπρόβαλλε μέσα ἀπὸ τὴ σκορπισμένη δμίχλη. Ψηλὰ στὸν κίτρινο οὐρανὸ ταξίδευε ἕνα μοναχικὸ σύννεφο, σὰν ἕνα μακρὸ, ψηλὸ λυμένο σκοινί. Ὁ Κλάας ὅτε κοπτοῦντησε τὸν ἀδελφὸ του καὶ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του τὸν οὐρανό.

— Βλέπεις αὐτὸ τὸ σύννεφο ποὺ μοιάζει μὲ ψαροκόκκαλο Κῆς; Αὐριο θάχουμε κακοκαιρία — ἄκου τί σοῦ λέω ἐγώ, αὐριο θὰ ἔξη ἄσχημο καιρὸ.

Οἱ ἄνδρες εἶχαν δουλέψει χωρὶς νὰ βγάλουν μιλιὰ. Σιωπηλοὶ πῆγαν στὴν καλύβα, ἔβγαλαν τὶς μπόττες τους, καὶ ὕστερα κάθησαν νὰ φᾶνε. Σιωπηλοὶ ἔφαγαν τὸ φαί τους κοντὰ στὸ παράθυρο: πατάτες καὶ παντζάρια καὶ ἕνα πιάντο χυλὸ. Μόνο ὁ Κλάας ὅτε κοπτοῦντησε τὸ φαί του. Δὲν μπορούσε νὰ φάῃ· ἀνησυχούσε γιὰ τὸ κλαδένιο στρώμα του. Ἀργὰ, ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἐναπῆγε νὰ τοῦ ρίξῃ μιὰ ματιά. Τὰ νερά εἶχαν ἀνέβει, καὶ εἶχαν σηκώσει τὸ στρώμα ἀπὸ τὴν πα-

ραλλία. Ἡ γραμμὴ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσας εἶχαν γίνει ἕνα· τὸ κλαδένιο στρώμα βρισκόταν στερεὰ ξαπλωμένο χωρὶς νὰ κουνιέται καθόλου. Μαῦρα σύννεφα ταξίδευαν μπροστὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο ποὺ ἔδευε.

— Κακοκαιρία, ψιθύρισε βραχνὰ ὁ Κλάας. Τουλάχιστον νὰ μὴν ξεσπάσῃ ἀπόψε, γιατί θὰ τὸ σπάσῃ.

«Θὰ τὸ σπάσῃ» — τὸ στρώμα τοῦ τῆ χαρὰ του· τὸ ἀριστούργημα τοῦ τῆ ζωῆ του. Τὸ πᾶν γι' αὐτόν. Γιὰ μιὰ στιγμή μὴ χρυσὴ ἀκτίνα φάνηκε στὸν γκρίζο ὀρίζοντα· ὕστερα οἱ σωροὶ τῶν κλαδιῶν πάνω στὴ λάσπη ἔγιναν μαῦροι. Εἶχε νυχτώσει καὶ ὁ Κλάας ὅτε κοπτοῦντησε περπατώντας ἀργὰ στὴν καλύβα.

Ὅστοςό μονάχα τὸ σῶμα του προχωροῦσε μέσα στὸ σκοτάδι. Ὁ νοῦς του εἶχε μείνει πίσω· στὸ κλαδένιο στρώμα καὶ πλανόταν ἀνάμεσα στὶς χορτάρειες πλεξοῦδες· ἐνοιώθε σὰν νὰ ἦταν ὁ ἴδιος ποὺ κουνιόταν μέσα στὰ δύσκολα κύματα, ὁ ἴδιος ποὺ ἔτριζε κάτω ἀπὸ τὰ σφιγμένα σκοινιά μέσα στὸ φουσκωμένο ἀσημένιο νερό, κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ φεγγάρι ποὺ βρισκόταν στὴ χάση του. Ἦταν μονάχα τὸ σῶμα του ποὺ βρισκόταν ξαπλωμένο, βαρὺ, στὴ βαθεῖα σκοτεινιά γεμάτη ἀπὸ ὑπόκωφους χτύπους. Περίμενε τὴν παλίρροια νὰ ἔρθῃ καὶ νὰ φύγῃ καὶ ὕστερα ἀποκοιμήθηκε.

Πρὶν ἀπὸ τὴν πρωΐνῃ παλίρροια σηκώθηκε ἀπὸ τὸ στρώμα, ἔβαλε τὶς μπόττες του καὶ ἀνοίξε τὰ παντζούρια. Μύρισε τὸν ἀέρα: κακὸς κακὸς. Βαρεῖα, γρήγορα σύννεφα σκοτεινιάζαν τὸ φράγμα· ἔδεσε τὸ παντελόνι του μ' ἕνα κομμάτι σκοινί, καὶ ἐξύπνησε τοὺς ἐργάτες.

— Φάτε γρήγορα παιδιὰ, γιατί δὲν ξέρουμε τί καιρὸ θὰ βγάλῃ!

Ὁ ἴδιος δὲν μπορούσε νὰ φάῃ. Πάντα εἶχε ἕναν ἐκνευρισμὸ ὅταν ἦταν νὰ βυθίσῃ ἕνα στρώμα.

Τὸ στρώμα δὲν βυθιζόταν ποτὲ ἂν δὲν ἦταν ἐκεῖ ἕνας ἀπὸ τὰ ἀφεντικά. Ὅταν ἔφτασε ὁ Κλάας, ὁ Γκόμπερτ βὰν Μπούρεν ἦταν κιόλας ἐκεῖ καὶ ἔκοβε βόλτες μέσα στὴ λάσπη. Τὸ μελαγχρονίον του μέτωπο ἦταν γεμάτο ρυτίδες.

— Καλημέρα Κλάας, εἶπε μὲ τραχεῖα φωνή· θὰ τὸ ρίξουμε ἢ ὄχι; Τί λές;

Ὁ Κλάας ἔξυσε τὸ κοντό του γένι μὲ τὰ βρώμικα νύχια του. — Ἄν μὲ ρωτᾶτε ἔμένα κ. Γκόμπερτ, δὲ θὰ τὸ βύθιζα μὲ τέτοια μέρα.

— Μὰ δὲν μπορούμε νὰ χάσουμε κι ἄλλη μέρα, Κλάας.

— Ἄν χαθῇ τὸ στρώμα, θὰ φτάσουμε στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα κ. Γκόμπερτ. Μὰ ἔστω· ὁ ἀέρας εἶναι βοριάς ὥς τὸ ριψοκινδυνεύουμε.

— Κι ἂν γυρίσῃ δυτικὸς; — Τότε θὰ τὸ σπάσῃ ὅπως δὲ ποτε.

— Μπορεῖς ὅμως νὰ προφυλάξῃς τὸ στρώμα σου ἀπὸ τὴν παλίρροια ἂν κρατήσῃ βοριάς;

— Μὲ λίγη τύχη καὶ λίγο κόπο, ἴσως.

— Τότε μπρός, ρίξε το.

Οἱ ἄντρες ἦρθαν τρέχοντας ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο· ὁ Κλάας ὅτε κοπτοῦντησε τὰ χέρια του. Τὰ δυὸ ἀραγμένα καϊκια πλησίασαν καὶ οἱ ἄνδρες ἀνέβηκαν στὸ κλαδένιο στρώμα· ὕστερα σήκωσαν τὶς ἄγκυρες ποὺ εἶχαν ρίξει γιὰ τὴν παλίρροια καὶ ξεκίνησαν.

Καὶ τώρα ἄρχισε ὁ χορὸς τῶν ἐργατῶν πάνω στὸ νερό· πηδοῦσαν καὶ ἔτρεχαν ἀπὸ σωλῆνα σὲ σωλῆνα, μὲ τὶς γυαλιστερές αὐτὲς μπόττες· ἔπαιζαν στὰ βερῖα τους τὶς ἄγκυρες καὶ τὰ βαρεὰ σκοινιά. Τὰ σκοινιά τῆς ξηρᾶς

μαζεύτηκαν και τὸ ρυμουλκὸ ἐσπρώξε μιά μαούνα γεμάτη πέτρες μπρὸς ἀπὸ τὸ στρώμα. Τὸ ρυμουλκὸ μὲ τὴ δυνατὴ του μηχανὴ θὰ ρυμουλκοῦσε τὸ στρώμα. Οἱ ἐργάτες στὶς σχεδίες πού ἔφερναν τὶς ἄγκυρες δὲν εἶχαν παρὰ νὰ κρατιοῦνται γερά στὰ κάγκελα κι ἀπὸ τὶς δύο μεριές.

Τὸ ρυμουλκὸ σφύριξε βραχνά. Τὸ στρώμα ξεκίνησε γιὰ τὸ ταξίδι του μέσα στὰ ἀφρισμένα νερά. Ὁ Κλάας Ὁττερκοπ στεκόταν μπροστὰ στὴ μαούνα μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες. Ἡ μαούνα ἔτρεχε πάνω στὰ κύματα μὲ τὴ χάρη τοῦ θεοῦ· αὐτὸ δὲν ἦταν δική του δουλειά. Προχωροῦσαν κόντρα στὸ ρεῦμα πρὸς τὸ στόμιο τοῦ ρήγματος. Ἡ φουσκοθαλασσία χτυποῦσε τὸ στρώμα ἄγρια· ἄσπρα ἀφρισμένα κύματα ὑψώνονταν, καὶ οἱ ἐργάτες πού βρισκόνταν στὴν ἄκρη ἔτρεχαν πάνω κάτω ὅποιον ἔρριχνε κάτω ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κύματα, θὰ πνιγόταν σὰν ποντικὸς, γιατί μ' αὐτὲς τὶς βαρεῖες λαοσιχνιές μπόττες ἦταν ἀδύνατο νὰ κολυμπήσῃ.

Ὁ Κλάας Ὁττερκοπ στεκόταν ἀλύγιτος. Σὲ λίγα δευτερόλεπτα θὰ ἔπρεπε νὰ ρίξουν τὶς ἄγκυρες. Μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα ἔρριξε μιά ματιά πίσω του· ἔφτασε ἡ ὥρα! Ἐκανε σιγνάλο μὲ τὸ χέρι του. Οἱ ναῦτες λύσανε τὰ σκοινιά. Οἱ δύο ἄγκυρες βούτηξαν στὰ κύματα.

Τὸ στρώμα μῆκε στὸ ρήγμα, ὥστόσο οἱ ἄγκυρες ἀγγίζαν κιόλας στὸ βυθό· προχώρησε σιγά, στάθηκε, ἄρχισε νὰ γέρνει δεξιά κι ἀριστερά, σκεπάστηκε γιὰ λίγο ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τοὺς ἀφροὺς πού σκάζανε γύρω του, καὶ μόνο ὅταν ἔλυσαν τὶς ἄγκυρες κι ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἄρχισε νὰ βουλιάζει. Μὲ σφιγμένο στόμα ὁ Γκόμπερτ βάν Μπούρεν στεκόταν στὴ μαούνα μὲ τὶς πέτρες, παρακολουθοῦσε τὶς κινήσεις τοῦ στρώματος πού ἔπλεε καὶ σκε-

φτόταν τὶς 10.000 γκίλντερ πού κόστιζε. Ἀλλὰ μιά καὶ ὁ Κλάας Ὁττερκοπ εἶχε πῆ πὼς μπορούσε νὰ γίνῃ, τότε ὅπωςδήποτε θὰ γινόταν. Τὸ στρώμα δὲν βρισκόταν ἀκόμη στὴ θέση του. Ὁ γέρος ἐπιστάτης ἀπὸ τὸ Βάτερστατ πού ἦταν μαζί ἔδειξε τέσσερις ψηλοὺς πασσάλους πού βρισκόνταν στὴν ἀκτὴ. Τὸ στρώμα ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῇ ἀκριβῶς ἐκεῖ πού εἶχε σημειώσει ὁ μηχανικὸς στὸ χάρτη. Ἀλλὰ ἀπείχε ἀκόμα ἀρκετά, τουλάχιστο 6 πόδια.

—Τραβῆξτε τὰ σκοινιά πού εἶναι ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Εἴκοσι ἄντρες, ὡς τὰ γόνατα μέσα στὸ νερὸ, γαντζώθηκαν στὰ βρεγμένα σκοινιά καὶ τὰ τράβηξαν ἀντίθετα πρὸς τὸ ρεῦμα τῆς παλirroιας. Ὁ Κλάας Ὁττερκοπ, πάνω στὴ μαούνα μὲ τὶς πέτρες, ἄρχισε νὰ φωνάζει τραγουδιστὰ κουνώντας τὰ χέρια του πάνω·κάτω: «Ὅλοι μαζί! Ἀλλή μιά! Ἀλλο ἓνα τράβηγμα! Ἄντε μπρός! Ἄντε μπρός μὲ δύναμη, τραβῆξτε χαμηλὰ τὰ σκοινιά».

Οἱ ἄντρες χαμήλωσαν, ὥσπου βρέθηκαν σχεδὸν καθισμένοι μέσα στὸ νερὸ. Οἱ κολουῖρες τοῦ σκοινιοῦ γλυστοῦσαν σιγὰ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια τους.

Τὸ ρυμουλκὸ ἔφερε δύο μαοῦνες πέτρα ἀκόμη.

—Σιγά, παιδιά, ὄχι πολὺ κοντὰ· σιγά, ἔτσι μπράβο! Τὸ στρώμα κρεμόταν μὲ λεπτὰ γερὰ σκοινιά ἀπὸ τὶς μαοῦνες. Βρισκόταν σὰν ἀραγμένο στὸ λιμάνι τριγυρισμένο ἀπὸ τὶς τρεῖς πλευρὲς ἀπὸ πλοῖα πού κόβανε τὰ κύματα. Ὁ Κλάας Ὁττερκοπ κοίταξε τὸ ρολόι του· εἶχαν ἀκόμη μιάμιση ὥρα ὡς τὸ γύρισμα τῆς παλirroιας. Τότε τὸ νερὸ θὰ ἔμενε ἥσυχον γιὰ 1-2 λεπτά· ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἔπρεπε νὰ βυθιστῇ τὸ στρώμα. Εἶχαν μιάμιση ὥρα γιὰ νὰ κατεβάσουν

τὴ σαβούρα. Λοιπὸν μπορούσε νὰ γίνῃ.

—Ἐχετε πέντε λεπτά καιρὸ παιδιὰ γιὰ νὰ φάτε, φώναξε. Οἱ ἄντρες βγάλανε τὶς σακούλες μὲ τὸ φαί τους, πού τὶς εἶχαν κρεμασμένες γύρω στὸ λαιμό τους, κάτω ἀπὸ τὴ κουρελιασμένα τους πουκάμισα.

—Καὶ τώρα παιδιὰ ἐμπρός γιὰ τὸ φουντάρισμα! Ὅχι τόσο ἄγρια παιδιὰ· δὲν ἔχουμε περισσευούμενες πέτρες. Μιά πέτρα σὲ κάθε τετράγωνο.

Ὁ Κλάας Ὁττερκοπ στεκόταν σὰν στρατηγὸς πάνω στὴ μαούνα· ἀλλὰ ἂν κάτι δὲν πήγαινε καλά, μόνος του ἔτρεχε πάνω κάτω γιὰ νὰ τὸ διορθώσῃ. Ἐτρεχε γρήγορα πάνω στὰ κλαδιά, φώναζε δυνατὰ, καὶ ξαναγύριζε τρέχοντας πάλι στὴ μαούνα.

—Λύστε τὸ σκοινὶ ἐσεῖς, ἐκεῖ στὴ βάρκα. Σταθῆτε σ' αὐτὴ τὴ γωνιά, σταθῆτε!

Ὅταν ὁ ἀρχιεργάτης φώναξε «Σταθῆτε», ἡ φωνή του ἀντήχησε ἀπ' τὴ μιά ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Τόσο ἀπότομη ἦταν.

Σιγὰ τὸ στρώμα ἄρχισε νὰ βυθίζεται· οἱ στενοὶ διάδρομοι εἶχαν ἀκόμα ἀπὸ τὸ νερὸ πού εἶχε γεμίσει ἀπὸ πέτρες πού ἔπεφταν καὶ ἀπὸ μικρὰ πράσινα φύλλα πού εἶχε πάρει τὸ ρεῦμα ἀπὸ τὰ κλαδιά καὶ τὰ κολλοῦσε στὶς μπόττες, πού οἱ μαῦρες τοὺς ἀνταύγειες πῆγαιναν βάθει ἀπὸ νερὸ.

—Εἰσεῖς στὴ μηχανή, κατέβαινε πολὺ βαθειά!

Τρέξανε στὰ πλάγια, σκαρφάλωσαν στὶς μαοῦνες, καὶ τράβηξαν τὰ μαδέρια. Ἡ ἀναπνοή τους κόπηκε γιὰ μιὰ στιγμή· ὕστερα ἄρχισαν πάλι νὰ στοιβάζουν σωρούς τὴν πέτρα, γύρω· γύρω, ἑτοίμοι γιὰ τὸ τελευταῖο σύνθημα.

Τὸ στρώμα τώρα κρεμόταν μόνο ἀπὸ 6 λεπτὰ σκοινιά. Ὁ

Κλάας Ὁττερκοπ κοίταξε προσεχτικὰ τὸ νερὸ· εἶχε ἀρχίσει νὰ οἰκοκατεβαίνει· τὸ γύρισμα τῆς παλirroιας κόντευε. Σὲ πολὺ λίγη ὥρα τὸ ρεῦμα θὰ σταματοῦσε καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ θὰ ἡρεμοῦσε· ὥστόσο στὸ βάθος θὰ ὑπῆρχε ἓνα ρεῦμα πού μπορούσε νὰ ἀρπάξῃ τὸ στρώμα, νὰ τὸ ἀναποδογυρίσῃ καὶ νὰ τὸ διαλύσῃ. Ἄν ὁ Κλάας Ὁττερκοπ ἔδινε τὴν τελικὴ του διαταγὴ 30 δευτερόλεπτα νωρίτερα ἢ ὀργότερα, θὰ ἔχανε τὸ στρώμα καὶ τὸ καλὸ του ὄνομα. Δὲν ἐσκέφτηκε τὶς 10.000 γκίλντερ πού στοίχιζε τὸ στρώμα, γιατί δὲν τολμοῦσε κὰν νὰ τὶς σκεφθῇ. Ἦταν ποσὸ πού δύσκολα θὰ τὸ συγκέντρωνε ἀκόμη καὶ ἂν δούλευε σκληρὰ τέσσερα χρόνια. Ἡ ἐταιρία τοῦ ἔβαζε μέσα στὸ ροζιτισμένο χέρι του ὄλα αὐτὰ τὰ χρήματα γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ ὅπως νόμιζε καλύτερα. Ἄν σκεφτόταν τὰ λεπτά, καὶ ὄλα τὰ ἄλλα πού σχετίζονταν μαζί τους, θὰ τοῦ ἔστριβε τὸ μυαλό. Γι' αὐτὸ ἔδωξε ὄλους τοὺς ἐργάτες μακριὰ του· τώρα ἔμειναν μόνο τρία πράγματα: ἡ παλirroια, τὸ στρώμα καὶ τὰ μάτια του.

Ἡ προσπάθεια ἦταν μεγάλη· εἶχε μουσκέψει στὸν ἰδρώτα πού καὶ ἔτρεχε ἀπὸ τὰ μαλλιά του καὶ κατέβαινε στὰ φρύδια του. Μιά δμύχλη κατέβηκε στὰ μάτια του· κι αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ· ἔβγαλε τὸ σκούφο του, σκούπισε τὸν ἰδρώτα, καὶ ἔβγαλε τὰ μαλλιά ἀπὸ τὸ μέτωπό του.

Τώρα ἔφτασε ἡ στιγμή πού ὁ Κλάας Ὁττερκοπ ἔμεινε ἔντελως μόνος του ἀνάμεσα σὲ σαράντα φίλους καὶ συντρόφους. Οἱ σαράντα ἄντρες ἦταν μόνον τὸ ὄργανο πού θὰ ἔβαζε σὲ κίνηση μὲ μιὰ δυνατὴ φωνή. Ποιὰ ὥρα θὰ γινόταν αὐτό, ἔπρεπε αὐτὸς νὰ μαντέψῃ, νὰ νοιώσῃ, νὰ ξέρῃ· αὐτὸ ἦταν

χρειάζονταν και τὰ τρία μαζί, και κάτι άλλο ακόμη, αλλά αυτό δεν ήξερε πώς να τὸ πῇ. Ἦταν ἓνα ψύθρισμα πού τὸν γέμιζε δλοκλήρο μ' ἓνα βαθὺ και δυνατὸ ἀναστεναγμό: «Τώρα, τώρα, τώρα». Ἐρχόταν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ σκοτεινοῦ νεροῦ, ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπὸ τὰ βάθη ἄλλων πού εἶχαν ζήσει πρὶν ἀπ' αὐτόν.

Βέβαια εἶχε νὰ συμβουλευ- τῇ στὴν πλῶρη τῆς μαούνας— ἓνα λεπτὸ σκοινὶ πού εἶχε στὴν ἄκρη του μιὰ βαρεὶά πέτρα. Κρε- μόταν καταυβείαν μέσα στὸ νερό, ὥστε τὸ ρεῦμα τοῦ βυθοῦ νὰ τὸ χτυπάει ἐλεύθερα. Τὸ ρεῦμα τῆς ἐπιφάνειας μποροῦσε νὰ τὸ δῇ· ἔφ' ὅσον τὸ ρεῦμα κινιόταν ἀ- κόμη, τὸ νερό σχημάτιζε ἓνα V καθὼς περνοῦσε ἀπὸ τὸ ἄσπρο σκοινὶ· ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ παρα- κολουθῇ τὸ ρεῦμα τοῦ βυθοῦ σηκώνοντας λίγο τὸ σκοινὶ· ἔτσι μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τὴ δύ- ναμὴ του, ἀπὸ τὸ τρεμουλιασμα τοῦ χεριοῦ του. Ὅταν ἦταν παιδὶ συχνὰ στεκόταν δίπλα στὸν πατέρα του, πεθαμένος ἀπὸ τὸ φόβο του, γιατί ἐνῶ ἐκεῖνος ἔ- βλεπε τὸ ρεῦμα νὰ παίζει ἀκόμα γύρω ἀπὸ τὸ σκοινὶ, ὁ πατέρας του πετιόταν ἀπάνω και ἔδινε τὴν τελικὴ διαταγή. Ὑστερα στὸ σπῆτι, ρωτοῦσε διατακτικά, γε- μάτος στενοχώρια: «Πατέρα, δὲν σοῦ φαίνεται πὼς βιάστηκες λίγο σήμερα; Τὸ ρεῦμα δὲν εἶχε σταματήσει ἀκόμα».

— Αὐτὸ πού μὲ ρωτᾷς τώρα Κλάας εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα πού ρωτοῦσα και γὼ τὸν παποῦ σου δταν ἤμουν στὴν ἡλικία σου. Μὴ στενοχωριέσαι γιὰ μὲν· τὸ αἶσθημα αὐτὸ θὰ τ' ἀποκτήσης μὲ τὰ χρόνια. Ἐχεις δικηο πὼς τὸ ρεῦμα δὲν εἶχε ἀκόμη σταμα- τήσει, μονάχα ὅμως στὸν ἀφρό· στὸ βάθος εἶχε σταματήσει. Και προχτές νόμισες πὼς βιάστηκα, ὥστόσο ἐκείνη τὴ φορὰ λίγο ἔ-

λειψε νὰ εἶχα πραγματικά ἀρ- γήσει. Ἔνοιωθα τὴν ὀρμὴ τοῦ ρεύματος στὸ βυθό, πολὺ μικρὴ ὅμως κι ἀδύναμη... νὰ ὄχι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ ὅταν σὲ τραβᾷ ἡ ἀ- δελφοῦλα σου στὴν κούνια. Ἀλλὰ αὕτὴ εἶναι ἡ κατάλληλη ὥρα: Ἰσα-Ἰσα ἐκείνη τὴ στιγμή ἡ δύ- ναμὴ του εἶναι ἐλάχιστη και σὲ λίγο εἶναι πάλι πολὺ μεγάλη. Τώρα εἶναι ξαπλωμένη στὴν κού- νια και σὲ λίγο τρέχει σὰν τὸ ἄλογο. Καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὸ νερό γιὰ μὲν· δὲν μπορεῖς νὰ τὸ πλησιά- σης παρὰ ὅταν δὲν ἔχη δύναμη.

Ὁ Κλάας Ὅτερκοπ ἔψαξε μὲ τὰ δάχτυλά του τὸ σκοινὶ. Τὰ χέρια τοῦ πατέρα και τοῦ πα- ποῦ του τὸν βοήθησαν νὰ τὸ ση- κώσῃ. Τὰ δάχτυλά τους πρόσε- ξαν νὰ νοιώσουν τὴ μουσικὴ τοῦ βυθοῦ. Δὲν μποροῦσαν νὰ περι- μένουν νὰ περάσῃ τὸ σκοινὶ· τότε θὰ ἦταν πολὺ ἀργά. Μποροῦσαν μόνο νὰ περιμένουν ὥσπου ν' ἀ- κούσουν νῆρχεται ἀπὸ πολὺ μα- κρὰ τὸ πιὸ ἀδύνατο κυματάκι· ἢ ἦταν μόνο τὸ αἶσθημα; Δὲν ἔχει σημασία· ἡ ἀκοή, ἡ ἀφὴ και ἡ ὄραση γίνονταν τώρα ὅλα μιὰ αἶσθησι, σάμπως παπούς, πατέ- ρας κι ἐγγόνι νὰ ἦταν ἓνας ἄν- θρωπος. Τρεῖς ἄνθρωποι, δύο νεκροὶ και ἓνας ζωντανός· κι ὁ- μως ὁ ἓνας μιλοῦσε στὸν ἄλλο.

Ὁ Κλάας Ὅτερκοπ ἄφησε τὸ σκοινὶ. Πῆγε και στάθηκε στὸ κέντρο τῆς μαούνας. Τίναξε πρὶν τὸ κεφάλι του, και φώναξε πρὸς τὸ μέρος πού βοισκόταν τὸ ἀ- φεντικό του. «Κύριε Γκόμπερτ, εἶναι ὥρα». Εἶχε τὸ ἓνα του μάτι κλειστό, και τὸ ἄλλο φα- νόταν σὰν μιὰ λεπτὴ, κίτρινη χαλαμάδα. Ὁ Γκόμπερτ βὰν Μπού- ρεν εἶδε πὼς ὁ Κλάας Ὅτερ- κοπ δὲν κοιτάζε αὐτόν· τὸν περ- νοῦσε και κοιτάζε πέρα. Σὲ κάτι τέτοιες ὥρες φοβόταν τὸν Κλάας Ὅτερκοπ. Μιὰ δυνατὴ βροχὴ σά- ρωνε τὰ πάντα καθὼς ἔπεφτε

ἀπὸ τὰ μαῦρα σύννεφα· ἓνα πλα- τὸ ἀσημένιο μονοπάτι σχηματι- ζόταν πέρα στὴ θάλασσα. Ὁ Κλάας Ὅτερκοπ εἶχε χλωμιά- σει, ὥστόσο ἐνοιώθε τὸ πρόσω- πὸ του νὰ λάμπῃ· ἦταν ἀπὸ τὴν προσπάθεια πού ἔκανε νὰ συγ- κρατήσῃ τὴν ὀργὴ του γιὰ τὸ νερό.

Τὸ κλαδένιο στρώμα κρεμόταν βαρὺ ἀπὸ τὰ τενωμένα σκοινιά. Βεβαιώθηκε πὼς κανένα δὲν εἶχε μπερδευτῇ, γιατί ἂν ἓνα καθυ- στεροῦσε, ἢ μπλεκόταν, τὸ στρώ- μα θὰ ἔγερνε και θὰ καταστρε- φόταν· ὥστόσο κρεμόταν ὅπως ἔπρεπε, βαθουλωμένο στὸ κέν- τρο, μὲ τὶς ἄκρες του λίγο ψη- λότερα, και τὰ χωρίσματά του νὰ φαίνωνται ἀκόμα. Οἱ ἄντρες στέκονταν ἀκίνητοι στὶς μαούνες, καθένας μὲ μιὰ πέτρα στὸ χέρι, και βλέπανε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κλάας περιμένοντας τὸ σύνθη- μα. Ὁ Κλάας Ὅτερκοπ ἄκουγε μὲ τὰ μάτια κλειστά. Τότε βα- θειὰ μέσα του ἄκουσε τὴ φωνὴ νὰ τοῦ λέῃ ψιθυριστά: «Τώρα... Τώρα. Τώρα!»

Σήκωσε τὰ χέρια του και ἔα- φνικά ἀκούστηκε ἡ δυνατὴ φωνὴ του, σκληρὴ και κακὴ σὰν τὸ κράξιμο τοῦ γερακιοῦ πού βουτᾷ νὰ ἀρπάξῃ τὴ λεία του: — Ὁλοι... Ὁλοι μαζί. Εἶ...

Ὅλα τὰ σκοινιά λύθηκαν· 100 πέτρες ἔπεσαν πάνω στὸ ἥρεμο νερό· γύρω· γύρω στὸ στρώμα πετάχτηκαν ψηλὰ 100 συντριβά- νια. Ἀλλὰ αὕτὴ ἦταν μόνο ἡ ἀρχὴ· ἔπρεπε ὁλόκληρο τὸ στρώ- μα νὰ καρφωθῇ ἀπὸ βυθὸ τῆς θάλασσας. Καὶ ὁ Κλάας Ὅτερ- κοπ ἄρχισε νὰ πηγαίνει και νῆρ- χεται και ν' ἀνεβοκατεβαίνει πού ἔλεγε και χόρευε.

Τόσα χρόνια τώρα πολλοὶ μη- χανικοὶ και ἐπόπτες εἶχαν δῇ τὸν Κλάας Ὅτερκοπ τὴ στιγμή πού ἦταν νὰ βυθίσῃ τὸ κλαδένιο στρώμα. Λέγανε πὼς ἦταν τὰ νεῦρα τοῦ γέρου ἀρχιεργάτη πού

παίζανε ἔτσι και τὸν ἔκαναν σὰ μανιακό.

Ὡστόσο ἡ ἀλήθεια ἦταν πολὺ πιὸ ἀπλή, ἀλλὰ και πολὺ πιὸ περίπλοκη. Ὅταν ὁ Κλάας Ὅ- τερκοπ ἄρχισε νὰ δῖνῃ τὸ γρή- γορο ρυθμὸ μὲ τὶς βαρεῖες του μπότες πάνω στὸ κατὰστρωμα τῆς μαούνας, ὅταν τὰ χέρια του ἄρχισαν νὰ πετιοῦνται δεξιά κι ἀριστερά σάμπως νάβελαν νὰ ρίξουν τὸ στρώμα στὸ βυθό, ὅταν ἡ ὀργισμένη του φωνὴ ἔε- πέρσσε σὲ ὕψος τὰ συντριβάνια τοῦ νεροῦ, ὅλη ἡ ὁμάδα του στεκόταν δίπλα του, και χτυ- ποῦσε και ἔδερνε τὸ νερό και τὸ ἐξόρκιζε μὲ τὶς φωνές της.

— Ρίξετε! Ρίξετε τὶς πέτρες!

Μπρός! Σαράντα ἄνθρωποι στέκονταν πάνω στὶς τρεῖς μαούνες κι ἐρι- χναν πέτρες στὸ νερό και πάνω στὸ στρώμα γιὰ νὰ τὸ βυθίσουν γρήγορα μέσα στὸ ὑπόγειο ρεῦ- μα πού ἄρχιζε νὰ φουσκώνη- μα. Ἀλλὰ φαίνονταν σὰν νὰ ἦταν μόνο τὰ δικά του χέρια πού ρί- χνανε τὶς πέτρες· σὰν νὰ ἦ- χαναι μόνο τὰ νευρικά του πόδια πού πατοῦσαν και βύθιζαν τὸ στρώμα στὸ βυθό· ἦταν ἡ ὀργὴ πού εἶχε φυλαγμένη μέσα του γιὰ τὸ νερό πού ἔσπαγε ἀφρίζοντας μὲ θόρυβο πάνω στὶς μαούνες. Ὡστόσο δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ εἶναι ὁ ἀρχιεργάτης, πού δὲν τοῦ ἔφευγε τίποτα. Περισσότε- ρες πέτρες ἀπ' ὅτι χρειαζόνταν εἶχαν ριχτῇ στὶς ἄκρες τοῦ στρώ- ματος και τώρα ἔπρεπε νὰ γε- μίσῃ τὸ κέντρο.

— Βάλε μπρός τὶς μαούνες· σιγά· σιγά! Οἱ μαούνες κουνί- θηκαν ὅλες μαζί· τὸ ἄσπρο κα- νάλι ἀνάμεσα στὶς μοῦρες πλεу- ρές τους στένεψε. Τώρα ἀρχι- σαν νὰ πέφτουν πέτρες και ἀπὸ δεξιά και ἀπὸ ἀριστερά.

Σὲ 20 λεπτά οἱ μαούνες εἶχαν ἀδειάσει. Τὸ στρώμα εἶχε φτά- σει μὲ ἀσφάλεια στὸ βυθό. Ὁ

Κλάας "Όττερκοπ ήξερε τι θα έβλεπε στο βυθό: τὸ κέντρο τοῦ στρώματος εἶχε φτάσει πρῶτο καὶ ὕστερα οἱ ἄκρες καὶ ἀπλώθηκε ἀπαλὰ στὸ βυθὸ σὰν τραπεζομάντηλο πάνω στὸ τραπέζι —σὰν τὸ δέρμα πάνω στὰ κόκκαλα τοῦ χεριοῦ. Πολὺ γρήγορα θὰ πέσουν ἀπάνω του κι ἄλλοι 320 τόννοι πέτρα. Τὸ στρώμα δὲν μπορεῖ νὰ κουνηθῇ τώρα· ἡ μέρα τοῦ Κλάας εἶχε πάει καλὰ.

"Ενοιωθε κουρασμένος καὶ πεινασμένος καὶ γύρεψε μὲ βραχνή φωνή νὰ τοῦ δώσουν τὸ φαί του ποὺ βρισκόταν κάπου στὴ μαοῦνα· ὅταν οἱ ναῦτες ἄρχισαν νὰ τραβᾶνε τὶς ἄγκυρες ἄρχισε καὶ κείνος νὰ τρῶη λαίμαργα. "Ο Γκόμπερτ βᾶν Μπούρεν τὸν χτύπησε στὴν πλάτη: «Κι αὐτὴ τὴ φορά ἐν τάξει Κλάας. Ὅυτε 30 δευτερόλεπτα νωρίτερα ἢ ἀργότερα».

— Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ ξέρης νὰ μαντεύης κ. Γκόμπερτ..., εἶπε μὲ μετριοφροσύνη, κι αὐτὴ τὴ φορά μάντεψα σωστά. Γιὰ τὸ μυστήριο ποὺ κρυβόταν πίσω ἀπ' τὴ μαντική δὲ μίλησε· δὲν ὑπάρχουν λόγια γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Συνέχισε τὸ φαί του, μὲ τὰ μάτια κλειστά· λίγα ψίχουλα ποὺ εἶχαν πέσει ἀπὸ τὸ στόμα του εἶχαν κολλήσει στὸ σαγόνι του κι ἀνεβοκατέβαιναν κι αὐτὰ καθὼς μασοῦσε.

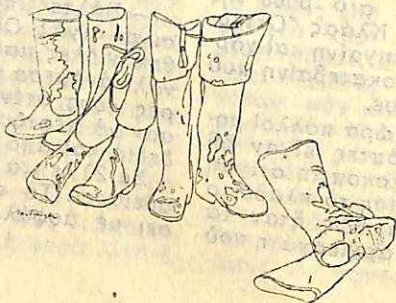
"Ὅπως εἶχε γείρει πάνω στὸ ἀχυρένιο στρώμα τοῦ ἐκείνο τὸ βράδυ, ἡ σκέψη του δὲν χρειάζοταν νὰ πλανηθῇ ἀνήσυχη στίς περασμένες του ἀτυχίες. Σκε-

φτόταν τὰ γεράματα. "Ο πατέρας του βύθιζε στρώματα ὡς τὰ 70 του, ἀλλὰ ἦταν πιὸ γερός ἀπ' αὐτόν. Εἶναι τὰ πόδια σου ποὺ βαραίνουν. Βέβαια ἡ ἑταιρία τοῦ εἶχε ὑποσχεθῇ νὰ τοῦ δώσῃ σύνταξη· μόνο ποὺ δὲν ἤξερε πόση θὰ ἦταν.

Καὶ τὸ σημερινὸ τὸ εἶχε ρίξει ἐν τάξει. "Ενα χαμένο πράγμα —μόνο 22X30 μέτρα. "Ο δυνατός ἄερας καὶ τὸ κακέβουλο ρεῦμα ἦταν ποὺ λογαριάζονταν· ἀλλοιῶς τὸ ἴδιο δὲν θὰ εἶχε κανένα ἐνδιαφέρον. Ποῦ ἐκεῖνη ἡ δουλειὰ πρὶν τὸν πόλεμο στὸ Τσουϊντουώτερικκ, κοντὰ στὸ Σόνε Βάαρντιν: αὐτὴ ἦταν δουλοῖα· κλαδένια στρώματα 70X40 μέτρα. "Οχτὼ μαοῦνες φορτωμένες πέτρες· καὶ τὸ στρώμα βυθιζόταν σὲ 50 μέτρα βάθος. Αὐτὰ ἦταν δουλειές! Ἀλλὰ ὁμως δὲν ἔπρεπε νὰ γίνουν κι αὐτὰ τὰ μικροπράγματα;

Κι ἄλλο στρώμα θὰ βύθιζε αὔριο ἀν κρατοῦσε ὁ βοριάς. Πόσες κλαδένιες πλεξοῦδες εἶχαν μείνει; Ἀρχισε νὰ τὶς μετρά καὶ μετρώντας τὶς ἀποκοιμήθηκε.

Ἐξω τὰ κύματα μούγκριζαν, καὶ τὰ ἄγρια νερά περνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὸ μεγάλο ρήγμα, χτυποῦσαν πάνω στὸ στρώμα ἀπὸ τὶς μεγάλες πέτρες κι ἀφορίζανε θυμωμένα. Ἀλλὰ ὁ Κλάας "Όττερκοπ, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐργατῶν, ροχάλιζε βαθεῖα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους· μέσα στὸ βαρὺ ροχαλητὸ τους τὸ δικό του ξεχώριζε, ψηλὸ καὶ σφυριχτό.

«ΕΔΩ ΛΟΝΔΙΝΟΝ!»

ΚΑΤΙ
ΓΙΑ ΚΑΘΕ
ΓΟΥΣΤΟ

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὑπηρεσία τοῦ BBC προσπαθεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ ὅσο εἶναι δυνατό τὶς προτιμήσεις ὅλων τῶν ἀκροατῶν της στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἰδέα αὐτὴ ὁδήγησε στὴν προκήρυξη τοῦ διαγωνισμοῦ γιὰ τὴν καλύτερη κριτικὴ τῶν ἐλληνικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Λονδίνου τὴν ἐβδομάδα 18-24 Ἀπριλίου. Ἐλπίζομε ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατές μας θὰ κάνουν πρακτικὲς ὑποδείξεις, οἱ ὁποῖες θὰ ἐπιτρέψουν στὴν Ἑλληνικὴ Ὑπηρεσία νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς ἐπιθυμίες τους ἀκόμη περισσότερο.

Τὸ Μάιο οἱ ἐλληνικὲς ἐκπομπὲς τοῦ BBC θὰ περιλαμβάνουν προγράμματα ποὺ θὰ ἱκανοποιοῦν διάφορα γούστα. Π.χ. κάθε Τρίτη θὰ μεταδίδεται ἓνα μουσικὸ πρόγραμμα τῆς σειρᾶς «Ἐκλεκτὲς Ὀπερὲς». Σὲ κάθε πρόγραμμα θὰ δίνεται μιὰ ἐπιλογὴ ἀπὸ τὰ γνωστότερα ἀποσπάσματα μὲ τοὺς πιὸ περίφημους καλλιτέχνες. Τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ θὰ συνοδεύωνται ἀπὸ ἓνα ἐπεξηγηματικὸ κείμενο καὶ ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν συνθετῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν. Τὰ μελοδράματα ποὺ ἔχουν ἐκλεγῇ γιὰ τὸν Μάιο εἶναι: «Ὁ Μεφιστοφελὴς» τοῦ Μπόιττο στὶς 4 Μαΐου, «Ἡ Τζοκόντα» τοῦ Πονκιέλλι στὶς 11, «Οἱ Παληάτσι» τοῦ Λεονκαβάλλο στὶς 18 καὶ «Ἡ Λουϊσία ντὲ Λαμερμούρ» τοῦ Ντιονιζέτι στὶς 25.

Κάθε Πέμπτη θὰ δίνονται ὁμιλίαι τῆς σειρᾶς «Ἡ Τέχνη στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ» σχετικὲς μὲ τὴ λογοτεχνία, τὶς καλλιτεχνικὲς ἐκδόσεις, τὸν κινηματογράφου καὶ τὸ θέατρο. Τὸ δισεβδομαδιαῖο πρόγραμμα «Ραδιοφώνητα Χρονικά» θὰ μεταδίδεται ὅπως συνήθως κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευή, καὶ κάθε δευτέρῃ Κυριακῇ οἱ ἀκροατές μας θὰ ἀπολαμβάνουν τὸ δικό τους πρόγραμμα «Μᾶς ρωτᾶτε καὶ σᾶς ἀπαντοῦμε.»

Τισὶς ἄλλες Κυριακὲς θὰ δίνουμε μιὰ ἀνασκόπηση τῆς καθημερινῆς ζωῆς μὲ τὶς πιὸ φαιδρές της ὀψεις, στὸ πρόγραμμά μας «Ἡ Βρεταννία τὸ περασμένο δεκαπενθήμερο».

ριστος σύντροφός μου — συμβάλλει όσο μπορεί στην προσπάθεια αυτή. Χωρίς να μακρύνω από την αμερόληπτη γραμμή της, νομίζω πως θα μπορούσε να δώσει μια καθαρή και νοητή εικόνα των συγχρόνων κατευθύνσεων της διεθνούς πολιτικής. *Η εποχή μας είναι γεμάτη δόγματα και θεωρίες, σχέδια και αντισχέδια. *Εννοίες βασικές — ελευθερία δημοκρατία, δικαιοσύνη κ.λ.π. — αλληλοσυγκρούονται. Και το σπουδαιότερο, οι λαοί δεν γνωρίζουν ό ένας τον άλλον, αγνοούν την ζωή των, τα ήθη και τα έθιμά των.

A. Σ., Πτολεμαΐς

Από δύο άρθρα — χωρίς να είναι και τα μόνα — που δημοσιεύτηκαν σε τελευταία σου τεύχη ένα του σοφού *Αγγλου Bertrand Russell (*Οκτώβρι, 1947) κι ένα του *Αμερικανού Cord Meyer (Φεβρουάρι, 1948) ολοφάνερα δείχνεται ποσο λάθος κάνουμε μερικοί ν' αποζητούμε μέσα στην απελπισία μας που δημιουργεί ο πόλεμος των νεύρων το τέλος του φρικιαστικού δράματός μας, και να πιστεύουμε πως ένας πόλεμος που πολύ γρήγορα θα κοπεί, θα κουβαλήσει απαρτητή και την ποθητή διαρκή ήρεμια και ειρήνη ανάμεσα στους λαούς. *Επιπόλαιη μόνο μπορούμε να χαρακτηρίσουμε αυτή την σκέψη... Το σκήπτρο της ειρήνης και της αλληλοκατανόησης το βαστούν και πρέπει να το βαστούν οι πνευματικοί άνθρωποι όλου του κόσμου... Πολύ βαστοξε ό λήθαργός τους. Καίρως είναι να σκεφθούν — γιατί μόνο αυτόι μπορούν να σκεφθούν άνθρωπινά — το χάος όπου κατακυλούμε και να εργασθούν από κοινού για να σωθεί ό άνθρωπος.

Πολύ θα τό επιθυμούσαμε ν' ακούγαμε τις φωνές όλων των πνευματικών άν.

θρώπων όλων των λαών, απ' τις σελίδες σου, πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Φαίδρ. Ναγρ., *Αθήνα

Η ολοφάνερη επιτυχία θα δυσκόλευε ίσως τό Ρωσικό λαό να αναγνωρίσει τό ξεχωριστό δρόμο της μοίρας του και με μία αποφασιστική πράξη να διαδηλώσει και να εγκαταστήσει τις σοσιαλιστικές ιδέες για τό καλό της παγκόσμιας ειρήνης. *Η Ρωσία βγήκε δυνατή μέσα από την καταστροφή. Οι έφημερίδες της αναφέρουν καταπληκτικές επιτυχίες και προόδους στα τελευταία χρόνια.

Μία τέτοια χώρα μπορεί να αποφασίσει βασικές αλλαγές στους όρους της ειρήνης χωρίς να χάσει τίποτα από τό κύρος της. Με μία προοδευτική και ανθρώπινη ειρηνική πολιτική θα κέρδιζε τη συμπάθεια όλου του κόσμου. *Ο Ρωσικός λαός θα είχε να ώφελήσει πολύ περισσότερο από μία μακρόχρονη ειρήνη παρά από τις παροδικές επιτυχίες της δυναμικής πολιτικής.

Κάθε Γερμανός έχει μέσα του δρισμένες επιφυλάξεις απέναντι στις νικήτριες Δυνάμεις και αισθάνεται ότι με τις έκκενώσεις και τό χωρισμό όλοκληρών έπαρχιών, με την καταπίεση κάθε όγιους αναπτύξεως της Γερμανίας, με την μονομερή πολιτική επίδραση πάνω στους κατακτημένους για τό συμφέρον των Δυνάμεων Κατοχής, δεν μπορεί να επιτευχθεί ή ειρήνη. *Η πραγματική ειρήνη μπορεί να οίκοδομηθεί μόνο με συμφωνίες πάνω από κομματικούς όπολογισμούς, άκέραιες και άνοιχτές στον έλεγχο όλων των Δυνάμεων. *Η διαγραφή της αυτόκυβερνήσεως των λαών θα σήμαινε ύπαναχώρηση στις παλαιές μεθόδους της έξωτερικής πολιτικής που προσπάθησαν να ύπερνικήσουν οι άγώνες των περασμένων δεκαετιών.

W. G., Λειψία

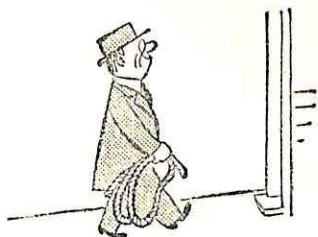
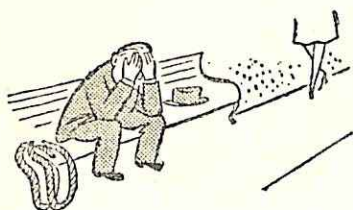
Διαβάζω πάντοτε με ενδιαφέρον και ευχαρίστηση την «Έκλογήν». Παρηκολούθησα την άρχήν και την εξέλιξίν της. *Ότε δια πρώτην φοράν ένεφανίσθη, δεν είχε άλλην άξίωσιν παρά να μεταφέρη εις την Ελλάδα τό σύστημα των εξανισμάτων, τό όποϊον έπεβλήθη εις τον άγγλο-σαξωνικόν ιδιαιτέρως κόσμον. Τόν χαρακτηζα τουτον διατηρεϊ άκόμη και σήμερα. Μελέται και άφθρα αναφερόμενα εις όλους τους κλάδους της ανθρωπίνης δραστηριότητος, εις την πολιτικήν, την οικονομίαν, την ιστορίαν, την παγκόσμιον πνευματικήν κίνησιν, την έπιστήμην καθ' όλου και εις τας τελευταίας τεχνικάς κατακτήσεις, διοχετεύονται εις τας κομψάς σελίδας του περιοδικού.

*Αλλ' ή «Έκλογή» δεν ήθέλησε να μείη εις τό στενόν πλαίσιον άπλου «Πανδέκτου». *Επεξέτεινε τα διαφέροντά της εις τα πράγματα της ελληνικής ζωής: εις την ανασυγκρότησιν της χώρας, εις τους μεγάλους σταθμούς της ένδικής πορείας, εις τα πνευματικά ζητήματα. Τελευταίως βλέπω να δημοσιεύονται άρθρα Έλλήνων πρωτότυπα και εξανίσματα από παλαιά, λησμονημένα και δυσπρόσιτα κείμενα. *Η «Έκλογή» αναζητεί τον δρόμον της. Διαρκώς πλουτίζεται, διαρκώς διευρύνει την άκτινα των διαφερόντων της. *Η προσφορά της είναι πολύτιμος, διότι κατορθώνει τα μεγάλα και ζωντανά προβλήματα της ταραχώδους εποχής μας να τα φέρη εις τό επίπεδον εύρυτάτου κύκλου Έλλήνων άναγνωστών.

ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ

Καθηγητής του Πανεπιστημίου *Αθηνών

*Η «Έκλογή» πωλείται σε όλα τα βιβλιοπωλεία και τα περίπτερα. Κυκλοφορεί από τον Βιβλιοπώλη σας ή από τό «Πρακτορείον Έφημερίδων *Αθηναϊκού Τύπου», Σωκράτους 43, και στις έπαρχίες από τα γραφεία του ίδιου Πρακτορείου.

Από το "Lilliput", Λονδίνο